BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XVIII
C
55
NAPOLI

C – 55

Digitized by Google

XVIII
C – 55
~~26~~

Digitized by Google

PACIFICATIONVM
Auſtro-Hiſpano-Gallicarum
HISTORIA

Ab annis pluſquàm ducentis breviter repetita, atque ad hæc uſq; tempora continuata;

Cui acceſſit

ILLVSTRIVM CONSVLTATIONVM

Decas cum annexo Diſcurſu de vera Victoria ante aliquot annos conſcripta.

AVCTORE

Georgio Braudlacht JCto Weſtph.

B. N. R. NEAPOLIS

Auguſtæ Vindelicorum

Impenſis Johannis Web Bibliopolæ, impreſſa typis Johannis Prætorij, Anno M. DC. XLIV.

Digitized by Google

Digitized by Google

Ad Lectorem.

CVm non ita pridem *horis ſucciſivis* ad vetera ſtudia, & lucubrationes, hactenus vel injuriâ temporis, vel aliis ex cauſis intermiſſas redirem, fortè in *ſelecta quædam de Pacificationum jure* incidi, quæ relegendo, neſcio an occaſione temporis (quo omnes boni pacem tandem ſummoperè exoptant) an ipſius materiæ (de cujus jucunditate, utilitate & tractandi neceſſitate non eſt uti verba plura faciam) amore victus, *meditamenta* nonnulla, ſecus ac ab aliis hactenus tentatum video, non quidem circa vulgaria ſolùm, ſed præcipuè quæ ad *communem uſum*, ad *amneſtiæ* publicæ, *abolitionis* plenariæ, & *reconciliationis* injuriarum, damnorum &c. vel è contrà dignitatum, bonorum, honorum aliorumq́; ſimilium *reſtitutionis* ampliſſimas, atq; hiſce præſertim temporibus, in compoſitione Pacis valdè proficuas materias propriè ſpectant, concinnare, eaq́; præ aliis avorum noſtrorum, ac horum quoq; temporum, *exemplis hiſtoricis*, præter alia *Juris & Politices fundamenta* illuſtrare, firmare & ſtabilire animo concepi.

In hiſce dum pedem figo, & *Hiſtoricorum* (ſine quorum adjumento valdè frigida & incauta, rerum ad publicum ſtatum pertinentium videtur eſſe tractatio, nam ſicuti, ait *Lipſius*, in navi dirigendâ, reſpectus habendus eſt ad cynoſuram, ſic in publica adminiſtratione ad facta prioris ævi; Quod & experientia confirmat) varia monumen-

numenta revolvo, tot *Auſtro-Hiſpanorum* cum *Gallis*, atq; horum cum illis, illuſtria *Pacificationum exempla* occurrebant, ut intermittere non potuerim, quin eadem ſeparatim excerperem, in ordinem redigerem, atq; hoc ævo quo de ſimilibus agitur, publici juris facerem; Quod volui feci, & reperis Lector hîc in compendio *Pacificationum hiſtoriam*, non ex Regum & Principum *Archivis*, ſed prout dixi ex *Hiſtoricorum ſcriptis* contextam. Horum quanta ſit fides notum eſt, nil addidi nec detraxi præter *contextum* & rerum quodammodò *eventus*. *Brevis* fui, fateor, cùm tamen occaſionem commodam habuiſſem, in Hiſtoricorum ampliſſimum campum plusquàm ſatis exſpatiandi, verùm tempori, aliisq; negotiis peperci; Et quid impedit prata amœna ſæpiùs viſitare, atq; prædia fertilia bis colere? Si brevia hæc non ſatiant, inſtar *delineamentorum & præliminarium* nunc temporis ſunto; *Stylum* eorum utplurimum ſecutus ſum, quorum verba recenſui, & rerum prima mihi, (quod etiam *Cuſpiniano* (a) Hiſtorico placuiſſe reperio) verborum cura ſecunda; Scio etiam quid *Otto Friſingenſis* (b) noſter moneat, *decere Hiſtoricum res geſtas ſcribere, non rerum rationem reddere*; Quod nec temerè hoc loco factum, niſi quatenus veritas hiſtorica, rerumq; & negotiorum contextus id requiſierit, atque fama Patriæ, Divorum Cæſarum, aliorumq;, quorum intereſt, id expoſtulârit.

(a) *Cuſpinian. in Frider. III. in princ.*

(b) *Otto Friſing. Chron. lib. 6. cap. 23.*

Ad quem *uſum & effectum* hunc laborem ſuſceptũ ſi quæritas? Licet non inficiar, eos qui *publicis negotiis interſunt*, atq; eorum cognitionem habent, meliora forſan (quamvis & hæc non ſemper cuivis ſint obvia) ex Regum & Principum ſuorum archivis polliceri ſibi poſſe,

alios

alios verò qui *ex præſcriptis formulis* agunt, parùm hæcce æſtimaturos, cùm intra ſuos cancellos ſe contineant, ne facilè impingant, nihilominùs planè ſentio, fore qui diverſimodè fructum exindè colligere poſſe, quod reverà *Seneca* (c) monet, dum ſcribit; *Ex eâdem materiâ, ſuis quemq; ſtudiis apta quærere, ſicuti ex eodem prato bos herbam, canis leporem, ciconia lacertam*; Acceſſit demum *Illuſtrium Conſultationum* à Pacificationis materiâ non prorſus alienarum Decas unica, quarum plures ante annos duodecim, in exilio & otio quidem conſcriptæ, verùm certis ex cauſis commodiori tempori & operi reſervantur; *Errata typographica* ſi quæ irrepsêre, ob abſentiam corrigi emendariq; non potuêre, quod ignoſcas velim candide Lector, & vale.

(c) *Seneca Epiſt.* 107.

PACI.

Digitized by Google

PACIFICATIONVM
Hiſtoriæ
SVMMA CAPITA.

1. De origine diſſenſionum & Pacificationum inter Galliæ Reges & Burgundiæ Duces, uſq; ad Carolum audacem, eius gentis ultimum, cui demum ſucceſſerunt Archiduces Auſtriæ, & Hiſpaniarum Reges moderni.

2. De Maximiliani Auſtriaci, Caroli Burgundi, in Burgundia & Belgio ſucceſſoris, cum Galliæ Regibus Ludovico XI. & Carolo 8. ob Burgundicam & Belgicam ſucceſſionem æmulationibus & Pacificationibus.

3. De Neapolitani & Siculi Regni inter Gallos Hiſpanosque controverſiâ, atq; exinde natis Pacificationibus, quatenus ad præſens negotium ſpectant.

4. De Maximiliani Auſtriaci, jam poſt mortem Friderici III. Imperatoris in Cæſarem electi, atque eius nominis primi, cum Galliæ Regibus, præſertim verò Ludovico 12. de Ducatu Mediolanenſi, controverſiis & Pacificationibus.

5. De

5. De Navarræis & Roſcionenſibus controverſiis, atque propterea inter Gallos Hiſpanoſque ſuſceptis Pacificationibus.

6. De Franciſci primi Galliæ Regis cum Maximiliano primo & Carolo 5. Imperatoribus, controverſiis & Pacificationibus, ab anno 1514. ad annum 1526. quo celebris illa Pacificatio Madritana, inter Auſtro-Hiſpanos & Gallos facta eſt.

7. De Franciſci Regis Galliæ, contra Carolum Cæſarem novis motibus, deque eiusdem cum eodem Pacificationibus, præſertim verò Cameracenſi & Nizzenſi ab anno 1526. ad annum 1538.

8. Continuat ea, quæ inter Carolum Cæſarem, & Franciſcum Regem, poſt Pacificationem Cameracenſem, & inducias Nizzenſes ab anno 1538. uſque ad annum 1544. quo nova Pax, apud Crepinium in Sueſſionibus caſtellum, facta eſt, geſta fuerunt.

9. De ulterioribus inter Carolum V. Cæſarem & Franciſcum I. Galliæ Regem, atque utriusque ſucceſſores, in Hiſpaniarum Regnis Philippum II. in Galliâ Henricum II. Reges, æmulationibus, diſſidiis, foederibus cum

cum Turcis & aliis, atque inde ſubſequutis induciis Cambreſienſibus, & Pacificatione alterâ Cameracenſi, de anno 1559.

10. Refert quæ hinc indè tùm in Imperio, cùm in Galliâ, Hiſpaniarumque Regnis ab anno 1560. ad præſens negotium ſpectantia, notatu digna inciderunt, & in ſpecie agitur de Pacificatione Verviniana ab anno 1598. quæq; præterea eam, ad hæc uſque tempora, inſecuta ſunt, ſummariè & partim remiſſivè.

11. Recapitulationem omnium harum Pacificationum, cum præcipuis earundem fundamentis & motivis exhibet.

12. Cujusdam Gallici Scriptoris de Pace futurâ Germaniæ diſcurſus continet: Quis eam hactenus impedierit? cujus ea conditionis eſſe debeat? & quomodo ſecura ſatis reddi queat?

Paci-

Pacificationum Auſtro-Hiſpano-Gallicarum,

CAPVT PRIMVM.

DE

Origine *Diſſenſionum & *Pacificationum, *inter* Galliæ Reges, & Burgundiæ Duces *uſq; ad* Carolum audacem, *ejus gentis ultimum*; *cui deniq; ſucceſſerunt*, Archiduces Auſtriæ & Hiſpaniarum Reges.

Qvemadmodum Pacificationibus bella componuntur, ità vix illæ explicari poterint, ſi non bellorum & diſſenſionum origines, cauſæ & prætextus nonnunquàm attingantur.

Res ergò ſic ſe habet. Cum *Iohannes Valeſius*, Philippi Valeſii Galliæ Regis filius anno 1364. diem obiiſſet, filios reliquit quatuor, *Carolum*, *Ludovicum*, *Iohannem*, & *Philippum*. (a) *Carolus* natu major, Regi Patri Iohanni in Regno Galliæ ſucceſſit, & fuit eius nominis *quintus*, cognomento *Sapiens*. *Philippo* fratri minimo in dividendâ hæreditate *Burgundiæ Ducatus* obvenit, cùm enim cum Patre Iohanne Rege, ab Anglis in prælio caperetur, Iohannes pater ipſi Burgundiam promiſit; (b) Atq; hic *Ducum Burgundiæ*, & ſi lineam maternam ſpectes, *Auſtriacorum* quoq; *Archiducum*, & *Regum Hiſpaniarum*, qui nunc imperant, progenitor eſt, uti ex ſeqq. patebit.

Anno 1364.

(a) Robert. Guaguin. hiſt. Gall. lib. 9. Froſſard. hiſt. lib. 1. p. 66.

(b) Froſſard. d. lib. 1.

Philippus non minori prudentiâ, quàm fortunâ ditionem *Burgundicam*, mirificè auxit, matrimonio enim cum *Ludovici Flandriæ Comitis* filiâ *Margaritâ* contracto, *Burgundiæ Ducatui*, *Arteſiam*, *Flandriam*, *Burgundiæ Comitatum*, aliasq; Belgii provincias hæreditario jure adjecit. (c) Quâ ratione & occaſione, *Burgundia* & *Flandria* cum adjacentibus pro-

Anno 1369.

(c) Guaguin. d. lib. 9.

 vinciis,

Digitized by Google

(d) Froſſard. hiſt. lib. 1. & lib. 2. pag. 174.
(e) Nauclerus vol. 3. gener. 46. in anno 1369.

vinciis unita, atq; in unum corpus coaluêre, *(d)* conditiones autem contractui matrimoniali annexas recenſet *Nauclerus*. *(d)*

Carolo Quinto Galliæ Regi, poſtquàm in fata conceſſerat, ſuperſtites permanſere Regni hæredes, *Carolus & Ludovicus* filii.

Carolus primogenitus paternum Regnum obtinuit, *Carolus Sextus* nuncupatus. Hic cum Galliæ regum more coronaretur, acerrima inter *Philippum Burgundum*, & reliquos Galliæ Principes, maximè verò *Ludovicum Andegavenſem Ducem* eius fratrem, *de ſeſſionis ordine & prærogativa* exorta eſt controuerſia. Quo facto prima inter Gallicam & Burgundicam domum, diſſidiorum & æmulationum fundamenta jactâ eſſe videntur, quod etiam eventus docuit, rem ipſam deſcribit Galliæ Hiſtoricus *Guaguinus*. *(f)* Rege enim Carolo 6. conſecrato, cum ad convivii locum ventum eſt, inter Principes incidit, de Seſſionis ordine & prælatione contentio; Ludovicus enim Dux Andegavenſis, ætate Burgundię Duce Philippo grandior, præire contendebat, è contrà Philippus Burgundus, ſe Patem Franciæ, & quidem Parium Decanum eſſe, ac propterea, poſt Regem primam habere ſedem argumentabatur. Sed litem hanc, Rex Carolus, conſultatione cum Proceribus habitâ ità diremit & compoſuit, ut *Philippo Burgundo primam ſeſſionem*, quatenus ad præſens negotium pertineret, adjudicaret: Quam ob rem offenſus Andegavenſis, Regi nihilominùs proximum locum uſurpavit, verùm Burgundus inter Regem Andegavenſemq; medius inſiliit, ex quo *Audacis* nomen adeptus eſt; Hæc *Guaguinus* *(g)*

(f) Guaguin. d. lib. 9. pag. m. 168.

Pacificatio 1.

(g) Guaguin. d. lib. 9. in Carolo 6.

Jurenè Burgundus hanc prærogativam ſibi attribuerit, tractat & affirmativè concludit Chaſſanæus, in Catalog. glor. mund. part. 4. conſid. 45.

Anno 1392. Hæc, ſicuti anteà prædixi, inter *Gallicam* & *Burgundicam* domum exorta *æmulatio*, ſucceſſu temporis radices agere cæpit; Nam quum *Carolus 6*. Galliæ Rex, fortuito quodam caſu inter equitandum in mentis alienationem incidiſſet *(h)* qui tamen morbus ſaltem per intervalla redibat, *Summa Regni adminiſtrationis* ad *Proceres Regni* devoluta eſt, erant autem inter eos præcipui, *Iohannes* Philippi Burgundi cognomento Audacis (de quo hactenus) filius, Regis patruelis, & *Ludovicus Aurelianenſis* Dux, frater Regis, Quos inter de Principatu ſimultas interceſſit, uterq; enim, ob adverſam Regis valetudinem, primas adminiſtrationis partes obtinere ſatagebat. Conſultatione deſuper habita inquit Froſſardus *(i)* an Regis fratri (Duci Aurelianenſi) adminiſtratio rerum eſſet committen-

(h) de hoc caſu ſcribūt Guaguin. d. lib. 9. in Carolo 6. & Froſſard. hiſt. lib. 3. pag 256.

(i) Froſſard. d. lib. 3. pag. 256.

Digitized by Google

mittenda, placuit, eam eſſe debere penes patruelem, eò quòd ille (Aurelianenſis) per ætatem non ſatis regno providerat. Veruntamen diſſidia hæc, cùm radicitùs evelli & componi non poſſent, atq; interim, quòd Aurelianenſis Regnum affectaſſe, & magos adhibuiſſe, qui Regem Carolum imbecillem reddidiſſent; Quinimò Aurelianum auctorem fuiſſe eorum ludorum, ubi Carolus Rex ferè combuſtus, injiciente nimirum Aureliano facem, in luſorum villoſas veſtes, dicebatur (k) de quo hoc modo etiam *Froſſardus* (l) *Ducis Aurelianenſis* uxor (*Valentina* Mediolanenſis Ducis filia, cujus cap. 3. fit mentio) multùm ambitioſa mulier, nihil æquè optabat, atq; maritum ad Regii ſceptri faſtigium, quâlibet etiam arte pervenire, pleriq; adeò de ipsâ ſuſpicati ſunt, quòd ipſius maleficiis mens Regis fuiſſet excantata, Hæc *Froſſardus* latè huiusmodi ſuſpicionis cauſas proſequens. Tandem *Aurelianenſis* Dux, Luteriæ Pariſiorum noctu interfectus, eam cædem à Burgundo procuratam, vulgò dictum eſt; Vtcunq; ſit, Aurelianenſem boni publici causâ, & Reipublicæ bono interfectum eſſe Rex demum ipſe confeſſus. Et quoniam Burgundo populus Pariſienſis faveret, Rex cum Burgundo rem omnem compoſuit, & pacem iniit. (m)

(k) Guaguin. d. l. 9. fol. 198.

(l) Froſſard. hiſt. lib. 3. pag. 267.

Anno 1407.

Pacificatio 2.

(m) Guaguin. d. lib. 9.

An Burgundus vel Aurelianenſis meliorem habuerit cauſam, peculiari tractatu examinat Johan. de terrâ Rubeâ tum temporis Fiſci advocatus, exſtat inter opera Franc. Hottomanni.

Hanc compoſitionem *Aurelianenſis* interfecti filii, ex æmulatione in *Burgundos* admittere noluerunt, quare odium in Burgundum recruduit, qui cum *Anglis* ſe adſociaſſet, Gallia graviſſimis bellis afflicta fuit, de quibus *Guaguinus*. (n)

(n) latè Guag. d. lib. 9. in Carolo 6.

Inter hoſce motus cum *Delphinus* Caroli 6. filius, poſteà ejus nominis *Carolus Septimus* grandeſceret, de remedio, quomodo paternum Regnum ab inteſtinis diſſidiis liberaret, cogitare cæpit, quapropter *Anglis* (quibus Burgundus adhærebat) *Rotomagum* obſidentibus, inter *Delphinum* & *Burgundum* convenit, ut fide utrinq; datâ, Burgundus & Delphinus apud *Monſtrelum* (monſtrelet) viginti ſupra Luteriam milliaribus oppidum ad confluentiam *Sequanæ* & *Ionæ* in colloquium venirent, quo facto ſtatim Burgundus, in conſpectu Delphini, à quibusdam Aurelianenſis Ducis familiaribus, quos ad colloquium Delphinus adduxerat, occiſus eſt, congreſſum hunc & rem omnem deſcribit *Guaguinus* (o). Secunda vel etiam tertia hæc fuit æmulationum inter *Gallicam* & *Burgundicam* domum cauſſa.

(o) Guaguin. d. l. 9. fol. 206.

Digitized by Google

Hoſtem etiam acerrimum fide datâ occidere non licet, Bodin. de Repub. lib. 5. cap. 6. Avala de offic. bellic. lib. 1. cap. 6.

Exindè commotus *Philippus* cognomento *bonus*, Iohannis Burgundi filius, & patris in regimine ſucceſſor, ut nefandam patris necem ulciſceretur, arctiori fœdere *Anglis* ſe junxit, qui ambo miris modis Galliam afflixêre, quod bellum ad triginta annos duraſſe, & tali prudentiâ à *Burgundo* geſtum ſcribitur, ut eâ occaſione, non ſolùm provincias ab avo Philippo & patre Iohanne ſibi relictas defenderit, ſed etiã auxerit. (p)

(p) Guaguin. d. loc lib. 10. Pius 2. Pontifex in comm. rer. ſui temp. lib. 9.

Pacificatio 3. Atrebatenſis de anno 1435.

Verùm cùm Carolus Galliæ Rex difficillimum fore præviderет, ſimulq; re ipsâ perſentiſceret, uno eodemq; tempore, cum *Anglis* & *Burgundo* bellum gerere, *Borbonio Duce* mediatore, cum *Burgundo* pacis tractationem iniit, quæ demum etiam *Atrebati* (Arras) anno 1435. ſequentibus conditionibus concluſa eſt, *Guaguinus* (q) easdem in hunc modum refert.

(q) Guaguin. d. lib. 10. fol. 223.

Pleraq; loca *Burgundiæ* finitima, quæ Regis *Campaniam* verſus erant, ad Burgundi Ducis ditionem pervenerunt, *Arteſia* quoq; adjuncta ſunt *Ambianum* civitas, *Corbia*, *Mondeſiderius*, *Perona*, *Sanctum Quintinum*, & *Abbatis villa*, cum *Pontiviaco*, & *Boloniæ* comitatibus.

Quas terras ſub Caroli Imperio, Parlamentiq; Senatus directione Dux Philippus poſſideret.

Eas autem civitates, quas poſteà nominavimus (pergit *Guaguinus*) quæ ad amnem Somiam ſitæ ſunt, redimere Carolus Rex poterat, quadringentis aureorum millibus.

Fuêre etiam aliæ ad pacem conditiones, quæ quandoquidem hactenus abſolutæ non ſint, nec eas ſpes perficiendi manet, mortuis Principibus, ſilentio à me prætereuntur, hactenus *Guaguinus*.

(r) Pius 2. Pontif. d. com. lib 9

Cujus quoq; pacificationis mentionem facit *Pius II. Pontifex maximus*. (r)

(s) Guaguin. d. lib. 10 fol. 251.

Philippus Burgundus quamdiu vixit pacem hanc illæſam ſervavit, de *Carolo* verò *Galliæ Rege*, hiſce verbis atteſtatur *Guaguinus* (s) Scriptor Gallus, eum exſpectaſſe ſaltem aliquem belli motum à Burgundo excitari, ne tàm auctor diſſenſionis, quàm propulſator injuriæ eſſe videretur; Sed morte præventus, *Ludovico* filio, ejus nominis undecimo

Anno 1461. Galliæ Regi, inquieti ingenii Principi Regnum cum affectu reliquit.

Ludovicus ergo *undecimus Galliæ Rex* inauguratus, licèt non ſolùm, cùm

cùm à patre multis ex cauſis (de quibus *Guaguinus* (t)) diſſideret, in aulâ *Philippi Burgundi* educatus, multisq; beneficiis affectus, ſed etiam poſt mortem patris, à *Burgundo* ſaluberrimis regnandi præceptis imbutus fuerit (u) uti erat conſilio præceps, ingenio vario, & vix domeſticis ſatis perſpecto, tàm in Gallia proprioq; Regno multa inſolenter agi cœpit, *Angliæ* enim Regis exemplo, nova & intolerabilia tributa ſubditis ſuis imperari juſſit, multaq; alia contrà majorum inſtituta introduxit (vv) quàm etiam omnem lapidem movit, ut Principes vicinos turbaret, ergò *Carolum Philippi Burgundiæ* Ducis filium, per quendam *Rubemprium*, ad *Hagam Hollandiæ* vicum, ubi Carolus tunc erat, intercipi demandavit; (x) Quæ & alia Galliæ Proceres commoverunt, ut contrà Ludovicum Regem poteſtate ſuâ abutentem, *boni publici* bellum (ita enim id ipſum vocitàrunt) inciperent, ſimul atq; *Carolum Burgundũ* Ludovico Regi ex dictis cauſis infenſum, in ſocietatem fœdusq; allicerent, quàm variâ fortunâ bellum hoc geſtum ſit, *Galliæ Hiſtorici* (y) luculenter tradunt; Vt verò reliquas inter Ludovicum Gallum & Carolum Burgundum pactas aliquando inducias pacificationesq; prætercam, inter eos tandem Anno 1468. *Vincennÿ* propè *Lutetiam*, pax licet ſatis infirma facta eſt, de quo ſic *Cominæus* (z)

(t) Guaguin. d. lib. 10 in Carolo 7. fol. 229. 249.
(u) Naucler. vol. 3. gener. 49.
(vv) de quibus Polyd. Virgil. de reb. Anglic. lib. 24. & 26. Petr. Matthæ. in vitâ Ludov. 11. lib. 2. Cominæus & alii.
(x) Cominæ. coment. lib. 1. Guaguin. d. lib. 10.
(y) Cominæus d. comm. per aliquot libros Matthæ. in vitâ Ludovici. Guaguin. d. lib. 10.
Pacificatio 4. Vicennenſis de anno 1468.
(z) Cominæus d. lib. 2. pag. 353.

Conſtitutum erat, ut Principes omnes Regis beneficiarii & clientes ad certum diem adeſſent *Vincennÿ* propè *Lutetiam*, & ne qua doli ſuſpicio reſideret, permittebat Rex Carolo, ut militum ſuorum præſidio eam arcem muniret, donec peracti eſſent conventus. Poſtquam eò ventum eſt *Biturix* eâ ditione, quàm hactenus poſſederat, relictâ, fidem Regi dat prò *Normanniâ*.

Carolus autem pro illis *Picardiæ* oppidis quæ ſunt ad *Somiam* fluvium. Et paulò poſt: Confectis apud *Vincenniũ* litteris de Pacificatione, & præteritarum òffenſionum abolitione diſcedunt pariter omnes.

Abeuntem Carolum in Flandriam Rex cum parvo comitatu, per aliquot milliaria deducit, ſubſequentibus eum circiter ducentis cataphractis, qui reducerent. Carolus multâ nocte, quàm ſe quieti daturus eſſet, eâ de re certior factus, collectâ ſuſpicione jubet ſuos eſſe in armis. Atq; ita videre licet (ſubdit *Cominæus* d. loc.) quàm ægrè inter Principes conſiſtat amicitia, propter diverſitatem eorum, quæ ſingulis ferè momentis ad eos deferuntur.

(aa) Guaguin. d. lib. 10. fol. 260.

Guaguinus (aa) aliàs diligentiſſimus auctor de hac Pacificatione nihil ampliùs habet, quàm quòd

Carolo Burgundo ceſsêre in perpetuam poſſeſſionem *Perona*, *Roja*, & *Mondeſiderium*, ad hæc *Guinanum* & *Bolonia* comitatus, quamvis eadē loca *Ludovicus* Rex ſolutâ pecuniâ, à *Philippo* patre redemiſſet. (bb)

(bb) de qua redditione parif. 3. dictum.

CAPVT SECVNDVM.

DE

Maximiliani Auſtriaci, *Caroli Burgundi, in Burgundiâ & Belgio ſucceſſoris, cum Galliæ Regibus* Ludovico XI. & Carolo VIII. *ob* Burgundicam & Belgicam ſucceſſionem, *æmulationibus &* Pacificationibus.

Anno 1477.

CArolus Burgundus apud *Nanceium* Lotharingiæ oppidum Anno 1477, ab *Helvetiis* interfectus, filiam unicam *Mariam*, Burgundiæ, aliarumq; opulentiſſimarum Belgicarum provinciarum hæredem ex aſſe reliquit. Opima hæc hæreditas, & puellæ virtus, multos ad matrimonium allexit, ex hiſce præcipui fuêre, Ludovicus XI. Galliæ Rex, qui eam pro filio *Carolo* (poſteà ejus nominis Rege 8.) octo adhuc annorum adoleſcentulo ambiebat, & *Maximilianus Archidux Auſtriæ*, Friderici 3. Imperatoris filius (a) conſultatum aliquandiu fuit, pro rei dignitate & neceſſitate, ac demum quod refert *Cominæus* (b) pro *Maximiliano Auſtriaco*, Principe maturæ ætatis concluſum eſt. Sententiam protulit nobilis quædam fæmina, genere *Halluina*, quæ maſculè pronunciavit: *Nobis opus eſt aliquo Viro, non autem puero; Iam eâ ætate eſt Maria, ut liberos gignere poſſit, quod nobis, & toti provinciæ, maximè neceſſarium eſt: Ea vicit in conſilio ſententia.* *Mariâ* igitur *Burgundicâ* ſic conſentiente, matrimonium cum *Maximiliano Auſtriaco*, antea à patre Friderico 3. Cæſare, Carolo Burgundo (cùm adhuc viveret) promiſſum, omni ex parte concluſum conſummatumq; eſt. Atq; hac occaſione & ratione (procul dubio, Deo ſic volente & diſponente) *ditiones Burgundicæ*, cum univerſo *Belgio*, ad ſereniſſimam domum *Auſtriacam* pervenêre (c)

(a) Cominæ. d. com. lib. 8.

(b) Cominæ. d. lib. 8.

(c) Cominæ. d. lib. 8. Gerhard de Roo. hiſt. Auſtriac. lib. 8. & 9.

At *Ludovicus Galliæ Rex*, finitimas haſce regiones difficulter ſibi eripi paſſus eſt, quod igitur per matrimonium non potuit, aliâ tentavit viâ,

vià, *Burgundiam* juris Gallici eſſe dixit, in *Arteſiam*, *Flandriam* aliaq; loca quoq; prætendebat, quapropter non ſolùm *Burgundiam*, ſed etiam *Picardiæ* & *Arteſiæ* bonam partem invaſit, occupavit & devaſtavit. *Maximilianus* è contrà matrimonii jure acquiſita ſibi tuenda eſſe, Ludovicum nullo jure, ſed ſolâ vi niti ratus, tùm quòd præcipuæ *Belgicæ* provinciæ, atq; ipſe *Burgundiæ Comitatus*, non ita pridem, ſed etiam majorum ætate, *matrimonij jure* ad alios, tàm maſculos quàm fæmellas devolutus fuerit, atq; ità provinciæ hæ eam habeant naturam, ut & ad fæminas ſint tranſitoriæ, quod *Heuterus*, *Paradinus*, *Guicciardinus* (d) & alii paſſim atteſtantur, ſed quia & ipſi *Galliæ Hiſtorici* (e) Ludovici ſequaces in commentariis poſteritati reliquerunt, *Ludovicum Regem, in haſce provincias nihil juris habere, immò ſemper occaſionem quæſiiſſe, univerſam domū Burgundicam delere & protinus extirpare*, tentaſſe id Ludovicū, etiam vivo adhuc Carolo, quùm ad *Fridericum* Imperatorem, *Tercellinum* Legatum ablegans, eidem denunciari curaſſet, quomodo provincias Belgicas, Carolo devicto, inter ſe dividere vellent, cui ſi non ipſo facto, ſaltem verbis Fridericus ſatisfecit, dum jocosè Ludovico per Legatum renuntiavit, *Vrſi pellem, antequam caperetur, non eſſe dividendam*, apologum hunc recenſet *Cominæus* (f) nullam ergò ſupereſſe rationem, vel etiam conjecturam, quàm Ludovicum ex vulgari illo dominantium præſuppoſito, *ne quis nimiūm creſcat*, Maximiliano bellum intuliſſe (g)

(d) Pont. Heuter. in hiſtor. Burgūd. libr. 6. Guiliel Paradin. de antiq. ſtatu Burg. cap. 16. Guicciard in deſcript. Belgii paſſim.

(e) Cominæ. comment. d. lib. 8. & 9.

(f) Cominæ. d. lib. 5. pag. 485.

(g) Sed quid ſi cui potentia augeatur legitimis ſucceſſionibus & electionibus, aūmne tu eum bello turbabis? Gentiles de jure belli lib. 1. cap. 14. in fin.

Sed ad hiſtoriam revertor, *Maximilianus* arma armis oppoſuit, tandemq; ad prælium deventum, eoq; inter *Tornacum*, & *Ariam* commiſſo, multis licet ex ſuis deſideratis, ſtationem tamen in campo tanquam ſuperior tutatus eſt (h)

(h) Cominæ. d. lib. 9. Guicciard. in deſcript. Belg. p. 368. Tarcagnota. nell' hiſt. del mondo, part. 2. lib. 20. ubi hæc omnia latiùs proſequuntur.

Quamvis verò *Maximilianus* victoriam re ipſâ retulerit, *pacem* tamen perpetuo bello præferre voluit. Ideoq; inter *Ludovicum* Regem. & *Maximilianum Auſtriacum* circa annum 1482. pax huiuſmodi interceſſit, quam ex *Hiſtoricis* recenſere malo, in quo ſic conveniunt *Cominæus* & *Tarcagnota* (i)

Pacificatio ſ. de anno 1482.

(i) Cominæ. d. lib. 9. Tarcagnota d. lib. 20.

Pacem Rex (*Ludovicus*) inſtituit facere per *Gandavenſes*, hiſce omninò conditionibus, ut ipſius (Ludovici XI.) filius (*Carolus* 8.) nunc

Galliæ

Digitized by Google

Galliæ Rex, in matrimonium duceret *Maximiliani filiam*, *Margaretam*, atq; *Bolonienſem*, *Matiſconenſem*, *Altiſſiodorenſem*, & *Carolatenſem* ditionem, in ſuâ poteſtate retineret. Ipſe viciſſim *Atrebatum (Arras)* agrum omnem promittebat reſtituere, reſervatâ tamen ſibi eâ urbis parte, quam munierat. *Vtriusq;* verò *Burgundiæ*, & eorum quæ ſunt ad *Somiam* fluvium, nulla fuit facta mentio. *Robertus Guaguinus* (k) eius quoq; pacis mentionem facit, dum ita ſcribit; Venêre per id tempus ad Regem valetudinarium, Flandrenſium, Brabantinorum & Hannovienſium oratores, quos per Iohannem de Vaccaria primarium Parlamenti Præſidentem, & Philippum Deſquerdum audivit. Poſt aliquot contentiones, tandem de pace convenit, ut *Carolus* Ludovici filius, *Margaretam* Maximiliani filiam, dum legitima utriq; ætas eſſet, uxorem acciperet. Donantur Legati à Ludovico 30. millibus Scutorum aureorum, præter pocula argenti cœlati, quod eorum causâ Rex cudere juſſerat. Eadem habet *Nauclerus* (l)

(k) Guaguin. de reb. geſt. Franc. lib. 10. fol. 289.

(l) Naucler. vol. 3. gener. 50. anno 1482.

Margarita Burgundica licet adhuc teneræ ætatis, magnâ tamen cum pompâ *Lutetiam* Pariſiorum deducta, & ſolenniſſimè à Patre Rege, filioq; Carolo recepta, demumq; paulò poſt deſponſationis feſtum omnium cum lætitia celebratum eſt. (m) Intereà Maria Maximiliani Auſtriaci conjunx obierat. Ideoque Maximilianus, ex conſilio patris Cæſaris, *Annam Franciſci Britanniæ minoris* (Bretagne in Franciâ) filiam, quam parens moriens eius ditionis hæredem reliquerat, ab *Auraico Principe*, puellæ nutritio & avunculo ſibi publicè deſponſari fecerat. (n) Ludovico quoq; Galliæ Regi mortuo, *Carolus* 8. eius filius ſucceſſerat; Quem quamvis parens moribundus paternè admonuerat, ut cum vicinis, præſertim verò Maximiliano Auſtriaco pacem coleret: Is tamen duplici ex capite, pactis ſeu pacificationi contravenit, Maximilianũq; offendit. Non ſolùm enim *Margaritam* Maximiliani filiam, ante aliquot annos ſibi deſponſatam repudiavit, eiq; remiſit, ſed præterea etiã *Annam Britannicam*, Maximiliano promiſſam partim vi, partim perſuaſionibus adductam, matrimonio ſibi junxit, hâc præcipuè ex ratione, & jure, ut *Britanniâ*, cuius antea quoque partem occupaverat, potiretur. (o) De quo facto in hunc modum ſcribit *Cominæus*. (p) De hiſce nuptiis, non idem erat hominum judicium, ſacrarum quoq; rerum periti, non uno modo pronunciabant, ipſiſq; quidem fœminis infeliciter accidit &c. Et *Tarcagnota* (q) ex Italico in latinum verſus, ubi eiusdem rei men-

(m) Nucler. d. loc.

(n) Cominæ. de bell. Neapolit. lib. 1. Tarcagnota d. part. 2. lib. 21. Anno 1484.

Anno 1490.

(o) Tarcagnota d. lib. 21.
(p) Cominæ. de bell. Neapolit. d. lib. 1.
(q) Tarcagnota d. loc.

rei mentionem facit, tandem concludit. Facinus hoc violentum, cum repudio Maximiliani filiæ Margaritæ, quemlibet vituperaſſe. *Thomas Porcacchus,* (r) Itálicâ libertate notavit. Ex hoc (aliisq; ſimilibus exemplis, quæ inter Auſtriam & Gallicam gentem reiteratæ pacificationes pandunt) concludendum fore, *proprium eſſe Regum Franciæ, domum Auſtriacam promiſſionibus matrimonialibus fallere.* Galli tamen hac in re nihil perperàm factum cenſuêre; Ajunt enim *Margaritam* (ita refert *Nauclerus* (s) ex mente Gallorum) annum nondum egiſſe quartum, cùm ad Carolum pacis & matrimonii causâ deduceretur, pactum illud de nuptiis Maximilianum ſemper improbaſſe, tùm quòd à Flamingis (Gandavenſibus & conſocris) ſe inconſulto, & reclamante, factum, tum quoque, quòd major æquo dos deſignata eſſet; Acceſſit his odium implacabile Maximiliani in Carolum, unde non mirandum, ſi ipſa his cognitis nondum adulta, remiſſa eſt, cùm impuberis ante pubertatem inanis ſit aſſenſus, & dum pubeſcunt, licitum eſſe illis ſponſalium pœnitere, ſecundum canones. Hæc & plura alia *Nauclerus.*

(r) Porcacch. in not. Italic. ad Guicciard. lib. 5.

(s) Nauclerus vol. 3. generat. 50. in anno 1491.

Vtcunq; verò *Maximilianus* propter remiſſam filiam, & ereptã ſibi ſponſam, inſigni contumeliâ affectus videbatur. *Fridericus* etiam *Cæſar*, ipſius pater, *Comes Palatinus* & *Helvetij* miſſis legatis pro *pace* intercedebant. Quod ita factum ſcribit *Cominæus*: (t) Erant enim partes defatigatæ bellis, præcipuè verò *Burgundiones*, ob civiles etiam diſſenſiones, quò facilius erat pacem aliquam conſtituere; Ad eam actionem Rex miſit *Petrum Borboniæ Ducem, Auraicæ Principem, Condaũ* & me (id eſt *Cominæum*) compoſitio demum facta fuit in hunc modũ.

(t) Cominæus de bell. Neapolit. lib. 1. p. 752. Pacificatio 6. de anno 1493.

Quicquid in *Atrebatum* agro Rex poſſideret, *Philippo* (hoc eſt Maximiliani filio) uti reſtitueret; Cùm enim ſoror ipſius deſponderetur Regi, pactum fuit, ſi quis caſus matrimonium hoc impediret, ut tùm, quod pro dote attuliſſet illa, redderetur familiæ.

Burgundiones autem ex inſidiis jam cæperant *Atrebàtum* & *Sanctomarum.* Reliqua, ſolum *Hesdinum, Aria, Betuna*, quorum oppidorum arces Regi licebat ex pacto retinere, ad certum tempus, & præſidiis etiam munire.

Hiſce haud diſſimilia habet *Paulus Iovius* (u) Hiſtoricus Italus, in hæc verba diſſerens:

(u) Jovius hiſt. lib. 1.

" *Ludovicus Sfortia*, qui per eos dies *Blancam* Iohannis Galeacii ſo-
" rorem *Maximiliano* (Cæſari) in matrimonium collocârat, & cum eo
" *Helvetiorum* Legati, qui magnam apud utrumq; (Maximilianum Cæ-
" ſarem & Carolum Regem) auctoritatem obtinebant, omnem eo-
" rum controverſiam compoſuerunt; Quum Carolus remiſsâ in Ger-
" maniam puellâ (Cæſaris filiâ) & reſtitutis *dotalibus oppidis*, cum mul-
" to verborum honore Maximiliano ſatisfeciſſet; Atque in excuſatio-
" nem inhumanioris facti, ſe non Regia libidine, aut ſuperbia indu-
" ctum, ſed impulſum temporum ac bellorum neceſſitate, ad eas nu-
" ptias deſcendiſſe fateretur, ut provincia illa (*Britannia*) tantæ oppor-
" tunitatis, ad arcendas Britannorum claſſes, pro qua toties cruentè
" decertaſſent, redemptis eo conjugio, provincialium animis, priſtinæ
quieti redderetur. Atq; hæc de *Burgundia* & *Belgicis provinciis* ultima tum temporis inter *Auſtriacos* & *Gallos* fuit Pacificatio, poſtquam in hoc ferè ſtatu res Belgicæ, uſq; ad *Franciſci I. Galliæ Regis*, qui anno 1514. in Regno ſucceſſit, tempora permanſêre. Cæterùm quemadmodum Maximilianus Imperator, eiusq; ſucceſſores, *Burgundiam* cum *provinciis Belgicis*, in ordinem redegerint, *juris Imperij* (cuius tamen antea quoq; fuêre) fecerint, jureq; *circulari* donârint, ex *Iuriſprudentia publica*, & *Receſſibus Imperij* videre licebit.

CAPUT TERTIUM.

DE

Neapolitani & Siculi *Regni inter* Gallos Hiſpanosq;, *controverſiis, atq; exinde natis* Pacificationibus, *quatenus ad præſens negotium pertinent.*

C*Arolus* 8. Galliæ Rex, Burgundicis & Belgicis rebus compoſitis, licet pleriſq; rerum expertis diſſuadentibus, *iter Neapolitanum* meditabatur. Cùm jam Carolus, (ſcribit *Guaguinus* [a]) à bellis quieſcere potuiſſet, cura illi inceſſit de *Neapolitano* & *Siciliæ Regno*, quod ad ſe patrimonii jure pertinêre contendebat, nec potuit ulla ratione à ſententia dimoveri, nec Pariſiorum Oratores, eius rei cauſa ad eum miſſos audivit. Contractis itaq; terra mariq; copiis,

[a] Guaguin. de reb. geſt. Franc lib. XI. in Carolo 8. Anno 1494.

copiis, in Italiam ducens *Lugduni* primò aliquamdiu moratus eſt, non ſatis certus, an alpes ipſe tranſcenderet, detinebatur enim civitatis delitiis, & quarundam amoribus fœminarum &c. at demum ipſe iter ingreditur. Regnum invadit, occupat, quæ omnia graviſſimè deſcribunt *Nauclerus*, *Cominæus*, *Guicciardinus* [b] & alii.

[b] Naucler. vol. 3. gener. 50. in anno 1494. Cominæ. de bell. Neapol. lib. 1 & 2. Guicciard. hiſt. lib. 1.

Ad majorem rerum notitiam, antequam ad Pacificationem progrediamur, nonnulla de variis in hiſce Regnis *mutationibus* præmittamus, quo facto faciliùs quæ ſequuntur, intelligi poterunt.

Primò autem *utramq; Siciliam*, quæ nunc duo Regna, *Siculum* & *Neapolitanum* conſtituit, *Nordmanni Duces Regesq;* tenuerunt, quorum ſtirpe exſtincta ad *Suevia Duces*, præſertim verò *Friderici* 1. Imperatoris cognomento *Barbaroſſæ*, filium *Henricum*, eiusq; poſteros pervenêre, penes quos permansêre, donec infelix ille *Conradinus* ex Sueviæ Ducibus ultimus, à *Carolo Andegavenſi* prælio vinceretur, caperetur & capite plecteretur. Vnde aliquamdiu ſub *Gallorum* dominatu fuêre; *Arragoniis* poſteà ceſsêre, & demùm hiſce quoq; pulſis ad *Hiſpanos* rerum ſumma delata eſt. Verùm *antiquioribus* hiſce omiſſis, quæ fuſius ab *Hiſtoricis Neapolitanis*, Michaële *Ritio*, Pandolpho *Collenutio*, *Falcando*, atq; aliis Cæſare *Baronio*, *Cruſio*, *Tarcagnota*, *Zurita &c.* traduntur, in rem præſentem ibimus; Habeant itaq; *Galli*, habeant *Arragonij*, atq; ab hiſce *Hiſpani* ſuas *inveſtituras*, *adoptiones*, *teſtamenta*, aliaq; *documenta*, quibus quælibet pars ſucceſſionem ſuam probare annititur, quæ nunc in medio relinquimus. *Arragoniorum* demum vel juſtitia vel vigilantia prævaluit, & quemadmodum *Siciliæ Regnum* per *Veſperas Siculas* jamdudum amisêre Galli, atq; ad Arragonios rurſus devolutum, ita quoque & *Neapolitanum* Arragoniis poſt longam diſceptationem remanſit. *Alphonſus* enim *Arragonius*, eius nominis I. capta Neapoli, utrumq; ſibi Regnum ſubiecit. [c] Hic Alphonſus fratrem habuit *Iohannem Arragoniæ Regem*, *Ferdinandi* illius *Catholici Hiſpaniarum Regis*, (cuius infra ſæpiſſimè fiet mentio) patrem. [d]

De morte Cōradini vide Collenut. hiſt. Neapol. lib 4. Cruſ. in hiſt. Suev. lib. 12.

De veſperis Siculis Collenut. d. loc. lib. 5. Camerar. hor. ſucciſiv. cent. 1. cap. 83.

Anno 1442.

[c] Zurita annal. Arrag. lib. 15. cap. 3. Bzov. in annal. eccleſ anno Chr. 1442.

[d] Guicciard. hiſt. lib. 5.

Alphonſus cùm legitima prole careret, fratre Iohanne Arragoniæ Rege prætetito, *Ferdinando* ex Pellice filio Regnum teſtamento reliquit. Huic demum circa annum Chriſti 1494. 1495. *Alphonſus*, & poſtmodum *Ferdinandus* 2. ſucceſsêre.

Anno 1494. 1495.

Nunc ad *Caroli* 8. Galliæ Regis *expeditionem* regrediendo, is ex

prætenſione cuiusdam *Renati Andegavenſis*, ſpem ſuam ſucceſſionis, & teſtamento quodam *Ioannæ Secundæ Reginæ Neapoleos* [e] deducentis,

[e] De hoc & aliis Gallorum fundamentis agunt pro Hiſpanis, Jacob. Valdeſ. de dignit. Reg. Hiſpan. cap. 17. Vernul. in apolog. pro domo Auſtriacâ & de Regno Neapolit. & teſtamentum illud Joannæ falſum fuiſſe, atteſtatur Scriptor claſſicus Pandol. Collenutius hiſt. Neap. lib. 6. fol. 179.

(uti ſuprà diximus) felici conatu Regnum *Neapolitanum* occupavit, ſed vix occupatum, relicto in quibusdam locis præſidio, rurſus deſeruit, atq; in Franciam non ſine diſcrimine rediit [f] præmii loco ſui vix aliud, quàm famoſam *Gallicam luem* (*mal Franceſe*) deportârunt, & poſtea per univerſum Chriſtianum orbem diſſeminarunt, egregium herclè tantæ expeditionis præmium. (g)

[f] Cominæ. de bello Neapol. lib. 2. & ſeqq. Guicciard. d. lib. 2. in fin. Anno 1496. [g] præter Hiſtoricos, de hac re tractat Fallopius medicus ſing. tract. de morbo Gallico, cap. 1.

Adjecerat quidem animum ad recuperationem Regni Carolus, ſed morte præventus ſucceſſorem & executorem *Ludovicum XII. Galliæ Regem* reliquit. (h)

Anno 1498. [h] Guicciard. hiſt. lib. 3. in fin.

Interea *Ferdinando* Regi Neapolitano ſucceſſerat *Fridericus* patruus. *Ferdinandus* autem *Catholicus Hiſpaniarum Rex*, utpote qui (uti paulò poſt dicemus) non minùs quàm Galliæ Reges, in Regnum Neapolitanum prætendebat, cùm varias Neapolitani Regni mutationes cerneret, majoresq; metueret, præſertim *Friderico* Rege, cum Gallis colludente (i) ne omninò jus ſuum prætenſum ſpernere videretur, occupandi Regni, tanquam poſt mortem *Alphonſi ſenioris patrui*, ad ſe devoluti, conſilia iniit, atq; ut abſq; Gallorum offenſione id fieret, pactis inter ſe induciis ſimulq; fœdere icto, *conjunctis viribus Neapolitanam Regnum* invadere decreverunt, qua de re ita *Guicciardinus*: (k)

[i] Zurita in hiſt. Reg. Arragl. 4. cap. 43. Guicciard. hiſt. lib. 5. Pacificatio 7. de anno 1501. [k] Guicciard. d. lib 5. pag. 455. Ulloa in vita Caroli V. lib. 1. & Fazellus hiſt. Neapol. lib. 9. Ferdinandus Catholicus, Alphonſi legitimi Regni acquiſitoris ex fratre filius, Regnum Neapolitanum ad ſe pertinere aiebat.

Galliæ Rex omnia ſua conſilia ad Neapolitanum bellum convertit, in quo ne Hiſpaniæ Reges adverſos haberet, illisq; potentiæ illorum metu Veneti, & fortaſsè etiam Pontifex conjungerentur veritus, negotia Caroli Regis tempore, de Regni illius diviſione, in quo & *Ferdinandus Hiſpaniæ Rex* jus ſe habere aſſerebat, agitari cœpta renovavit; Nam etſi *Alphonſus Neapoleos & Arragoniæ Rex* peculiari, & ab Arra-

ab Arragoniæ regno ſeparato jure id adeptus eſſet, ideoq; tanquam rem propriam Ferdinando filio notho tradidiſſet, tamen ad *Iohannem* eius fratrem. qui illi in *Arragonia* regno ſucceſſit, & *Ferdinandum* (Catholicum Hiſpaniarum Regem) *Iohannis filium, quum Alphonſus id Arragoniæ Regni armis & pecuniis adeptus eſſet*, iure id Regnum ſpectare, & ad illud tempus uſq; tacita querela fuerat, quàm Ferdinandus patientia, non modo debitis inter propinquos officiis, cum Ferdinando Neapolitanorum Rege & ſucceſſoribus non prætermiſſis, ſed etiam novo affinitatis vinculo auctis, hactenus texerat; Ferdinando enim Neapolitano Regi, Ioannam ſororem ſuam in matrimonium dedit, & ut altera Ioanna illius filia Ferdinando iuniori nuberet aſſenſus eſt, &c. Eadem itaq; cupiditate in Ferdinando & in Galliæ Rege conſpirante, *alter ut impedimenta & difficultates removeret, alter verò, ut ejus, quod diu optaverat, partem adipiſceretur, cùm ad totum occupandum nulla occaſio appareret*, Neapolitanum Regnum eodem tempore invadere pacti ſunt, quod inter ipſos hac ratione *divideretur*, ut *Gallia Regi Neapolis* ipſa cum tota *Leborij* agri regione *Aprutijq;* provinciâ; *Ferdinando* verò *Apulia* & *Calabria* obtingerent, ſuam verò quisque partem, altero nec juvante, nec impediente occuparet &c. de hiſce quoq; *Bzovius* [l] poſtquam multa de ſollicita cura Ferdinandi dixerat. Ad eas demum conditiones recurſum, quæ dudum à *Gallis propoſita fuerunt*, ab *Hiſpano* repudiatæ, *Fridericum* nempe propter parentis natales, injuſtum Regem eſſe; *Gallus* & *Hiſpanus* certiori jure, junctis viribus, *Neapolitanum* Regnum expugnatum, inter ſe per conditiones partirentur. Quod & factum tandem fuit, prout ex *Hiſtoricis* [m] conſtat.

Sed non diu ſtetit hæc *Gallorum Hiſpanorumq; concordia*, mox enim de *confinibus* inter eos exorta eſt controverſia, quæ dum transactione ſopiri non potuit, tandem in publicum erupit bellum, cauſam, originem & progreſſum, ita notavit *Guicciardinus*. [n] Sed majores, longè lateq; periculoſiores motus, & ex quibus maximi momenti res immaturæ erant, in Regno Neapolitano, inter Gallos & Hiſpanos præfectos exorta, gliſcere incipiebant, quorum origo fuit, quod quùm ex illa Regni diviſione, *uni Leborij* terra di Lavoro Agruzz &c. *Campi* & *Aprutium*, *alteri Apulia* & *Calabria provinciæ* adjun-

[l] Bzovius in annal eccleſ. circa A. Chr. 1499. n. 6.

[m] vide horū Regum progreſſum apud Bzovium d. loc. & paulò poſt. Guicciard. lib 5. & 6. Thuan. hiſt. lib. 1.

Anno 1504.

[n] Guicciard. d. lib. 5. & 6. Ulloa. in vita Caroli V. lib. 1.

ctæ eſſent, provinciarum *fines & termini* non benè expreſſi fuerant, ex quo uterq; eam partem, quæ nunc *Capitanatus* dicitur, ſibi depoſcere cæpit, cui controverſiæ priſcorum nominum, ab *Alphonſo Arragonio* eius nominis I. *Neapolitano Rege*, patruo Ferdinandi Catholici, immutatio facta, occaſionem præbuit, qui ut cenſuum & vectigalium exactionem faciliorem redderet, Regnum univerſum in *ſex* præcipuè *provincias* diſtribuit, hoc eſt, *Leboriam terram*, *Principatū*, *Baſilicatam*, *Calabriam*, *Apuliam*, & *Aprutium*; ex quibus *Apulia* in tres partes dividebatur, videlicet in *Hydruntinam*, *Barenſem*, & *Capitanatum*, qui *Capitanatus*, quum *Aprutio* ſit conjunctus, à reliqua *Apulia*, *Loſanto* fluvio, qui olim Aufidus dicebatur, ſejungitur. *Galli* igitur, qui *novæ appellationis* non habitâ ratione, in dividendo *veterem* ſpectaverant *Capitanatum*, aut ſub nullâ quatuor dictarum provinciarum comprehendi, aut potiùs *Aprutij* quàm *Apuliæ* partem eſſe volebant, nec tàm regionis magnitudine movebantur, quàm quod niſi Capitanatum poſſiderent, nullum ex pecore vectigal, magnum eius Regni vectigalium membrum ad ipſos perveniebat &c. Sed in contrariam partem, quod *Aprutium* locis montanis terminatum ad planitiem minimè protendatur, & quia *in controverſiis de provinciarum nominibus & terminis ſemper præſens conſuetudo ſpectatur*, *Capitanatum* minimè ad Gallos pertinere adducebatur; Hactenus *Guicciardinus*, quem quoq; aſſequuntur *Bzovius*, *Mariana* [m] & alii eiuſdem ſeculi Hiſtorici. *Albericus Gentiles* ICtus [n] hæcce conſiderans, ſic ratiocinatur: Secunda eſt illa quæſtio (ait) quæ ex diſtinctione finium in dividendo Regnum Neapolitanum nata eſt, inter Hiſpanum & Gallum. Nam fines hi erant nominibus demonſtrati, quæ aliud *olim*, aliud *poſteà* ſignificabant, & *vetera* Galli, *præſentia* Hiſpani urgebant (ad quod allegat *Alexandrum* in conſiliis) Noſtri verò interpretes (addit idem Gentiles) docent, *intelligi actum de proximis, præſentibus, immediatis terminis & finibus*, Itaq; ratio præſentis ſignificationis nominum habebitur. Et mihi (concludit auctor) certiſſima definitio videtur per multa, quæ dici poſſunt de uſu verborum, ſignificationum normâ, atq; arbitrio.

[m] Bzovius d. annal. anno Chr. 1502. Mariana de Reb. Hiſp. lib. 27.
[n] Gentil. de jur. belli lib. 3. cap. 17.

Quicquid autem ſit (pergit ulteriùs *Guicciardinus* [o]) *Gallus Prorex*, quòd viribus longè ſuperior eſſet, ſuperbiâ elatus, intra pau-

[o] Guicciard. d. lib. 5. & alii ſupra allegati.

cos

cos dies aliâ latâ ſententiâ, *Conſalvo (Hiſpano Proregi)* ni illicò *Capitanatum* relinqueret, bellum indixit, dein ſtatim milites ſuos ad *Tripaldam* excurrere juſſit, ex quo bellum cum continuatione à Gallis initium habuit. Idem fecêre Hiſpani, donec tandem Galli non ſolùm è *Regno Neapolitano*, ſed etiam tota Italiâ pulſi fuerint. Alias quoque rationes hujus diſſenſionis refert Jacob. Valdeſ. de dignit. Hiſp. c. 17.

Tandem inter *Ludovicum* Galliæ Regem & *Ferdinandum Catholicum*, pacis tractationes ſuſceptæ, atq; in hunc modum Anno 1505. concluſæ ſunt [p] *Connubium* inter *Ferdinandum Catholicum Hiſpaniarum* Regem, & *Germanam Foſſeiam Galliæ* Regis ſororis filiam, eâ lege, ut illi *Rex Galliæ* Regni Neapolitani partem, quæ ad ſe ſpectabat, dotis nomine daret. Et *Hiſpaniæ Rex* viciſſim illi decem annorum ſpacio, ſepties centena aureorum numûm millia, pro ſumptibus ſarciendis perſolveret, & novæ nuptæ tria millia auri pondo dotis nomine conſtitueret, contractum eſt. Pacificatio 8. de anno 1505. [p] Guicciard. hiſt. lib. 6. ferè in fin. Ulloa d. lib. 8.

Cui matrimonio cum pax conjuncta eſſet, conventum eſt, ut *Andiovinis Principibus*, illiſq; omnibus, qui *Gallicam factionem* ſecuti erant, gratis *Libertas*, *Patria*, *Imperia*, *Dignitates*, & *Bona*, eodem ſtatu, quo eâ die, quâ bellum inter Gallos atq; Hiſpanos, primùm cæptum fuit, erant, reſtituerentur, quam diem eam eſſe, quo *Galli* ad *Tripaldam* excurrerunt, declaratum fuit, omnes *bonorum publicationes* ab Hiſpaniæ Rege & Friderico factæ tollerentur.

Et paucis interjectis.

Si *Regina Germana* marito vivente ſine liberis decederet, eius dotalis pars (puta Regni Neapolitani) *Ferdinando Catholico* cederet, quòd ſi illa eo (id eſt *Ferdinando*) mortuo, ſuperſtes eſſet, ad *Galliæ Regnum* rediret.

Referuntur & alia huius conventionis, ſeu pacificationis capita, quæ ad præſens negotium non ſpectant.

Atq; hæcce pacificatio poſtmodum Anno 1507. in congreſſu Ludovici Galliæ Regis, cum Ferdinando Catholico apud *Savonam* inſtituto, confirmata eſt. Anno 1507.

Sed ut *negotia Neapolitana* horum temporum abſolvamus, ea enim, quæ interim inciderunt cap. ſeqq. proſequemur; Contigit *Ferdinandum* ante *Germanam* conjugem obiiſſe, quare Galli partem Regni Neapolitani, quæ Germanæ dotis loco conſtituta erat, ad ſe devolu-

Digitized by Google

devolutam eſſe prætendebant, verùm huic rei Ferdinandus Catholicus, quùm cum novâ nuptâ Neapoli erat, remedium quæſiiſſe dicitur, nam cùm à Pontifice Iulio 2. inveſtituram Regni petiit, ſcribit *Guicciardinus*, [q] Pontificem Ferdinando inveſtituram eo modo denegaſſe, & voluiſſe, ut eam acciperet cum cenſu, aliisq; oneribus, prout alii ante eum feciſſent. Quam ob rem *Ferdinandum* motum, *inveſtituram totius Regni, ſuo nomine, & tanquam ſucceſſorem, Alphonſi patrui*, petiiſſe atq; etiam obtinuiſſe; unde *Hiſpani* arguunt Ferdinandum non aliter, quàm ſi Pontifex feudi Dominus, in id conſentiret, conventionem illam iniiſſe, at cùm Pontificis voluntatem contrariam vidiſſet, inveſtituram jure proprio quæſiviſſe & conſequutum eſſe, atq; ita ad poſteros transmiſiſſe. Quemadmodum etiam poſtea evenit, maximè cùm Ludovicus Galliæ Rex *conciliabulum Piſanum* (qua de re cap. ſeq.) protegeret, & ſedi Apoſtolicæ ſe opponeret, *Iulius 2. Pontifex* Regni Neapolitani ſine contradictione feudi Dominus, Regi *Ferdinando Catholico*, pro ſe & ſuis deſcendentibus in Regno, ſolenniſſimam inveſtituram cum prægnantiſſimis clauſulis, omnes priores inveſtituras & conceſſiones abolendo, caſſandoque, conceſſit. Quod latius proſequuntur *Alphonſus Ciaconius* & *Hieronymus Zurita*, [r] atq; hic fuit ſtatus *Regnorum Neapolitani* & *Siciliæ*, uſq; ad annum 1514. quo tempore *Ludovicus* 12. Galliæ Rex obiit, eique ſucceſſit *Franciſcus* eius nominis *primus*, cuius continuationem infra cap. 6. recenſebimus.

[q] Guicciard. lib. 7.

An è Vaſallus inconſulto Domino feudi, feudum in dotem dare poſſit? Hartm. Piſtor. lib. 2. quæſt. 37. 38. Roſenth. de feud. cap. 9. concluſ. 9. Vult. de feud. lib. 1. cap. 10. n. 48. 49.

Anno 1510.

[r] Ciaconius in vit. Pontif. in Julio 2. Zurita d. hiſt. cap. 11.

CAPUT QUARTUM.

DE

Maximiliani Auſtriaci, *jam poſt mortem Friderici 3. Cæſaris, in Imperatorem electi, atq; ejus nominis I. cum Galliæ Regibus, præſertim verò* Ludovico 12. *de* Ducatu Mediolanenſi *Controverſiis &* Pacificationibus.

Continuatio.

CApite ſecundo de Burgundicis & Belgicis controverſiis, pacificationibusq; egimus, deinde ad Neapolitana negotia digreſſi ſumus, ut quemadmodum ex ſucceſſione *Maximiliani Auſtria-*

Digitized by Google

Auſtriaci, in Burgundia & provinciis Belgicis, provincias illas ad Auſtriacos perveniſſe oſtenderemus, ita quoq; ex matrimonio *Philippi* Maximiliani Cæſaris filii cum Ferdinandi Catholici Hiſpaniarum Regis filiâ, Regna Siciliæ & Neapoleos vigore prædictarum Pacificationum & Iurium, ad Philippi poſteros Carolum Cæſarem etiam devoluta eſſe, quodammodò innoteſceret.

Nunc ad *Mediolanenſem Ducatum* accedemus, cuius equidem controverſiæ & pacificationes, ad Maximilianum Auſtriacum, non ex hæreditaria quadam ſucceſſione, nec jure matrimonii, ſed quia *Cæſar electus*, eiusq; Dominus effectus fuerat, pertinebant, licèt poſtea *Vaſallagio* jure ad *Auſtro-Hiſpanicam* gentem pervenerit.

Ad cognitionem meliorem *Mediolanenſium* rerum, hæcce præmittere, neceſſum viſum fuit. Eſſe ſcilicet *Alciato* (a) ICto teſte, & ſemper fuiſſe *Mediolanum*, ſpeculam & arcem totius Italiæ, Galliæ & Germaniæ, mirum in modum, ſibi horum Regnorum propinquitate accommodam; Vnde *Cominæus* (b) in bellis Neapolitanis à Carolo 8. Galliæ Rege (cuius is Legatus in Italia fuit) geſtis, id obſervavit, eum qui *Mediolanum* tenet, reliqua ad ſuum nutum & voluntatem habere. Atq; hanc ſine dubio cauſam eſſe, cur Hiſpani eum Ducatum tanti faciant defendantq;, atq; Galli eundem tantoperè ambiant.

(a) Alciat. de formâ Rom. Imper. p. 103.

(b) Cominæ. de bell. Neapolit. lib. 1.

Cæterùm *Mediolanenſis Ducatus* eſt, & ſemper fuit *feudum S. R. Imperij*. (c) Quod etiam *Bodinus* (d) Gallicus Scriptor non diffitetur hiſce verbis: Ducem Mediolanenſem fiduciarium eſſe Imperii Germanici, cui dominatum agri Mediolanenſis accepto ſemper tulit, & conſueta Vaſallorum Iura exſolvit, quod etiam Ludovicũ 12. Galliæ Regem (de quo paulò poſt) feciſſe, aſſerit. Ac propterea olim *Mediolanum* cum ſubjecto agro, per *Imperij Vicarios* fuit gubernatum, quos vulgò vocârunt *Viſconten*, ſeu Vice-Comites. Immò ipſa urbs, Imperatorum domicilium dictum teſte ipſo *Bodino*. (e) Poſteà verò *Galeacius* Vicecomes, *Mediolani Dux* ab Imperatore creatus & inveſtitus eſt, reſervatâ tamen Imperii ſuperioritate. (f)

(c) Johan. de Imola conſ. 15. Receſs. Imper. Noricus de anno 1542 §. Und wie nun.

(d) Bodin. de Republ. lib. 1. cap. 9. p. 191.

(e) Bodin. d. lib. 9.

(f) Blondus lib. 7. hiſt.

Galeacius ergò primus Mediolanenſium Dux, Sac. Rom. Imperii *Vaſallus* filios reliquit duos, *Iohannem* & *Philippum Mariam*, unicamq; filiam *Valentinam*, *Ludovico Aurelianenſi* Duci Caroli 6. Galliæ

Digitized by Google

(g) Froſſard. hiſt. lib. 3. p. 247. De hac Valentinâ & Ludovico Aurelianenſi, Pariſiis interfecto, vide cap. 1.
(h) Apoſtilla ad Alexandr. lib. 2. conſ. 87.

Regis fratri matrimonio locatam. (g) Iohanne & Philippo Mariâ, Mediolanenſium Ducibus, abſq; maſculis hæredibus exſtinctis, *Ludovici Aurelianenſis* filii, ratione matris Valentinæ, Mediolanenſem Ducatum ad ſe pertinere prætenderunt, atq; aſſeruerunt præterea in *dotali inſtrumento*, inter Ludovicum patrem & Valentinam facto, conventum eſſe, ut finitâ lineâ ViceComitum, vel Galeaciorum, Ducatus Mediolanenſis devolveretur ad deſcendentes Valentinæ; ſecundùm Apoſtillam ad *Alexandrum*, (h) qui formulam inſtrumenti dotalis ibidem refert.

(i) Corius in hiſt. Mediolanenſ. part. 4.

Verùm Mediolanenſes, qui interregni tempore in forma Reipublicæ civitatem ſtatúq; gubernabant, negabant *filios Ludovici* quicquam juris *ratione matris Valentinæ*, in Ducatu Mediolanenſi habere, ideò quòd *inveſtitura VVenceslai Cæſaris*, ad ſolos maſculos deſcendentes ſit reſtringenda, atque fæminas à ſucceſſione excludat. Conceptam enim eam eſſe, teſte *Bernhardo Corio* (i) de Galeacio, eiusq; deſcendentibus maſculis & legitimè natis. Atque ſit ita (quod tamen non apparêre) id dotalibus inſtrumentis inſertum eſſe, id tamen pactum, inſcio feudi Domino, atq; in eius præjudicium non valere, immò nec Imperatori, nec Mediolanenſibus præjudicare poſſe, cùm Ducatus Mediolanenſis tanquam Imperiale feudum, nullam diſpoſitionem, nec dotis conſtitutionem, Cæſare non ſalutato, non admittat.

(k) Corius d. loc. part. 5.

Sed quoniam *Valentinæ filij Gallicis armis* adjuti, Mediolanenſis Ducatus poſſeſſionem vi occupare anniterentur, Mediolanenſes arma armis oppoſuêre, & virtute *Franciſci Sfortiæ Mediolanenſium Capitanei*, qui *Blancam* filiam naturalem Philippi Mariæ uxorem duxerat, Gallos in agro Alexandrino vicerunt, fugaruntq;. Hâc itaq; ratione & occaſione *Sfortia*, non fæminæ ſed armorum jure, Ducatum Mediolanenſem occupavit. (k) Quod prætereà exinde corroboratur; cùm certum ſit, & negari non poſſit, *Maximilianum Imperatorem* *Ludovico Sfortiæ*, cognomento *Moro*, nullâ aliâ ex cauſâ inveſtituram conceſſiſſe, quàm quòd Philippo Mariâ Galeacio, abſque filiis maſculis mortuo, Ducatus Mediolanenſis ad Imperium fuerit devolutus, & hæc quidem peracta fuêre illis temporibus.

Ludovicus autem XII. Galliæ Rex, Ludovici Aurelianenſis (Pa-

riſiis

riſſis interfecti) ex *Valentinâ* nepos, aviæ prætenſo juri inſiſtens icto cum Venetis fœdere contra *Ludovicum Sfortiam* Mediolanenſium Ducem, menſe Octobri *Lombardiam* ingreditur, quo comperto, Ludovicus tùm quòd ſolus reſiſtere non poſſet, cùm etiam ob metum ſubditorũ, quos peſſimè tractaverat, cum filiis & fratre *Aſcanio Cardinale* in *Germaniam* ad Imperatorem Maximilianum fugit. (l) Interim Ludovicus Rex omnem Mediolanenſem ditionem occupat, & *Iohanne Iacobo Triultio Gubernatore Mediolani* conſtituto & relicto, triumphando quaſi in Galliam rediit. Anno 1499.

(l) Guicciard. hiſt lib. 4. Ulloa in vitâ Caroli 5. lib. 1. pag. 7.

Et licet Ludovicus Sfortia, auxiliis Maximiliani Imperatoris, Mediolanum cum aliquâ Ducatus parte recuperârit, tandem tamen Gallis cedere, & *Novaram* fugere coactus eſt, ubi ex proditione & perfidiâ *Caſparis Sileni Helvetij*, aliorumq; captus, in Franciam miſſus, miſerrimè finiit vitam, quam hiſtoriam *Guicciardinus* (m) referens, ita concludit: *Ludovicus Sfortia Lugdunum*, ubi tunc erat Rex, perductus fuit, & in urbem meridiè introductus, infinitâ multitudine ad tantæ paulò ante amplitudinis & majeſtatis Principem, cui multi inviderent, quiq; nunc in tantam miſeriam corruiſſet, viſendum accurrente. Vnde ut ad Regis conſpectum, quemadmodum ſummoperè cupiebat, admitteretur, minimè conſecutus, poſt biduum in *Locenſem turrim* ductus eſt, in qua circiter decem annos, quibus vitam terminavit etiam, captivus fuit, periitq;, idem contigit fratri *Aſcanio Cardinali*. Hæc Guicciardinus. Atq; hoc modo Ludovicus 12. Galliæ Rex Ducatum Mediolanenſem armis ſubegit. Anno 1500.

(m) Guagnin. d. lib. 4. in fin.

Hiſce expeditis Ludovicus Rex Galliæ, ad recuperationem *Regni Neapolitani* animum adjecit, ſed dubitavit, numne Maximilianus Cæſar Mediolanenſem Ducatũ interim invaderet, quapropter cum Cæſare omninò de pace tractandum cenſuit, quod etiam factum, in hunc enim modum convenēte, *Guicciardino* (n) atteſtante, ut *Claudia* filia primogenita Regis Galliæ Ludovici, *Carolo* (adhuc puero, Maximiliani Cæſaris ex filio Philippo nepoti, qui poſtea Imperator eius nominis quintus fuit) in matrimonium locaretur, & *Maximilianus Cæſar inveſtituram Ducatus Mediolanenſis*, omnibus aliis inveſtituris antiquioribus protenus caſſatis, *Regi Ludovico, pro ſe ſuisq; filiis maſculis*, ſi quos haberet, traderet, deficiente autem Regi maſculâ

(n) Guicciard. d. lib. 5. Eadem habet & prolixiùs refert Zurita d.hiſt. l. 5. c. 91. Pacificatio 9.

Froſſard hiſt. lib. 3. p. 249. In eiusmodi Comicos (putà matrimoniales) exitus, Principum ſimultates ferè deſinunt.

(o) Ulloa d. lib. 1. pag. 7.

prole, *Ducatus Mediolanenſis* in favorem prædicti matrimonii *Carolo Auſtriaco* cederet, & ſi Carolus ante matrimonii conſummationem moreretur, inveſtitura Claudiæ, & ſecundo genito Philippi Archiducis & Caſtiliæ Regis, ſi illi nubere contingeret, maneret. Adjicit hiſce *Alphonſus Ulloa* (o) Imperatorem Maximilianum, & Philippum Archiducem eius filium, Caroli patrem, non ſolùm hanc Pacificationem approbaſſe, ſed etiam eo tempore, quo cum conjuge *Ioannâ*, Maximiliano patre conſentiente, ex Belgio per Franciam in Hiſpaniam iviſſet, *matrimonium hoc Pariſiis* confirmaſſe, immò pactionem illam juramento vallatam, & non ſolùm à Ludovico Galliæ Rege, ſed etiam Franciſco eiusdem proximo ſucceſſore, atque aliis Regni Proceribus confirmatam eſſe. (p)

(p) Guicciard. & Ulloa dd. ll.

Ex quâ capitulatione, ſimul atq; inveſtiturâ conditionatâ, ſuper Ducatu Mediolanenſi, hoc demum conſequi videtur, Maximilianum Cæſarem, dando talem inveſtituram, nec approbaſſe, nec approbare voluiſſe prætenſiones Regis Franciæ, eiusq; filiæ Claudiæ in Ducatum Mediolanenſem, quaſi jure quodam hæreditario & avito, in prædicto Ducatu ſuccederent, ſed tum demum *inveſtituram* valere voluit, cùm *Claudia filia Regis Franciæ, nepoti Carolo Auſtriaco matrimonio jungeretur.* Idq; præſcripto modo & formâ, Si Ludovicus Rex non haberet filios (uti nec habuit) ad Carolum & Claudiam Ducatus Mediolanenſis pertineret. Et ſi Carolum, antequam matrimonium conſumaretur, mori contingeret, Claudia prædicta non aliter ſuccederet, niſi *fratri Caroli* (*Ferdinando* eius nominis Imperatori primo) nuberet. Quamvis verò utraq; pars in hac Pacificatione aliquandiu acquieverit, neutrum tamen effectum fuit, prout infrà dicemus. At Ludovicus Galliæ Rex, cùm ſe de Ducatu Mediolanenſi atq; *Maximiliani* amicitiâ, ſecurum cerneret, *Ferdinando* quoque *Catholico Hiſpaniarum Rege* certis pactionibus ſibi adjuncto, *Neapolitanam* expeditionem inſtituit, quæ quem finem ſortita fuerit, capite antecedenti relatum eſt.

Anno 1501.

Pactum autem conventionis principale quod attinet, ut *Rex Galliæ* filiam *Claudiam* Carolo vel Ferdinando Auſtriacis reſervaret, obſervatum non fuit, dum eam *Franciſco Angoleſmenſi* eius in coronâ Gallicâ ſucceſſori matrimonio locavit. (q) Quo ipſo ſuperiores pacis con-

(q) Tarcagnota nell' iſtoria

Digitized by Google

cis conditiones, & inveſtituram conditionatam Maximiliani, conditione, ſeu matrimonio non inſequuto, evanuiſſe Auſtro-Hiſpani argumentantur. Scribunt quoq; poſt hæc, & aliam inter *Cæſarem Maximilianum*, & *Ludovicum Galliæ* Regem de *Ducatu Mediolanenſi Cameraci* ſubſequutam eſſe Pacificationem. Nam cùm Anno 1508. *Pontifex*, *Cæſar*, *Hiſpaniarum* & *Franciæ* Reges, aliiq; contra *Venetos* conſpirarent, ut quiſq; ſuum à Venetis uſurpatum, recuperaret (r) promiſiſſe Cæſarem Gallo, inveſtituram de *Ducatu Mediolanenſi*, pro *Rege*, eiusdemq; *Succeſſore Franciſco*, atq; horum *deſcendentibus maſculis*, pro qua inveſtitura Rex Cæſari ſolveret centum mille Ducatos. Quanquam ergò Ludovicus Galliæ Rex priorem conventionem matrimonialem non ſervaſſet, Cæſarem tamen ex hac ultima inveſtitura obſtrictum obligatumq; remanſiſſe. Sed *Auſtriaci* ut Maximiliani Imperatoris fidem liberent, Maximilianum non hoc ſimpliciter pollicitum eſſe dicunt, nec etiam *in præjudicium Caroli Auſtriaci* nepotis fieri id potuiſſe. *Carolum* enim per ſuperiorem inveſtituram conditionatam, *jus & inveſtituram Ducatus Mediolanenſis* ſibi acquiſiviſſe, ſive is matrimonium cum *Claudiâ Franciæ Regis* filiâ conſummaret, vel non, ſiquidem etiam *caſu poſteriori*, referente ſæpè citato *Guicciardino* (s) Hiſtorico neutri partium addicto, clauſula huiusmodi adjecta fuit, quòd ſi matrimonium *abſq; culpâ Caroli* (uti factum) non ſequeretur, inveſtitura prædicta eſſet nulla, ut *Ducatus Mediolanenſis* nihilominùs ad *Carolum Auſtriacum* pertineret, quemadmodum etiam tali caſu, Philippo patre præſente, de eo inveſtitus eſt. Recenſentur & aliæ cauſæ, prætextusq; cur Maximilianus promiſſis non ſtetit, quoniam ſcilicet Gallus, *Geldriæ Ducem*, Maximiliani Cæſaris Vaſallum & ſubditum contrà ſe commoverit. Et quia contrà unitatem Eccleſiæ ſummumq; Pontificem Rex Ludovicus *Conciliabulum Piſanum*, propriâ auctoritate, tùm inſtituiſſet, cùm etiam defendiſſet, quamobrem à Pontifice excommunicatus fuerit (quâ de causâ cap. ſeq.) In ſumma Maximilianũ tantoperè contrà Galliæ Regem conqueſtum eſſe refert *Guicciardinus*, (t) ut demum exclamârit, & publicè proteſtatus ſit, *ſe Regi ampliùs fidere non poſſe*.

Quæ etiam cauſa fuit, cur Maximilianus Cæſar cum Pontifice & aliis Principibus contrà Gallum fœdere ſe junxerit, ac demum

del mondo part. 2. lib. 12.

Anno 1508.

(r) Guicciard hiſt. lib. 8.

Pacificatio 10. Cameracenſis de anno 1508.

(s) Guicciard. hiſt. lib. 14.

(t) Guicciard. d. lib. 10.

Digitized by Google

Anno 1512. cum Gallis commiſſo prælio *ad Ravennam*, iidem coacti fuerint, Italiam deſerere. Quâ occaſione *Maximilianus Sfortia* in Galliâ incarcerati & miſerè defuncti Ludovici Mediolanenſium Ducis filius, Cæſare connivente, Mediolanenſem Ducatum recuperavit, ſalvis tamen juribus, Carolo Cæſaris nepoti, ex ſæpiùs nominatâ pacificatione, & ſubſequutâ inveſtiturâ acquiſitis, quod teſtantur *Guicciardinus* & *Vlloa*. (u) ac propterea Maximilianus Cæſar, *Sfortiæ*, nec *titulum Ducis*, nec *inveſtituram* unquam conceſſit.

(u) Guicciard. d. lib. 11. Ulloa d. lib. 2. p. 39.

Ludovico autem Galliæ Rege paulò poſt diem obeunte, Mediolanenſe hoc negotium in eo, (quem recenſuimus) ſtatu, uſq; ad *Franciſcum I. Galliæ* Regem, qui ei ad 1514. ſucceſſit, permanſit.

Addunt præterea rerum harum curioſi (quod aliis indagandū annectere volui) Eſtò *Maximilianum Cæſarem*, inveſtituram quandam in gratiam *Ludovici* vel *Franciſci Galliæ Regum* conceſſiſſe, eam tamen cum horum ſtirpe, atq; deſcendentibus maſculis, planè exſtinctam, caſſatam & annullatam eſſe. Atque idcircò *Borbonios* ex lineâ collaterali, ab *Henrico* 4. deſcendentes (qui modò *Galliæ Regno* præſunt) *Ludovicum* 13. nimirum eiusq; filium, ſive horum ſucceſſores eiusmodi inveſtituris gaudere, atq; ita in *Ducatu Mediolanenſi* ſuccedere non poſſe, cognitum enim iis, qui feudorum jura noverunt, *collaterales* non aliter, niſi in inveſtitura fuerint comprehenſi, in feudis ſuccedere. (w)

(w) vide tamen Piſtor. lib. 2. quæſt. 19. Schrader. de feud. part. 7. cap. 7. Roſental. cap. 7. concl. 118. Vultc. lib. 1. cap. 9. n. 102. cum ſeqq.

CAPVT QVINTVM.

DE

Navarræis & Roſcionenſibus *controverſiis, atq; propterea inter Gallos Hiſpanosq; ſuſceptis* Pacificationibus.

SVpereſt & alia cauſa particularis diſſenſionū pacificationumq; inter Auſtro-Hiſpanos & Gallos, ob *Regnum* ſcilicet *Navarræum* & *Comitatum Roſcionenſem*. Vtrumq; conjungere placuit, quoniam utriusq; ſitus talis eſt, ut poſſidenti facilè ſit, *Hiſpaniam* vel *Galliam* armis turbare.

De

Digitized by Google

De *Regno Navarræ* controverſia duplex occurrit, una paulò *antiquior*, quâ Reges Arragoniæ & Caſtellæ jure ſucceſſionis illud ſibi vendicant; è contrà Galliæ Reges ad ſe pertinere dicunt, ſicuti videre licet apud *Zuritam*, & noviſſimè *Vernulaum*. [a]

Valdeſius de dignit. Hiſpan. hiſtoricè deducit, etiam Galliæ Regnũ ad Hiſpanos pertinere, cap. 15. n. 9.

[a] Zurita in hiſt. Reg. Arragon. lib. 17. cap. 24. Vernulæ. in apolog. gent. Auſtriacæ cap. 9. pag. 113.

Illâ omiſsâ ad *propinquiorem* accedimus cauſam, & meminiſſe oportet eorum, quæ cap. antecedenti attigimus. *Ludovicum* 12. *Galliæ Regem*, pace cum *Maximiliano Cæſare* de *Ducatu Mediolanenſi*, atq; etiam *Ferdinando Catholico*, ob *Regnum Neapolitanum* factâ, fœdere contra *Venetos* icto, immò bello Veneto, poſtquam *Iulius* 2. *Pontifex*, id quod quæſierat, à Venetis obtinuiſſet, pænè confecto, vel perſuaſione *Bentivoliorum* vel etiam aliis ex cauſis, *Bononiam* Pontificiam civitatem, & ad Eccleſiam Romanam pertinentem occupaſſe, mox *Conciliabulum Piſis*, contrà voluntatem S. Pontificis, à quibusdam Cardinalibus & Prælatis inſtitutum fovisſe & protegiſſe. [b] Quapropter Iulius 2. Pontifex concilio *Lateranenſi* convocato, cum Rege Catholico & aliis *fœdus* (quod *ſanctiſsimum* vocitarunt) contrà Gallum & fautores conciliabuli Piſani iniit. Rex *Catholicus*, & *Anglus*, Galliæ Regem adhortati, ut Bononiam Pontifici reſtitueret, & à protectione *conciliabuli Piſani* (utpotè quod *Schiſma* ſaperet) abſtineret, verbis & litteris nihil effecerunt, ergò ad arma ventum, & poſtquam primò *Galli*, ad *Ravennam* (uti cap. 4. annuimus) commiſſo prælio victi, paulatim Italiâ ejecti, Rex Ferdinandus in Hiſpaniis collecto exercitu, *Albano* Duce in Galliam movêre cæpit, ſed tamen *Iohannem Navarræ Regem*, ne Gallo tanquam Eccleſiæ inimico ſe jungeret, immò potiùs à S. Pontificis partibus ſtaret, vel ſaltem ut *tranſitum* Regi Catholico permitteret, petiit (c).

Anno 1510.

[b] Tarcagnota nell' iſtor. del mondo part. 2. lib. 22. Ulloa in vitâ Caroli 5. lib. 1.

Anno 1511.

Anno 1512.

(c) Tarcagnognota lib. 22. Ulloa. d. lib. 1.

An ob denegatum tranſitum amico Regi, bellum alicui inferri poſſit? Alberic. de jur. belli lib. 1. cap. 19. per tot.

Verùm poſt longam cunctationem & reſponſa ambigua, non ſolùm nihil obtinuit Hiſpanus, ſed præterea etiam Navarræus cum Ludovico Galliæ Rege fœdus iniit, Gallum contrà Pontificem juvit, & conciliabuli Piſani partes ſecutus eſt, Pontifex itaq; Navarræ Regem excommunicavit, ejuſq; Regnum occupanti conceſſit. Quare

Regis

Regis Catholici exercitus *Navarræ Regnum* ingreditur, & *Pampellonam* præcipuam eius civitatem occupat. [d] Quo facto ne Navarræ Rex de improvisâ quâdam violentiâ conquereretur, *Rex Catholicus Epiſcopum Zamorenſem* ad Navarrum miſit, cum hiſce poſtulatis, quòd ſi Eccleſiæ partes ſequi vellet, *Pampellona* cum aliis locis, non ita pridem occupatis, æquis conditionibus ipſi reſtitueretur. At *Navarræus* Ferdinandi Legatum captivum detinuit, atque exercitu in Galliâ collecto, Navarram petiit, & Pampelonam obſidione cinxit, ſed vano conatu, *Albanus* enim Ferdinandi Dux civitatem valoroſiſſimè defendit, & Gallos terga vertere coëgit. [e]

[d] Guicciard. hiſtor. lib. 11.

Anno 1512.

[e] Ulloa. d. l. 1. Zurita d. lib. 17. cap. 24.

Leo ergò *decimus* Pontifex Iulii 2. ſucceſſor, Ferdinandum Catholicum (ob auxilia ſubmiſſa, & fidelitatem erga ſedem Apoſtolicam, fidemq; Catholicam) *Navarræ Regem* dixit, eiq; & poſteris inveſtituram eius Regni dedit. [f]

Anno 1513.

[f] Tarcagnota d. part. 2. lib. 22. De Pontificis poteſtate, an ex cauſa tali, Reges privare poſſit? Marta de Juriſdict. part. 1. cap. 23.

Cæterùm quùm ea ſemper Ferdinandi Hiſpani Regis fuerit mens, à bello cum Gallis trans alpes gerendo abſtinere, & quia Navarræ Regnum recenter partum meliùs quiete ſtabiliri poſſe autumabat. Ex hiſce atq; aliis rationibus, quas recenſet *Guicciardinus*, [g] ad pacem inclinabat, & ea quidem, per binos monachos (religioſis enim ad huiusmodi negotia uti conſueverat) qui ſe boni publici ſtudioſos oſtendentes, occultè in Galliâ fuit tentata. Et licèt Ludovicus Galliæ Rex prævideret, Ferdinandum Navarram non reſtiturū, è contrà durum fore Navarræum Regno privatum derelinquere, vicerunt tamen aliæ cauſæ, ut pacem cum Ferdinando Hiſpano concluderet. [h] Conditiones huius pacis (brevis etiam fuit) non referuntur, occultam hanc pacificationem fuiſſe ſcribit *Paulus Iovius*, [i] & utrumq; Regem eas ſecretas eſſe voluiſſe atteſtatur *Tarcagnota*. [k] Hoc itaq; modo Ferdinandus Hiſpanus Navarræ Regnum occupatum retinuit, & ad Carolum Auſtriacum, ex filiâ nepotem, omnium Regnorum ſucceſſorem, & poſteà eius nominis Imperatorem quintum transmiſit, rem omnem prolixiùs recenſet *Zurita*, [l] & *de obtentione atq; retentione Navarræ* peculiarem conſcripſit tractatum *Iohannes Lopez*. [m]

[g] Guicciard. hiſt. l. 11. p. 61.

[h] Guicciard. d. lib. 11.

Pacificatio 11. de anno 1513.

[i] Jovius hiſt. lib. 11. in princ.

[k] Tarcagnota d. part. 3 l. 1.

[l] Zurita. d vol. 4. libr. 17. cap. 24.

[m] Lopez. de obtent. & retent. Navarræ.

Cum

Cum *Comitatu Roſcionenſi* (Ronſilion) cuius caput eſt *Perpinianum*, hoc caput claudemus. Res autem ſic ſe habet, Comitatum hunc ad *Arragoniæ Regnum* pertinuiſſe, & Iohannem Arragoniæ Regem, eundemq; *Ludovico* 11. Galliæ Regi pignori dediſſe ſcribunt. Sed *Carolus* 8. Ludovici filius & ſucceſſor, certis intervenientibus pactis & conditionibus eam ditionem *Ferdinando Catholico* reſtituit. Fuit in hoc fœdere, ſcribit *Guicciardinus*, [n] magna ceremonia, & jurejurando ab utrâq; parte in templo publicè ſancto expreſſum, ne *Ferdinandus* & *Iſabella* (ab hiſce enim Hiſpania communibus auſpiciis regebatur) neq; directè, neque indirectè Arragonios juvarent &c. Quæ tractatio poſtmodum per pactiones & *Pacificationes ſubſequentes* confirmata & corroborata eſt. [o]

[n] Guicciard. hiſt. lib. 1.

[o] Zurita d. lib 17. cap. 18. Vernulæ. in apol. d. cap. 9.

CAPVT SEXTVM.

DE

Franciſci primi *Galliæ Regis cum* Maximiliano I. *&* Carolo V. *Imperatoribus, controverſiis &* pacificationibus *ab Anno 1514. ad annum 1526. quo celebris illa* Pacificatio Madricana *inter Auſtro-Hiſpanos & Gallos facta eſt.*

ET hactenus quidem particulares, atq; *antiquiores* diſſenſiones *Pacificationesq;* inter Auſtro-Hiſpanam & Gallicam domum, recenſuimus, ſucceſſu temporis (præter haſce antiquas) etiam aliæ emerſerunt, quæ prioribus junctæ, Regum Catholicorum & Chriſtianiſſimorum animos eò magis exacerbârunt. **Continuatio.**

Poſt bella ſanguinolenta, atq; undiq; (prout ex prioribus patet) certis pacificationibus ſopita, moritur *Ludovicus* 12. *Galliæ Rex* Anno 1514. 1. Ianuarii, ſucceſſorem relinquens *Franciſcum* eius nominis *primum*, qui anteceſſoris veſtigiis inſiſtens, poſtpoſitis hactenus relatis pacificationibus, ſtatim ſecundo Imperii ſui anno, valoroſiſſimo exercitu ad infeſtandum *Ducatum Mediolanenſem*, Italiam invadit, & commiſſo cum *Maximiliano Sfortia* (qui Cæſare ſic volente Mediolanenſi ditioni præerat) ad ſanctam Brigittam inter Mediolanum & Marinianum prælio, victoriam obtinuit. Maximilianus

Anno 1514. **Anno 1515.**

nus quidem Mediolanum in caſtrum fugit, ſed & urbe à Gallis captâ, ipſe cum arce Galliæ Regi ſe dedit, & Patris exemplo, renunciato titulo & Ducatu Mediolanenſi in Galliam miſſus; Gallus *Burbonio Duce* Gubernatore ibidem relicto, hoc modo Mediolano rurſus potitus eſt. (a)

(a) Ulloa in vitâ Caroli 5. lib. 1. pag. 41. Guicciard. lib. 12.

Anno 1516.

Anno ſequenti 1516. 22. Ianuarii, Ludovicum 12. Galliæ Regem veterem æmulatorem, *Ferdinandus* quoq; *Catholicus Hiſpaniarum Rex* ſecutus, diem obiit, & *Carolum Auſtriacum* (poſteà eius nominis Imperatorem 5.) ex filiâ, Maximilianiq; I. Cæſaris, ex Philippo filio nepotem, omnium ſuorum Regnorum & ditionum in *Hiſpaniâ, Italiâ*, atq; alibi hæredem ſucceſſoremq; reliquit. (b)

(b) Ulloa, Guicciardin. & alii.

Maximilianus equidem *Cæſar*, *Ducatus Mediolanenſis occupationem* contrà ſuperiores pacificationes ægrè ferebat, ideoq; cum exercitu in Italiam movit, quam expeditionem *Guicciardinus* & *Iovius* (c) & alii recenſent: Variis tamen atq; graviſſimis ex cauſis pacem bello demum præferebat, tùm quòd, Vladislao Vngariæ Rege, genero ſuo mortuo, bellum Turcicum illis in partibus metueret, cùm etiam, quia *Caroli nepotis Hiſpaniarum Regis* conditio id exigeret. Is enim poſt mortem Regis Ferdinandi, ad capeſſenda Regia ſceptra à Statibus Regni in Hiſpaniam acceſſebatur, cui utile, immò neceſſarium eſſe judicabat, poſt ſe nullum hoſtem relinquere. Et ut Caroli Hiſpani cum Franciſco Galliæ Rege de pace tractatus, de quibus ante annum egerant, ſilentio nunc involvam, (d) Franciſcus quoq; non paucis ex cauſis ad pacificationem cum Carolo adigebatur, ita ut demum *Novioduni* (*Noyon*) 15. Auguſti anno 1516. conventum inſtituerint, quo in loco, per utriusq; Regis Legatos, (ex parte quidem Caroli, *Marchio Cevirenſis*, pro Galliæ verò Rege, *Lutetianus Epiſcopus*, magnus Regiæ domus magiſter, & Lutetiani Senatus princeps) in hunc modum ſcribente *Guicciardino* (e) concluſa & confirmata eſt.

(c) Guicciard. d. lib. 12. Jovius hiſt. lib. 18.

(d) de quibus Guicciard. d. lib. 12.

Pacificatio 12. Noviodunenſis de anno 1516. 15. Auguſti.

(e) Guicciard. d. lib. 12. Ulloa in vitâ Caroli lib. 2. in princ.

1. Inter Galliæ atq; Hiſpaniæ Regem *perpetua pax*, & fœdus ad ipſorum Regna & provincias contrà quemvis tuendas eſto.

2. *Galliæ Rex* filiam annum unum natam Catholico Regi (Carolo) in *matrimonium* dato, eiq; jura quæ in *Regnum Neapolitanum*, ex *diviſione* ab eorum majoribus olim facta haberet, dotis nomine concedito: Donec autem filia ad ætatem connubio aptam perveniret,

ret, *Rex Catholicus* in eius ſumptus quotannis Galliæ Regi mille auri libras pendito.

3. Quòd ſi ea ante ex hâc vitâ migraverit, & Regi *alia nata* fuerit, ea iisdem legibus Catholico Regi nubito.

4. Si fortè nulla ſuperfuerit, *Renata* quæ ei Lutetiæ deſponſa fuerat uxor eius eſto, quacunq; autem illarum in matrimonio abſq; liberis defunctâ, ea *Regni Neapolitani pars* Galliæ Regi reſtituitor.

Vt verò lector animadvertas, quomodo, quod notavimus alibi, Regum ſimultates, in *Comicos matrimoniales eventus* deſinere, ac ferè ut *Anglorum Italorumq́, Comœdiæ* exire ſoleant, intermiſceo quædam, quæ paulò ante de hiſce nuptiis prudentiſſimè monuit *Guicciardinus loc. citato*, ita autem ſcribit: Nec dubium eſt, quin hi duo Principes in pace ineundâ, magis præſentis commodi, quàm eius in poſterum ſervandi rationem habuerint. Quod enim fundamentum in connubio, quod pactum fuerat, cùm ſponſa, quæ nondum quartum annum (atq; præſenti in caſu vix unum) attigiſſet, eſſe poterat? Et quomodo Galliæ Regi Renatam Archiduci in matrimonium tradi placere poterat, cui cùm ipſe eius majorem natu in ſororem uxorem haberet, in Britonum Ducatum actio competebat?

5. Cæterùm *Catholicus Rex* antiquo *Navarræ* Regi intra certum tempus Regnum reſtituito, quod ni fecerit, Galliæ Regi eum ad id recuperandum juvare fas eſto; (Sed ut poſt *Hiſpani* aiebant, ſi is prius ſe jus habere probaſſet) Hunc articulum paulò aliter habet *Iovius*, vide infrà.

6. *Cæſar* (*Maximilianus*) intra duos menſes huic fœderi ſeſe adjungendi facultatem habeto. Quod etſi fecerit, tamen Galliæ Regi *Venetos* ad *Veronam* recuperandam juvare licitum eſto. Reliqui articuli Cæſarem & Venetos reſpiciunt.

Maximilianus demum Imperator pacem hanc, cum adjectis conditionibus accepit & confirmavit. Hæc *Guicciardinus*.

De eâdem pace ita *Paulus Iovius* (f) ut concordantiam Scriptorum oſtendamus. Tantis laboribus, ac *Veneto* tandem bello exoptatum finem impoſuit memorabile fœdus (potiùs Pax) quòd in finibus Lingonum & Sequanorum apud *Noviodunum* ictum eſt, inter *Franciſcum Gallorum Regem* & *Carolum Belgarum Principem* (Hiſpan: Regem)

(f) Jovius hiſt. lib. 18. in fine.

Regem) quem moriens avus Ferdinandus, omnium Regnorum hæredem reliquerat. Siquidem Adoleſcens (Carolus) Hiſpanorum ingeniis, & potentiſſimorum Regulorum voluntatibus diffiſus, ne abſente ſe, veluti per interregnum, rebellandi occaſio præberetur, omnibus rebus poſtpoſitis, in Hiſpaniam ſibi maturandum eſſe judicârat. Quod neq; tutò, neq; expeditè fieri poterat, niſi priùs cum Franciſco certis legibus amicitia firmaretur. Timebatur namque Rex juvenis (Franciſcus Galliæ Rex) & acer, tantis ſubnixus opibus, qui dudum Helvetiis prælio devictis, etiam Maximiliani Cæſaris conatus egregiè repreſſiſſet. Et tùm maximè ſe repetiturum armis regnum Neapolitanum, & Iohannis Navarræ Regis paulò ante in Galliâ defuncti filium adoleſcentem in paternum Regnum reducturum minaretur. Itaque conſcriptæ *Novioduni Pacis tabulæ* per Legatos in haſce conditiones:

Vt Carolus *Regnum Navarræ*, Iohannis filio, qui inde expulſus eſſet, reſtitueret. *Si id Iudicibus, quos conſtituere ſummæ rei arbitros debe-rent, ex æquo & jure videretur.*

Centum millia aureorum nummûm, quotannis Gallo penderet, ut eo tributi nomine aliquod *Gallis Neapolitano Regno jus eſſe videretur.*

Amicitiaq; & mutuum fœdus *affinitatis vinculo* confirmata; Nam Carolum ſibi Franciſcus generum adſcivit, ſic ut ei puella, quæ in cunis adhuc erat, deſponderetur.

Gallus quoq; ad componendum *Italiæ* ſtatum, & ad res *Mediolanenſes* confirmandas, ut *Verona* Venetis redderetur poſtulavit, eâ lege, ut à Venetis redemptionis nomine ducenta millia aureorum, duabus penſionibus Cæſari perſolverentur.

Quibus conditionibus, ſicuti *Carolus* adeundæ Hiſpaniæ curâ anxius, haud cunctanter ſubſcripſerat. Ita *Cæſar* oblatâ ſibi ingenti pecuniæ ſummâ conditionem minimè detrectavit, ut qui nepotis (Caroli) conſilia, atq; ipſam ſpem, ac rationem omnem obtinendi Imperii, importunâ tergiverſatione corrumpere nolebat. Hactenus *Iovius.*

Hiſce peractis *Franciſcus Galliæ Rex* in poſſeſſione *Ducatus Mediolanenſis* permanſit. At *Carolus Hiſpaniarum Rex*, benedictione ab

avo

Digitized by Google

avo Maximiliano Cæſare acceptâ, in Hiſpaniam navigavit, ubi in Aſturiæ civitate *Villavitioſa* Anno 1517. 19. Septemb. feliciter appulit. Dum verò cum Procerum & Statuum conſilio, maximè verò *Adriani Cardinalis*, poſteà Pontificis eius nominis Sexti, Hiſpanicum Regimen diſponit, *Imperator Maximilianus ejus avus* jam grandævus (cujus nomen vel ex hoc ſolùm celebre, quòd cum *quatuor Galliæ Regibus*, Ludovico XI. Carolo VIII. Ludovico XII. & Franciſco I. vario Marte & arte bella geſſerit) Anno 1519. 12. Ianuarii, diem obiit. Anno 1517. Anno 1519.

Variæ hæ in *Imperio*, & *Hiſpaniâ mutationes*, *Franciſco* I. Galliæ Regi jam alia ſuggeſſerunt conſilia, erat is eo tempore & armis & victoriis aſſuetus, atq; dum præter *Carolum Auſtriacum* Hiſpaniarum novum Regem juvenem, neminem quem timeret, inveniri poſſe arbitraretur, hunc antequam fundamenta Regnorum & Imperii jaceret, aggrediundum & armis tentandum eſſe cenſuit.

Præter antiquas ergò & aliquoties (uti diximus) ſopitas *Hiſpanicas, Burgundicas, Belgicas, Neapolitanas, Siculas, Mediolanenſes, Navarreas* & alias hactenus enarratas controverſias, novæ quædam emerſerunt *pratenſiones*, vel ſi mavis, *æmulationes*, quæ in hunc uſq; diem unà cum obſoletis prætexuntur, & occaſione ſic ferente in ſcenam producuntur.

De *antiquis diſſenſionum cauſis*, atq; propterea ſubſecutis Pacificationibus hactenus diximus, & in ſequentibus quoq; capitibus dicemus: Injurias veteres meminiſſe, non decere Reges, jam olim *Niceta* (g) pronunciavit, ne tamen planè Barbari atq; omnium rerum ignari videamur, poſteritati aliquid relinquendum eſt. (g) Niceta l. 1.

Sed ad hiſtoriam, Maximiliano Cæſare (uti dictum) mortuò, S. R. Imperii Electores more majorum, & ex præſcripto *Aureæ Bullæ* (h) ad electionem Regis Romanorum Francofurti conveniunt. Vbi in deliberatione de novo Rege in Imperatorem eligendo acerrima exorta eſt controverſia, *Numnè Franciſcum Galliæ, vel Carolum Auſtriacum Hiſpaniarum Regem eligerent?* Conſultatio hæc tum temporis magni momenti fuit, nec enim deerant rationes, quæ *pro Franciſco*, & è contrà *pro Carolo* militabant, quas longâ ſerie recenſent *Scriptores* eius temporis (i) Sed demum *Carolus* Hiſpaniarum Rex, utpotè qui originem ab Auſtriacis Archiducibus traheret, Franciſco prælatus in (h) Aur. Bulla. tit. 2. & ſeq. Anno 1519. (i) Sleidan. coment. lib 1. Guicciard. hiſtor. lib. 12.

tus in Imperatorem electus eſt, ita enim ſcribunt *Albertum Archiepiſcopum* & *Electorem Moguntinum* pronunciaſſe, *Gallum* quod attinet, legibus noſtris & jurejurando nos arbitror impediri, quibus cautum eſt, ne decus hoc Imperii transferatur ad exteros.

Galliæ Rex hanc repulſam graviſſimè tulit, eò quòd aliàs Caroli ſuſpectam haberet potentiam, quam novâ hâc dignitate augeri confirmariq; cerneret, quare non ſolùm *prætenſiones* quasdam *antiquas*, in *Imperium & Provincias Germanicas* (quibus etiam in hunc uſq; diem nonnulli innituntur, quod varia *Gallorum* (k) *Scripta* docent) neſcio unde revocavit, *Coronam Regiam* mutavit, eandemq; Imperiali ſimilem confici curavit, quod rectè factum tradit *Philippus Moreus*, (l) quoniam Rex Franciæ ſit æqualis Imperatori; *Titulos Imperatoris* & Auſtriæ gentis ludibrio habuit, vel unum Galliæ Regnum univerſis Caroli Regnis & Provinciis domandis ſufficere, immò ſolis ſuis *Scholaribus Pariſienſibus*, (quos eo tempore 40000. numeratos eſſe ferunt) Carolum totâ Europâ pulſurum jactitavit, (m) ſed etiam Carolum bello petiit.

Finitâ autem Electione Imperiali in perſonam Caroli, is factâ in Hiſpaniâ proviſione neceſſariâ, per Angliam & Belgium in Germaniam venit, atq; ab *Archiepiſcopo Colonienſi*, ſolitis ceremoniis *Aquisgrani* anno 1520. in die ſancti Matthiæ Apoſtoli (quo eodem die anno 1500. natus, ac Solimannus Turcarum Imperator, non ſine omine effectus fuerat) coronatus eſt. Vix verò Imperii negotia aggreſſus erat Carolus, *VVormatiæ* enim, ad componenda religionis diſſidia Comitia indixerat, (n) ecce nuncius ex Hiſpania advolat, *Caſtiliæ* populos & civitates, ſub ſpe libertatis conſequendæ, contrà Regios officiales arma ſumpſiſſe, Reginam Ioannam Cæſaris matrem, cum univerſo Regali conſilio captivam deduxiſſe, (o) & licèt non deeſſent, qui rebellionem hanc conſilio reprimere ſtuderent, Cæſaris tamen præſentia requirebatur.

Franciſcus Rex Galliæ, cùm Carolum tàm *in Germaniâ*, ob natum religionis diſſidium, atq; inde inter Proceres exortas diſſenſiones, quàm *in Hiſpaniis* diſtrictum occupatumq; cerneret, immemor Navarræ Pacificationis (de quâ ſuprà Pacif. 11. & 12. cap. 5. & 6.) inter Ferdinandum Catholicum, & Ludovicum 12. Galliæ Regem,

eius

Arnold. Ferron. rer. Gallic. lib. 5.

An Gallus eligi potuerit?

Goden. conſ. 1. Sim. Piſtor. vol. 1. conſ. 15. Heig. part. 1. quæſt. 5.

(k) Germaniã Galliç provinciam eſſe ſcribit Bodin. de Repub. lib. 2. cap. 9. Alii Imperiũ ad Gallos pertinere.

(l) Phil. More. tab. armor. Gall. cap. 6.

(m) Michaël Piccart. obſ. hiſt. decad. 1. cap. 3. & decad. 4. cap. 10.

Anno 1520.

Anno 1521.

(n) Hortenſ. de bello Germanico lib 1. Receſſus Imperii eiusd. anni.

(o) Ulloa. d. lib. 2.

ejus antecesſorem, initæ, *Henricum Albrettum*, cui *Margaritam* ſororem deſponſaverat, in *Navarra* Regnum armis reſtituere anniſus eſt, *Pampellonam* ergò & *Fonterabiam* expugnavit, notabilesq; fecit progreſſus, ſed ab exercitu Hiſpanico, Caſtilianorum motibus nonnihil repreſſis, Galli ſuperati & repulſi ſunt. (p)

(p) Guicciard. hiſt. lib. 14. Tarcagnota d. part. 3. lib. 1.

Relata quoq; eſt à nobis cap. 4. Pacificatio ſuper *Ducatu Mediolanenſi*, inter Maximilianum I. Imperatorem & Ludovicum Gallum, quâ inter alia convenerat, ut *Claudia* Ludovici Regis Galliæ filia, Carolo Auſtriaco nunc Imperatori matrimonio locaretur, hanc Franciſcus Rex uxorem duxerat, quamobrem Carolus, Franciſcum capitulationem non ſervaſſe conqueſtus eſt. (q) Acceſſit & alia ſimultas, quidam enim *Robertus Marcianus* Leodienſis territorii regulus Gallorum ope Imperatoris quendam Vaſallum *Emericum* nomine adortus, eumq; omnibus bonis ſpoliavit, Cæſar itaq; animadvertens, non eſſe eam ſolius Roberti potentiam, niſi à Gallis juvaretur, exercitum & ipſe conſcribit, atq; ad *Franciæ confinia* mittit. In *Italiâ* quoque eodem ferè tempore nova belli cauſa emerſit. Dictum eſt paulò antè *Franciſcum Galliæ* Regem *Mediolanenſem* Ducatum occupaſſe, eoq; *Maximilianum Sfortiam*, qui eum Cæſaris nomine tenebat, privaſſe. At Maximiliano in Franciâ jam mortuo, frater eius *Franciſcus*, Ducatus reſtitutionem apud Cæſarem ſollicitabat, cujus cauſæ cùm Pontifex non parùm faveret, ſimulq; de Gallicorum miniſtrorum inſolentiâ conquereretur, cum Cæſare fœdus contrà Galliæ Regem, ex hiſce aliiſq; cauſis inire ſtatuit, quod & demum factum, recenſente *Guicciardino*, (r) hâc conditione & modo, ut bellum in Inſubria eodem tempore & ratione, quâ inter ipſos conveniret contra Gallos moverent, eâq; occupatâ, *Parma* & *Placentia Pontificatui*, à quo iiſdem juribus, quibus antea eas obtinuerat, poſſiderentur, cederent, cumq; Franciſcus Sfortia, qui Tridenti exulabat, jus in Mediolanenſe Imperium, ob diploma à Cæſare patri conceſſum, & fratris ceſſionem haberet, ſi id tenuiſſent, ei traderetur, & fœderati illũ in Imperio tueri & conſervare tenerentur. Hæc *Guicciardin.* & plura alia hâc de re lectu digniſſima *d. loc.*

(q) Tarcagnota d. part. 3. lib. 1.

(r) Guicciard. d. lib. 14.

Hiſce ergò de cauſis, aliiſq; concurrentibus circumſtantiis, inceptum eſt *bellum Italicum*, quod deſcribunt (s) & varia fortunâ, anno 1522. cum

(s) Guicciard. d. lib. 14. 15. Tarcagnot. d. part. 3. lib. 1. Jovius l. 20. 21.

Digitized by Google

Anno 1522. 1523. 1524. 1525.

Captivitatem Regis, & diem verſus hic indicat:

IrMa aqVILa VIaCVnt
LILIa CeLsa trVCIs.

1522. cum ſeqq. ad annum 1525. geſtum, quo tempore cùm Franciſcus Galliæ Rex, *Ticinenſem* urbem, id eſt, *Papiam* per hyemem obſediſſet, commiſſo non procul ab eâ urbe prælio (24. Februarii die S. Matthiæ ſacro Cæſarisq; natali, & in quo ſuperioribus annis Imperialem coronam acceperat) Gallicus exercitus fuſus, *Rex captus*, atq; in Hiſpaniam *Madritum* deductus eſt. Varia interea Galli, aliiq; ex commiſeratione cum Rege capto moliti ſunt, à Scriptoribus paulò ante allegatis poſteritati relicta. Ad *Pacificationes* me verto, *de Regis liberatione* in Hiſpaniâ graviſſimæ habitæ conſultationes, *an* & *quomodo* dimittendus? Quod prius attinet, multorum fuit ſententia, neutiquam illum liberandum, quòd promiſſa non ſervaret. (t) Ac propterea ſunt, qui Carolum Cæſarem ſolœciſmum Politicum commiſiſſe notant, (u) quòd Regi Gallo libertatem conceſſerit.

Petr. Matt. Gall. Hiſtor.
(t) Ulloa in vitâ Caroli V. lib. 2. pag. 71.
(u) Piccart. obſ. Pol. dec. 5. cap. 4. in fin.
Anno 1526.
(w) Guicciar. lib. 16. Ulloa. d. lib. 2. pag. 70.
Pacificatio 13. Madritana de anno 1526. 14. Januarii.

Verùm Cæſar, tùm boni & quietis publicæ cauſâ, cùm etiam ex aliis rationibus mitiorem ſententiam amplexus, anno 1526. 14. Ianuarii, pacem univerſalem cum Gallo fecit, hiſce conditionibus, quas refert *Guicciardinus*. (w)

1. Inter Cæſarem & Galliæ Regem *perpetua pax*, quâ ii omnes, qui communi conſenſu nominati fuerint comprehendantur, eſto.
2. Galliæ Rex decimâ proximi Martii die liber in Regni ſui finibus ad *Fontisrabiæ littus* conſtituitor.
3. Isq; intra quadraginta duos ſequentes dies Cæſari *Burgundiæ* Ducatum, *Carolesiæ* Comitatum, *Niverſii* Principatum & *Cami* Caſtellum, eidem adjuncta, *Auſoniæ* Vicecomitatum, & Sancti Laurentii *Reſortum*, *Franci comitatus* membra, ac omnia eius Ducatus ac Vicecomitatus jura conſueta, quæ in poſterum prorſus à Galliæ Regno disjuncta, & ab ejus ſupremo Imperio exempta ſint, tradito.
4. Eâdem horâ & momento, quo Rex dimittetur, eius *maximus natu filius* (*Delphinum* vocant) & præter ipſum aut *Aurelianenſium Dux*, Regis ſecundus, aut *duodecim Galliæ Principes*, quos Cæſar nominavit, Cæſari *obſides* danto. Horum autem, nempe aut ſecundum filium, aut duodecim Proceres *obſides* dare, alterutrum eligere in Regis matris poteſtate eſto.
5. Iiq; tamdiu, donec urbes & oppida ſint *reſtituta*, & pax cum omnibus ca-

bus capitibus à totius Galliæ Ordinibus *confirmata*, jurejurando *comprobata*, & in omnium eius Regni conſiliorum codices, cum omni neceſſario ſolenni ritu (quod ipſi interinata dicunt) fuerit, *obſides* apud Cæſarem manento; quibus peragendis, *quatuor menſium* tempus præfixum eſto.

6. Quo tempore cùm obſides reſtituentur, *Angoliſmenſis tertius Regis filius*, quò pax certior diuturniorq; ſit, apud Cæſarem educandus, Cæſari tradito.

7. Galliæ Rex Cæſari omnia *Regni Neapolitani* jura, etiam ea, quæ Pontificum privilegiis eſſet adeptus, tradito, ceditoq;. Idem de *Mediolanenſi Ducatu, Genuâ, Aſte, Arelate, Tornaco, Lilla* & *Duaco* facito.

8. *Heſdinum* item oppidum cum arce, ut *Arteſia* Comitatus membrũ, cum omni tormentario apparatu, tormentis & ſupellectile, quæ cùm poſtremò caperetur, in eâ erant reſtituito. *Flandria* & *Arteſia*, omniumq; aliorum locorum, quæ Cæſar poſſideret, ſupremi Imperii juri cedito.

9. Viciſſim *Cæſar* omnium eorum, quæ Galli poſſiderent, præſertim verò *Perona, Mondiveria, Roia, Bononiaq;,* & *Pictavij* Comitatuum, omnium locorum trans & citra *Somam* amnem juri cedito.

10. *Perpetua ſocietas & fœdus*, ad utriusq; *Regnorum defenſionem* inter eos eſto, & alter alterum, ubi opus fuerit, quingentis cataphractis, & decem peditum millibus juvato.

11. Cæſar *Eleonoram* ſororem ſuam Regi in *matrimonium deſpondeto.* Rex autem ubi facultas à Pontifice impetrata fuerit, ſponſalia verbis in præſens obligantibus facito, eamq; in *Galliam eodem tempore*, quo his legibus obſides liberandi erunt, ad matrimonium perficiendum ducito, duo millia auri pondo, cum decentibus muneribus eius dos ſunto, cujus pecuniæ dimidia pars intrà menſes ſedecim, reliqua intrà annum perſolvito.

12. Inter *Delphinum* & *Luſitaniæ Regis* filiam, ex *Eleonora* natam, ubi ad pubertatem pervenerint, matrimonium eſto.

13. *Galliæ Rex*, ut antiquus *Navarræ* Rex, Cæſari, eius Regni juri cedat, omnem operam dato, ni faxit, Regi *nullâ* eum *re juvare*, fas eſto.

Digitized by Google

14. Eodem modo, ut *Geldrenſium Dux*, & *Zulſii* Comes, & præcipuæ illorum civitates, cum idoneis cautionibus, poſt illorum obitum, Cæſari ſe daturas promittant, facito, Rex *VVirtenbergenſiũ Ducem*, & *Robertum Marcianum* nullâ re adjuvato.

15. Idem Rex Cæſari, quum in *Italiam* proficiſci volet, & duos menſes, poſtquàm ab eo id petitum fuerit, *duodecim triremes, quatuor onerarias naves*, totidem magnas, quas *Galeones* vocant, omnibus rebus, exceptis militibus, inſtructas, quæ ab eo die, quo è portu ſolvent, intra menſes treis reſtituantur, tradito. Pro *terreſtribus* copiis, quas Cæſari in Italiam ducendas obtulit, duo millia auri pondo, mille intrà ſexdecim menſes,& deinde mille intra annum ei dato.

16. Eo tempore quo *obſides dimittendi* erunt, Rex Cæſari ab Archentariis Cheirographa in ſex peditum millia, ad ſemeſtre ſtipendiũ, ubi Cæſar in Italiam venerit, exigenda, dato, eumq; propriis ſumptibus, quingentis Cataphractis, & certo tormentorum numero juvato.

17. Ne Cæſar ob *penſiones*, quas Galliæ Rex, *Angliæ Regi* debebat, cujus ſumma continebat quinque millia auri pondo, ei à Cæſare promiſſum, ullum detrimentum patiatur, curato; aut eam pecuniam Cæſari numerato.

18. Vterq; (Cæſar, Rex) *Pontificem* ut quàm citiſſimè fieri poſſit, *univerſale Concilium*, quo de *Chriſtianorum pace*, & *Expeditione in Turcas*, & in hæreticos agatur, indicat, & omnibus per tres annos, pecuniæ ad ſacrum bellum exigendæ facultatem (*Cruciatam* vocant) concedat, rogato.

19. Rex item inter quadraginta duos dies *Borbonio* ſua *Regna* & *bona*, quæ moveri loco non poſſunt, quævè poſſunt, cum retentis fructibus *reſtituito*, neq; eum ob præterita, moleſtiâ afficere, aut ut in Galliæ Regno degat, eatvè, cogere ei fas eſto.

20. Eidemq; jure de *Provinciæ Comitatu* diſceptandi poteſtatem facito, omnes quicunq; *illum ſecuti* ſunt, nominatim *Epiſcopum Autunenſem* atq; *Sanvalerium* in priſtinum ſtatum reſtituito.

21. Qui utrinq; *bello capti* ſunt, intra quindecim dies liberentur; Et *Margareta* omnia, quæ ante bellum poſſidebat, reſtituuntor.

22. *Au-*

22. *Aurangius Princeps* dimittitor, eiq; Principatus ſuus, cum omnibus iis, quæ eo tempore, quo pater obiit, poſſidebat, quibus propterea quòd Cæſaris partes eſſet ſecutus, ſpoliatus fuerat, reſtituuntor, idem & de nonnullis aliis *Nobilium primoribus* intelligitor.

23. *Salutiarum* Regulo regnum ſuum reſtituitor, Rex ubi ad primũ Regni ſui locum pervenerit, has leges *confirmato*, & ut *à Delphino*, ubi quartum decimum annum attigerit, confirmentur, efficito.

Multi de communi conſenſu nominati fuerunt, & inter hos *Helvetij*, ſed ex Italiæ Principibus, præter *Pontificem*, quem hujus concordiæ conſervatorem, magis honoris cauſâ, quàm ut vim haberet, appellarunt.

Hiſce *acceſſit fides* à Rege, ſe, niſi quamcunq; tandem ob cauſam promiſſa præſtaret, ſponte *in cuſtodiam* rediturum.

Alia quæ hanc pacificationem inſequuta ſunt, referunt *Guicciardinus & Vlloa dd. ll.*

CAPVT SEPTIMVM.

DE

Franciſci *Regis Galliæ contrà* Cæſarem novis motibus, *deq; ejusdem cum eodem* Pacificationibus, *præſertim verò* Cameracenſi *&* Nicenſi, *ab anno 1526. ad annũ 1538.*

G*Alliæ Regis liberatio* quoniam ad compoſitionis auctoritatem, jurisjurandi, & fidei mutuò datæ religionem, & novæ affinitatis vinculum, duorum liberorum, & in his natu maximi ad tanti Regni ſucceſſionem deſtinati pignus conditionibus (cap. antecedenti relatis) eſſet concluſa, Chriſtianos Principes in maximam exſpectationem erexit, atq; omnes boni, jam quiete fruituros, arbitrabantur. Verùm Rex libertati reſtitutus non diu, in quam partem inclinaret, ſervaretné pacta vel non, celavit, ut quemadmodum ſe quamprimùm liberum in locum veniſſet facturum promiſerat, compoſitionem confirmaret, Neapolitani ProRegis miniſter ab eo petiiſſet, tem variis excuſationibus quotidiè protrahebat, & ut Cæſaris ſpem foveret, proprium hominem qui ſe compoſitionem

E 2 ideò

ideò non confirmaſſe, quod priuſquam ad id deveniret, ſuorum qui eas obligationes, quibus Galliæ Regnum minueretur, moleſtè ferrent, animos mitigare neceſſum eſſet, ſed tamen omnibus difficultatibus amotis, omninò fidem ſervaturum ei ſignificaret, ad eum miſit. [a]

[a] Guicciard. lib. 17. Ulloa lib. 2. adde Jov. hiſt. lib. 24. 25.

Fœderis capita de anno 1526. 22. Maii. Warem. ab Erenb. de fœder. lib. 2. p. 199. cum ſeqq. recenſet. Reges Galliæ an quicquam de Regno alienare poſſint? Hottom. de Franco-Galliâ aliter id explicat. Alex. Patric. in Marte Gallico libr. 1. cap. 19. cum ſeqq. Numné Franciſcum captivitas & coactio quædam à promiſſis liberet? Hottom. ill. quæſt. 7. Grot. de Jur. belli lib. 2. cap. 11. Ayala de offic. bellic. lib. 1. cap. 5. & 6. per tot.

Intereà cum *Pontificis* & *Venetorum* Legatis *de fœdere & mutuâ defenſione* agit, de *Cæſaris* ergà eum acerbitate & communi periculo conqueritur, nec ſe promiſſis ſtare poſſe aſſeverat, utpotè quòd in *Galliæ Regis poteſtate* non ſit abſq; Regni communium conventuum conſenſu ad quicquam ex iis, quæ ad Regni corpus ſpectarent alienandum promittere, & quia quæ vi à captivis extorquerentur, nullam vim habere, omnibus notum eſſe. Quamvis verò *Cæſar* Regem aliosq;, ne novis ſe motibus immiſcerent perſuadere conaretur, *fœdus* tamen inter eos ictum, in *Francia* 16. Auguſti anno 1526. publicatum eſt. [b]

Anno 1526.

[b] Ulloa d. l. 2. Hortenſ. de bell. Germ. l. 1. Guicciard. d. lib. 17.

Hinc rurſus bellum in *Italiâ* cæptum, *Cæſar* ergò ne præveniretur, & ipſe exercitum collegit. *Franciſcus* in *Italiam* movet, *Savonam* occupat, *Lombardiam* ingreditur, à confœderatis varia expugnantur loca, à Cæſareanis iterum repelluntur, *Roma* demum *Burbonio Duce* capitur atq; cum Pontifice malè agitur. [c] Cæterùm, uti variæ ſunt humanarum rerum viciſſitudines, poſt multas clades, poſt tot diſcrimina rerum, poſt tantam Chriſtiani ſanguinis effuſionem, omnes dulcedinem pacis deſiderant, quare primùm *Cæſar* cum *Pontifice* certis conditionibus pacem iniit, deinde quoq; cum *Rege Galliæ* & *aliis*, propterea tractatum fuit. *Cæſar* enim & *Franciſcus* Rex, ſcribit *Auctor Hiſtoriæ Belgicæ Anno* 1583. *Francofurti impreſſa*, [d] non feſſi fractiq; tantùm diuturno bello, ſed etiam aliò intenti, quia nimirum *Imperator à Turca* expeditionem Pannonicam jaciente, Auſtriæ ſuæ metuebat (hoc enim eodem anno *Vienna Auſtriæ à Solimanno* obſeſſa fuit) & *Franciſcus* rerum cùm publicarum, tùm ſuarum acerbitate commovebantur, ut concordiam inter ſe conſtituere determinarent.

Anno 1527. 1528.

[c] Guicciard. d. lib. 17. 18. Factum hoc cum Pontifice excuſat Jac. Valdeſius. de præſt. Reg. Cathol. c. 22.

Anno 1529.

[d] Auctor. hiſt. Belg. ad ann. 1529.

Eamq;

Eamq; ob rem, *Cameracum* liberam adhuc, & neutrius partis urbem, (uti fatalem ad graviſſimas R. P. C. conſultationes, & induciarum, fœderum, ac pacis ſolenni promulgatione jam olim celebratam) delegerunt. Ad hanc 7. *die Iulij Anno* 1529. *Margarita* Cæſaris amita, Maximiliani I. filia, & *Aloyſia Allobrox* Regis mater appulêrunt; atq; per procuratores earum pacis capita tractari cœpta ſunt, intervenerunt etiam aliorum Principum Legati, quorum interceſſione utrinq; optata pax facilior, æquabiliorq; eſſet, qui nunc brevitatis cauſâ omittuntur. Tandem, cùm de *Pace* inter *Pontificem* & *Cæſarem* contractâ 23. Iulii nuncii allati eſſent, *Pax* inter *Cæſarem* quoq; & *Regem Galliæ* confecta & concluſa, atq; quinto die Auguſti *Cameraci* in templo maximo promulgata eſt, cujus *capita* fuêre: [e]

Pacificatio 14. Cameracenſis de anno 1529. 5. Auguſti. [e] Guicciard. d. lib. 19. Hiſtor. Belg. d. anno. Mentionem quoq; facit hujus Pacis, Ludov. Guicciard. in deſcript. Belg. pag. 368.

1. Vt *Regij filij* (obſides in Hiſpaniâ relicti) *dimitterentur*, eamq; ob cauſam, Rex Cæſari *duodecies centena millia* aureorum, & *Angliæ* Regi, Cæſaris nomine ducenta millia perſolveret.
2. Intrà dies quinquaginta duos à Pacis ſanctione, omnia quæ in *Inſubriâ* poſſidebat Cæſari *reſtitueret*. *Aſtam* ei relinqueret, eiusq; juribus cederet, quamprimùm poſſet.
3. *Barletam* & omnia quæ in *Regno Neapolitano* obtinebat Rex, redderet; *Venetos* ut ex Cuneacenſis compoſitionis formula *Apuliæ* loca reſtituerent, idem Rex obteſtaretur, ni facerent, ſeſe illorum hoſtem profiteretur; Ac Cæſarem ad ea recuperanda, trecentis in ſingulos menſes auri libris, duodecim triremibus, &c. in ſex menſes propriis ſumptibus juvaret &c.
4. Atq; ut *Madritij* actum fuerat, *ſupremo Flandriæ*, atq; *Arteſiæ Imperio*, & *Tornaci*, atq; *Atrebatum* juribus cederet.
5. *Borbonij* proſcriptionem aboleret, ipſiq; defuncto honorem, & ſucceſſoribus bona reſtitueret; (*Quanquam Cæſar poſtquam Rex filios recepiſſet, ea illis iterum ademiſſe queſtus eſt.*)
6. *Bona* belli cauſâ *occupata*, dominis vel illorum ſucceſſoribus redderentur, (*In quo etiam, quia Rex Aurangio Principi bona ſua non reſtituit, Cæſari poſtulandi cauſam dedit.*)
7. Omnes *provocatorij famoſivè libelli*, etiam *Roberti Martiani* libellus in perpetuum ſublati intelligerentur.
8. Vt Rex ſe in *Italiæ Germaniavè rebus*, pro *nullo Principe* in Cæſaris

damnum & fraudem immiſceret. *Hiſtoria Belgica* citato loco ſic habet: Ne Rex deinceps, ulli Principum officioſiùs adhæreret, ne aut in *rebus Italicis aut Germanicis contra Imperatorem* intercederet. (*Etſi poſteà Rex ſibi hujusvè pacis vi, quò minus ea, quæ Sabaudus ex Galliæ Regno occuparet, & quæ ob matris ſuæ jura, ad ſe ſpectabant, recuperaret, non interdici adſereret.*) Addit prætereà hunc articulum: *Eleonora Auſtria*, Imperatoris germana ſoror, Franciſco Regi certò nuptum daretur; Ea propter Sponſa *obſides* (liberos Patri Regi congratulatum) ab Hiſpaniâ in patriam reduceret, ac ita Franciæ innuberet, id matrimonii & affinitatis vinculum, pariterq; *concordiæ ſtabilimentum* eſſet.

ſup. cap. 6. pacif. 13. & eadem addit Ulloa d. c. 2. ubi dicit Eleonoram, poſtquã cum filiis Regis in Franciã veniſſet, Reginam coronatam eſſe.

9. In hanc pacem primum etiam locum habeat *Pontifex*, & *Sabaudiæ Dux*, ut Romani Imperii beneficiarius, ac præſertum ut à Cæſare nominatus adjunctus fuit.

10. Illud quoq; fuit expreſſum, ut *Veneti* & *Florentini*, ſi intra quatuor menſes controverſias ſuas cum Cæſare compoſuiſſent, fœderati intelligerentur. Quod perinde fuit, ac ſi tacitè excluderentur. *Ferrarienſis* in hoc fœdere ratio, neq; Regni Neapolitani *Procerum* & *Exulum* mentio ulla facta eſt.

[f] Jovius hiſt. lib. 26.

Paulus Iovius [f] de eâdem Pacificatione ita ſcribit: *Apuli* belli talis fuit exitus, ut Pace inter Cæſarem & Franciſcum confectâ, finiretur. Nam *Rex* in eam curam totus incumbens, ut *liberos*, quos *obſides* dederat, redimeret, *cunctas ſociorum rationes, ſuæ rei memor, atq; alienæ oblitus, neglexerat: Cæſarq;* petendæ *Italiæ* cupidiſſimus, ut de more, ſicuti obtulerat *Pontifex, honore diadematis ornaretur, facilè obſides ab ſe redimi, paſſus eſt, quùm illi, ducenta aurea moneta Myriades pro redemptione numerarentur.* Hâc pace (addit) vel *muliebribus ingeniis tractatâ & confectâ*, nihil Regi feliciùs, ſociis verò fœderatis moleſtius atque damnoſius fuit. Nam hoc fœdere, cùm *Veneti* tùm *Florentini* facilè ſunt præteriti, qui non ſine calumniâ Gallorum eo pacis beneficio nihil adjuti, ſed magnoperè injuriâ affecti, de *fluxâ fide Regis Galliæ querebantur*. Qui tametſi pudoris plenus, eam duarum civitatum *offenſionem, in fœminas tanquam pacis avidiores rejiceret*, atq; eas iniquè deſerere videretur, quibus tamen poterat verbis humaniſſimè ſolabatur. *Ludovica* namq; mater Regis, cum *Eleonorâ Regina* nuru in Bel-

Gallica excuſatio.

garum

garum fines ad *Cameracum* contenderat, ut ibi celebri conventu habito, cum *Margaritâ* Cæſaris amitâ, de pacis conditionibus & arbitrio, excluſâ omni, vel *Legatorum externorum*, vel *ICtorum* diſceptatione ſtatuerant. Hæcce & alia *Iovius* d. loc.

Prædictâ pace concluſâ, *Veneti* & *Genuenſes* pace quaſi excluſi, occupata reſtituunt, & Cæſar, *Florentino* bello finito, rebus ibidem ita ſtabilitis, ut *Alexandro Mediceo* Laurentii junioris filio, *Margaritam* filiam nuptiis jungeret, eiq; *Florentiæ* Principatum daret. Cæſar *Bononiam* ingreditur, atq; à Pontifice, illo ipſo die 24. Februar. *D. Matthiæ* ſacro (quo *natus*, in Imperatorem *electus*, *victorioſus* contra Galliæ Regem exſtitit) coronatus & Auguſtus ſalutatus eſt. Deniq; etiam *Clementis Pontificis* interceſſione *Mediolanenſe* Imperium *Franciſco Sfortiæ* reddidit. [g] Anno 1530.

[g] Guicciard. d. lib. 19. Jovius hiſt. lib. 27.

Quæ deinde Cæſar *in Germaniâ*, ut durantibus cum Galliæ Rege bellis, ob *religionis negotium*, inter *Germaniæ Proceres* exorta diſſidia, ſeditiones & tumultus ſopiret; Quæ *in Hungaria* contra Turcas; Quæ rurſus *in Italiâ* contra alios geſſerit; non eſt ut hoc loco prolixiùs referamus. Año 1531. 1532. 1533. 1534.

An Religionis causâ, contra ſuperiorem fœdus inire, ſeu bellum incipere liceat? Neoterici nonnulli id tractant. Modeſt. Piſtor. vol. 1. conſ. 19. 43. Coler. de jur. R. I. concl. 72. Alberic. de jur. bell. lib. 1. cap. 9. & ſeqq.

Cauſas ſaltem, cur rurſus à *Pacificatione Cameracenſi* diſceſſum, digito ſaltem indicabimus. *Religionis* negotium tum temporis in *Germaniâ* eò devenerat, ut *Proteſtantes* non ſolùm conventus, quemadmodum, ſi neceſſarium foret, armis religionem & intentionem ſuam defendere poſſent, inſtituerint, ſed etiam in *cauſis Politicis* ſub prætextu Germanicæ libertatis, Cæſari atq; Electoribus Imperii præſcriberent. Iſtud in *Conventu Smalcaldico* tentatum, quo religionis & mutuæ defenſionis fœdus inter Proteſtantes, qui à Romanâ ſede deſciverant, ictum. [h]

[h] De fœdere Smalcaldico præter Hiſtoricos, Sleidanum, Surium, Hortenſium & alios, agit Warem. ab Erenberg de fœderib. lib. 2. ubi formulam eius refert. Coler. d. loc. con. 73.

Hiſce favere videbatur Rex Galliæ, ex eo, quòd eorum Legatis ad omnia benignè reſponderit, atque etiam Proteſtantibus liberum acceſſum & fugam in Regnum, ſi quid adverſi accideret, aperire voluerit. [i] Et ingenuè fatetur *Petrus Matthæus* Galliæ Hiſtoricus, [k]

[i] Hortenſ. de bell. Germ. l. 1.

Digitized by Google

[k] Matthæ. in hiſt. de bell. Franc. & Gall. Reg. p. 12.

cus, [k] licèt Rex Proteſtantium Legatos, ne ab avitâ religione deſiſterent, adhortatus fuerit, iisdem tamen omnem adſiſtentiam promiſiſſe, non quòd Lutheri Schiſma ſuſtinere, ſed Imperatoris potentiam frænare, & libertatem Imperii (quaſi hæc per multiplicitatem religionum conſervaretur) ſtabilire vellet. Alterum in hoc conſiſtebat, quòd illi ipſi Proteſtantes *Electionem Ferdinandi*, Cæſaris fratris, in *Regem Romanorum* vivo adhuc Imperatore, Galli inſtinctu, impedire conarentur. [l] Quæ omnia Cæſar *contra pacta*, præſertim verò *Cameracenſem Pacificationem* facta, interpretabatur, quoniam Franciſcus ſanctè promiſerat, *Germanicis rebus* ſe non immiſcere.

[l] Pet. Matth. d. loc. Guicciar. l. 20. Surius in com. circa an. 1530. Sleidan. lib. 7. Cum tamen Rex Rom. vivo adhuc Imperatore certis ex cauſis eligi poſſit. Petr. Heig. p. 1. quæſt. 6. Coler. de Jur. R. Imp. concl. 8.

Mutinæ Ducatum Imperii feudum eſſe conſtat.

In *Italiâ* quoque Franciſci cum Pontifice ſecreta conſilia Cæſari ſuſpecta videbantur, *Clemens Pontifex* ut contra Cæſarem aliquid moliretur, nullam aliam habuit cauſam, quàm quòd *Cæſar Mutinæ Principatum Alfonſo Ateſtino* ex ICtorum ſententiâ adjudicaſſet; *Franciſcus* libertatem Italiæ Procerum, quas Cæſar omnes ſubjugaturus, prætexebat, hinc Gallos penitùs contemnendos putabat. Ergò *Salaſſiorum Marchioni*, qui fratrem expulerat, & matrem cuſtodiæ tradiderat, quia Cæſaris partium fuiſſe ſuſpicabatur, auxilium promittit. Immò res eò demum deducta eſt, ut, quod *Iovius* [m] refert, Pontifex *Catharinam*, ex juniore *Laurentio Medicæo* genitam, *Henrico*, *Franciſci* Regis Galliæ filio deſponderit, quam ob cauſam *Maſſiliæ* conventus indictus eſt. Re ſubſecutâ, pergit idem auctor; Eam affinitatem, ut ambitioſiùs expetitam, atq; id *Colloquium* (*Maſſilienſe*) importuno tempore quæſitum, vehementer Cæſaris animum commoviſſe, adeò ut quoq; minores *Principes*, *& Italiæ* totius populi magnoperè terrerentur, quaſi *Pontifex*, qui dudum tantæ prudentiæ cum laude, afflictæ devaſtatæq; Italiæ pacem atq; otium peperiſſet, depravato demum animo & commutatâ voluntate, renovandi belli cauſam eſſet præbiturus. Preſſiùs hæc tradit *Horatius Turſelinus* [n] dum ita ſcribit: Clemens porrò Romanus Pontifex ob *Regium Lepidi* Ferrarienſi Duci à Cæſare adjudicatum, ſe ab ejus amicitiâ denuò avertit, & fœdere cum Rege Francorum inito, *Catharinam* Florentini Ducis ſororem germanam, *Henrico Franciſci Regis filio*, collocavit.

[m] Jovius hiſt. lib. 31.

[n] Turſelin. epitome hiſt. lib 10. in Carolo V.

Franci-

Franciſcus Galliæ Rex, in militaribus ſagaciſſimus Princeps, ut quod animo conceperat, feliciùs expediret, interim toto Regno, qui nomina darent delegit 40. peditum millia, eaq; in ſeptem æquales legiones diſpertit, exemplo imitationeq; veterum Helvetiorum, quod inſtitutum ipſi à Pontifice ſubminiſtratum fuiſſe putatum eſt. [o] Per idem tempus menſe Octobri *Franciſcus Sfortia*, qui *Mediolanenſem ſtatum* hactenus gubernârat, nullâ ſobole obiit, qui cùm *feudum* eſſet Imperatoris, atque familiæ Sfortiæ ſub hâc conditione conceſſus, primò ad Imperat. translatus eſt, ſubinde hæreditario jure ad *Philippum II. Cæſaris* filium cecidit. [p] Mors hæc novis bellis agitavit *Italiam*. *Rex* enim *Franciæ* de Statu illo occupando ſtatim cogitavit, quem jure ſibi, à Ludovico Rege eius anteceſſore arrogabat. Quare *Taurino*, aliisq; Subalpinæ regionis urbibus expugnatis, exercitum in Italiam traduxit, *Mediolanum* recepturus. [q]

Anno 1535.

[o] Auctor hiſt. Belg. ad annum 1535. Pet. Matthæ. d. loc.

[p] Hiſt. Belg. d. loc.

Anno 1536.

[q] Hiſt. Belg. d. loc. Turſol. d. libr. 10. Ulloa d. libr. 3. ubi refert cauſas, cur Sabaudus tranſitum illi dare debuiſſet. Sed num Vaſallus inimico Domini tranſitum concedere debeat, vid. ſuprà Alber. d. cap. 19. in terminis poſt alios. Zaſius de feud. part. 7. n. 43.

Intereà Cæſar *Tunetanâ* victoriâ clarus, (*Ariadenum* enim *Ænobartum*, ex Archipiratâ Regem *Algirij* factum fugârat, atq; *Tunetum* receperat, precariumq; Regnum Muleaſſi reddiderat) victor *Neapolim* profectus, triumphali penè pompâ exceptus, cùm ſe neceſſariâ contra Turcas & Archipiratas expeditione impeditum, Franciſcum Regem novos motus in Italia moliri perſentiſceret, *Sabaudiæ Ducem* ad ſe venientem tanquam Imperii Principem in ſuam protectionem ſuſcepit, ſimulq; cum Germaniæ Principibus egit, ut arma in Galliam moverent. [r] Hinc *Neapoli Romam* profectus, coram *Pontifice* in pleno *Cardinalium conſilio*, de Franciſco Galliæ Rege, quòd fidem non ſervaret, gravi oratione conqueſtus eſt, repetendo ea omnia, quæ hactenus ſive paciſcendo, ſive etiam remittendo, cum illo egerit, quæ prolixiori ſtylo recitat *Tarcagnota*. [s] At ſuccinctè *Iovius*. [ſs]

[r] Ulloa d. l. 3. Tarcagnota d. lib. 3. part. 3. Hortenſ. de bello Germ. lib. 1. pag. 46.

[s] Tarcagnota d. p. 3. lib. 3. Eadem habet Ulloa d. libr. 3. Et Matthæus Gall. de bell. inter Gall & Hiſp. dom. p. 14. 15. &c. [ſs] Jovius hiſtor. lib. 35.

Cæſar in conclavi, aſtante Pontifice, cunctoq; Senatu, & Principũ ferè omnium Legatis, Hiſpanico ſermone locutus. Primùm omniũ *veteres odiorum cauſas*, quæ adhuc inter Gallos, Auſtriamq; domum vigerent, facundiſſimè commemoravit, oſtenditq;, neq; *Franciſcum*

Regem, nec *ſuperiores Galliæ Reges*, iſtorum fœderum legibus unquam ſtetiſſe, quum ſibi *Burgundiam* ereptam, & repudiata, atq; iniquiſſimè intercepta *connubia* quereretur, & paſſim Franciſcum Regem perſtringeret, quòd bello victus, captusq;, ac humaniter dimiſſus, nihil eorum, quæ pro *obtinendâ libertate* pepigerat, cuſtodiâ ſtatim exiliens præſtitiſſet, ſed abruptâ fide jurisjurandi, totum propè *terrarum orbem adverſum ſe* tàm ingratè, quàm impiè concitaſſet, quùm ad *Turcas* uſq; miſerit Legatos, ut hoſtilia pari odio adverſus ſe molirentur, ſcilicet ut *inania aut exoleta jura* oſtentans *Ciſalpina Galliæ* dominatum invaderet, quod ſibi *Auguſtali*, atque *legitimo jure* partum, tanquam tuendis reliquis ipſius Regnis maximè opportunum, omninò ſibi retinendum ſtatueret, ne ſibi maritimum adeundæ Hiſpaniæ, aut terreſtre adeundis Germaniæ & Belgarum provinciis, tutum & liberum iter præcidatur, quandoquidem nequaquam ſit dignitatis in Cæſare, per alienas terras tranſitus facultatem precariò petiviſſe. Propterea Franciſcum nefario auſu, *Caroli Sabaudiæ* avunculi ſui Allobrogum regiones in Tranſalpinis, & Ligurum in Subalpinis immaniter occupaſſe, ut inde ad invadendum *Mediolanenſe* Imperium ire pergeret, *Gallorum more*, qui novarum provinciarum avidi, quin aliena & proxima quæq; occupent, neq; pudore, neq; jure contineri queant. Quarum rerum in veſtigio eos ſæpè pœnitere oporteat, quum *vi & armis æquo ſemper Marte judice*, eorum inſolentia retundi reprimiq; ſoleat, &c. Sunt verba *Pauli Iovij* d. loc.

[t] Guicciard. lib. 20. Jovius hiſt. lib. 32. 34. 35. Hiſt Belg. circa an. 37. 38. [u] Matthæ. d. hiſtor. p. 16. Bodin. de Repub. lib. 1. cap. 9. pag. 118. 119. Anno 1537.

Cæſar *Româ* in *Lombardiam* perrexit, & Galliæ Regem variis in locis bello adortus eſt, rem geſtam, poſteritati reliquerunt alii. [t] Hoc mirabile vindictæ genus fuit, quod non ſolùm Galliæ Rex, Carolum Cæſarem, *Gandavi* natum, ſingulari arreſto (quod vocant Galli) anno 1537. 15. Ianuar. *hominem ſuum ligium* & *ſubjectum* declarârit. [u] ſed etiam *Turcici tyranni auxilium* implorârit, quam equidem hiſtoriam recenſere nunc ſuperſedemus, cum ſub *Henrico II.* cap. ſeq. Eadem Tragœdia rurſus ſeſe offerat.

Vtcunq; verò hæc omnia & conſiliis & armis egregiè geſta, nullum tamen alium ſortiri potuerunt eventum & finem, quàm tandem (uti aliquoties factum, ex hiſtoriâ hâcce apparet) ad almam pacem & concordiæ ſtudium omnes cogitationes convertere. Quâ

in re

Digitized by Google

in re *Paulus Pontifex* auctoritate ſuâ uſus, utriq; , & Cæſari, & Regi, officiosè ſe offerens, verbis atq; re ipsâ conteſtando, ſe in ſummâ illâ ſuâ ſenectute *Nicæam provinciæ* urbem, quæ erat ditionis *Caroli Sabaudiæ Ducis* idcircò venturum, ut conſtitutâ die, ibidem ambo ſe ſiſterent. Quod voluit, impetravit Pontifex, laboratum ſeriò de pace, ſed ferè fruſtrà, cùm Pontifex impetrare non potuerit, ut ipſi Reges in complexum atq; colloquium (ſcribit *Iovius* [w] ſe poſtulante præſenteq; venirent, uterq; tamen ſeorſim in villâ quâdam ſuburbanâ Pontificem Chriſtiano more venerati ſunt. *Eleonora* autem *Regina Galliæ*, cùm *Margaritâ* privignâ & aliis Cæſarem fratrem inviſit. Demum anno 1538. 18. Iunii, cùm neq; multorum dierum operâ, neq; ullâ ratione tunc quidem à bello ad integram pacem, quò Pontifex reſpiciebat, partes adigi potuiſſent, *decennales induciæ* pactæ ſunt, [x] quibus expreſsè continebantur maxima ac clariſſima quæq; nomina, quæ alterutri ſtudebant parti. Alias conditiones induciis hiſce appoſitas non reperio, præterquàm quòd *Tarcagnota* & *Ulloa* [y] ſummariè notant, tales fuiſſe, ut quælibet pars, *durantibus induciis poſſideret, quæ haberet vel occupârat*, & deputentur commiſſarii, qui terminos & confinia determinarent, quilibet, (etiam *Banditi*) exceptis *Neapolitanis* & *Siculis* in patriam redirent, atque bonis ſuis gauderent.

[w] Iovius hiſt. lib. 37.

Pacificatio 15. Nicenſis, ſeu potius decennales induciæ, de anno 1538.

[x] Hiſtor. Belg. ad d. an. 1538. pag. 38. Ulloa d. lib. 5. p. 108. Sleidan. hiſt. lib. 12.

[y] Tarcag. d. lib. 3. part. 5. Ulloa d. lib. 5. p. 108.

CAPUT OCTAVUM.

Continuat ea, quæ inter Carolum Cæſarem *&* Franciſcum Regem, *poſt Pacificationem* Cameraceſem *&* Inducias Nicenſes *ab anno 1538. uſq; ad annum 1544. quo nova* Pax *apud* Crepium *in* Sueſſionibus *Caſtellum factа eſt, geſta fuerunt.*

POſt *inducias Nicenſes Carolus Cæſar*, Pontifice Romam revertente, ad *Maſſilienſium* oras delatus, circa foſſas Marianas (in portu ad *aquas mortuas* nuncupato) ex condicto Regem eò per terram deſcendentem, cum liberis ſuâ quadrireme prætoriâ humaniter excepit. Impetrante quoq; Cæſare, Franciſcus Rex *Andreæ* Anno 1538.

Auriæ, ſuperiorum temporum injurias (à Gallo enim defecerat) facilè remiſit, quùm ad exoſculandam dextram produceretur, ſubinde plures horas (*Cæſar & Gallus*) arcanis ſermonibus impenſerunt, tantâ vel eorum, qui aderant, exultatione, ut ferè nemo reperiretur, qui non planè exiſtimaret, Reges ipſos deterſis odiis conciliatos fraternæ amicitiæ fœdera concepiſſe in ſpem maturæ pacis & concordiæ, (a) addit *Hiſtoria Belgica*, (b) ubi, niſi qui ipſe viderit, ab amplexu mutuo, hilaritatem quantam uterque vultu & geſtu præ ſe ferebat, non facilè credat unusquisq;. Hic ex alto repetita officia (ut uno verbo rem omnem expediam) ſyncretiſmus, nec enim verò *finem confabulationi facturus Rex* videbatur, niſi eam nox vicina diremiſſet, itaq; peramicè ſalutato ac in poſterum benè valere juſſo Imper. Prætoriâ celoce repetens Rex ad continentem revehitur. Poſtridiè, milite omni in navibus relicto Imp. oppidum introgreſſus, iterumq; à Rege & Reginâ ſorore ac totâ curiâ ſanè quàm honorificentiſſimè atq; hilariſſimè exceptus, inibi propè biduum perſtitit, ac demum *Cæſar* Hiſpaniam, *Rex* verò ſuam ſedem repetit.

(a) Iovius hiſt. lib. 37. Sleidan. Com. lib. 12.

(b) Hiſt. Belg. d. loc. pag. 39.

Anno 1539.

Præter verba & ceremonias nihil in hoc colloquio effectum; breve ergò harum induciarum fuit gaudium; Nam quùm ſtatim anno ſeq. *Gandavum* inſignis *Flandriæ* civitas rebellaret, *Cæſar* vel quòd Gallum ſuſpectum haberet, vel quia majus inde incendium, quod abſq; ſuâ præſentiâ exſtingui non poſſet, extimeſceret, per *Navarram* mediamq; *Franciam* rectâ viâ in *Belgium* tendit, ſecundâ vice à Rege magnificè acceptus & regificè tractatus, deniq; à Regiis liberis & Franciæ Primatibus ad *Valencinam* uſq; *Flandriæ* finitimam civitatem deductus eſt, & circa initium anni 1540. in *Belgium* venit. (c)

Anno 1540.

(c) Hiſt. Belg. d. loc. Ulloa d. lib. 3. p. 109. De hoc itinere adde etiam Sur. in comment. circa annum 1539. Sleidan. com. lib. 12.

Interea dum res Belgicas accommodat, & cum *Gallicis Venetisq;* Legatis *Cæſar* de *Turcico* bello tractat, *Pauli Pontificis Vaticinium*, quod dum *Nicea de Pace* inter Cæſarem & Gallum ageret, nonnullis conſiderare, vero verius fore, viſum fuit, dixerat enim, credere ſe & ad id induci non poſſe, amicitiam illam Cæſaris & Regis, utpotè quæ nullam ſinceræ virtutis & religionis ſpeciem præ ſe ferret, diu duraturam; Mutuâ ſiquidem ambitione correptos eſſe eorum animos, quùm hic (*Cæſar*) parta armis, poſſeſſaq; retinenda omninò defendendaq; ſtatueret; Ille verò (*Rex*) Galliam Ciſalpinam, quam nuper poſ-

per poſſediſſet, pro dignitate ſui nominis repetendam arbitraretur. (d) Siquidem *Franciſcus Galliæ Rex*, ex duplici illo cum Cæſare congreſſu & familiari converſatione omninò ſibi imaginatus fuerat, Cæſarem filio *Aurelianenſi Duci*, *Mediolanenſem* Ducatum daturum, atq; hoc Cæſarem promiſiſſe, nonnulli Galliæ *Hiſtorici* referunt, præſertim verò *Petrus Matthæus*, (e) ubi in hunc modum ex Gallico in Latinum ſermonem translatus ſcribit: Cæſar à Rege Galliæ per Legatos tranſitum petiit, & præter alia promiſit, ſe Ducatum Mediolanenſem alicui ex Regis filiis conceſſurũ. Regi ſimplex hæc promiſſio, juramenti loco erat, nec propterea obſides (prout antea à ſe Cæſar) poſtulabat. Magnoperè laudans Franciſcum Regem, ſubjungendo, ſi fides undiq; exulaſſet, eam in ſolius Franciſci Regis corde reſediſſe. *Sed hæc de fide Gallicâ prædictus Matthæus.*

(d) Jovius d. lib. 37.

(e) Matthæ in hiſt bellor. inter Gall. & Hiſp. dem. pag. 17.

Verùm Cæſar & alii, qui hujus rei mentionem faciunt, promiſſionem illam non niſi meram imaginationem interpretati ſunt, Cæſarem enim neq; *in Portu* ad *Aquas mortuas*, neq; *Pariſiis* unico verbo de ea quicquam in medium protuliſſe, nedum certi quid ſtatuiſſe aſſerunt, quinimò *Iohan Baptiſta Adrianus Florentinus*, (f) cùm hæc & multa alia de Cæſaris itinere recitaſſet, ſubjicit Pontificem, Cæſarem tum temporis Belgio inhærentem, per Legatum nepotem ſuum ſollicitaſſe, ut ob bonum publicum Chriſtianitatis Regi Galliæ, Mediolanenſem Statum cederet, Cæſarem reſpondiſſe, ſe Pontificis precibus victum, Regi ſatisfacturum eâ conditione, Si filium *Aurelianenſium Ducem* filiæ ſuæ matrimonio locari contingeret, ita ut illis & qui ex hoc matrimonio naſcerentur, *Ducatus Mediolanenſis* remaneret, ſed conditionem hanc Regi diſplicuiſſe, atque hoc modo nihil concluſum fuiſſe, niſi quòd poſt aliquot annos, rurſum Chriſtiano ſanguine ſatis effuſo, in eam conditionem Galliæ Rex condeſcenderit, ſicuti paulò poſt dicemus.

(f) Adrian. hiſtor. part. 1. l. 2. Et quòd Cæſar dum in Gallia erat, nihil de pace egerit, ſed omnia in adventum fratris Ferdinandi rejecerit, abundè teſtatur Jovius hiſt. l 39. pag. 213.

Sed uti fieri ſolet, & aliæ ſeſe eo tempore offerebant cauſæ, ſeu potiùs prætextus, quibus Franciſcus ad exercitium bellicum alliciebatur. Dum Niceæ (ſicuti ex ſuperioribus conſtat) de induciis tractabatur, *Carolus Geldriæ Dux*, nullâ poſt ſe relictâ prole deceſſit, atq; *Guilielmum Clevenſium* Ducem hæredem eſſe voluit, (g) contrà mentem Cæſaris, utpotè qui, ex jure à prædeceſſoribus acquiſito, ad ſe

(g) Hiſt. Belg. d. loc. pag. 39.

eundem Ducatum pertinere prætendebat. Cæſar cùm *Gandavi*, (quod diximus) ad componenda diſſidia commorabatur, *Iuliacenſis Dux*, qui jam Geldrenſem quoq; Principatum, ex demortui conceſſione poſſidebat, ad eum venit, ut cum Cæſare de pace tractaret, ſed quoniam nihil effectum, atq; interim *Galliæ* quoq; *Rex*, ſpe obtinendi Mediolanenſis Ducatus ſe fruſtratum arbitraretur, à Cæſare fit alienior, jungitq; amicitiam cum Iuliacenſi, cui *Ioannam* è ſorore neptem, *Henrici Navarræi Regis* filiam, etiam *invitis & renuentibus parentibus*, (quamobrem etiam matrimonium hoc non fuit conſummatum, & Iuliacenſis vanâ ſpe lactatus) deſpondet. (h) Acceſſit & aliud quoddam fomentum inimicitiarum inter Gallum & Cæſarem, *Cæſar* enim *Fregoſus S. Michaëlis* Eques Gallo addictus, & *Antonius Rincon*, ad Turcas à Gallo Legati deſtinati, dum in togatâ Galliâ ſecundo *Pado* navigant à *Vaſtienſis* quâdam cuſtodiâ, ad Ticini oſtia', ceu de viâ intercepti, clàm ſubinde interficiuntur, hîc exclamare Galli, & paſſim lamentari inceperunt. Ac licèt Cæſariani ſe variis modis purgarent, *Alphonſus Vaſtius* quidem, ſe inſciente & ignorante hoc factum eſſe, Et quia Antonius Rincon ab Hiſpania exul capitis pœnâ damnatus, putatur jure potuiſſe cædi, quòd ad hoſtes transfugiſſet, & omnibus Cæſaris Imperii finibus prohibitus, nihilominùs auſus fuerit in hoſtilis terræ flumine navigare, præterea quòd Franciſcus de Turcico fœdere contrà Cæſarem non parùm ſuſpectus, legati hi ad ſummum Chriſtiani nominis hoſtem, in Cæſaris perniciem mitterentur. *Galliæ* tamen *Rex*, nullâ excuſatione admiſsâ *Georgio Auſtriaco* Maximiliani Imp. filio notho Archiepiſcopo Valentino ab Hiſpania per Galliam, induciarum fiduciâ, proficiſcenti Lugduni non multò poſt manus injecit; (i) & prorſus ſine morâ *Franciſcus* non ſolùm cum *Clivenſi*, ſed etiam aliis *Germaniæ Principibus Proteſtantium* nomine claris amicitiam contraxit, ita ut Carolo in religionis causâ, mitiùs cum illis agere neceſſum fuerit. (k)

Anno 1541.

(h) Hiſt. Belg. circa an. 1541. Surius in com. hiſt. ibid.

De Legatorũ ſecuritate, & quatenus offendi poſſint? Pro circumſtantiarum ratione affirmãdo & negando, agunt JCti & Politici, qui de Legatis ſcribunt Alber. Gentil. Laudenſis, Kirchnerus, Paſchalius & c quà de re alibi.

(i) Hiſt. Belg. & Surius d. d. locis circa annum 1541.

(k) Tarcagnot. hiſt. del mondo part. 3. l. 4. Hortenſ. de bell. germ. l. 2.

At *Carolus Cæſar*, rebus in *Germaniâ*, quantum temporis occaſio ferret, firmatis, expeditionem *in Africam* contrà Turcas parat, quò non mediocriter eum pertrahebant Hiſpanorum quærimoniæ, qui à Turcicis prædonibus, quos apud *Algerium* ſive *Argieram* Aſanaga Barbaroſſæ Præfectus in Sardinia natus, ſed abjurato Chriſtianiſmo

Maho-

Digitized by Google

Mahometanam ſuperſtitionem complexus fovebat, graviſſima in Hiſpaniæ littoribus damna patiebantur. *Cæſar* ubi ex *Germaniâ* venit in *Italiam*, ubique incredibili ſtudio excipitur, præſertim *Mediolani*, cum *Pontifice* apud *Lucam* in colloquium venit. Admiſit etiam Cæſar Franciſci Regis Legatum, qui Fregoſium & Rinconem captos repeteret, nondum enim conſtabat mortuos, palamq; Cæſar teſtatus eſt, quicquid illis accidiſſet, diſſimulato habitu, nomen ſuum celantibus, id ſuo injuſſu, & ſe ignaro penitùs accidiſſe. Petebat quoque *Franciſcus* Rex pro filio *Carolo Mediolanenſem* Principatum, ſed Cæſar ſuum jus in *graviſſimâ oratione* explicabat, aitq; Gallum cœco livore corruptum invidere ſuæ fortunæ &c. Cæterùm Cæſar in *Africam* navigavit, de quâ expeditione non eſt hujus loci multa referre, cùm ab aliis (l) id diſertè factum ſit, atque ad Pacificationum hiſtoriam tantoperè non ſpectet. (l) Surius d. comm. circa annum 1541. Jovius hiſt. lib. 39 & ſeq.

Franciſcus ubi viderat, cum Cæſaris zelo & fervore in *Africana Algerianaq;* expeditione, ob adverſam fortunam eventum non correſpondere, claſſe enim ventorum vi, fluctibusq; disjectâ, Auguſtus, irrito incepto, domum mutilatum exercitum deportavit, ingloriùs (m) is afflicto afflictionem addere voluit, & totus ità æſtuans ebulliensq;, contractis undique fœderibus, etiam cum *Turcico Soldano* quinq; conflavit exercitus, ſimulq; in expeditionem uno eodemq; ferè tempore, ſed diverſis itineribus, quinquepertito mittit. (m) Turſolin. in epit. hiſt. lib. 10. in Carolo V. Anno 1542. *Primus exercitus* ſimulato & vario colore collectus ſub *Longavillenſi* Gallo & *Martin van roſſemo* Ducibus, in finitimam *Brabantiam* ex improviſo inſultavit, Hogoſtratam arcem deditione cæpit. *Secundi exercitus* Gallici Dux erat *Carolus Aurelianenſis Dux*, alter Regiorum filiorum, qui ferro flammâq; *Luxelburgenſem* regionem defœdatam infeſtavit, *Danvillerium* excidit, *Virodunum* atq; alia oppida diruit. *Tertius exercitus*, cui *Antonius Borbonius* à Rege fuerat præfectus, ex *Picardiâ Arteſiam* & finitimum territorium invaſit. *Quartum exercitum* Gallorum duxit in *Taurinos Guilielmus Langeus*. *Quintus* noviſſimusq; cum copiis *Delphinus*, Regis filius natu major *Perpinianum*, caput gentis Comitatusq; *Roſcionenſis* Hiſpaniæ finitimam civitatē attentavit. Sed quid omnes hi exercitus unà cum *fœderatis Turcis*, quibus *Polinius* Regis Legatus aderat, ad Italiæ oras perfecerint, *Hiſtorici* (n) referunt. *Cæſar* quoq; (n) Hiſt. Belg. circa an. 1542. Iovios hiſt. lib. 41, cū ſeqq.

ut vim

Surius in com. circa d. an. & Anno 1543. Anno 1544. ut vim vi repelleret, ſummoperè niſus eſt, ſed demum cruenta illa & Hiſpanorum clade inſignis ad *Caraſulam* pugna paci toties optatæ viam aperuit; Quare anno ſeq. de pace per idoneos homines agi cœptum eſt, quam utraq; pars neceſſitate efflagitante experiit, & 8. Octobris concluſa eſt, cujus *conditiones* licèt à pluribus (o) recenſeantur, in præcipuis tamen cum ſeqq. conveniunt.

(o) Hiſt. Belg. circa an. 1544. Jovius hiſt. lib. 45. Sleidan. comm lib. 15. in fin.

Pacificatio 16. apud Crepinium in Sueſſonibus Caſtellum, de anno 1544.

1. Quicquid ab *induciis Nicanis* captum eſt, redditur. *Aſtenaum* oppidum Galliæ Rex Lotharingiæ Duci, quoniam eſt in clientelâ *Lucenburgica* provinciæ, reſtituit.

2. Vt *vetus religio* reſtituatur, & *Eccleſiæ concordia*, mutuam operam & auxilium alter alteri præſtabunt, eoq; totis viribus incumbent.

3. *Galliæ Rex* in *bellum Turcicum* pollicetur Equites cataphractos ſexcentos & peditum millia decem.

4. Renunciat *Rex* juri & petitioni *Arragonicæ*, *Neapolitanæ*, *Flandricæ*, *Atrebatenſi*, *Geldricæ*.

5. *Cæſar* invicem renunciat ditioni *Belonienſi*, *Peronæ*, & aliis ad Somiã fluvium poſitis oppidis, ad hæc *Burgundiæ* inferiori, & agro *Matiſconenſi*.

6. Filio Regis *Aureliano Duci* Carolo, filiam ſuam, natu majorem *Mariam*, aut verò Ferdinandi fratris filiam, *in matrimonium* ſpondet, & utram dare velit, intrà quartum menſem exponet.

7. Si *filiam* dederit, *Brabantiam*, *Geldriam*, *Luceburgum*, *Limburgum*, *Flandriam*, *Batаviam*, *Hannoniam*, *Atrebates*, *Namurcum*, *Friſiam* &c. Item *Burgundiam ſuperiorem* Cæſar in dotem promittit, ut ab ipſius morte utantur, fruantur, hoc ſi fiat, Rex juri *Mediolanenſi*, pro ſe ſuisq; renunciat liberis.

8. Quod ſi non relictis liberis filia Cæſaris decedat è vitâ, jam *Aurelianus* ab omni illâ *poſſeßione* diſcedit, & integrum ei manet jus *Mediolanenſe*, Cæſari verò *Burgundicum*.

9. Si *Ferdinandi filiam* dederit, Principatum *Mediolanenſem* in dotem largitur, utrumcunq; erit matrimonium, intrà ſpacium anni perficietur.

10. *Sabaudiæ Ducem* Rex integrè reſtituet, *Heſdinum* Regi permittitur, ut inter Galliæ Regem, & Anglum *Pax* quoq; fiat, Cæſar omnem operam pollicetur.

11. Ad

Digitized by Google

11. Ad *Ducem Clivenſem* quod attinet, quia *Rex* eiusq; *Regina Navarra* confirmabant, filiam ſuam ei matrimonio nunquam aſſenſiſſe, immò contra teſtificatam eſſe more ſolemni atq; recepto, Galliæ Rex eam teſtificationem intra ſextã hebdomadam Cæſari mittet, ut de eo aliquid ſtatui poſſit. Referuntur etiam qui ſub hâc pace fuêre comprehenſi, præter ſupra relatos. Teſtantur quoq; de hâc Pacificatione *Tartagnota & Vlloa*(p)& celeberrimus ICtus *Iacobus Menochius*(q) refert, factâ hâc inter Cæſarem & Franciſcum Regem Pacificatione, ob ſummam populi lætitiam, factam eſſe remiſſionem omnibus carceratis in *Ducatu Mediolanenſi*. Addit *Iovius* (r) *compoſitionis tabulæ* ita perſcriptæ, poſtea hinc inde, modo ad *Cæſarem*, modò ad *Regem* delatæ ſunt, donec in hunc maximè modum, conſentiente utriusque voluntate, & *Cæſar* & *Franciſcus* conditionibus ſubſcripſerunt, quæ pari utrinq; lætitiâ receptæ fuerunt, quùm *Franciſcus* graviſſimâ calamitate miſeros Galliæ populos liberatos perſpiceret, & *Cæſar* ipſe difficili periculoſóq; negotio cum dignitate ſe explicaſſet. *Paulò poſt:* Hæc confecta tranſactáq; ſunt apud *Crepium in Sueſſionibus* Caſtellum, adſtipulantibus utrinq; mutuo *Sacramento Cæſareanis* & *Regiis* ei negotio præpoſitis.

(p) Tarcagnota part 3 lib. 4. Ulloa in vitâ Caroli V. lib. 3. pag. 125.
(q) Menoch. arbitr. quæſt. lib. 2. caſ. 302. n. 15.
(r) Jovius hiſt. lib. 45.

CAPVT NONVM.

DE

Ulterioribus inter Carolum V. *Cæſarem &* Franciſcum I. *Galliæ Regem: atq; utriusq; ſucceſſores, in Regnis* Hiſpaniarum Philippum II. *in Galliâ* Henricum II. *Reges, æmulationibus, diſſidiis, fœderibus, cum Turcis aliisq;, atq; inde ſubſequutis* induciis Cambreſienſibus, *&* Pacificatione *alterâ vel tertiâ* Cameracenſi *de anno 1559.*

PAce *Crepinenſi* factâ, inter duos, eo tempore Europæorum facilè Principes, qui propè dicam, motum Reipublicæ Chriſtianæ attulerant, ſimulq; compoſuerant, quies & Pax ſperabatur. *Cæſar* itaq; re perfectâ è Sueſſionibus domum rediit: verùm

mox in principio & omina & præſagia erant, eam ſucceſſu carituram, quòd Cæſar tàm gravi pondere obligatæ fidei diſtentus eſſet, ut ægrè promiſſis ſtaturus crederetur. Apparebat enim, eum ſummo cum incommodo, alterutrâ quàm vellet *nuptiarum pactione*, aut *Patrimonio Belgico* ceſſurum, aut *Mediolanenſem Ducatum* importunâ ratione in dotem collaturum, nec tamen erat exiſtimandum, tantæ gravitatis, tantæq; religionis Principem adduci poſſe, ut eius initæ pacis leges, arctèq; obligatam fidem ſuam, ullâ ex parte violaret. Sed fortuna Cæſaris votis & commodis ſecundiſſimè ſemper arridens, ex arcano fatorum viam invenit, ut eum damnoſæ transactionis curaq;, vel in alteram partem, ſi à fide datâ diſcedere vellet, probroſo pudore, atq; dedecoroſâ invidiâ liberaret. Anno 1544. *Carolus* enim *Aurelianus* (præcipuum hujus pacis, ob promiſſionem matrimonialem, fulcrum) poſtquam in complexum Cæſaris deveniſſet, in peſtiferum incidit morbum, ita ut pauciſſimis diebus apud Firmum Monaſterium ſævâ morte eriperetur, [a] quam ob rem principalis Pacificationis Crepinenſis cauſa ceſſaſſe videbatur.

[a] Jovius hiſt. lib. 45.

Superioribus quoq; capitibus attigimus, durantibus inter *Carolum Cæſarem* & *Franciſcum I. Galliæ Regem*, ab eo, quo Carolo Imperialis corona impoſita, ad hæc uſq; tempora bellis, licèt aliquoties Pace ſopitis, *Martinum Lutherum*, eius religionis auctorem, unà cum ſuis, ob rei novitatem, graviſſimis in Germaniâ motibus anſam dediſſe. Hiſce componendis, licèt *Cæſar*, eiusq; frater *Ferdinandus Romanorum Rex*, tùm privatim, cùm in publicis Imperii *Comitiis* (quod eadem teſtantur) egregiam operam navaſſet, nihil tamen vel parùm profectum, quin imò ſanguinolenti demum belli religionis illud divortium cauſa fuit, acceſſit quoque prætenſa quorundam *Germaniæ Procerum libertas*, ex hoc eodem fonte deducta, quam, quia Cæſar, cuilibet quod credere vel facere vellet, permittere nollet, violatam, Cæſaremq; everſum iri, nonnulli clamitabant. Ingenti ergò tùm primò à confœderatis Proteſtantibus, quorum Duces erant *Iohannes Fridericus Saxoniæ Elector*, & *Philippus Haſſiæ Landgravius*, cùm denique etiam à Cæſare conſcripto exercitu, ad arma deventum; Capitibus alii quoq; *Germaniæ Principes*, præſertum *VVirtenbergicus*, & pleræq; *liberæ civitates* acceſsêre.

Sed

Anné negotiis bellicis Imperator vel Rex ipſe intereſſe debeat? Lipſ. lib. 5. Polit. cap. 14. Beſold. d. jur. belli cap. 7. n. 17.

Sed *Cæſaris præſentiâ* (quæ multum juvat) virtute & vigilantiâ, magna & ingens belli moles ſubitò fracta, atq; diſſolutis fœderatorum animis, denuò uterq; Dux *Saxo* & *Heſſus* captus; *Ille* Electorali dignitate exutus, quæ *Mauritio Saxoni*, Lutherano licèt, ſed Cæſaris, in domandis rebellibus, ſocio, collata. *Hic* aliquamdiu in captivitate, donec ſatisfaceret mandatis & juſſui Cæſaris, detentus eſt. Acta hæc ſunt *annis* [b] & ab *Hiſtoricis* [c] eius ſeculi quamvis diverſimodè aliquando prolixiori ſtylo notata & conſcripta ſunt, quæ hoc tempore non ampliùs proſequor.

[b] Anno 1545. 1546. 1547.

[c] Ludovico ab Avila & Hortenſio de bello Germ. Thuan. hiſt. lib. 3. & 5. Sleidan Com. lib. 17. & ſeq. Ulloa in vitâ Caroli V. l. 4.

Inter hæc *Franciſcus Galliæ Rex* Carolum filium ſecutus, anno 1547. menſe Martio obiit, & filium *Henricum II.* duo de triginta annorum juvenem reliquit; *Hic* dum turbata Regni negotia diſponit, *Cæſar* reliquias belli Germanici, cum *Saxone*, *Heſſo*, & aliis componere ſtudet. [d]

Anno 1547. 1548. 1549.

[d] Iidem qui ſuprà dd. loc.

Germaniæ rebus nondum planè ſopitis bellum inter Cæſarem & *Henricum II. Galliæ Regem* hoc modo exortum eſt. *Petrus Aloyſius Parmæ Dux*, à ſicariis interfectus, *Placentia* inter tumultum à Cæſarianis occupata. Qui nuncius *Paulo III.* Pontifici ex mœrore mortem attulit. [e]

Anno 1550.

[e] Turſol. in epit. hiſt. in Carolo V.

Iulio exinde III. (Iohannes Maria Montanus antea dictus) Pontifice electo, bellum *Italicum*, *Octavio Farneſio* auctore, qui neſcio, quo metu Gallicum præſidium *Parmam* induxerat, & quia Hiſpanũ præſidium Gallorum ope à *Senenſibus* ejectum fuerat, quod *Cæſari*, multò magis *Iulio Pontifici* diſplicuit, inceptum, atq; inter Cæſarem, Pontificem & Gallos, ad *Parmam*, & ad *Senas* bellatum eſt. [f] Hanc rerum novam faciem, & Pacis Crepinenſis rupturam *Galli* novo cum Octavio accidenti adſcribebant, nec propterea ruptam pacem aſſerebant, [g] quod equidem multis perſuaſum, niſi levia hæcce, majora & Chriſtiano orbi duriora ſubſecuta fuiſſent, *Henricus* enim *Galliæ Chambortico fœdere*, *Mauritium Saxonem*, Cæſaris ſocium, atque alios Germaniæ Principes acatholicos, ob captivitatem *Philippi Landgravij* Haſſiæ, à Cæſare alienos ſibi junxerat, ergò Mauritius, qui hactenus Cæſari fidelis, eius nomine *Magdeburgum* obſederat, pace tali

Anno 1551.

[f] Turſol. in epit. in Carolo V. & Surius rer. in orbe geſt. circa ann. 1551. Hiſtoria Belgic. eod. temp.

[g] Tarcagnota d. part. 5. lib. 5.

 quali

Digitized by Google

De fœdere Chamborrico Bodin. de Repub. lib. 5. cap. 6. Thuan. hiſt. lib. 9. Arumæus ad Aur. Bull. diſc. 6. concl. 6. & ſeqq.

De fœderibus cum diverſæ Religionis Principibus. Coler. de Jur. Imper. ſect. 76. 77. Patric. in Marte Gallic. lib. 2. cap. 1. & ſeq.

quali Magdeburgenſibus præſcriptâ, cum aliis Cæſareas copias contra Cæſarem rerum harum ignarum ducit eumq; inermem *Oenoponte* ad Italiæ fines profugit. [h] *Gallus* quoque interea ex fœdere cum Germanis validâ ſatis manu, in *Lotharingiam* moverat, *Tullo*, *Viroduno*, & *Meti* ad Germanicum Imperium pertinentibus Epiſcopatibus & civitatibus occupatis, *Argentoratum* uſq; pertexerat. [i] Quinimò, quod magis deplorandum, Patris Franciſci Regis inſecutus exemplum, (de quo ſuprà cap. 8.) arctiori tamen, quod ſcribunt vinculo, cum *Turcico* Tyranno fœdus pepigit, quod quale fuerit, ab eximio quodam *Germaniæ Politico* [k] poſteritati relictum eſt, atque hoc loco inſerere placuit.

Anno 1552.
[h] Sleidan. comm. libr. 23. 24.
Hiſt. Belg. ad annum 1552. pag. 88.
[i] Hiſt. Belg. d. loc.
[k] Watem. ab Ereub. in meditam. pro fœderibus lib. 2.

Fœdus *Solimanni* Turcarum Imperatoris, & *Henrici II.* Regis Francorum Chriſtianiſs. cognomento, de bello *in Italiâ* gerendo, contra *Carolum V. Imperatorem*, maritimo bello, Conſtantinopoli percuſſum, *Aramuntio Henrici Legato*. Solimannus Maximus Imperator, & Henricus Valeſius II. cognomento Francorum Rex Chriſtianiſſimus, de bello maritimo gerendo, contra Carolum V. Cæſarem, quod felix fauſtumq; ſit, his quæ infra ſcripta ſunt verbis, fœdus inierunt.

Anno 1553.
De fœderibus cum Turcis. Arumæ. com. ad Aur. Bull. diſcurſ. 6. n. 8. Alber. de jur. bell lib. 3. c. 19. Cacheran. JC. in terminis conſ. ſingulari deciſion. Pedemont. adjectâ.

1. Cum *Solimannus* Maximus Turcarum Imperator, Henricum Valeſium Francorum Regem claſſe contra Carolum V. Cæſarem, in inferum mare tranſmiſsâ, ſæpè quidem accerſitus, tum verò maximè obnixeq; rogatus integrum propè biennium juverit, placere, ut Henricus Rex reliquorum ſtipendiiq; nomine, cum primùm inſtructa Turcica claſſe, tutior ei facta fuerit, ad trajiciendam pecuniam navigatio, *millia aureorum nummûm* CCC. pendat, quæ donec Solimanni claſſis Præfecto numerabuntur, Henrici Regis triremes ab eâ ne diſcedant, ſed *pignori* relictæ hujus pecuniæ tanquam *Prædes*, ac *Pignori* conſtitutæ cenſeantur.

2. Vtiq; *Soilmannus* Maximus Turcarum Imperator, ſi hæc bonâ fide præſtabūtur triremes inſtruens LX. Piraticos myoparones XXV. proximis Maii Calendis in quatuor inſequentes menſes, Henrico Regi comparet.

4. Vtiq;

Digitized by Google

4. Vtiq; quæcunq; *Cæſaris naves*, aut *ſociorum* onerariæ, actuariæ, biremes majores minoresvè à Solimanni claſſe capientur, Solimanno Turcarum Regi cedant.

5. Vtiq; quas *urbes, municipia, oppida, vicos* ea claſſis expugnabit, quosq; *cives*, *municipes*, *incolas*, *puberes*, *impuberes*, *mares*, *fæminasq;* capiet; Quicunq; *cives, incolæ Chriſtianam fidem*, atq; diſciplinam tueantur, deditionemq; faciant, eæ urbes, municipia, oppida, vici *Turcis prædæ*; cives autem municipes, incolæ, puberes & impuberes, viri, fæminæq; mancipio ſervitutiq; concedantur; Ita quidem, quemadmodum inter ſe proximis ſuperioribus, ante verò decem & ſeptem ab hinc annis, optimè cum *Franciſco patre*, rectèq; conveniſſet; *Henricoq;* tamen *Regi*, ex hoc ſupraq; ſcripto fœdere, dominium ipſarum urbium, municipiorum, oppidorum, vicorum, & eorundem annonâ commeatusq;, bellica quoq; & ahenea majora tormenta, cum omni eorum apparatu inſtrumentoq; relinquantur.

6. Si Solimanni claſſem *Rex Henricus* non ad occaſum, ſed *orientem Solem* & *meridiem*, hoc eſt, à Truenti fluminis oſtiis ad Crotonem contra *Carolum Auſtrium* navigare ferriq; juſſerit, ita demum ea claſſis Henrico Regi ſine ullis ſtipendiis militet, uti cedentibus *Henrico Regi urbium*, quæ captæ erunt à Turcis, municipiorum paratu, nec non annonâ; eæ urbes, municipia, oppida, vici, Solimanni claſſi, quod ſuperiori capite præceptum eſt, *prædæ*; *cives* verò, *municipes*, *incolæ*, *puberes*, *impuberes*, *mares*, *fæminavè*, etiamſi *religionem Chriſtianam* profiteantur, ultrovè ſe dederint, *ſervituti* permittantur, tradanturq;.

7. Vtiq; quocunque Turcica claſſis appulerit, locus is *ultrà continentem*, urbs, oppidum, municipium, vicus, portusvè, vel intrà mare, extravè ſinus ſit, à Truenti ſcilicet limitibus ad Hydruntem atque Crotonem, inde *Siciliam* provinciam ac *Neapolim*, & ubicunq; *Quintus Auſtrius Cæſar* quid habeat, poſſideat, ea loca, & quæ inciderint navigia, ſi Turcicæ claſſis Præfecto è re eſſe videbitur, nomine Solimanni Regis expugnare, diripere, obtinere, incurſiones facere, populari, mares, fæminas, puberes, impuberes in ſervitutem adducere, & in arbitratu ſuo eam omnem prædam,

Auria, ſuperiorum temporum injurias (à Gallo enim defecerat) facilè remiſit, quùm ad exoſculandam dextram produceretur, ſubinde plures horas (*Cæſar & Gallus*) arcanis ſermonibus impenſerunt, tantâ vel eorum, qui aderant, exultatione, ut ferè nemo reperiretur, qui non planè exiſtimaret, Reges ipſos deterſis odiis conciliatos fraternæ amicitiæ fœdera concepiſſe in ſpem maturæ pacis & concordiæ,

(a) Iovius hiſt. lib. 37. Sleidan. Com. lib. 12.

(a) addit *Hiſtoria Belgica*, (b) ubi, niſi qui ipſe viderit, ab amplexu mutuo, hilaritatem quantam uterque vultu & geſtu præ ſe ferebat, non facilè credat unusquisq;. Hic ex alto repetita officia (ut uno verbo rem omnem expediam) ſyncretiſmus, nec eníníverò *finem confabulationi facturus Rex* videbatur, niſi eam nox vicina diremiſſet, itaq; peramicè ſalutato ac in poſterum benè valere juſſo Imper. Prætoriâ celoce repetens Rex ad continentem revehitur. Poſtridiè, milite omni in navibus relicto Imp. oppidum introgreſſus, iterumq; à Rege & Reginâ ſorore ac totâ curiâ ſanè quàm honorificentiſſimè atq; hilariſſimè exceptus, inibi propè biduum perſtitit, ac demum *Cæſar* Hiſpaniam, *Rex* verò ſuam ſedem repetit.

(b) Hiſt. Belg. d. loc. pag. 39.

Anno 1539.

Præter verba & ceremonias nihil in hoc colloquio effectum, breve ergò harum induciarum fuit gaudium; Nam quùm ſtatim anno ſeq. *Gandavum* inſignis *Flandriæ* civitas rebellaret, *Cæſar* vel quòd Gallum ſuſpectum haberet, vel quia majus inde incendium, quod absq; ſuâ præſentiâ exſtingui non poſſet, extimeſceret, per *Navarram* mediamq; *Franciam* rectâ viâ in *Belgium* tendit, ſecundâ vice à Rege magnificè acceptus & regificè tractatus, deniq; à Regiis liberis & Franciæ Primatibus ad *Valencinam* uſq; *Flandriæ* finitimam civitatem deductus eſt, & circa initium anni 1540. in *Belgium* venit. (c)

Anno 1540.

(c) Hiſt. Belg. d. loc.

Ulloa d. lib. 3. p. 109.

De hoc itinere adde etiam Sur. in comment. circa annum 1539. Sleidan. com. lib. 12.

Interea dum res Belgicas accommodat, & cum *Gallicis Venetisq;* Legatis *Cæſar* de *Turcico* bello tractat, *Pauli Pontificis Vaticinium*, quod dum *Niceæ de Pace* inter Cæſarem & Gallum ageret, nonnullis conſiderare, vero verius fore, viſum fuit, dixerat enim, credere ſe & ad id induci non poſſe, amicitiam illam Cæſaris & Regis, utpotè quæ nullam ſinceræ virtutis & religionis ſpeciem præ ſe ferret, diu duraturam; Mutuâ ſiquidem ambitione correptos eſſe eorum animos, quùm hic (*Cæſar*) parta armis, poſſeſſaq; retinenda omninò defendendaq; ſtatueret; Ille verò (*Rex*) Galliam Ciſalpinam, quam nuper poſ-

per poſſediſſet, pro dignitate ſui nominis repetendam arbitraretur. (d) Siquidem *Franciſcus Galliæ Rex*, ex duplici illo cum Cæſare congreſſu & familiari converſatione omninò ſibi imaginatus fuerat, Cæſarem filio *Aurelianenſi Duci, Mediolanenſem* Ducatum daturum, atq; hoc Cæſarem promiſiſſe, nonnulli Galliæ *Hiſtorici* referunt, præſertim verò *Petrus Matthæus*, (e) ubi in hunc modum ex Gallico in Latinum ſermonem translatus ſcribit: Cæſar à Rege Galliæ per Legatos tranſitum petiit, & præter alia promiſit, ſe Ducatum Mediolanenſem alicui ex Regis filiis conceſſurū. Regi ſimplex hæc promiſſio, juramenti loco erat, nec propterea obſides (prout antea à ſe Cæſar) poſtulabat. Magnoperè laudans Franciſcum Regem, ſubjungendo, ſi fides undiq; exulaſſet, eam in ſolius Franciſci Regis corde reſediſſe. *Sed hæc de fide Gallicâ prædictus Matthæus.*

(d) Jovius d. lib. 37.

(e) Matthæ in hiſt bellor. inter Gall. & Hiſp. dem. pag. 17.

Verùm Cæſar & alii, qui hujus rei mentionem faciunt, promiſſionem illam non niſi meram imaginationem interpretati ſunt, Cæſarem enim neq; *in Portu* ad *Aquas mortuas*, neq; *Pariſiis* unico verbo de ea quicquam in medium protuliſſe, nedum certi quid ſtatuiſſe aſſerunt, quinimò *Iohan Baptiſta Adrianus Florentinus*, (f) cùm hæc & multa alia de Cæſaris itinere recitaſſet, ſubjicit Pontificem, Cæſarem tum temporis Belgio inhærentem, per Legatum nepotem ſuum ſollicitaſſe, ut ob bonum publicum Chriſtianitatis Regi Galliæ, Mediolanenſem Statum cederet, Cæſarem reſpondiſſe, ſe Pontificis precibus victum, Regi ſatisfacturum eâ conditione, Si filium *Aurelianenſium Ducem* filiæ ſuæ matrimonio locari contingeret, ita ut illis & qui ex hoc matrimonio naſcerentur, *Ducatus Mediolanenſis* remaneret, ſed conditionem hanc Regi diſplicuiſſe, atque hoc modo nihil concluſum fuiſſe, niſi quòd poſt aliquot annos, rurſum Chriſtiano ſanguine ſatis effuſo, in eam conditionem Galliæ Rex condeſcenderit, ſicuti paulò poſt dicemus.

(f) Adrian. hiſtor. part. 1. l. 2. Et quòd Cæſar dum in Gallia erat, nihil de pace egerit, ſed omnia in adventum fratris Ferdinandi rejecerit, abundè teſtatur Jovius hiſt. l 39. pag. 213.

Sed uti fieri ſolet, & aliæ ſeſe eo tempore offerebant cauſæ, ſeu potiùs prætextus, quibus Franciſcus ad exercitium bellicum alliciebatur. Dum Nicea (ſicuti ex ſuperioribus conſtat) de induciis tractabatur, *Carolus Geldriæ Dux*, nullâ poſt ſe relictâ prole deceſſit, atq; *Guilielmum Clevenſium* Ducem hæredem eſſe voluit, (g) contrà mentem Cæſaris, utpotè qui, ex jure à prædeceſſoribus acquiſito, ad ſe eundem

(g) Hiſt. Belg. d. loc. pag. 39.

eundem Ducatum pertinere prætendebat. Cæſar cùm *Gandavi*, (quod diximus) ad componenda diſſidia commorabatur, *Iuliacenſis Dux*, qui jam Geldrenſem quoq; Principatum, ex demortui conceſſione poſſidebat, ad eum venit, ut cum Cæſare de pace tractaret, ſed quoniam nihil effectum, atq; interim *Galliæ* quoq; *Rex*, ſpe obtinendi Mediolanenſis Ducatus ſe fruſtratum arbitraretur, à Cæſare fit alienior, jungitq; amicitiam cum Iuliacenſi, cui *Ioannam* è ſorore neptem,

Anno 1541.

Henrici Navarræi Regis filiam, etiam *invitis & renuentibus parentibus*, (quamobrem etiam matrimonium hoc non fuit conſummatum, & Iuliacenſis vanâ ſpe lactatus) deſpondet. (h) Acceſſit & aliud quoddam fomentum inimicitiarum inter Gallum & Cæſarem, *Cæſar* enim *Fregoſus S. Michaëlis* Eques Gallo addictus, & *Antonius Rincon*, ad Turcas à Gallo Legati deſtinati, dum in togatâ Galliâ ſecundo *Pado* navigant à *Vaſtienſis* quâdam cuſtodiâ, ad Ticini oſtia, ceu de viâ intercepti, clàm ſubinde interficiuntur, hîc exclamare Galli, & paſſim lamentari inceperunt.

(h) Hiſt. Belg. circa an. 1541. Surius in com. hiſt. ibid.

De Legatorũ ſecuritate, & quatenus offendi poſſint? Pro circumſtantiarum ratione affirmãdo & negando, agunt JCti & Politici, qui de Legatis ſcribunt Alber. Gentil. Laudenſis, Kirchnerus, Paſchalius & c. quà de re alibi.

Ac licèt Cæſariani ſe variis modis purgarent, *Alphonſus Vaſtius* quidem, ſe inſciente & ignorante hoc factum eſſe, Et quia Antonius Rincon ab Hiſpania exul capitis pœnâ damnatus, putatur jure potuiſſe cædi, quòd ad hoſtes transfugiſſet, & omnibus Cæſaris Imperii finibus prohibitus, nihilominùs auſus fuerit in hoſtilis terræ flumine navigare, præterea quòd Franciſcus de Turcico fœdere contrà Cæſarem non parùm ſuſpectus, legati hi ad ſummum Chriſtiani nominis hoſtem, in Cæſaris perniciem mitterentur. *Galliæ* tamen *Rex*, nullâ excuſatione admiſsâ *Georgio Auſtriaco* Maximiliani Imp. filio notho Archiepiſcopo Valentino ab Hiſpania per Galliam, induciarum fiduciâ, proficiſcenti Lugduni non multò poſt manus injecit; (i) & prorſus ſine morâ *Franciſcus* non ſolùm cum *Clivenſi*, ſed etiam aliis *Germaniæ Principibus Proteſtantium* nomine claris amicitiam contraxit, ita ut Carolo in religionis causâ, mitiùs cum illis agere neceſſum fuerit. (k)

(i) Hiſt. Belg. & Surius d. d. locis circa annum 1541.

At *Carolus Cæſar*, rebus in *Germaniâ*, quantum temporis occaſio ferret, firmatis, expeditionem *in Africam* contrà Turcas parat, quò non mediocriter eum pertrahebant Hiſpanorum quærimoniæ, qui à Turcicis prædonibus, quos apud *Algerium* ſive *Argieram* Aſanaga Barbaroſſæ Præfectus in Sardinia natus, ſed abjurato Chriſtianiſmo Maho-

(k) Tarcagnot. hiſt. del mondo part. 3. l. 4. Hortenſ. de bell. germ. l. 2.

Digitized by Google

Mahometanam ſuperſtitionem complexus fovebat, graviſſima in Hiſpaniæ littoribus damna patiebantur. *Cæſar* ubi ex *Germania* venit in *Italiam*, ubique incredibili ſtudio excipitur, præſertim *Mediolani*, cum *Pontifice* apud *Lucam* in colloquium venit. Admiſit etiam Cæſar Franciſci Regis Legatum, qui Fregoſium & Rinconem captos repeteret, nondum enim conſtabat mortuos, palamq; Cæſar teſtatus eſt, quicquid illis accidiſſet, diſſimulato habitu, nomen ſuum celantibus, id ſuo injuſſu, & ſe ignaro penitùs accidiſſe. Petebat quoque *Franciſcus Rex* pro filio *Carolo Mediolanenſem* Principatum, ſed Cæſar ſuum jus in *graviſſimâ oratione* explicabat, aitq; Gallum cœco livore corruptum invidere ſuæ fortunæ &c. Cæterùm Cæſar in *Africam* navigavit, de quâ expeditione non eſt hujus loci multa referre, cùm ab aliis (l) id diſertè factum ſit, atque ad Pacificationum hiſtoriam tantoperè non ſpectet.

(l) Surius d. comm. circa annum 1541. Jovius hiſt. lib. 39 & ſeq.

Franciſcus ubi viderat, cum Cæſaris zelo & fervore in *Africana Algerianaq́;* expeditione, ob adverſam fortunam eventum non correſpondere, claſſe enim ventorum vi, fluctibusq; disjectâ, Auguſtus, irrito incepto, domum mutilatum exercitum deportavit, ingloriùs (m) is afflicto afflictionem addere voluit, & totus irâ æſtuans ebulliensq;, contractis undique fœderibus, etiam cum *Turcico Soldano* quinq; conflavit exercitus, ſimulq; in expeditionem uno eodemq; ferè tempore, ſed diverſis itineribus, quinquepertito mittit. *Primus exercitus* ſimulato & vario colore collectus ſub *Longavillenſi* Gallo & *Martin van roſſemo* Ducibus, in finitimam *Brabantiam* ex improviſo inſultavit, Hogoſtratam arcem deditione cæpit. *Secundi exercitus* Gallici Dux erat *Carolus Aurelianenſis Dux*, alter Regiorum filiorum, qui ferro flammâq; *Luzelburgenſem* regionem defœdatam infeſtavit, *Danvillerium* excidit, *Virodunum* atq; alia oppida diruit. *Tertius exercitus*, cui *Antonius Borbonius* à Rege fuerat præfectus, ex *Picardiâ Arteſiam* & finitimum territorium invaſit. *Quartum exercitum* Gallorum duxit in *Taurinos Guilielmus Langaus*. *Quintus* noviſſimusq; cum copiis *Delphinus*, Regis filius natu major *Perpinianum*, caput gentis Comitatusq; *Roſcionenſis* Hiſpaniæ finitimam civitaté attentavit. Sed quid omnes hi exercitus ut à cum *fœderatis Turcis*, quibus *Polinius* Regis Legatus aderat, ad Italiæ oras perfecerint, *Hiſtorici* (n) referunt. *Cæſar* quoq; ut vim

(m) Turſolin. in epit. hiſt. lib. 10. in Carolo V.

Anno 1542.

(n) Hiſt. Belg. circa an. 1542. Iovius hiſt. lib. 41. cũ ſeqq.

Surius in com. circa d. an. & Anno 1543. Anno 1544.

ut vim vi repelleret, ſummoperè niſus eſt, ſed demum cruenta illa & Hiſpanorum clade inſignis ad *Caraſulam* pugna paci toties optatæ viam aperuit; Quare anno ſeq. de pace per idoneos homines agi cæptum eſt, quam utraq; pars neceſſitate efflagitante expetiit, & 8. Octobris concluſa eſt, cujus *conditiones* licèt à pluribus (o) recenſeantur, in præcipuis tamen cum ſeqq. conveniunt.

(o) Hiſt. Belg. circa an. 1544. Jovius hiſt. lib. 45. Sleidan. comm lib. 15. in fin.

Pacificatio 16. apud Crepinium in Sueſſonibus Caſtellum, de anno 1544.

1. Quicquid ab *induciis Nicanis* captum eſt, redditur. *Aſtenæum* oppidum Galliæ Rex Lotharingiæ Duci, quoniam eſt in clientelâ *Lucenburgica* provinciæ, reſtituit.

2. Vt *vetus religio* reſtituatur, & *Eccleſia concordia*, mutuam operam & auxilium alter alteri præſtabunt, eoq; totis viribus incumbent.

3. *Gallia Rex* in *bellum Turcicum* pollicetur Equiſes cataphractos ſexcentos & peditum millia decem.

4. Renunciat *Rex* juri & petitioni *Arragonica*, *Neapolitana*, *Flandrica*, *Atrebatenſi*, *Geldrica*.

5. *Cæſar* inviçem renunciat ditioni *Belonienſi*, *Perona*, & aliis ad Somã fluvium poſitis oppidis, ad hæc *Burgundia* inferiori, & agro *Matiſconenſi*.

6. Filio Regis *Aureliano Duci* Carolo, filiam ſuam, natu majorem *Mariam*, aut verò Ferdinandi fratris filiam, *in matrimonium* ſpondet, & utram dare velit, intrà quartum menſem exponet.

7. Si *filiam* dederit, *Brabantiam*, *Geldriam*, *Luceburgum*, *Limburgum*, *Flandriam*, *Bataviam*, *Hannoniam*, *Atrebates*, *Namurcum*, *Friſiam* &c. Item *Burgundiam ſuperiorem* Cæſar in dotem promittit, ut ab ipſius morte utantur, fruantur, hoc ſi fiat, Rex juri *Mediolanenſi*, pro ſe ſuisq; renunciat liberis.

8. Quod ſi non relictis liberis filia Cæſaris decedat è vitâ, jam *Aurelianus* ab omni illâ *poſſeßione* diſcedit, & integrum ei manet jus *Mediolanenſe*, Cæſari verò *Burgundicum*.

9. Si *Ferdinandi filiam* dederit, Principatum *Mediolanenſem* in dotem largitur, utrumcunq; erit matrimonium, intrà ſpacium anni perficietur.

10. *Sabaudia Ducem* Rex integrè reſtituet, *Heſdinum* Regi permittitur, ut inter Galliæ Regem, & Anglum *Pax* quoq; fiat, Cæſar omnem operam pollicetur.

11. Ad

11. Ad *Ducem Clivenſem* quod attinet, quia *Rex* eiusq; *Regina Navarræ* confirmabant, filiam ſuam ei matrimonio nunquam aſſenſiſſe, immò contra teſtificatam eſſe more ſolemni atq; recepto, Galliæ Rex eam teſtificationem intra ſextã hebdomadam Cæſari mittet, ut de eo aliquid ſtatui poſſit. Referuntur etiam qui ſub hâc pace fuêre comprehenſi, præter ſupra relatos. Teſtantur quoq; de hâc Pacificatione *Tarcagnota & Vlloa*(p)& celeberrimus I Ctus *Iacobus Menochius*(q) refert, factâ hâc inter Cæſarem & Franciſcum Regem Pacificatione, ob ſummam populi lætitiam, factam eſſe remiſſionem omnibus carceratis in *Ducatu Mediolanenſi*. Addit *Iovius* (r) *compoſitionis tabula* ita perſcriptæ, poſteà hinc inde, modo ad *Cæſarem*, modò ad *Regem* delatæ ſunt, donec in hunc maximè modum, conſentiente utriusque voluntate, & *Cæſar* & *Franciſcus* conditionibus ſubſcripſerunt, quæ pari utrinq; lætitiâ receptæ fuerunt, quùm *Franciſcus* graviſſimâ calamitate miſeros Galliæ populos liberatos perſpiceret, & *Cæſar* ipſe difficili periculoſoq; negotio cum dignitate ſe explicaſſet. *Paulò poſt:* Hæc confecta transactaq; ſunt apud *Crepium* in *Sueßionibus* Caſtellum, adſtipulantibus utrinq; mutuo *Sacramento Cæſareanis* & *Regiis* ei negotio præpoſitis.

(p) Tarcagnota part 3 lib. 4. Ulloa in vitâ Caroli V. lib. 3. pag. 125.

(q) Menoch. arbitr. quæſt. lib. 2. caſ. 302. n. 15.

(r) Jovius hiſt. lib. 45.

CAPVT NONVM.

DE

Ulterioribus inter Carolum V. *Cæſarem &* Franciſcum I. *Galliæ Regem: atq; utriusq; ſucceſſores, in Regnis* Hiſpaniarum Philippum II. *in Galliâ* Henricum II. *Reges, æmulationibus, diſſidiis, fœderibus, cum Turcis aliisq; atq; inde ſubſequutis* induciis Cambreſienſibus, *&* Pacificatione *alterâ vel tertiâ* Cameracenſi *de anno 1559.*

PAce *Crepinenſi* factâ, inter duos, eo tempore Europæorum facilè Principes, qui propè dicam, motum Reipublicæ Chriſtianæ attulerant, ſimulq, compoſuerant, quies & Pax ſperabatur. *Cæſar* itaq; re perfectâ è Sueſſionibus domum rediit: verùm

Digitized by Google

mox in principio & omina & præſagia erant, eam ſucceſſu cariturام, quòd Cæſar tàm gravi pondere obligatæ fidei diſtentus eſſet, ut ægrè promiſſis ſtaturus crederetur. Apparebat enim, eum ſummo cum incommodo, alterutrâ quàm vellet *nuptiarum pactione*, aut *Patrimonio Belgico* ceſſurum, aut *Mediolanenſem Ducatum* importunâ ratione in dotem collaturum, nec tamen erat exiſtimandum, tantæ gravitatis, tantæq; religionis Principem adduci poſſe, ut eius initæ pacis leges, arctèq; obligatam fidem ſuam, ullâ ex parte violaret. Sed fortuna Cæſaris votis & commodis ſecundiſſimè ſemper arridens, ex arcano fatorum viam invenit, ut eum damnoſæ tranſactionis curaq;, vel in alteram partem, ſi à fide datâ diſcedere vellet, probroſo pudore, atq; dedecoroſâ invidiâ liberaret. *Carolus* enim *Aurelianus* (præcipuum hujus pacis, ob promiſſionem matrimonialem, fulcrum) poſtquam in complexum Cæſaris deveniſſet, in peſtiferum incidit morbum, ita ut pauciſſimis diebus apud Firmum Monaſterium ſævâ morte eriperetur, [a] quam ob rem principalis Pacificationis Crepinenſis cauſa ceſſaſſe videbatur.

Anno 1544.

[a] Jovius hiſt. lib. 45.

Superioribus quoq; capitibus attigimus, durantibus inter *Carolum Cæſarem* & *Franciſcum I. Galliæ Regem*, ab eo, quo Carolo Imperialis corona impoſita, ad hæc uſq; tempora bellis, licèt aliquoties Pace ſopitis, *Martinum Lutherum*, eius religionis auctorem, unà cum ſuis, ob rei novitatem, graviſſimis in Germaniâ motibus anſam dediſſe. Hiſce componendis, licèt *Cæſar*, eiusq; frater *Ferdinandus Romanorum Rex*, tùm privatim, cùm in publicis Imperii *Comitiis* (quod eadem teſtantur) egregiam operam navaſſet, nihil tamen vel parùm profectum, quin imò ſanguinolenti demum belli religionis illud divortium cauſa fuit, acceſſit quoque prætenſa quorundam *Germaniæ Procerum libertas*, ex hoc eodem fonte deducta, quam, quia Cæſar, cuilibet quod credere vel facere vellet, permittere nollet, violatam, Cæſaremq; everſum iri, nonnulli clamitabant. Ingenti ergò tùm primò à confœderatis Proteſtantibus, quorum Duces erant *Iohannes Fridericus Saxoniæ Elector*, & *Philippus Haſsiæ Landgravius*, cùm denique etiam à Cæſare conſcripto exercitu, ad arma deventum; Capitibus alii quoq; *Germaniæ Principes*, præſertum *VVirtenbergicus*, & pleræq; *liberæ civitates* acceſsère.

Sed

Digitized by Google

Anné negotiis bellicis Imperator vel Rex ipſe intereſſe debeat? Lipſ. lib. 5. Polit. cap. 14. Beſold. d. jur. belli cap. 7. n. 17.

Sed *Cæſaris præſentiâ* (quæ multum juvat) virtute & vigilantiâ, magna & ingens belli moles ſubitò fracta, atq; diſſolutis fœderatorum animis, denuò uterq; Dux *Saxo* & *Heſſus* captus; *Ille* Electorali dignitate exutus, quæ *Mauritio Saxoni*, Lutherano licèt, ſed Cæſaris, in domandis rebellibus, ſocio, collata. *Hic* aliquamdiu in captivitate, donec ſatisfaceret mandatis & juſſui Cæſaris, detentus eſt. Acta hæc ſunt *annis* [b] & ab *Hiſtoricis* [c] eius ſeculi quamvis diverſimodè aliquando prolixiori ſtylo notata & conſcripta ſunt, quæ hoc tempore non ampliùs proſequor.

[b] Anno 1545. 1546. 1547.
[c] Ludovico ab Avila & Hortenſio de bello Germ. Thuan. hiſt. lib. 3. & 5. Sleidan Com. lib. 17. & ſeq. Ulloa in vitâ Caroli V. l. 4.

Inter hæc *Franciſcus Galliæ Rex* Carolum filium ſecutus, anno 1547. menſe Martio obiit, & filium *Henricum II.* duo de triginta annorum juvenem reliquit; *Hic* dum turbata Regni negotia diſponit, *Cæſar* reliquias belli Germanici, cum *Saxone*, *Heſſo*, & aliis componere ſtudet. [d]

Anno 1547. 1548. 1549.
[d] Iidem qui ſuprà dd. loc.

Germaniæ rebus nondùm planè ſopitis bellum inter Cæſarem & *Henricum II. Galliæ Regem* hoc modò exortum eſt. *Petrus Aloyſius Parmæ Dux*, à ſicariis interfectus, *Placentia* inter tumultum à Cæſarianis occupata. Qui nuncius *Paulo III.* Pontifici ex mœrore mortem attulit. [e]

Anno 1550.
[e] Turſol. in epit. hiſt. in Carolo V.

Iulio exinde *III.* (Iohannes Maria Montanus antea dictus) Pontifice electo, bellum *Italicum*, *Octavio Farneſio* auctore, qui neſcio, quo metu Gallicum præſidium *Parmam* induxerat, & quia Hiſpanũ præſidium Gallorum ope à *Senenſibus* ejectum fuerat, quod *Cæſari*, multò magis *Iulio Pontifici* diſplicuit, inceptum, atq; inter Cæſarem, Pontificem & Gallos, ad *Parmam*, & ad *Senas* bellatum eſt. [f] Hanc rerum novam faciem, & Pacis Crepinenſis rupturam *Galli* novo cum Octavio accidenti adſcribebant, nec propterea ruptam pacem aſſerebant, [g] quod equidem multis perſuaſum, niſi levia hæcce, majora & Chriſtiano orbi duriora ſubſecuta fuiſſent, *Henricus* enim *Galliæ Chambortico fœdere, Mauritium Saxonem*, Cæſaris ſocium, atque alios Germaniæ Principes acatholicos, ob captivitatem *Philippi Landgravij* Haſſiæ, à Cæſare alienos ſibi junxerat, ergò Mauritius, qui hactenus Cæſari fidelis, eius nomine *Magdeburgum* obſederat, pace tali

Anno 1551.
[f] Turſol. in epit. in Carolo V. & Surius rer. in orbe geſt. circa ann. 1551. Hiſtoria Belgic. eod. temp.
[g] Tarcagnota d. part. 3. lib. 5.

 quali

De fœdere Chambortico Bodin. de Repub. lib. 5. cap. 6. Thuan. hiſt. lib. 9. Arumæus ad Aur. Bull. diſc. 6. concl. 6. & ſeqq.

De fœderibus cum diverſæ Religionis Principibus. Coler. de Jur. Imper. ſect. 76. 77. Patric. in Marte Gallic. lib. 2. cap. 1. & ſeq.

Anno 1552. [h] Sleidan. comm. libr. 23. 24. Hiſt. Belg. ad annum 1552. pag. 88. [i] Hiſt Belg. d. loc. [k] Warem. ab Ereub. in mediatam. pro fœderibus lib. 2.

quali Magdeburgenſibus præſcriptâ, cum aliis Cæſareas copias contra Cæſarem rerum harum ignarum ducit eumq; inermem *Oenoponte* ad Italiæ fines profugit. [h] *Gallus* quoque interea ex fœdere cum Germanis validâ ſatis manu, in *Lotharingiam* moverat, *Tullo*, *Viroduno*, & *Meti* ad Germanicum Imperium pertinentibus Epiſcopatibus & civitatibus occupatis, *Argentoratum* uſq; perrexerat. [i] Quinimò, quod magis deplorandum, Patris Franciſci Regis inſecutus exemplum, (de quo ſuprà cap. 8.) arctiori tamen, quod ſcribunt vinculo, cum *Turcico* Tyranno fœdus pepigit, quod quale fuerit, ab eximio quodam *Germaniæ Politico* [k] poſteritati relictum eſt, atque hoc loco inſerere placuit.

Anno 1553. De fœderibus cum Turcis. Arumæ. com. ad Aur. Bull. diſcurſ. 6. n. 8. Alber. de jur. bell. lib. 3. c. 19. Cacheran. JC. in terminis conſ. ſingulari deciſion. Pedemont. adjectâ.

Fœdus *Solimanni* Turcarum Imperatoris, & *Henrici II.* Regis Francorum Chriſtianiſs. cognomento, de bello *in Italiâ* gerendo, contra *Carolum V. Imperatorem*, maritimo bello, Conſtantinopoli percuſſum, *Aramuntio Henrici Legato*. Solimannus Maximus Imperator, & Henricus Valeſius II. cognomento Francorum Rex Chriſtianiſſimus, de bello maritimo gerendo, contra Carolum V. Cæſarem, quod felix fauſtumq; ſit, his quæ infra ſcripta ſunt verbis, fœdus inierunt.

1. Cum *Solimannus* Maximus Turcarum Imperator, Henricum Valeſium Francorum Regem claſſe contra Carolum V. Cæſarem, in inferum mare tranſmiſsâ, ſæpè quidem acceſſitus, tum verò maximè obnixeq; rogatus integrum propè biennium juverit, placere, ut Henricus Rex reliquorum ſtipendiiq; nomine, cum primùm instructa Turcica claſſe, tutior ei facta fuerit, ad trajiciendam pecuniam navigatio, *millia aureorum nummûm* CCC. pendat, quæ donec Solimanni claſſis Præfecto numerabuntur, Henrici Regis triremes ab eâ ne diſcedant, ſed *pignori* relictæ hujus pecuniæ tanquam *Prædes*, ac *Pignori* conſtitutæ cenſeantur.

2. Vtiq; *Soilmannus* Maximus Turcarum Imperator, ſi hæc bonâ fide præſtabũtur triremes inſtruens LX. Piraticos myoparones XXV. proximis Maii Calendis in quatuor inſequentes menſes, Henrico Regi comparet.

4. Vtiq;

Digitized by Google

4. Vtiq; quæcunq; *Cæſaris naves*, aut *ſociorum* onerariæ, actuariæ, biremes majores minoresvè à Solimanni claſſe capientur, Solimanno Turcarum Regi cedant.

5. Vtiq; quas *urbes, municipia, oppida, vicos* ea claſſis expugnabit, quosq; *cives, municipes, incolas, puberes, impuberes, mares, fæminasq;* capiet; Quicunq; *cives, incolæ Chriſtianam fidem*, atq; diſciplinam tueantur, deditionemq; faciant, eæ urbes, municipia, oppida, vici *Turcis prædæ*; cives autem municipes, incolæ, puberes & impuberes, viri, fæminæq; mancipio ſervitutiq; concedantur; Ita quidem, quemadmodum inter ſe proximis ſuperioribus, ante verò decem & ſeptem ab hinc annis, optimè cum *Franciſco patre*, recteq; conveniſſet; *Henricoq;* tamen *Regi*, ex hoc ſupraq; ſcripto fœdere, dominium ipſarum urbium, municipiorum, oppidorum, vicorum, & eorundem annonâ commeatusq;, bellica quoq; & ahenea majora tormenta, cum omni eorum apparatu inſtrumentoq; relinquantur.

6. Si Solimanni claſſem *Rex Henricus* non ad occaſum, ſed *orientem Solem & meridiem*, hoc eſt, à Truenti fluminis oſtiis ad Crotonem contra *Carolum Auſtrium* navigare ferriq; juſſerit, ita demum ea claſſis Henrico Regi ſine ullis ſtipendiis militet, uti cedentibus *Henrico Regi urbium*, quæ captæ erunt à Turcis, municipiorum paratu, nec non annonâ; eæ urbes, municipia, oppida, vici, Solimanni claſſi, quod ſuperiori capite præceptum eſt, *prædæ*; *cives verò, municipes, incolæ, puberes, impuberes, mares, fæminavè*, etiamſi *religionem Chriſtianam* profiteantur, ultrovè ſe dederint, *ſervituti* permittantur, tradanturq;.

7. Vtiq; quocunque Turcica claſſis appulerit, locus is *ultrà continentem*, urbs, oppidum, municipium, vicus, portusvè, vel intrà mare, extravè ſinus ſit, à Truenti ſcilicet limitibus ad Hydruntem atque Crotonem, inde *Siciliam* provinciam ac *Neapolim*, & ubicunq; *Quintus Auſtrius Cæſar* quid habeat, poſſideat, ea loca, & quæ inciderint navigia, ſi Turcicæ claſſis Præfecto è re eſſe videbitur, nomine Solimanni Regis expugnare, diripere, obtinere, incurſiones facere, populati, mares, fæminas, puberes, impuberes in ſervitutem adducere, & in arbitratu ſuo eam omnem prædam,

cùm urbium & villarum, tùm hominum habere ſibi, & ea etiam *invitos*, maximeq; prohibente Franco, frui potiriq; liceat.

8. Vtiq; quandoq; Solimannus, maximus Turcarum Imperator operâ *Ferdinandi Sanſeverini* Salernitarum Principis, unam ex quatuor urbibus, cum eius arce, uti verbis conceptis ſpopondit, in *Apuliâ* obtinebit, Solimannus Maximus Imperator *CCC. millia aureorum*, quæ ſuprà deberi ſibi, perſolviq; cavit, quæ tùm ſoluta erunt, illa itaq; Henrico Regi ſalva atq; integra renumeret.

9. Triginta prætereà triremes, earumq; remiges Chriſtianos ſine ullâ mercede, nec non tormenta, commeatus,& reliquũ omnem apparatum, nautis tantùm ſuis, atq; militibus exceptis tradat. Principi verò *Salernitano*, quòd is, hiſce procurandis egregiam operam navârit, patriâ quoque, domo & dignitate pulſus ſit; huic ergò Solimannus Rex expenſa liberaliter millia nummûm aureorum XXX. quamprimùm ferat.

Hæc uti ſuprà ſcripta ſunt, *Aramontius Henrici Francorum Regis* apud Solimannum Legatus, totidem verbis de more ſtipulatus eſt, *ſolemni jurejurando* addito, Salernitanorum Princeps ad hæc internuncius fuit. *Roſthanes Baſſa*, ex Solimanni Regis auctoritate, ultrò ſpopondit. Acta hæc omnia conventaq; *Byzantij* Calend. Februar. anno 1553.

[l] Arumæ. comm. ad Aur. Bull diſcurſ 6. n. 8.

Iuramentum quod *Henricus Galliæ Rex* Solimanno Turcarum Imperatori, pro confirmatione fœderis præſtitit, atq; ab *Arumao* [l] memoriæ relictum referre pudet, animusq; abhorret.

Anné Mauritius citra perfidiæ notam à Gallico fœdere diſceſſerit? Heig. part. 1. quæſt. 11. Arumæ. d. diſc. 6. Joh. Friderich. Brand. in Vindiciis Mauritian. contra Bodin. de Rep. lib. 5. cap. 6.

Verùm *Mauritius Saxo*, cum id quod vellet, ſe aſſecutum cerneret, à Gallico fœdere diſceſſit, id tamen effecit, eoq; Cæſarem adegit, ut *Paſſavienſem tranſactionem* Pacis religioſæ in Germaniâ initium Ferdinando fratre Romanorum Rege interveniente, facere & inire neceſſum fuerit. Tranſactionem Paſſavienſem mox inſequuta eſt *Auguſtana Pacificatio*, in cauſis religioſis & Politicis omnium celeberrima. [m]

De tranſactione Paſſavienſi Franc. Burckhard. in autonomia, part. 3. cap. 13. Auctor de compoſ. pacis contra Syring. de Pac. relig. concl. 15.

[m] Receſſus Imp. de anno 1555. Sleidan. hiſt. lib. 25. & ſeqq.

Galliæ

Galliæ autem *Rex* (quod diximus) Epiſcopatibus finitimis occupatis, & Proteſtantibus Germaniæ religionis libertate procuratâ, retroceſſit, Germanorum cum Encomio, quod tale fuit:

De jure Gallorū in eiusm. Epiſcopatus Thuan. hiſt. lib. 11. & 37.

Turpe quidem dictu, ſed ſi modò vera fatemur,
Gallus amicitias, utilitate probat.

Vlteriùs progreſſus fuiſſet, ni Cæſar Henrici conatibus obſtitiſſet, ad *Flandriæ* enim confinia ingentem exercitum duxit, *Metim* ſed irrito conatu obſedit, ob injuriam enim temporis, obſidionem ſolvere coactus fuit, ex quo *Galli* jocosè in Cæſaris Symbolum *Plus ultrà*, *Metim* actionum ſuarum metam, quam transgredi non licere, dixerunt. Nunquam autem Cæſar in totâ vitâ fortunam ſenſit magis adverſam & contrariam, quàm in *Mauritaniâ, Magdeburgenſi* & *Metenſi* obſidione, locis à *lit. M.* incipientibus, ad quod etiam alludunt ſequentes Verſus:

Ni Metz, ni Mauritz, ni Mauritania, ni Magd.
Ni Mors, quid multis? fueram per ſingula felix.

In *Hetruriâ* quoq; inter Cæſarem & Henricum Regem armis concertatum fuit, [o] atq; hæc in annis [p] geſta, nondum tamen omnia peracta fuere.

Trahebatur enim adhuc ingentibus Europæ motibus ferale bellum, inter *Carolum Quintum Imperatorem, & Henricum II. Galliæ Regem*, ſcribit *Famianus Strada* [q] ad quem cum hæreditate tranſierant parentis iræ animiq;, quùm *Maria Angliæ Regina*, ubi primùm nupſit *Philippo Hiſpaniæ Principi*, de pace ſedulò agitare cæpit, eiusq; operâ anno 1555. miſſis *Caletum* Cæſareis, Regiisq; Procuratoribus, ſi non Pax, uti ſperabatur, certè quinquennalium induciarum fundamenta poſita ſunt. *Poli Cardinalis* ſtudio negotium hoc pertractatum, qui ad Cæſarem Galliæq; Regem profectus, eos de Pace, multis in medium allatis rationibus ſeriò & vehementer adhortabatur, atq; Angliæ demum Reginæ Mariæ mediatricis conſilio & auxilio, res eò deducta eſt, ut inter *Caletum, Ardeam* & *Gravelinum, Anglica, Gallica, Burgundica* ditionis oppida, velut in triangulo poſita, locum idoneū & ſiccum in mediâ planitie deligi juberetur, & excavatis circum foſſis, quatuor ibidem domicilia conſtructa, temporanea quidem, ſed tamen expolita & accommodata. Ad eum locum Maii die vigeſimo tertio

[o] Alphonſ. Ulloa in vitâ Caroli V. lib. 5. Thuan. hiſt. lib. 9. 10. 11. Sleidan. com. lib 24. & ſeq.
[p] annis 1553. 1554. 1555.
[q] Strada de bello Belg. lib. 1.

Anno 1555. tertio Legati anno 1555. convenêre, à *Cæſare* quidem inter alios *Atrebatenſis* Epiſcopus, à *Galliæ* autem *Rege Lotharingiæ Cardinalis* & *Conneſtablius*; *Ab Angliâ* Pacificatores aderant *Polus Cardinalis*, *Comes Arundellus &c.* Sed quia in litem veniebant, *Mediolani* Principatus, *Burgundia*, *Sabaudia*, *Pedemontium*, *Corſica*, *Navarra*, *Lotharingia*, *Lucenburgicus* ager, *Tullum*, *Virodunum*, *Metis* &c. re diu multumq; diſceptatâ, nullâ re perfectâ diſceſſum fuit. [r] Sed anno ſequenti, interventu prædicti Cardinalis Poli, qui Mariæ Anglicæ nomine, quaſi Sequeſter de pace agebat, urgebatq;, dum *Pax*, atq; *antiquarum controverſiarum plenaria compoſitio deſperabatur*, de *induciis* in aliquot annos peragi cæptum eſt. Ad hoc negocium *Cæſaris* & *Philippi* filii nomine, *Carolus Lalanius* Comes, *Simon Renardus* & alii miſſi. *Pro Rege Galliæ Caſpar Colinius* maris Præfectus & *Sebaſtianus Albaſpinæus* libellûm ſupplicum magiſter. Qui ſub anni initium juxta *Cameracum* in cœnobio, cui *Valuecblis* nomen, congreſſi, poſt longas altercationes tandem in hæc pacta convenêre, ut *terrâ mariq̃*, tàm in *Belgio*, quàm per *Italiam* & alia loca utriusq; Regis ditioni ſubjecta, *induciæ in quinq̃ annos* eſſent, quibus ab annis utrinq; abſtineretur, *Poſſeßionem* interea quiſq; eorum, quæ belli tempore occupaverat, retineret. His comprehenſus ab utrâq; parte *Pontifex*, excluſi à Cæſare *Neapolitani* & *Siculi* exules, comprehenſus & fuerat à Rege *Albertus Marchio Brandeburgicus*, ſed poſteà convenit, quòd citra Imperii præjudicium, quod ab utrâq; parte comprehenſum fuerat, induciarum beneficio uti non poſſet, niſi priùs revocatâ proſcriptione ipſe Imperio reconciliaretur. [s]

[r] Sleidan. comm. lib 26. Thuan. hiſt. lib. 15.

Anno 1556.

Induciæ quinque annorum.

Carolus Cæſar jam rerum humanarum tædio, evocato ex *Angliâ Philippo filio*, quam Regnorum Imperiiq; abdicationem dudum animo meditabatur, exequi tandem, ac magnâ orbis terrarum parte ſpoliare ipſe ſe ſtatuit, editurus ignotum Principum aulæ prodigiũ, ut, quùm poſſet, imperare deſiſteret. *Imperij* ergò *Coronam*, *Sceptrumq̃ Ferdinando Fratri*, multis ante annis *Regi Romanorum* creato transmiſit, per Guilielmum Orangii Principem. *Philippo* verò *filio*, *Regna & Provincias hereditarias*, extra Imperium ſitas, cum *Burgundicis* tamen & *Belgicis* reſignavit, quibus ex *cauſis*, & *quâ ſolennitate* id factum, ac quomodo Cæſar in Hiſpaniam navigaverit, *S. Iuſti* cœnobium

[s] Thuanus hiſt. lib. 17. Sleidan. l. 26. Hiſtor. Belgic. circa an. 1556. pag. 131.

bium ingreſſus fuerit, & quæ circa hæc memorabilia inciderint, elegantiſſimè deſcribit *Famian. Strada*. [t] Sed nondum exacto anno induciæ hæ violatæ ſunt, culpâ ab Hiſpano in Gallum, & Gallo in Hiſpanum rejectâ, [u] de novo enim, tùm in *Italiâ*, cùm in *Belgio* inter partes concertatum fuit. *Paulus* quippe *IV. Pontifex* à Cæſare alienatus, in *Hiſpanos* tanquam ſuſpectos impetum fecit. Itàq; M. Antonio Columna fortunis everſo, Iohannem Montorii comitem fratris filium Paliani Ducem appellat. Mox acciris è Franciâ auxiliis, de Neapolitano bello agitare cæpit. *Dux* ergò *Albanus*, multis Campaniæ oppidis ac Latio potitus urbem obſidet. At *Pontifex* Petri Strozziæ ductu, amiſſa magna ex parte recepit, *Galli* verò Guiſio Duce Regnum Neapolitanum ſed fruſtrà tentârunt; [w] è contrà *Philippus*, dum nimiâ quâdam confidentiâ, vel temeritate, Gallos neglectâ patriâ, alienum appetere Regnum, & ad Neapolim, Mediolanumq; ſimul adſpirare, animadverteret, valido exercitu, ex propinquo Belgio in Franciam contendebat, quo ſic hoſtium audaciam frangeret, & comperto *Sanquintinum*, quò præciſè reſpiciebat perexiguo præſidio teneri rectà ad eundem locum movit, circa quam urbem loco per metatores caſtris delecto, ſuburbano occupato, nec non propugnaculo flumentano, quod erat in adversâ ripâ, potitus Sabaudus, pluteis diſpoſitis, tormentiſq; admotis obſidionem adornavit, Galli ut eam obſidionem diſpellerent, totis viribus laborârunt, ſed dum id agunt prælio occaſionem dedêre, quod ipſis contrarium, ita ut ad *Sanctum Quintinum*, Franciæ nobilitatis florem cecidiſſe, nec illuſtriorem victoriam, Auſtriacam domum ex Gallis ſibi peperiſſe, *Hiſtorici* [x] ſcribant. Vtcunque verò *Henricus Rex Galliæ*, cum ex prælio hoc adverſo, ſibi ſuiſq; magnum periculum impendere, prævideret, Guiſium Ducem ad ſe ex Italiâ revocaret, armatoq; ingenti exercitu, Hiſpanorum ex victoriâ Sanquintianâ conceptam lætitiam interturbare conaretur, atq; multa ad Caletum aliaq; loca maritima moliretur, ad eas tamen extremitates demum redactus eſt, ut quam fortunâ blandiente reſpuerat pacem, geminatâ intra annum clade, cæſis veteranis cohortibus, & quod caput eſt, captâ pleràq; Regni nobilitate, hoc eſt Gallicæ militiæ robore, non illibenter complexus ſit. Et Philippus Hiſpaniarum Rex, Caleti ad

[t] Strada de bell. Belgic. lib. 1. Hiſtor. Belg. ad ann. 1556.

[u] Strada d. decad. 1. lib. 1. in Philippo 2.

Anno 1557.

1558.

[w] Turſolin. in epit. hiſt. in Carolo 5. Hiſtor. Belg. pag. 133.

Auxit æmulationes inter Henricum & Philippũ Reges controverſia de præcedentiâ hiſce temporibus renovata; de quâ Vaſquius in præf. illuſt. controv. Choppin. de doman. Franc. lib. 3. cap. ult. Jacob. Valdeſi tract. pecul. de dignit. Hiſp. in proœm.

[x] Turſolin. d. loc in Carolo 5. Hiſtor. Belg. pag. 137. cum ſeqq. Thuan. hiſt. lib. 19.

Digitized by Google

Galliæ Regnum acceſſione commotus, ſimul alternas belli vices expertus, eandem pari ſtudio ſuſceperit. Ita enim uſu plerunq; evenit, *ex colliſis fractiſq; nubibus ſerenitas prodit*. Et *ſpes* nunquam major affulget *pacis*, quàm quùm *ſeriò bellum geritur*, ſatiatâ nimirum aut feſſâ per cædes irâ. [y] Acceſſit etiam, quod pacem maximè promovebat, *Mors Caroli V. Imperatoris* in *Hiſpania*, & *Mariæ Reginæ Angliæ*, Philippi II. Hiſpaniarum Regis conjugis. Ergò ad Pacis tractatus Regum deputati in urbe *Cameracenſi*, ſeu, ut variant Scriptores (de quo paulò poſt) in *Caſtello Cambreſienſi* convenerunt, quæ demum poſt longam diſceptationem, *Chriſtiernâ Lotharingicâ* promovente, aperiente ſe vere menſe Aprili, in hunc modum confecta & concluſa eſt, referentibus ita diverſis Scriptoribus [z] cum quibus conformes ſunt Pacificationis hujus articuli eodem anno Germanicè Dillingæ impreſſi.

[y] Strada d. decad. 1. lib. 1.

Pacificatio 17. Cameracenſis ſeu Cambreſienſis de anno 1559. 3. April.

[z] Hiſt. Belg. ſæpè allegata pag. 182. cum ſeqq. Tarcagnota d. lib. 3. p. 7. Ulloa d. lib. 5. in fin.

1. Primò omnium, ne *acta conventaq; majorum* ullâ ex parte tantillum reſcindantur, ſicuti Reges ipſi biennio ante corroboraſſent, ni nova hæc pactio ſecus ſpeciatimq; ſtatueret.

2. Vt inter *Reges*, *Regios liberos*, atq; omnem poſteritatem fraternus ſit amor, mutuum ſtudium, benevolentia, officium, charitas, dilectio, ſocietas, itaq; in universâ generatim Republicâ, *pax* una conſtans & *perpetua*, quæ nihil habeat inſidiarum, ſive domeſticarum, ſive peregrinarum, ſic uti nullâ in re ſeſe mutuò deinceps per *conventicula* aut *ſodalitates Europæas*, *Chriſtianorúmve*, vel Aſiaticas *Turcorum* ac *Barbarorum* defraudent.

3. Fidem auctoritatemq; interponant Reges, quam primùm convocando, habendoq; cùm in *honorem Dei* optimi maximi, tùm ad *ſalutem Reipub. Chriſtianæ* ac tranquillitatem civitatum *Oecumenico* ſeu *univerſali* Concilio.

Amneſtia.

4. Vtrivis ſubjectis *populis* aut *clientibus*, quocunq; illi tandem *ordine* ac *conditione* eſſent, ſive *ſacris* initiati, ſive *profani*, & quamlibet abacti ſeu *proſcripti*, aut adverſum Dominos *rebellione* intentata conſurrexiſſent, aut *contrà Patronos* bellum armaq; geſſiſſent, deſertam liceat *adire hæreditatem*, & poſſeſſionem ſtatorum bonorum cernere, quæ aut *Fiſcus Regius* ſuſtulerat, aut *haſta* in foro poſita, acerbæ voci præconis Prætor ſubjecta vendiderat, exceptis ab hâc

hâc *liberalitate Regiâ* illis, qui è *Siciliâ*, *Neapoli* atque ab *Inſubribus* exſulabant.

5. Vt veluti *alterna damna* præſtando, toto octennio, bello aut alio quovis modo uſurpatas civitates invicem *reddant*. Particulatim verò *Franciæ Rex*, *Divodurum*, *Marianum*, *Ivoſium*, *Danvillerium*, *Montedium*, *Belgica* municipia, & *Valentiam* in *Ducatu Mediolanenſi*, unà cum caſtris, oppidis, arcibus, locisq; omnibus, quæ ille *cis*, *trans*vè *alpes* occupaſſet (eaq; omnia ſalva atq; integra, præter unum *Ivoſium*, quod mœnibus nudet, ad compenſationem everſæ *Teravanæ*) Philippo reſtituat. Contrà *Philippus* cedat *Auguſtam Verumanduorum*, *Caſtellum*, *Hanenſem* arcem, cum ditione universâ.

6. Philippus poſſeſſum eat, Comitatum *Carolatem* cum *Hesdino*, & toto eius gentis ſtatu.

7. *Delphinus Franciæ* eo ipſo temporis puncto, quo *promulgatio* hujuscè pacis fieret, uſucapiat *Crepacorium* cum ſubjectâ ei ditione, citrà tamen præjudicium *Cruningij Toparchæ*, qui præſumptâ opinione, id juris ſibi arrogare videtur.

8. Cùm ad corroborationem, fundamentum, ſtabilimentumq; *æternæ pacis*, tùm ad veram, ſinceramq; amicitiam, reconciliationem, injuriarum ſuperiorum oblivionem, ſimultatum obliturationem, diſcordiæ exſtirpationem, ceu indiſſolubile *affinitatis vinculum*, *Philippus Iſabellam* filiarum Franciæ Regis majorem natu (quantumvis ea puella undecennis eſſet) dictâ dote quadringenties mille aureorum, uxorem ducat.

9. *Franciæ Rex*, *Sabaudiæ* Duci, ex quo deturbatus jam pridem bello fuerat, *Statum* citrà ultravè alpes de integro reſtituat, præter *Taurinum* civitatem, *Pinarolium*, *Chivaſium*, *Chierum*, *Villam novam Aſtenſem* oppida, quæ triennio ſibi reſervaret, Pignoris loco, interea dum lege in eam rem cognoſceretur, jureq; municipali ac juſtis judiciis definiretur, ad utrum litigatorum ex æquo & bono, controverſa jam pridem pertineret hæreditas, eâ conditione, ut *Philippus* contrà, ex nepotis ditione *Aſtam* coloniam retineat, & *Vercellas*, quouſq; Villam novam illam modò commemoratam Rex Franciæ habeat.

10. Alterutrius partis ne ſit *Sabaudus*, ei nubat *Margarita* ſoror Regis

Franciæ, quæ præter dotem tercenties mille aureorũ *Ducatu Barrenſi*, dum ſupereſſet, utatur, fruatur.

11. Excedat *Franciæ Rex* locis omnibus, quæ ipſe *Senenſis* ditionis in *Hetruriâ* uſurpaſſet, indidem præſidia, ſtationes, cuſtodias, vigiliasq; educeret, eâ lege atq; conditione tamen, ut cum *Montealcino*, & patriciis eius civitatis, Magiſtratui Senenſi obtemperaturis universè crimen condonetur.

12. Reſtituat itidem *Franciæ Rex, Liguribus*, ſeu *Genuenſibus*, quicquid ipſe *Corſicæ* inſulæ invaſiſſet, modò Ligures civibus rebellionis pœnam remittant, qui contrà patriam ſub Gallis militaverint.

13. Reddat arcem *Bullanam*, & ſi quid aliud eius ditionis obtineret, *Eburonum Antiſtiti*, reſervato nihilominùs negotio *Sedanenſi*.

14. *Maternæ dotis* debitione Maria Luſitana Infans ne deinceps torqueatur.

15. *Philippus* Dominæ *Totivillanæ, Comitatum S. Pauli* reſtituat, excepto tamen *jure clientelari*, quod à Regibus ambobus ſupra eâ ditione, multis rationum involucris obtenditur.

16. *Mantuanorum Duci* reſtituat uterq; quicquid municipiorum ipſi *Monſerratenſium* ſubtraxiſſent, ſic tamen ut in arbitrio amborum eſſet, atq; in voluntate liberum relinqueretur, ſive moles, ſive munitiones abs ſe illic ædificatas exſtructasq; demoliri, nec ne.

17. *Franciæ Rex* prior conventa exequatur, trimeſtriq; reſtitutionem univerſam expleat, indicatumq; faciat, quo præſtito, *Philippus* uno menſe fidem ſuam liberet, promiſſis faciat ſatis, *obſides* det quatuor, quos Franciæ Rex arbitratu ſuo optaſſet, nominatimq; delegiſſet, putà *Albanum, Barocum, Auriacum* & *Egmondanum*.

In hujus fœderis ac ſocietatis partem veniant *Roman. Pontifex, Imperator, Septemviri Principes*, & *civitates Germaniæ*, Romano ſubditæ Imperio. Complectatur pax eadem *Reges* hoſce, *Polonum*, *Danum*, *Suecum*, *Scotum*, unà cum *Reginâ Britanniæ*. *Reſpub.* item cùm *Venetam*, tùm *Helvetiorum* ac *Rhetorum* ſuperiorum ſocietatem. *Duces* hoſce, *Florentinum*, *Lotharingum*, *Sabaudum*, *Ferrarium*, *Parmæ* & *Placentiæ*, *Vrbinatem*, *Genuenſes*, *Lucenſes* &c.

[aa] Strada de bell. Belg. decad. 1. lib. 1.

Mentionem quoq; facit hujus Pacificationis *Famianus Strada* [aa] hiſce verbis: Acceſsêre & *nuptiæ* firmamenta fœderum, manſura

ſura tamen inter Principes, quamdiu annuerit *dominandi cupido*, cui plerunq; tenaciùs nubunt Reges. *Philippo* (defunctâ ſuperiori anno *Mariâ Angliæ Reginâ*) uxor oblata eſt ea, quæ *Carolo* Hiſpaniæ Principi pacta erat, *Iſabella* Henrici Regis filia undecennis, quam quia ortus eius in tempus incidit pacis cum Anglo initæ, & nuptiæ occaſione Pacis cum Hiſpano celebratæ ſunt, *Principem à Pace* cognominavêre. Simul Henrici ſororem *Margaritam Emanuel Philibertus Sabaudiæ Dux* uxorem accepit, unà cum urbibus, quibus illum, patremq; trans alpes ac citrà, *Franciſcus Primus* & *Henricus* ipſe ſpoliaverat.

Nonnihil etiam de hâc pace agunt *Iacobus Auguſtus Thuanus*, ac ICti *Cravetta*, *Alexander Raudenſis*, *Iacobus Menochius*. [bb]

Adjicere etiam libet, quod ab Auctoribus diverſimodè traditur, Pacificationem hanc factam eſſe *Cameraci*, ab aliis *Cambreſii*, ſeu in *Caſtello Cambreſi*, declarationem ſeu potius deſcriptionem utriusq; loci, ex *Guilielmo Cambdemo*, [cc] ubi tradit Caſtellum Cameracenſe, (Chaſteau in Cambreſi) parùm ab urbe Cameraco abeſſe, atq; ibidem quoq; Eliſabetam Angliæ Reginam eodem anno cum Galliæ Rege tranſegiſſe, ex quo patet facilè civitatem cum caſtello, & hoc cum illâ confundi potuiſſe.

Sed claudat hoc caput infelix *Henrici Galliæ Regis* exitus, qui in ipſis nuptiis eodem anno *Pariſiis* celebratis accidit. Nuptiarum hilaria (ſcribit *Strada* [dd]) nunquam profectò Gallia peregit funeſtiori cataſtrophe. Inter alios apparatus, equeſtris decurſio indicta eſt, (*Haſtiludium* vocant) atrox enimverò voluptas, ſpecioſumq; periculum, quo nec ludere credas, qui ſic præliantur, nec præliari qui demum ludunt, gratum tamen Gallis, ingenuumque ſpectaculum, quippè audenti bellicæq; nationi. Iamq; hippodromo in theatri ſpeciem ſuperbè conſtructo, ac flore haſtatorum equitum referto (namq; ad hujusmodi ludos totius Europæ haſtas Gallia provocaverat) uno alteroq; die Rex ipſe decurrerat, palmari ſemper laude. Eoq; glorioſior dum poſtridiè, repetito tertiùm campo, contrà ſuorum preces, cum Prætorianæ cohortis Præfecto (*Gabriele* Comite *Mongomerio*) galeâ præproperè non ſatis occluſâ congreditur, ab adverſæ haſtæ fragmento apertam bucculam irrumpente, transfoſſo dextero oculo, ictoq; inde cerebro, *inſpectantibus Reginis Regiisq; liberis* infe-

[bb] Thuan. hiſt. lib. 22. Cravett. conſ. 685. Raudenſ. deciſ. 42. Menoch. de arbitr. Jud. lib. 2. c. 302. Idem vol. 1. conſ. 104.

[cc] Cambd. rer. Anglic. lib. 1.

[dd] Strada d. lib. 1. Eadem habet Hiſtor. Belgica. Thuan. hiſt. d. lib. 22.

rù infelicem ludum illicò exanimatus &c. quintoq; poſt die Princeps juxtà bellicoſus ac prudens, deceſſit. Reliquit autem *Franciſcum* filium juvenem quindecim annorum Regni ſucceſſorem, cui quod ſcribit *Tarcagnota, obſervantiam pacis* commendârat. At *Philippo Hiſpano* hoc glorioſum fuit, quòd ſub Regno Regis juvenis, eoque nonnihil turbato, & ipſe Pacem hanc nunquam ruperit, idem *Tarcagnota*, quâ de re capite ſeq.

CAPUT DECIMUM.

Refert, quæ hinc inde, tùm in Galliâ *atq;* Hiſpaniarum Regnis, *cùm etiam in* Imperio *&* Belgio *ab anno 1560. ad præſens negotium ſpectantia, notatu digna inciderunt, & in ſpecie agitur de* Pacificatione Vervinianâ *de anno 1598, quæq; prætereà ad hac uſq; tempora inſecuta ſunt,* ſummariè *& partim* remiſſivè.

FRanciſcus II. *Galliæ* brevis *Rex*, vix enim biennio Regno præfuit, Anno 1560. ſucceſſorem habuit fratrem *Carolum IX.* undecim annorum, horum tempore, ab infelici Regis Henrici caſu, contemtâ tenerâ Regum ætate, Chriſtiana res in *Franciâ* ruere cæpit, utcunque 1561. enim graſſante *per Germaniam* Lutheri doctrinâ, incolumem ſe aliquandiu ſervaſſet *Gallia*, anno tamẽ hujus ſeculi ſexageſimo ſecundo 1562. & tertio, per aliquot novæ doctrinæ præcones Calviniſticos tentari 1563. primùm cæpta, atq; ab illuſtribus perſonis adjuta, tantas egit radices, ut in ſanguinolentum bellum demum proruperit, quam ob rem ad *Gallicos Scriptores* eiusdem tempeſtatis me remitto. Quâ certè occaſione *Philippus Hiſpaniarum Rex*, ſi voluiſſet, vel ruptâ, vel ſepoſitâ quodammodo Pace, à prædeceſſoribus, præſertim *Franciſco I. & Henrico II.* Regibus violatis fœderibus, illatas injurias, quod *Hiſpani* dicunt, ulciſci potuiſſet, ſed tam ſanctè illam ſervari voluit, ut prætereà etiam quicquid auxilii Gallus Rex contra rebelles Gallos peteret, ultrò mitteret. (a) Quod nec Galliæ Regibus addictiſſimus *Hiſtoricus* (b) ex Gallico in Latinum translatus, diffitetur, dum ita ſcribit: Licèt multorum eſſet opinio Regem Hiſpaniarum ex æmulatione & magni-

(a) Strada de bell. Belg. dec. 1. lib. 3.

Digitized by Google

magnitudine ſuâ facilè contra Franciam moturum iri, non aliter quàm ſcintilla, flatu leni adjuta ignem ſuum explicat, nunquam tamen viſum fuit prioribus bellis civilibus (id eſt ſub *Franciſco* II. & *Carolo* IX.) Hiſpanum vel ſe miſcuiſſe, vel illis qui ſub prætextu libertatis Regi ſe oppoſuerant, faviſſe, quin imò ſubitò poſt *Amboſianam* conſpirationem Galliæ Regi ſufficiens auxilium, etiam vitam ipſam, ad ſedandam ſeditionem, promiſit.

(b) Petr. Matthæ. de bell. inter Franc. & Hiſp. Reg. pag. 25.

Verùm dum Francia pacatur, *Flandria* eodem modo, ſub prætextu libertatis concitari cæpit. *Dux Albanus*, ſupplicio de *Comite Egmondano*, cæteriſq; conjuratis ſumpto, multorum odia incurrerat. Princeps ergò *Auraicus* Saxonis aliiſq; auxiliis Flandriam infeſtat, Zelandiâq; & Hollandiâ occupatis, proxima quæq; loca tentabat. Progreſſum *Belgici Scriptores*, iiq; varii ex diverſis judiciis notârunt, quæ hoc tempore cùm ad inſtitutum non faciant, prætermittimus, ordinis tamen causâ, & quia in poſterum horum motuum, mentio fieri poſſet, tangere voluimus. Idq; eò magis, cùm, quod *Strada* (c) ſummo judicio notavit, motus eiusmodi *Gallicos* & *Belgicos*, ſive *originem cauſamq;*, ſeu etiam *auctores*, & *modum* ſpectes, omninò perſimiles eſſe, atq; ita non niſi uno remedio ſopiri ſanariq; poſſe. Verba comparationis hæc ſunt. Tantùm armorum, turbarumq; excivit hæreticorum libertas, Procerum fovit ambitio &c. Vtrobiq; (in *Galliâ* & *Belgio*) conatus, utriusq; aulæ diſſidia. *Hugonotorum* illic (in Galliâ) hîc (in Belgio) *Geuſiorum* nomina, fortuitu nata, atque inter turbas, *Cardinalem Lotharingium*, cum *Cardinali Granvillano*, *Condæum* cum *Orangio*, *Mediceam* (Reginam) cum *Auſtriacâ*, conſimiles nobilium *conſpirationes*, paria Regum *edicta*, geminas ſacrarum ædium atque urbium *direptiones*, eadem fermè omnia, nempè ex iisdem cauſis, niſi quòd arma celeriùs *à Gallis* ſumpta, pertinaciùs *à Belgis* & pernicioſiùs retenta; hactenus *Strada*. Cæterùm quibus conditionibus & Pacificationibus, bellum hoc Belgicum à primordio per Cæſares, Reges & Principes ſopiri tentatum fuerit, hoc tempore referre, extra inſtitutum eſſet.

De motibus Belgicis, diverſimodè ſcribunt, Meteranus, Coneſtagi*, Burgundus, Guicciardinus, Strada, Verulæus &c.

(c) Strada d. lib. 3.

Carolus IX. *Rex Franciæ* cùm fuiſſet Rex annis 13. turbatâ adhuc Galliâ vivos reliquit anno 1574. *Henricus* eius nominis *tertius*, Dux Andegavenſis, jam ante à *Polonis* in Regem aſcitus, & coronatus, intellectâ

Anno 1574.

intellectâ fratris ſui, Regis Caroli morte, cui ætate proximus erat, ideoq; Regnum Francorum ſucceſſionis jure ad ſe ſpectare ſciret, convocatione *Statuum Regni Poloniæ* non exſpectatâ, comitatus duobus domeſticis Gallis, intempeſtâ nocte, equorum incitatiſſimo curſu, ex urbe primariâ *Cracoviâ* evadit in *Franciam*, Rexq; Francorum eodem anno coronatus eſt. Qui miſerrimum Galliæ ſtatum invenit, deteriorem reliquit. Demum neſcio quibus conſiliis & rationibus *Guiſium Ducem* per inſidias interfici curavit; Cardinalis etiam *Guiſius* eius juſſu necatus eſt; *Borbonius* verò Cardinalis Archiepiſcopus Lugdunenſis, *Dux Nemoricenſis*, aliiq; Proceres in cuſtodiam dati, & quid amplius? cum *Rege Navarræ* ſocietatem iniit, *Pariſios* à ſe deficientes circumſedere parabat, quo tempore à Cœnobitâ Dominicano percuſſus, Regno, vitâq; exuitur anno hujus ſeculi 1589. moriens *Regi Navarræ* Franciæ Regnum per manus tradidit. Ab eo deinde *Lutetia Pariſiorum* acriter obſeſſa. Ventum erat ad ultimum inopiæ, periculiq;, cùm *Farneſius Dux Parmenſis* opportuno adventu obſidionem ſolvit anno 1590. (d)

Anno 1585. / Anno 1589.

(d) Turſolin. in epit. hiſtor. lib. 10. in Imperatore Rudolpho II.

Cur verò etiam contra Henricum Regem Philippus Hiſpaniarum Rex *Ligæ Catholicæ* in Galliâ auxilium miſerit, idq; poſtea contra *Henricum IV. Navarræum* continuârit, varia fuerunt, & adhuc ſunt hominum judicia, notum eſt quid *Traianus Bocalinus* (e) atq; alii ſuſpicentur, è contrà ſunt, qui *pro Philippo* rationes allegant: 1. *Religionem* periclitari. 2. *Navarræum* eius eſſe hoſtem, atque hâc occaſione Regnum Navarræ, contra Pacificationes ſuperiores prætendere. 3. *Belgis* ſuis rebellibus, ex Franciâ non clàm, ſed apertè auxilia ſubmitti. 4. Cauſam eandem *Francos Belgasq;* fovere. 5. *Catholicos* ubivis pati, & Galliæ Regum culpâ huic periculo ſubjici. 6. Hoc modo *Galliæ Regnum* non ſolùm ab avitâ religione & fide deficere, ſed etiam futurum, ut Regem haberet Acatholicum, & ſi quæ ſunt alia. (f)

(e) Bocalin. in lapide lydio & pleriq; Galliæ Hiſtorici.

(f) Continuat. Tarcagnotæ in hiſt. univ. part. 5. lib. 10.

At *Henricus Navarræus*, tùm quòd Catholicam religionem amplexus, cùm etiam quòd Galliæ Proceribus & populo placeret, *Galliæ Rex* eius nominis *quartus* proclamatus, hoſtilia quæq; contra Hiſpanum continuavit. Et quamvis *Pontifex* compoſitionis media variis tentaſſet modis, nihil tamen effecit, donec tandem, ſummâ *Clementis 8. Pontificis* curâ anno 1598. 6. Maii hoc modo inter utrumque Regem

Anno 1594. / Anno 1598.

Digitized by Google

Regem *Henricum IV. Gallum*, & *Philippum II. Hiſpanum* conventum fuit. Pacificationem hanc, poſt alios refert *Marta Neapolitanus*. (g) Cùm *Galliæ* & *Hiſpaniarum* Regna, Germania inferior, Angliæ, & Sabaudiæ Ducis ditio, ex præteritis bellis maxima damna contraxerint, nemo ignorat Sanctiſſimum Pontificem Dominum Patremq; noſtrum Clementem VIII. cognito ex ipſorum Regnorum excidio, communis Chriſtianæ Reip. hoſtis incremento patrio amore ductũ, nil intentatum reliquiſſe, quo per nuntium apud Catholicum Regem permanentem, ampliſſimumq; Florentiæ Cardinalem ſuum, ac ſanctæ ſedis Apoſtolicæ legatũ, apud Chriſtianiſſimum Regem, eos ad pacem hortaretur, quouſq; ad eam ritè atq; ex animo faciendam induceret. Hinc piis ſummi Pontificis admonitionibus ducti, quo debitum honorem Deo tribuerent, ac populum amore teneri ſe oſtenderent. Præpoſitis ad eam rem agendam, *pro Rege Chriſtianiſſimo*, illuſtriſſimis viris Pomponio de Belleure equite, &c. Nicolao Brulart equite &c. Ac *pro Catholico Rege*, ſereniſſimo Principe Alberto Cardinali Auſtriæ Archiduce, Iohanne Ricardot equite &c. Iohanne Baptiſta de Saſſis, & Ludovico Vereichen &c. iiſq; ſummâ de rebus jam dictis auctoritate ab iiſdem Regibus tradita, quod Deo ſit gloriæ, totiq; Reipublicæ Chriſtianæ ſaluti, ad firmandam pacem, ut infrà, convenerunt.

(g) Marta. tract de juriſdict. part. 1. cap 40. Pacificatio 8. Vervini ana de anno 1598. 6. Maii.

1. Servanda eſſe pacta ab iiſdem Regibus infrà deſcribenda, prout in pace nunc iterum confirmatâ, in oppido *Cambreſi* ſive *Cameracenſi*; cap. antecedenti; anno 1559. inter *Henricum II.* glorioſæ memoriæ & *Philippum Catholicum* Regem inita, cuius nihil immutetur præter illud, *cui pax præſens refragatur*.
2. Poſt hujus conventionis diem, mox eſto bona, tuta, ſtabilis ac *perpetua Pax*, fœdus & amicitia inter hoſce Reges, eorum natos, & naſcituros hæredes & ſucceſſores, eorumq; Regiones ac ſubditi fraterno ſe amore colunto, mutuum rerum omnium incrementum pro viribus perquirendo, omnem ſibimet ipſius cauſam damni inferendi viciſſim fugiento, nemini quâvis apertâ vel fictâ ratione, in cujusvis eorum jacturam favento, finem cuivis diſſidiorum generi imponunto, omnia fœdera quovis modo cum aliis habita, quæ utriq; eorum detrimentum eſſent allatura, huju paactionis

ctionis vi ac robore, pro irritis habento, gravi eos pœnâ puniunto, qui terrâ marivè, ſeu quâvis aliâ ratione iis adſuerint, qui damnum cuivis eorum Regum moliantur.

3. Amborum *Regum ſubditi* (legibus moribusq; Regionum ſervatis) ubiq; vivere, verſari, manere, ire, diſcedere poſſint, ſive mercium, ſive aliarum rerum causâ, terrâ mariq;, ubi ipſi Reges dominantur, habitâ tamen vectigalium ratione.

4. Litteræ ad intercipiendum miſſæ non valeant, neque aliæ concedantur, niſi in eos, qui hanc pacem non ſervaverint, vel ubi jus locum non habeat.

5. Totius *Flandriæ* ditionis ſubditi, atque Incolæ, aliæ provinciæ, ac Regna, ſub *Hiſpaniarum Rege*, privilegiis, ab aliis Galliæ Regibus conceſſis, fruantur. Quiq; *Francorum Regi* parent, itidem ab Hiſpanorum Regibus privilegia conceſſa retineant.

6. Si *Catholicus Rex* teſtamento, munere, aſſignatione vel aliter quovis nomine donet, cedat aut transferat Sereniſſimæ *Iſabellæ* primogenitæ ſuæ, vel aliis omnes *Germaniæ inferioris provincias*, & *Burgundiæ* & *Carolois* Comitum ditiones, omnes in hoc fœdere eſſe debeant, prout erant anno 1559. Ipſaq; ſereniſſima eius filia vel alius, in quem Catholicus Rex, ut ſuprà has ditiones contulerit, hâc pace fruantur, nullo alio negotio accedente.

De quo cap. 9. Pacif. 17.

7. Tàm *Eccleſiaſtici*, quàm *Seculares*, ſub utriusq; Regis Imperio, ad ſua munera ac beneficia revertantur, licèt *inimicis* inſervierint, dummodò ante menſis Decembris finem anno 1588. eadem fuerint conſecuti (iis exceptis, qui ritè Eccleſiis fuerint præpoſiti) neq; *immobilium bonorum* fructus repetantur, quæ uſq; ad diem, quâ fœdus hoc prodierit, fuerint occupata, neque ut *ære alieno* leventur, in quod his de cauſis ad dictam diem inciderint.

8. Redeat quivis horum Regum ſubditus, in ſuorum *immobilium bonorum* poſſeſſionem, ſolitisq; fruatur *fructibus*, nullâ impediente *donatione, conceſſione, declaratione*, aut *publicatione* jam factâ, neq; *civilibus, criminalibusvè* cauſis, quod apud adverſarios fuerit, requiratur, ſi aliam non accuſetur ob cauſam.

9. Qui ab utrisq; Regibus fuerit *beneficia* conſecutus, quorum collatio ad ipſos pertineat, iisdem fruatur.

10. Alter

10. Alter eorum Regum, viciſſim alteri, quod poſt annum 1559. occupavit, reſtituat, imprimiſq; *Rex Chriſtianiſſimus* reddat Catholico Regi Comitatum *Caroloïs*, quodq; ad ipſum pertineat, intrà duos menſes poſt hoc initum fœdus.

11. *Catholicus Rex* reddat Chriſtianiſſimo præſidia, poſt tractatum Cameracenſem occupata, & præſertim *Calais*, *Ardres*, *Dorlens*, *Caſtellet*, *Chapelle*, *Monthulin*, *Blavet*, & quicquid in *Belgio*, *Armoricisq;* civitatibus captum ab eo fuerit.

12. Duobus menſibus poſt diem compoſitæ pacis, reſtituantur *Calais*, *Monthulin*, *Dorlens*, *Chapelle* & *Caſtellet*, nullis horum oppidorum mœnibus dejectis, neq; repetitis ſumptibus ad muniendum, aliamq; ob cauſam factis, primumq; *Calais* & *Ardres* reſtituantur. Reliqua verò tempore jam præſcripto.

13. Tribus poſt initum fœdus *Blavet* reſtituatur, dejicianturq; ſi Catholico Regi videbitur, mœnia.

14. Datur Catholico Regi, ut per ſuos tormenta, pulvis, pilæ, arma, commeatus, aliæq; munitiones exportentur, quæ in iis præſidiis ab eo collatæ invenientur, iis relictis, quæ in ipſorum expugnatione fuerint inventæ, ſecumq; milites impedimenta ſua efferant, quæ tamen civibus, oppidanisq; non abſtulerint.

15. *Chriſtianiſſimus Rex*, naves militibus Hiſpanis præſidii *Blavet*, curabit, quibus ſuis cum impedimentis in Hiſpaniam transvehantur, datis tamen ab eo vadibus, tutum ſe iter habituros.

16. *Catholicus Rex*, Galliæ Regi quatuor dabit *obſides*, quorum duo mox, poſt *Belgij præſidiorum* reſtitutionem dimittantur, reliqui verò apud Chriſtianiſſimum retineantur, quouſq; *Blavet* fuerit reſtitutum.

17. Vt quæ anno 1559. de *S. Pauli Comitis* ditione acta, ſed ad finem perducta non fuerunt, de finitimis ipſorum Regum regionibus, de immunitatibus, & vectigalibus, quorum jus ſibi aſcribunt *Burgundiæ* Comitatus ſubditi *Terovanna* Epiſcopatus, *Bullionis Ducatus*, de aliquot oppidorum, quæ ab utroq; Rege fuerunt, viciſſim occupatâ reſtitutione, ab arbitris, ab ipſis Regibus electis, decidantur ac judicentur.

18. Summi Pontificis auctoritate, ab utroq; Rege viri delegantur,

 quibus

quibus controverſias quotidie inter urbium *Ammiens* & *Arras* Epiſcopos orientes, componendi cura demandetur, cauſa quorundam oppidorum ad ſuos Epiſcopatus pertinentium, idq; anni unius tempore.

19. Ab utraq; parte omnes *captivi* milites dimittantur, expenſas verò, quodq; aliis debent, ſolvere teneantur, ſi *ante hoc fœdus* initũ, de ſe redimendo non convenerint, nullo impendio pro redemptis habeantur.

20. *Triremibus* utrinq; addicti, mox ab omni ſumptu immunes dimittantur.

21. Vtriq; *Regi*, hæredibus & poſteris eorum, ac Sereniſſimæ *Iſabellæ*, integra ſerventur *Regnorum Regionumq; ſuarum jura*, judiciis verò, at non armis exequenda.

22. Cùm monuerit *Catholicus Rex* præſtare, hujus pacis ſecuritate, *Sabaudiæ* Ducem, eidem intereſſe affinitatis causâ, quâ eſt cum utroq; Rege conjunctus, concedente id *Chriſtianiſſimo Rege*, idem Dux, Chriſtianiſſimæ Majeſtati ſatisfacturus oppidum atq; arcem *Berra*, duobus poſt præſens fœdus menſibus reſtituat, nullâ eius parte demolitâ, ſive dejectâ, neq; pro factis muniendi expenſis, aliisq; rebus aliqua repetita.

23. Idem Dux præſidium à *Scurra* Burgundiæ deducet, neque opem alicui feret, qui illius contrà Regem Chriſtianiſsimum potiri conabitur.

24. Diſſenſiones inter ipſos Chriſtianiſſimum Regem, ac *Sabaudiæ* Ducem, deputatorum conſenſu, Paci conſulentium, *Summo Pontifici* judicandæ relinquantur, unius anni poſt perfectam hanc Pacem tempore, juxta Chriſtianiſſimi Regis reſponſum, quod ſub die 4. Iunii hujus anni 1598. ſcriptum apparet, omniaq; rata ſe habituros promittunt, quæ fuerint à ſuâ beatitudine judicata, neq; novi quicquam ſe interim eſſe novaturos.

NB.

25. *Ipſi Reges, filiiq;* ac eorum poſteri incorruptam colent amicitiam, neq; ullam ob cauſam, *alter alteri bellum* inferre ſtudeat.

26. Vtriuſq; partis *ſubditi* tàm Eccleſiæ, quàm ſeculo ſervientes, poſſint, quod eorum fuerit, recuperare, iis exceptis, qui Provinciis præfuerunt.

27. *Dux*

27. *Dux Sabaudiæ* ab utroq; ſolutus, atq; utriq; Regi ſit *æquè amicus*, commeatumq́; liberum per eorum regiones tùm habeat, cùm ipſorum ſubditis tribuat.

28. Hâc in Pace, ſi velint, pro incluſis habeantur, ipſorum Regum conſenſu, cum *Chriſtianiſſimo Rege*, Summus *Pontifex*, Apoſtolica ſedes, *Imperator*, *Principes Eccleſiaſtici*, *ſeculares*, *oppida*, *communitates*, & *Imperij ditiones*, & inprimis *Comes Palatinus Elector*, *Marchio Brandeburgenſis*, *Dux VVirtenbergicus*, *Landgravius Haſſiæ*, & alii plures.

29. Sint cum *Catholico Rege*, *S. Pontifex*, *Imperator*, & ſi velint, plures alii relati; qui omnes unâ hâc pace fruantur. Hoc pro expreſſo habito, ut nemo *duorum Regum ritè vel contrà per ſe ipſum, vel per alios, cuivis eorum moleſtiam poſſit afferre*, ſiq; ipſorum aliquis ab eis quicquam ſit repetiturus, *judiciis*, non *armis* uſuros eſſe intelligant.

30. In hâc etiam *Pace* ſint omnes illi, qui utriusq; Regis conſenſu nominari poſſunt, dummodò ſex menſibus poſt hujus pacis editionem extent eorum litteræ, quibus, ut par eſt, declaratio, ac eorum obligatio appareat.

31. Et quò hæc omnia, de quibus actum eſt, omnesq́; eorum partes & capita, tutiora exiſtant, in *Pariſiorum* aliisq́; *Gallici Regni* conciliis firmabuntur, notabuntur, atq; edentur, idq́; ipſum fiet in magno, aliisq́; *Catholici Regis conciliis*, in ſuis *inferioris Germaniæ regionibus* juxta formam, quæ in eo, quod actum eſt *anno* 1559. continetur, hisq́; de rebus, tribus poſt hujus Pacis editionem menſibus, diplomata expedientur.

32. Supraſcripta conventionis capita, quodq́; in ipſis continetur, acta, confirmata, & ſtipulata fuerunt inter ſupradictos electos ſupradictorum Regum nomine, & eorum mandatis promiſerunt, ac promittunt cuiuſcunq; eorum Regis ac Domini præſentium, futurorumq́; bonorum obligatione, ab ipſis nullâ re impediente ſervanda, perficiendaq́; eſſe. Promittunt etiam ea comprobari debere, & ab utroq; comprobationis litteras firmatas, atq; obſignatas habere, in quibus ad verbum, quod in hoc fœdere continetur, ſit narrandum, videlicet à *Chriſtianiſſimo Rege*, *Cardinale Archiduce* & *Sabaudiæ Duce*, unico menſe poſt Pacem hanc initam, & à *Rege Catholico* dictus jam Cardinalis Archidux, trium menſium

Digitized by Google

intervallo easdem litteras dari debere. Inſuper ipſi electi ſuorum Dominorum nomine promiſerunt, ac promittunt, habitis ipſius confirmationis litteris, ipſos *Regem Chriſtianiſſimum*, *Cardinalem Archiducem* & *Sabaudiæ Ducem* ſolemni more, *ſuprà crucem*, *ſancta Dei Evangelia*, *miſſæ Canonem*, & *honorem ſuum eſſe juraturos*, coràm quocunq; ipſis videbitur, cumulatè, *regiè* ac *fideliter*, illud ſervare ac perficere, quod in his continetur, idemq; facturum *Catholicum Regem*, tribus poſt harum rerum nuncium menſibus, in quorum fidem ipſi electi *propriâ manu* omnia firmârunt, *Vervini* ſexto Nonas Maii anno 1598. Amen.

(h) Meteran. de reb. Belg. lib. 19

(i) Neumairs tract. von Friedenshandlungen cap. 6.

(k) Contin. Tarcagnotæ part. 3. lib. 10. Petr. Matthæ. de bell. inter Gall. & Hiſp. p. 45. & in vitâ Henrici IV. l. 1. narrat. 2. 3.

(l) Matthæ. d. lib. 1. narrat. 4.

Hanc Pacificationem etiam habet *Emanuel Meteranus* (h) & poſt eum *Iohann VVilhelm Neumairs* (i) atq; eius quoque mentionem faciunt, Continuator *Tarcagnota* & *Petrus Matthæus*, (k) ſubjungitq; prædictus *Matthæus* in fin. hiſtor. *Publicationem*, quemadmodum Pacificatio hæc in Gallia fuerit publicata 10. Iunii anno 1598. & pleniùs de eâdem tractat in vitâ Henrici quarti, ubi recenſet *Proceſſum tractandi* & *publicandi* hanc pacificationem. Sed *Philippus Hiſpanus* hiſcè penè confectis, eodem anno, menſe Septembri diem obiit, relicto omnium Regnorum hærede *Philippo III*. (l)

(m) Marta. d. tract lib. 1. cap. 40. n. 5. Anno 1599. 1600. 1601.

(n) Matthæ. in vitâ Henri-

Ducis quoq; *Sabaudiæ*, qui hactenus Hiſpano adhæſerat, in Pacificatione fuit facta mentio, qui cum Galliæ Rege jam per multos annos præcipuè de *Salaſſiorum* (Saluzzo) ditione, eiusq; pertinentiis, litem aluerat, quæ licèt controverſia in ſuperiori Pacificatione anno 1559. diſputata & quodammodò compoſita fuerit, hoc tamen tempore cum aliis in Scenam rurſus producta eſt, quoniam verò deciſio vel accommodatio hujus litis, Pacificationem inter Hiſpanum & Gallum, magno ſubditorum damno impediviſſet, remiſſa, & *S. Pontificis* judicio atque arbitrio ſubmiſſa fuit, (m) Pontifex cùm cunctaret, & ſententiam differret, atque inter *Henricum Galliæ* Regem & *Sabaudum*, ſpes reconciliandi, poſt longam tractationem evanuerat, *Gallus* Pace religionis Hugonottis datâ, bello *Sabaudum* aggreditur, cui demum *Hiſpanus* adiſtit, donec tandem haſcè inter partes 1601. 17. Ianuarii, pax inita & formata, quâ de re *Matthæus*. (n) Et quoniam *Sabaudi* actiones ad Auſtro-Hiſpano-Gallicas multum fa-

Digitized by Google

tum faciant, etiam hanc Pacificationem, quam idem *Marta*(o)poſt *Matthæum* & alios latinè tradidit, hîc inſerere placuit.

ci IV. libr. 1. narrat. 2. 5. & lib. 3. narrat. 1. 2. 3. 4. lib. 4. narrat 1. (o) Mart. d. cap. 40.

Capitula Pacis

Inter Regem Chriſtianiſſimum *&* Sereniſſimum Ducem Sabaudiæ, *firmata ſub die 17. Januarÿ Anno 1601.*

1. Quòd præfatus Sereniſſimus Dux cedit, transfert, ac relinquit *Chriſtianiſſimo Galliæ Regi* ſingulas regiones ditionesq; *Breſſæ Burgei, Verominis,* & generaliter quicquid ad eum pertinere poteſt, uſq; ad flumen *Rhodani* complectendo ipſum flumen, ita ut ab exitu *Genevæ*, totum dictum Rhodani flumen ſit Regni Galliæ, ſpectetq; ad ipſum Regem eiusq; poſteros. Suntq; ex oris quarum ut ſuprafacta eſt ceſſio, cum ſingulis earum pertinentiis,tàm in dominio, juſtitia, ac ditione, Vaſallis & ſubditis, omniq; recto nomine, ratione & actione, quæ pertinere poſſent, ad ipſum D. Ducem in prædictis regionibus aut ratione vel causâ ipſorum. Nihil igitur ſibi reſervat, ac retinet, præterquam quod, opportunitate tranſitus, ipſi Sereniſſimo Duci remanebit *Pons Greſin* ſuper dictum fluvium Rhodani, inter *Cluſam* & pontem *Arli*, quæ res ob præſentem tractatum, erunt ipſius Chriſtianiſſimi. Sed ultrà Rhodanum remanebunt penes ipſum D[illegible] Ducem Parochiæ, *Lea, Aueran*, & *Chezerÿ*, cum omni eorum a[illegible] inter flumen *Gaucermes*, & *Logan* Montanæ appellatæ Graner[illegible]s, uſq; ad locum dictum *Riviera*. Et poſt dictum fluvium Gaucermes locus nuncupatus *Negrocomes*, ad ingreſſum viciniorem eundi, ac tranſeundi ad Burgundiam: hoc addito pacto, ne penes ipſum D. Ducem facultas ſit, ullam inibi *arcem ædificandi*: tranſitus autem liberè remanebit per dictum pontem Greſin, & quicquid etiam eſt reſervatum, tàm per ſubditos ipſius Regis, quàm per omnes alios ituros & reverſuros in Galliam, ſine aliquâ illorum itineris moleſtiâ, perturbatione ac impedimento: tranſeuntes tamen exercitus & militum copiæ pro ipſo Sereniſs. Duce, ſive altero Principe attingere nunquam valeant regionem ſeu oppida Regis Chriſtianiſſimi

niſſimi, niſi priùs licentiâ impetratâ ab eius Majeſtate, ſive Gubernatoribus vel Generalibus Præſidentibus: nec ſubditis dictæ Majeſtatis aliquod inferent incommodum.

2. Et ut ad effectum reduci poſſint omnia ſupradicta, Sereniſs. Dux rediget in poteſtatem Regis Chriſtianiſſimi, ſive à ſuâ Majeſtate deputati, arcem *Bürgi* in eum, quo reperitur ſtatum, nihil demoliendo, vaſtando, nec deſtruendo, cum omnibus tormentis bellicis, pulvere & aliis præparatoriis bellicis, quæ inerunt in dictâ arce, cùm tradita fuerit.

3. Et inſuper inita eſt conventio, quòd ipſe Sereniſſ. Dux cedat, transferat & relinquat Majeſtati *Ripas* trans Rhodanum, loca, oppida & pagos Haiie, Cauſi, Ameſſi, Pontis *Arli*, *Seiſſel*, *Chiava* & *Perrachiaſtol* cum omni ſuperioritate, juſtitia, dominatione, omnibusq; emolumentis, quæ ex præhabitis locorum ceſſionibus & ipſismet colonis deduci poſſunt, non aliter comprehendendo in his, plurimos præfatorum locorum, eorumq; agri defectus.

4. Item ipſe D. Dux dictæ Majeſtati transfert, relinquit ac cedit Baroniam ſive poteſtatem *Gez* cum omnibus acceſſionibus, pertinentiis, & juribus, eodemq; modo, quo ipſe D. Dux eiusq; Prædeceſſores potiti ſunt, & ſine ullâ reſervatione atque retentione, præter illud, quod eſt ab alterâ parte Rhodani, exceptis tamen locis atq; pagis *Aire*, *Cauſi* & *Ameſi*, ſuperiùs exactè nominatis, & cum conditione, quòd omnia ſupradicta ceſſa & conceſſa ſint unita, & *incorporata Coronæ Galliæ Regis*, & deinceps æſtimentur de dominio & patrimonio eiusdem Coronæ, à quâ, nullâ unquam occaſione, nullo unquam tempore ſeparari neq; alienari valeant, ſed ſemper ſint in loco & natura locorum permutatorum, de quibus infrà.

5. Sancitum eſt etiam, ut ipſe Dux reddat & reſtituat in effectum dictæ Majeſtati, vel à dictâ Majeſtate ad hoc ſpecialiter deputatis, locum, vallem & cætera oppida *Caſtri Delphinij*, ſimul cum turri pontis, & omnia quæ ex *Delphinatu* occupata fuerunt, ab ipſo Sereniſs. Duce, vel eius dependentibus in eo ſtatu, quo nunc reperiuntur, ullam rem quovis pacto minimè demoliendo, vaſtando, aut ullo detrimento afficiendo. Imò pulverem, pileas, tormenta, aliasq;

aliasq; bellicas copias in dictis locis hoc tempore manentes deſeret: Sed milites, turmaq; militaris, & alii ex dictis præſidiis exeuntes, poterunt curare ut extrahantur eorum ſupellectilia: eis tamen non liceat exigere rem aliquam ab incolis dictorum caſtrorum, vel provinciæ, neq; aliquod ad ipſos incolas pertinens extrahere.

6. Item quod ipſe Chriſtianiſſimus Rex jubeat, ruendam, demoliendam, & funditùs evertendam eſſe arcem *Boccedelphini*, quæ inſtante præſenti bello condita fuit, & Sereniſs. Dux pro tranſitu ei conceſſo ſupraq; nominato & reſervato, ſolvent ſummam centum millium Scutorum, pretio in ſingulis trium Francorum, monetæ Gallicæ, vel tantidem in hac Lugduni civitate, quibus onus exigendi ab ipſa Majeſtate impoſitum fuerit, videlicet quinquaginta millia hoc præſenti tempore, cùm primùm Arx *Carbonera* reſtituetur ſibi, & reliqua quinquaginta ab hinc ſex menſibus.

7. Et ob cauſam dictarum ceſſionum omnia tormenta bellica, pulvis, & commeatus acquiſiti à ſua Majeſtate, ſibi omninò reſtabunt. Et virtute præfatorum omnium ipſe Rex pro quiete pacis contentus eſt relaxare, cedere & transferre ipſi Duci eiusq; hæredibus & ſucceſſoribus, prout nunc relaxat, cedit & transfert omnia ſua jura, nomina & actiones, & omnia & quæcunq; prætendi poſſunt à Regibus & Galliæ Delphino ſuper *Marchionatu Salucij*, cum ſuis pertinentibus & dependentibus: Item ſuper locis *Centales Mont* & *Arcis Sparveriæ*, nihil ſibi reſervando & retinendo: Itemq; ipſe Rex Chriſtianiſs. quietavit, remiſit & renunciavit D. Sereniſs. Duci omnia tormenta bellica, & copias repertas in dictis caſtellis dicti *Marchionatus* & *Centalis* de anno 1588.

8. Pollicetur etiam ipſe Rex operam dare, & in effectu reſtituere ipſi Duci, reverà, & perfectâ fide, vel cui ab ipſo Duce dabitur ad id facultas, totam regionem, præſidia & loca, quæ nunc reperiũtur occupata, & à ſua Majeſtate, vel ſuis famulis detinentur, & acquiſita fuerunt ab ipſo Duce poſt an. 1588. & omnia prædicta reſtituere eo modo & formâ, prout ad præſens reperiuntur, nihil ullo pacto demoliendo, vaſtando aut detrimento afficiendo.

9. In reſtituendis dictis præſidiis, poſſit ipſe Rex Chriſtianiſſimus

extrahere omnia inſtrumenta bellica, pulverem, pileas, vectigalia, cæteroſq; commeatus, qui tempore reſtitutionis prædictæ reperientur intus dicta præſidia: Imò etiam milites, & omnis gens militaris, cæteriq; ex dictis caſtris exituri poterunt operam navare, ut eorum ſuppellectilia, ad eos ſpectantia tollantur, omni eiſdem ereptâ poteſtate exigendi rem aliquam à dictorum locorum incolis, vel vicinæ regionis, vel iſtorum aliquid diſtrahendi.

10. Vtriuſq; partis *reſtitutio* fiet ſtatim quòd præſentes compoſitiones ratæ, firmæ & completæ fuerint, videlicet ipſe Dux curabit, ut reponatur in manibus ſuæ Majeſtatis, aut illorum, quibus à ſua Majeſtate impoſitum fuerit, *Arx Burgi*, cum tormentis bellicis, pulvere, pileis, omnibusq; commeatibus, qui intra dictum caſtellum reperiuntur, poſt hanc reſtitutionem, Rex Chriſtianiſſimus curabit etiam, ut reſtituantur loca & caſtra *Chamberi* & *Momigliani* ipſi Sereniſs. Duci, qui illicò imponat & mandet, ut reddatur caſtrum *Delphini*, cum omnibus ſuis membris, ut ſuprà dictum eſt, quæ omnia cùm reipsâ, perfecteq; ab ipſo Duce peracta fuerint, reſtituentur eidem infra menſem *Vallis*, & *Vicariatus Barcellonettæ*, omniaq; alia præſidia & loca præſenti tractatu promiſſa, eidemq; rationabilis ſecuritas prout volet, tribuetur.

11. Omnes *ſcripturæ, tituli & documenta*, quæ adhiberi poſſunt in juſtificandis juribus, rerum invicem inter ſe permutatarum, reſtituentur, & reverâ reddentur, tàm ex unâ, quàm ex alterâ parte.

12. Dicta Majeſtas non teneatur pro *retributionibus, donis, & aſſignationibus* factis ab ipſo Sereniſs. Duce vel eius Prædeceſſoribus, ſuper terris & dominationibus per illum ſuæ Majeſtati ceſſis: Nec teneatur ratas habere *hypothecas* ſuper eiſdem factas: ſed ratione *venditionum & alienationum* ad *titulum oneroſum* peractarum ſub formâ conſuetâ & requiſitâ veritate ante hanc ultimam diſſenſionem S. M. in hoc devicta ſit, ſicuti etiam Ser. Dux, & non priùs, idem obſervetur, circa *dona, remunerationes*, & *alienationes*, in d. rebus à S. M. ceſſis.

13. Quas ob res, ac etiam ob tractatum *Vervini*, pax erit à die & datâ præſentis tractatus ſtabilis amicitia & proba vicina inter prædictos, Regem Chriſtianiſſimum & Sereniſs. Ducem, eorumq; filius

lios natos, naſcituros, eorumq; hæredes & ſucceſſores, eorum regna, regiones & ſubditos, ereptâ qualibet poteſtate, aliquod facinus ineundi, cum detrimento aliquorum, ſive eorum regionum ac ſubditorum, quâcunq; ex causâ ſive prætextu, ſitq; commercium liberum inter ſubditos, & regiones utriusq; Principis, ſolvendo tamen jura & impoſitiones à propriis ſubditis regionis ſolvendas.

14. *Subditi* & utriuſque partis *ſervi*, tàm *Eccleſiaſtici*, quàm *ſeculares*, quamvis adverſæ parti fuerint famulati, ſummâ cum pace revertentur, cumulateq; fruentur omnibus eorum *bonis*, *officiis* & *beneficiis*, prout continetur in ſeptimo articulo dicti tractatus *Veruini*, ereptâ omni Gubernatoribus facultate quicquam agendi ſive perturbandi.

15. Omnes *captivi*, atq; cæteri, qui belli occaſione ab utrâq; parte detinentur, in libertatem reſtituantur, ſi ſolverint impenſas, atque omne æs alienum, quod jure debent, nec teneantur ad debitum talionis, niſi jam prius convenerint de ſolvendo eo. At ſi in conditionibus erit exceſſus, vel ipſæ conditiones eſſent exorbitantes, ordo ab eo Principe ponatur, in cujus regionibus erunt.

16. Quilibet *in carceribus* detenti, ſubditi præfatorum Regis & Ducis, præſertim ex *Marchionatu Salucij*, aliorumq; locorum, quorum ceſſio facta eſt, qui ob belli calamitatem poſſent detineri in triremibus dictorum Principum, promptè *in libertatem* reponantur, amotâ facultate aliquid ab eis requirendi, nec ex causâ redemptionis, nec propter expenſas ſibi factas.

17. Omnes *proceſſus*, *judicia*, *arreſta*, *ſententiaq;* prolatæ ab anno 1588. in ſubditos Marchionatus *Salucij* reliquorumq; locorum, de quibus ceſſio à dicta Majeſtate facta fuit, & poſt hæc noviſſima bella à *judicibus & conſiliariis ordinariis in Sabaudia Breſſâ*, cæterisq; locis recuperatis à S. M. conſequentur, eorum plenũ, integrumq; effectum; in quibus ſint ſalva jura ipſis, quomodolibet competentibus: Verùm ſi ſententiæ in contumaciam latæ fuerint, aut lite non conteſtatâ, ſint nullæ, nulliusq; effectus, tanquam prolatæ non eſſent, & quoad inſtantias indeciſas, non judicatas, nec peractas, cognitio ſit officialis illius Principis, ad quem pertinebit.

18. Incolæ & Subditi orarum & regionum ad invicem datarum, ob præſentem tractatum nullâ moleſtiâ afficiantur, nec quovis modo vexentur, ſi famulatum præſtiterint parti contrariæ, vel qualibet aliâ præliorum præteritorum ratione, immò *redintegrentur in plenâ poſſeſſione, & dominio omnium & quorumcunq; bonorum, rationum graduum, privilegiorum, immunitatum* & omnium eorum *mobilium*, quæ tunc reperientur, iisq; liceat, prout libuerit ire, recedere, ſolumq; vertere, poterunt etiam omnibus bonis frui, vendere, commutare, & ad liberam voluntatem quomodolibet diſponere.

19. Et quia incolæ *Marchionatus Salucij* & aliorum locorum, de quibus dicta ceſſio à S. M. facta fuit, eorum facultatibus potiti non fuerunt, poſt pacis tractatum *Vervini* factum reſtituentur, & dabuntur *immobilium bonorum fructus* olim non habiti, atque *cenſus* ac *proventus*, ex illo tempore quo potiti non ſunt, poſt dicti tractatus *Vervini* proſcriptionem uſq; ad initium noviſſimi belli, & circa *officiales Salucij*, & alios qui ſerviverunt Regibus Galliæ in *Pedimontium* regionibus, potientur immunitatibus & exemptionibus eis datis & conceſſis temporibus præteritis in aliis tractatibus à Regibus *Carolo IX. & Henrico III.* cum eodem Dn. *Duce Sabaudiæ* initis, & poſteà confirmatis à Duce regnante.

20. Pollicetur etiam Sereniſſimus Dux omnes *officiales* & alios *Salucij incolas*, atq; aliorum locorum à S. M. ceſſorum, nequaquam moleſtiâ afficiendos eſſe, vel vexandos, aut jure vel injuriâ quovis modo agitandos, ob aliquam occaſionem præteritorum bellorum inter d. M. & d. Ducem, immò in libertate, eorumq; ſecuritate conſervabuntur, ut tranquillè, pacificè & liberè fruantur eorum bonis, & quod ad regionum onera & gravamina pertinet, illi nimiùm non gravabuntur, ſed potiùs leniter atq; benignè, ut condemnati à S. M. accipiantur, de quibus ipſe Seren. Dux litteras dabit, ac privilegia in formâ validâ.

21. *Antiſtites ordinarij* S. M. ſubditi habentes beneficia ad ſuas collationes in oris d. Dom. Ducis poterunt conferre dicta beneficia cùm opus fuerit, & qui ritè & canonicè electi fuerint, fructibus eorum beneficiorum fruentur ſine ullâ eorum moleſtiâ, atq; incommodo, idem ſervabitur, quantùm ſpectat ad beneficia ſita in

Franciâ,

Digitized by Google

Franciâ, quorum collatio ſpectat ad Antiſtitem alicuius ex regionibus d. Ducis.

22. Rationes quas contrà d. Ducem prætendit, reſervatæ ſunt d. Majeſtati, ſi ſequatur, quod continetur in tractatu facto ſub anno 1599. in caſtro *Cambreſi* & *Taurini* ſub anno 1574.

23. Quod d. *Dux Nemours* & *Genevois*, qui ſolebat poſſidere & habere omnia oppida, tributa, collationes & cenſus à ſuo *appanagio*, emanantes ſub ditione Sereniſs. Sabaudiæ Ducis, eoſdem virtute præſentis concordiæ deinceps habebit ab utroq; Principe, ſcilicet *ſua Majeſt.* & *Duce Sabaudia*, qui illum benignè ut bonum conſanguineum promiſerunt habere, illiusq; habere rationem, ut nec juribus, nec auctoritatibus, quæ ex *appanagio d. Ducis Nemours* exſtant, contraveniatur, vel aliquo modo derogetur, ut illis pacificè potiri poſſit, juxta ſententias, conditiones & conventiones dicti ſui *appanagij*; & inſuper promiſerunt, quòd ſi deinceps aliqua differentia reſpectu d. *Appanagij* orietur, ſummariè familiariter, & amicè ſine proceſſu diffiniri mandabunt.

24. Item ad inſtantiam Illuſtriſſimi & Ampliſſimi Legati, nomine ſuæ Sanctitatis factam, ſancitum fuit, ut *omnes copia militares* vel paratæ, vel ſtipendiis unitæ, causâ hujus noviſſimi belli, dimittantur, tàm in *Galliâ*, quàm in *Germaniâ* infra menſem, poſt hujus præſentis tractatus publicationem, ut quiſq; valeat univerſali pace gaudere, & quiete promiſsâ, in dicto tractatu *Vervini*, qui *confirmatus eſt in omnibus punctis & articulis*, præterquàm quòd per præſentem tractatum mutatum eſſet, vel expreſsè derogatum.

25. Ob majorem ſecuritatem hujus tractatus, omniumq; eius rationum, pactionum, articulorumq; in ipſo contentorum, ipſe idem tractatus publicabitur, & acceptabitur in *Parlamento Pariſienſi*, & inibi regiſtrabitur, ſicuti etiam approbabitur in Senatu *Chamberi*, atque in Senatu *Taurini*, & in quibuslibet aliis locis ſolitis, cujus publicationis, ratificationis atq; regiſtrationis ab utrâq; parte literæ Patentes præſtabuntur, infra tres menſes poſt publicationem hujus præſentis tractatus.

26. Qui articuli & capita ſupra nominata & comprehenſa, & quantum ſingulis iſtorum, tractatum, tranſactum, &

 ſtipu-

ſtipulatum eſt per ipſos deputatos à præfatis Principibus, qui vigore facultatis & auctoritatis eiſdem demandatæ, & ſub illorum nominibus promiſerunt, & promittunt ſub obligatione omnium & ſingulorum, bona præſentia, & futura dictorum Majeſt. & Sereniſs. Ducis, & quod ab ipſis inviolabiliter obſervabuntur, & ad effectum deducentur; Et ampliùs pollicentur, quod ſibi alter alteri litteras authenticas ratificationis dabunt, approbatas, ſubſcriptas & obſignatas, quibus totus præſens tractatus inſertus erit, idq; efficietur intra menſem, à die & datâ præſentis tractatus. Præterea d. Majeſt. & d. Dux, *in Corona* eorum, quos ſuo arbitratu eligent, omni *ſolenni modo jurabunt*, exactè bonâ fide, & realiter obſervare, quantum in d. articulis continetur &c. In quarum rerum fide d. *Legatus*, & præfati Domini *Deputati* ſubſcripſerunt eorum proprio nomine præſentem tractatum Lugduni die 17. Februar. anno 1602.

Concluſa Pax anno 1602.

Petrus Cardinalis Aldobrandinus.
Nicolaus Brulart de Sylleri.
Franc. Arconatus.
Petrus Feberinus.
Renatus de Luſigne.

Pace tum *Vervinenſi* inter Hiſpaniarum & Galliæ Reges, cùm etiam prædictâ *Lugdunenſi* inter Gallum & Sabaudum omni ex parte concluſâ firmataq; univerſus orbis Chriſtianus exultare videbatur, anxius tamen & dubius, tàm quòd prudentes & rerum periti fluxam Regum, atq; eorum à quorum conſiliis dependent, fidem non ignorabant, quàm quoq; quia ſtatim graviſſimæ ſuſpicionum cauſæ emergebant. *Hiſpani* enim *Comite Fontium Mediolanenſium Gubernatore* auctore, *Finarienſem Marchionatum* invadebant, ejusq; portum occupabant, muniebantq;, quæ res Gallis planè ſuſpecta accidit. (p) Quam ſuſpicionem mirificè augebat, quòd Dux *Bironius Burgundiæ Gubernator*, atque cum hoc alii, erga Henricum Galliæ Regem, vel quòd acatholicis in Regno plus nimium tribueret, vel etiam quia hæreticos Belgas pecuniâ juvaret, malè affecti, occulti quid contra eundem

Anno 1602.

(p) Pet. Matth. in vitâ Henrici IV. lib. 5. narrat 1. Vide tamen de hoc Finarienſi Marchionatu

Digitized by Google

eundem molirentur, quod licet *Bironius* carceri tandem mancipatus pernegaret, juſſu tamen Henrici Regis capite truncatus eſt. (q)

E contrà *Hiſpanos* non parùm mordebat, quòd *Galliæ Rex* undiq; circumvicinorum Regum & Rerumpublicarum amicitiis Regni ſui ſtatum ſtabilire, Hiſpanæq; fidei & auctoritati non parùm detrahere dicebatur. Cum *Helvetiis* enim novum arctiſſimumq; fœdus contraxerat, quem tractatum idem *Matthæus* (r) Henrici hiſtoricus graphicè deſcribit, additq; eò magis Helvetiis Galli amicitiam plauſiſſe, quòd Rex eoſdem in ſolenni convivio veterum Helvetiorum & Germanorum more tractaſſet, atque aureis torquibus donaſſet. Accedebat quòd Galliæ Rex *Superioritatem*, quam olim ſuprà *Comitatum S. Pauli* & provincias *Atrebatenſem Hannonienſemq;* prætenderat, ſed ſuperioribus Pacificationibus, *Madritanâ* aliiſq; remiſerat, nunc cùm *Albertum Archiducem* bello *Belgico* implicitum videret, ſibi rurſus tribuere conaretur, quod promiſſis omninò contrarium judicabant. (t) Quinimò licet Galliæ Reges, aliquot Pacificationibus promiſerint, atque in noviſſimâ *Vervinenſi art.* 2. hiſce verbis diſertè cautum fuerit (*omnem ſibimet ipſius cauſam damni inferendi, viciſſim ſugiunto, nemini quàvis apertâ vel fictâ ratione, in cujusvis eorum jacturam favento, finem cuivis diſſidiorum generi imponunto, omnia fœdera quovis modo cum aliis habita, quæ utriq; eorum detrimentum eſſent allatura, hujus pactionis vi ac robore pro irritis habento.*) Quòd omnes confœderationes, maximè cum alterius Subditis, irritæ eſſe deberent, Henricum tamen Regem non deſtitiſſe, poſt ſolemnem illam & à ſe juratam Pactionem, quin *Auſtro-Hiſpanorum* ſubditos rebelles *Belgas*, militum & pecuniarum ſubſidiis juvaret, quod certè factum quamvis nullo modo juſtificari poſſet, atq; à Pontifice *Clemente VIII.* teſte *Cardinale* Gallo *Oſſato* (u) pro iniquo habitum fuerit, ab *Henrico* tamen eiusq; *Succeſſoribus* hactenus continuatum eſſe conſtat.

Referemus quoq; & alias cauſas, quæ ſucceſſu temporis emerſerunt, quarum occaſione Pax illa (ſi veteres *Gallorum* rumpendi modos intueamur) inter utramq; *Auſtro-Hiſpanam* & *Gallicam* domum facilè violari potuiſſet, niſi Deus ſingulari gratiâ & amore in miſerum populum Chriſtianum, id avertiſſet, quæ nihilominùs ad id inſervient, ut exinde videamus, quàm lubricæ plerunq; ſint, hæ *Magnatum pactio-*

Imperii feudo Menoch. & alios JCtos in cauſa Finarienſi.

(q) Matthæ. d. lib. 5. narrat. 2. 3. & ſeqq.

(r) Matthæ. d. lib. 5. & 6.

(t) Contin. Tarcagnotæ d. part. 5. l. 10.

(u) Card. Oſſat' epiſt. 327.

Digitized by Google

Anno 1603. *tum pactiones*, & ſi non directò, quæſitâ tamen occaſione extrinſecâ, ab illis ſecedere ſoleant; *Dux Sabaudus*, jam pridem *Gallo* reconciliatus, ex causâ veteri *Genevenſibus* infeſtus, civitatem illam ſtratagemate occupare tentabat, res malè ceſſit, quod ubi *Sabaudus* aperto Marte perficere conſtituiſſet, *Gallus* contra *Saubaudum Genevenſibus* auxilia & protectionem promiſit; nec defuiſſe etiam *Hiſpanum Sabaudo* facilè credendum eſt, niſi partium hoc diſſidium maturè compoſitum fuiſſet.(w) Circa idem ferè tempus de *Argentoratenſi Epiſcopatu*, grave ſatis & funeſtum exortum eſt bellum, inter *Cardinalem Lotharingium* & *Marchionē Brandeburgicū*, quod tamen interventu *Regis Galliæ*(y) [non ſine myſterio] quodamodo ſopitū eſt. Prætereà *Gallos* cum civibus, præcipuis urbis primariæ, *Regni Navarræi Pampellona*, ad recuperandū & obtinendum tale Regnū (cujus tamen controverſia ſuperioribus pacificationibus ſopita fuerat) circa idem tempus conſpiraſſe ſcribitur, quam tamen perfidiam Domini de *Villeroi* Galliæ Regis in Hiſpaniâ legati ſubſtitutus ad Hiſpanum retuliſſe, proptereà creditur, quòd civium plus quàm ducenti in civitate *Pampellona* ſecuri percuſſi fuerint, de ſubſtituti quoq; illius morte agit *Matthæus*. (z) Cæterùm de *Ducis Nivernenſis* Galliæ Principis in Ducatum *Clivenſem* ſubitaneâ expeditione, ut propriâ auctoritate, Cæſaris Majeſtate neglectâ prætenſam dotem extorqueret: Deq; *Bironij Ducis* non ita pridem in Galliâ ob prætenſam cum *Hiſpanis* conſpirationem decapitati, conſociis inter quos numerabatur Dux *Bullionæus*, quem Galliæ Rex proptereà bello petebat; Ac demum de *Venetorum* cum *Pontifice* graviſſimis controverſiis, eorumq; excommunicatione, quæ omnia hæc incidebant tempora, atq;(prout aliis temporibus ut plùrimùm accidit) alterutri partium vel *Pontifici* vel *Venetis* ſeſe jungendi occaſionem præbere, ſive etiam (quod aiunt) novam cauſam rumpendi dare potuiſſent, niſi Deo, ſummo Pacis auctore ſic volente, & quia utraq; Sereniſſima domus bellis feſſa, enervata & debilitata, ut ultrò à mutuâ cæde abſtinere, quàm humanum ſanguinem ulteriùs effundere voluiſſe credatur, nunc plura tractare ſuperſedeo.

(w) Matthæ. d. libr. 5. narrat. 7.

(y) Mercur. G. B. tom. 5. lib. 1.

Anno 1604.

(z) Matthæ. in vit. Henrici 4. lib. 4. 5. Mercur. d. tom. 5. lib. 4.

Anno 1605.

1606.

1607.

Germania noſtra jam per aliquot ſecula, ſub *Ferdinando I. Maximiliano* & *Rudolpho II.* pacificis Cæſaribus, poſt *Auguſtanam Pacificationem*, de quâ ſupra *cap. 9.* in ſuis viſceribus quieverat, licet intereà Augusti,

Digitized by Google

guſti, in Hungariâ, atq; Hiſpaniarum Rex Philippus III. per mare per terras alibi contra communem Chriſtianorum hoſtem *Turcam* præliari, flagrantiq; bello *Belgas* Hiſpano inobedientes perſequi neceſſitate quaſi adacti fuerint; nec tamen extrinſeca hæcce, & armorum inter ipſos concives quies, quorundam internas animi *Paſſiones* omninò frænare potuit, quin non aliquando prorumperent, & malum futurum præſagirent; Pax Auguſtana utcunq; tàm in prophanis quàm Eccleſiaſticis ſatis clara eſſet, & ſi forſan dubium incidiſſet, id publicâ auctoritate interpretationem accipere potuiſſet, non defuêre tamen, qui plurima ſuo cerebro declarando & metiendo, tùm verbis, cùm ſcriptis literiſq;, non ſolùm æquales & conſtatus, ſed ipſum etiam Cæſarem laceſſerent. (aa) Ex quo demum (ut nunc brevitati ſtudeam) effectum, quùm in cauſis prætenſis dubiis, *S. Cæſarea Majeſtas*, atque *ſuprema Imperij tribunalia* ſpernerentur, & juſtitia pedibus quaſi conculcaretur, è contra non niſi de *unionibus*, *correſpondentiis* aliiſq; confœderationibus bellorum inteſtinorum præſagiis ſermones ſpargerentur, ut quæ actiones & negotia legitimo juris tramite decidi impedirentur, armis dirimi neceſſum fuerit; *Donavverdenſes* (bb) à ſe initium fieri voluerunt. Ab his enim *Abbas S. Crucis*, Cœnobii intra eiusdem civitatis mœnia Prælatus, cùm Proceſſiones publicè per forum inſtituere, more hactenus in urbe iſtâ uſitato conaretur, & jam urbem egreſſus, Sacra in pago quodam peregiſſet, in reditu malè excipitur, tractaturq;, turbatione & violentiâ hàc ad Cæſarem delatâ, & quoniam aliâ ratione & viâ cives in ordinem redigi non potuerant, à Cæſareâ Majeſtate Seren. Bavariæ Duci Maximiliano executio demandata fuit facta, ac pro merito inobedientes caſtigati; Quam rem nonnulli Proceres, maximè verò Principes & Status *Circuli Suevici* Lutheri doctrinæ addicti ægrè tulerunt, atq; *Vlmæ* Conventum inſtituêrunt, ſed adventantibus etiam Cæſareis legatis, qui Statibus negotium & juſtitiam neceſſariæ expeditionis explicârunt, non niſi interceſſiones ad S. Cæſ. Majeſt. & reliquos Imperii Electores Principeſq; pro Donawerdâ decretæ ſunt. (cc)

(aa) Auctor turbati Imper. ſtatus Ungerſdorff. & alia eius temporis ſcripta.

Anno 1607.

(bb) Mercur. G. B. tom. 7. libr. 3. & extant de cauſa Donavverdenſi Scripta anonyma.

(cc) Mercur. d. lib. 3.

Verùm quæ de Germaniæ Principum inter ſe, & cum Cæſare clanculùm natis diſſidiis hactenus dicta, & quæ de majoribus ſubſequu-

Digitized by Google

Anno 1608. ſequuturis prudentes omnes ominabantur, ſtatim eo tempore id impedimenti attulerunt, ut quamvis Cæſar Comitiis *Ratiſponæ* indictis, per *Ferdinandum Archiducem*, præclara aliquot atq; Reipublicæ ſalutaria negotia ibidem conſultanda & deliberanda proponi curârit, Comitia tamen ſine ullâ capitum & rerum, ad quietem tutelamq; Imperii ſpectantium tractatione vel conſultatione finita fuerint. Fatalis quoq; fuit, internis Germaniæ motibus, *Iohannis Guilielmi*, ultimi eiusdem Proſapiæ, *Iuliacenſium, Clivenſium & Bergenſiũ* Ducis &c. (dd) interitus ſine omni prole, Ampliſſimas defuncti provincias nonnulli ex parte ambiebant, alii ex aſſe, Inter priores fuêre *Comites de Marca. Bullionenſis* reſpectivè *Lumaxenſis*, & *Carolus Gonzaga Dux Niverneuſis* Gallicæ nationi & partibus addicti; Cæterùm proximiores eſſe dicebantur *Saxoniæ & Brandeburgici* Electores Principesq;, & *VVolffgangus VVilhelmus* Comes Palatinus Rheni *Neoburgicus* &c. quorum jura inter ſe quoq; adhuc incerta dubiaq; erant, &, licet Cęſareo judicio Gordius hic nodus ſolvendus, litigioſa tamen hæcce hæreditas, Auſtro-Hiſpanæ domus æmulis & hoſtibus, non ſemel, *ſolito protectionis juris prætextu*, in Imperio motus novos ciendi occaſionem dedit, atq; adhue ſub judice lis eſt, incerti quid alter annus vel dies feret.

Anno 1609.

(dd) De cauſa & ſucceſſione Juliacenſi, extant diſcurſus Hiſtorico-Politici; Item Apologia Saxonica, atque alia Scripta complura.

Monuimus ſuprà hoc capite in principio, quemadmodum inter *Philippum II. Hiſpaniarum Regem*, & *Ordines* quosdam *Belgij*, periculoſiſſimi motus excitati fuerint, qui cùm hactenus nullá pacis ratione ſopiri potuerint, in graviſſimum bellum proruperunt; Quoniam verò *Belgicæ* hæ *provinciæ* ad Imperium pertineant, atque hujus Superioritatem Majeſtatemq; ſemper agnoverint, nec negari poſſit, quin *Gallorum* ope & ſubſidiis, Belgarum hæc rebellio adjuta, aucta totq; per annos continuata ſit, *inducias* Galliæ Regis aliorumq; vicinorum conſilio, toties tractatas, hoc demum anno, poſt multos labores & diverſa partium ſtudia concluſas, inſerere hîc placuit, negotium autem hoc deſcribit *Domin. Baudius* (ee) cujus *Capitula* hæc eſt:

Anno 1609. Induciæ Belgicæ.

(ee) Dom. Baudius de induc. Belg. per tot. & in fin. Neumei. tract. von Friedens-händlen cap. 6.

I. Primùm *Sereniſſimi Archiduces* tàm ſuo, quàm Regis *Hiſpaniarum* nomine declarant ſe paratos eſſe cum Ordinibus *unitarum Provintiarum* agere, *tanquam cum libero populo*, * ſuis legibus, moribus, atq; inſtitutis utente, in quem nihil juris prætendunt, quemadmodum

* De hac qua-

dum nunc præſentem induciarum contractum cum iis inierunt, ſub pactis & conditionibus, quæ deinceps ſubjiciuntur.

litate vide Alex: Patrit. in Marte Gallico lib. 2. cap. 5.

II. Vt per XII. proximè ſequentes annos, firmæ, fidæ, & inviolabiles ſint ac ſerventur Induciæ, quibus labentibus ſuperſedebitur *ab omni actu hoſtilitatis terrâ mariq́, fluminibusq́,* inter ſubditos, incolas & advenas Regis Hiſpaniarum Archiducumq́; & Ordinum confœderatorum ſine ullâ exceptione locorum perſonarumvè.

III. Vtraq; pars placidè pacificeq́; retineto ſalvam & incolumem *poſſeſſionem regionum, urbium, locorum, terrarum & Dominorum,* quæ nunc detinet, abſq; ulla injuriâ & moleſtiâ, Quod & locum obtinebit, in pagis, vicis ac territoriis, quæ inde expendent.

IV. *Subditi & inquilini utriusq, partis* tàm Regis & Archiducum, quàm fœderatorum Ordinum, invicem colunto mutuam benevolentiam, & amicitiam: nec fas juſq; eſto præteriti temporis *damna vel offenſiones ulciſci* aut exprobare, ſuntoq; libera utrinq; *negotiandi commercia* per *terras*, per *maria*, per *flumina*. Quod tamen Rex Hiſpaniarum cupit reſtringi ad regiones, terras ac provincias, quas poſſidet *in Europa:* vel ad alia regna dominiaq;, quò Regum ac Principum amicorum ſubditi negotiandi causâ commeare ſolent. Ab iis verò locis, urbibus, portubus atq; inſulis, quæ extra fines prædictos ſub ejusdem Regis Imperio ſitæ ſunt, Ordines eorumq; ſubditi abſtinento, neq; eò commerciorum causâ proficiſcuntor, niſi impetrato Regis conſenſu commeatuq;. Quod verò attinet ad loca, quæ aliis Regibus, Proceribus aut populis ſubjecta ſunt, etiam extra limites Europæos, liceto Ordinibus eorumq; ſubditis iis in locis ac regionibus commereari ac negotiari, dum id fiat permittentibus locorum Dominis, nec ullam moram aut impedimentum objiciet Rex eiusvè Adminiſtri, Vicarii & Officiarii, quò minùs Domini locorum eam libertatem ſuo arbitratu concedant, nec ipſis Ordinum ſubditis negotium aut moleſtiam faceſſet, quò minùs eo jure commeandi commercandiq́; liberè utantur.

V. Et quoniam longi temporis tractu opus eſt, priusquam certiores fieri poſſint, qui *extra fines Europæ* cùm inſtructu & navibus comercia exercent, ut ab omni hoſtilitate deſiſtant, placuit ex communi

ſententia *initium Induciarum* fore demum intra annum ab hodierno die ſupputandum. Tamen ſi citius perveniat ad eos notitia pactorum conventorum, rectè & ordine, atq; ex bonæ fidei præſcripto facient, ſi ab eo tempore ſeſe ab omni actu hoſtili contineant. Quòd ſi *poſt illud ſpatium* ulla hoſtilitas admiſſa fuerit, damnum & injuria continuò & ſine tergiverſatione reparabitur.

VI. Subditi & incolæ Regionum tàm Regis Archiducumq;, quàm Ordinum fœderatorum ultrò citroq; negotiantes ne gravioribus *tributis, portoriis* ac *vectigalibus* onerentur, quàm ipſi earum regionum, ubi illa ſolvuntur, ſubjecti, amici & fœderati, qui minimis oneribus adſtringuntur.

VII. Subditi & incolæ Dominorum Ordinum eâdem *ſecuritate* ac *libertate* fruuntor in locis ac dominiis Regi & Archiducum Imperio ſubjectis, quæ conceſſa ſunt ſubditis magnæ Britanniæ in tractatu pacis nuper cum ipſo conventæ, ſecundùm arcanos articulos, qui cum Comeſtabilio Caſtiliæ pacti fuêre.

VIII. Non eſto fas ſiſtere, aut manum injicere in mercatores, magiſtros navium, exercitores, nautas, nec in eorum naves, pecunias, merces, bona, quocunq; prætextu id fiat, ſive ex causâ generalis aut ſpecialis mandati, ſive per occaſionem belli, ſive quæſito colore conſervandi defendendiq; fines. Nec tamen unà ibidem comprehenduntur, ſi quæ manus injectiones factæ ſunt per *legitimos juſtitiæ tramites* ob debiti æris nexum & obligationes ritè contractas, quæ obtinebunt ſuum vigorem, & in iis ſervabuntur ſolennes viæ ac formulæ Iudiciorum.

IX. Et quod ad *Commercia* attinet, quæ in Belgicis regionibus frequentabuntur, ſi ex juſtis querelis apparebit quædam *vectigalia* propter belli erogationes, & neceſſitates introducta modum excedere, ut inde mutua negotiatio plurimum capiat detrimenti, propoſitis ab alterutra parte rationibus gravaminum, delegabuntur continuò judices, qui ſuper ea re cognoſcant, & ex communis conſilii ſententia, quoad eius fieri poteſt, omnia ad moderationē debitam reducentur, neq; tamen, ſi id obtineri non poſſit, ideò violatas eſſe inducias exiſtimari debebit.

X. Si quæ *ſententiæ judiciaq;* reddita fuerint in contrariarum partium

ſequu-

ſequutores, tanquam in contumaces, quorum defenſionem nemo ſuſcepit, tàm in civili, quàm criminali cauſa, non poterunt *pendentibus Induciis mandari executioni*, nec adverſus perſonas, nec adverſus bona condemnatorum.

XI. Literæ *pignorationis* aut *repræſaliorum* non obtinebuntur pendente eo tempore, niſi ex dextro cauſa cognita, quibus caſibus id per leges & conſtitutiones Cæſarii Iuris concedi ſolet.

XII. Fas jusq; ne eſto *appellendi ad portus*, *plagas*, promontoria alterius partis cum tali numero navium, aut armatorum, ut *juſti timoris ſuſpicio* generari poſſit vim parari, niſi ex permiſſu eius, ſub cujus ditione loca illa ſita ſunt, aut niſi tempeſtatibus aliaq; neceſſitate delati illuc fuerint, ad majorem vim, aut naufragii periculum effugiendum.

XIII. Hi horumvè *heredes*, aut *ſucceſſores* vel *mandatarij*, quorum bona belli, vel partium odio per manus injectionem capta, aut *fiſco* addicta fuerint, durantibus Induciis, ac privatæ authoritatis arbitrio, non implorato legum ac magiſtratuum auxilio vindicanto à quibuscunq; poſſeſſoribus, eisq; utuntor, fruuntor vi & vigore præſentis tractatus, etiamſi *in fiſci jus & naturam tranſierint*, aut per *oppignorationes, donationes, pacta, conventa, tranſactiones*, aut quascunq; *renuntiationum clauſulas* alienata fuerint ad excludendos eos, quibus jure competunt. Ita tamen ut de iis non ſit libera diſponendi poteſtas, alienandivè aut oppignorandi, niſi impetrata venia ab Archiducibus vel Ordinibus.

XIV. Quod & locum obtineto in hæredibus *Principis Arauſionenſis* ex cauſa juris, quod ipſis competit in *Salinas Burgundici Comitatus*, quarum uſus fructus ipſis reſtituitor cum ſilvis & ſaltibus inde dependentibus. Et quod ad litem *Caſtellobelini* attinet, jam vivo Principe intentatam in ſupremo Senatu curiæ Mechlinienſis contra fiſci procuratorem Regis Catholici, promittunt & ſpondent Archiduces ſe bonâ fide daturos operam omniq; ſtudio ac diligentiâ curaturos, ut ſententia ritè feratur intra anni ſpatium, ex quo lis conteſtata fuerit ſine ulla longinquiori mora vel comperendinatione.

XV. Si à *fiſco diſtracta* fuerint utrinq; bona, contenti eſſe debebunt,

ii ad quos ea jure & vi præſentis tractatus pertinebunt, uſuris ſex nummorum cum quadrante in ſingulos centum conſtitutis, quæ fideliter ſolventur, à poſſeſſoribus dictorum bonorum pendentibus Induciis, ſi autem illi non in morâ fuerint, tunc proprietariis è fundo prædiorum, & ex capite ac ſorte ſatisfiet.

XVI. Sed ſi eiusmodi bonorũ *diſtractio in Iudicio* facta fuerit, ſervatis ſolennibus ob expungenda nomina juſta & legitima eorũ, ad quos ea bona pertinebant, antequam fiſco addicerentur, licebit ipſis aut eorum hæredibus vel ſucceſſoribus ea redimere ſolvendo pretium intra anni ſpatium numerandum à die præſentis tractatus, poſt quod tempus non amplius competet talis facultas. De *redemptis* verò ſtatuere ac diſponere pro ſuo arbitratu poterunt ſine interpretatione commeatus, aut illius indulti.

XVII. Hujusmodi tamen redemptio ſeu redhibitio non extenditur ad *ædes ſive domos, quæ in urbibus atq; oppidis ſita ſunt*, ſi quæ ex ea cauſa venditæ diſtractæq; fuerint propter maxima incommoda ac detrimenta, quæ inde poſſent oriri contra poſſeſſores talium locorum, qui inſtaurandis iis aut reficiendis ingentes ſumptus impendiſſe potuerunt, quorum ratio futura eſſet, & ſpatio longinqua, & factu minimè expedita.

XVIII. Quod verò ad *refectiones* & *meliorationes* attinet in aliis bonis divenditis, quorum *retractus* ſeu *redhibitio* vi præſentis tractatus permittitur, ſi quis eo jure ſe munitum putat idonei & competentes judices in rem præſentem venient, & cognitâ causâ decretum interponent, manebuntq; prædia, de quibus controverſia eſt hypothecæ nomine obligata pro dictis meliorationibus, ita tamen ut emptoribus non ſit fas jure retentionis uti quo illis ſolvatur aut ſatisfiat.

XIX. Si quæ *propugnacula*, vel *opera publica* fuerint utrinq; ædificata permiſſu & authoritate ſupremi Magiſtratus in iis locis, quæ ſecundùm formulam hujus conventionis reſtitui debent, *Proprietarij* contenti eſſe debebunt pretio & æſtimatione factâ per eos, qui juriſdictioni præſunt, niſi ex mutuo conſenſu partes inter ſe conveniant.

XX. Quod ad *Eccleſiaſtica bona, Collegia, Cœnobia*, & id generis *pia loca* attinet,

Digitized by Google

attinet, quæ ſitæ in Provinciis unitis, ſpectantq; ad Eccleſias beneficia & collegia ditioni Archiducumq; ſubjecta, quæ non venierunt ante Kal. Ian. anni cIↃ IↃ cVII. redduntor, & reſtituūtor, idq; privatâ authoritate ſine miniſterio apparitoris aut ordine Iudiciorum, ut iis utantur, fruuntor, quamdiu durabunt Induciæ, non tamen ut habeant alienandi minuendivè facultatem, quemadmodum antea dictum fuit. Quæ verò ante dictum diem vendita erunt, aut ab Ordinibus quarundam Provinciarum in ſolutum data, reditus annui ex eâ cauſâ ſolventur, redactis uſuris ad decimum ſextum quemq; nummum à Provinciâ, quæ hujusmodi bona vendiderit. Siremps lex, jus, cauſa eſto ex parte Archiducum.

XXI. Quibus *confiſcata bona* reſtituenda ſunt, non tenentur ſolvere reditus retrò lapſos, onera & officia prædiis aut hærediis annexa pro eo tempore, quo talia Iura non perceperunt, ac ſi quid moleſtiæ ipſis utrinque hoc nomine exhibeatur, abſolvuntor indemnesq; dimittuntor.

XXII. Siremps lex eſto, ſi quæ bona diſtracta conceſſavè fuerint *ſub conditione meliorationis refectionisvè*, nec alia jura vel onera vindicantor, quam quibus ſe devinxerunt poſſeſſores ex lege venditionis aut conceſſionis, cum uſuris nummorum in anteceſſum datorum redactis ad eum modum, quem ſupra diximus.

XXIII. *Res judicata, judiciaq;* ob cauſam confiſcatorum bonorum pronunciata contra eos, qui ſubjecti fuerunt Iurisdictioni, aut ultrò conceſſerunt in Iudicem, quiq; rectè & ordine defenſi ſunt, rata, firma & immota ſunt, nec alia pacto reſcinduntor, quàm per uſitatas Iuris vias.

XXIV. Sereniſſimi Archiduces, & fœderati Ordines delegato Magiſtratus, & adminiſtros aptos & idoneos, qui *jura judiciaq; reddant*, ordinemq; conſtituant in iis locis, oppidis, caſtellis, quæ proprietariis reſtitui debent utenda fruenda durante tempore Induciarum.

XXV. *Mobilia* bona *fiſco adjudicata* & *fructus*, quorum dies ante hunc contractum initium ceſſit ne repoſcuntor, non reſtitutioni obnoxia ſunto.

XXVI. Re-

XXVI. *Rerum mobilium actiones*, quæ ab Archiducibus & Ordinibus ante Kal. Ianuar. cIↄ Iↄ cVII. *remiſſæ* fuerunt in gratiam & commodum privatorum utrinq; ne reviviſcunto, ſed extinctæ manento.

XXVII. Tempora quæ ab exordio Belgicorum motuum, hoc eſt ab anno cIↄ Iↄ LXVII. ad hanc uſq; diem præterfluxere, ne numerantor & imputantor *ad inducendam præſcriptionem* aut *uſucapionem* inter eos, qui à diverſis partibus ſtetêre.

XXVIII. Qui durante bello conceſſêre in regiones *neutrarum partium*, hujus quoq; conventionis fructu ac beneficio potiuntor, iisq; liberum ac licitum eſto ſedem deligere, quibus in locis placuerit, aut ad antiquum domicilium reverti, ut ibi habitent ſecurè pacificeq;, dum tamen ſecundum leges, mores atq; inſtituta, cujusq; regionis vitam inſtituant, nec ob cauſam delecti pro arbitrio domicilii bona eorum conveniri poterunt, aut ipſi excidere dominio rerum ſuarum.

XXIX. Nulla *nova caſtella* aut *propugnacula* pendentibus induciis ab ambobus populis in omni Belgio exſtruuntor.

XXX. *Proceres ex familia domoq; Naſſovica* durantibus induciis, nec quoad bona, nec quoad perſonas conveniuntor, aut inquietantor, vel ob debita ab *Arauſionenſi Principe* ab anno cIↄ Iↄ LXVII. uſq; ad obitum ipſius contracta, vel ob reditus non ſolutos, ex quo bona fuerunt annotata & iis Regia manus injecta.

XXXI. Si quid *adverſus hanc conventionem fraude* vel *temeritate privatorum* ſine publico conſilio Regis, Archiducumq;, vel Ordinum admiſſum fuerit, damnum ibidem reſarciunto, ubi noxa facta fuerit, ſi tamen injuriæ vel maleficii authores ibi deprehendantur: vel in loco domicilii, nec alibi liceto adverſus eorum corpora ſeu bona litem aut actionem intentare, Nec ob eam rem ad arma veniendum erit, aut *violandæ Induciæ*, ſed ſi juſtitiæ aſylum includatur, ad uſitata remedia litterarum pignorationi, ſeu repræſaliorum procedere jus, faſq; eſto.

XXXII. Omnes *exhæreditationes*, & diſpoſitiones partium aut belli odio factæ, nullius momenti ſunto, ruptæq; & irritæ manento, perinde ac ſi nunquam factæ eſſent.

XXXIII. Sub-

XXXIII. Subditi & incolæ tàm ſub Archiducum, quàm ſub Ordinum imperio, cujuscunq; ſtatus aut conditionis ſint, apti & idonei ſunto *ad ſuccedendum invicem* ſive ex teſtamento, ſive lege ab inteſtato juxta mores,& ſtatuta locorum, ac ſi qua forte *hæreditas*, vel *bonorum poſſeßio* ante hoc tempus cuipiam obveniſſet, jus cuiq; ſalvum & inviolatum permaneto.

XXXIV. Omnes utrinq; *bello capti* ſine redemptionis pretio liberi dimittuntor.

XXXV. Et ut hic tractatus Induciarum melius atq; exactius obſervetur, tàm Regia Majeſtas & Archiduces, quàm Ordines pro ſe quisq; promittunt ac ſpondent, ſe omnem curam & diligentiam adhibituros, ut *itinera*, *maria*, *flumina* ſint libera tutaq; ab incurſionibus & graſſaturis turbidorum hominum, prædonum, piratarum, latronum, adverſus quos, ſi deprehendi queant, ſeveriter animadvertetur.

XXXVI. Iidem pollicentur inſuper, ſe nihil contra præſentem tractatum, aut in fraudem ac præjudicium eſſe facturos, aut ab aliis fieri paſſuros *directè* vel *indirectè*: ſi quid ſecus admiſſum fuerit, id ſine ulla cunctatione aut moleſtia reparatum iri. Cujus rei ut certior ſit fides & authoritas, *Rex* & *Archiduces* ſe & *ſucceſſores* ſuos eo nomine obligavêre omnibusq; legibus, moribus ac ſtatutis huic contractui repugnantibus atq; contrariis renuntiavêre.

XXXVII. Præſens hic tractatus ab iisdem, nimirum à Rege Hiſpaniarum, Archiducibus, itemq; ab Ordinibus confirmator & approbator, litteræq; ratihabitionis in debita ſolenniq; forma expediuntor, intra quatriduum ab Archiducibus, atq; Ordinibus, & ab unâ parte alteri traduntor, Quod autem ad Regiam Majeſtatem attinet, Archiduces fidem ſuam devinxêre, intra trimeſtre ſpatium ratihabitionem debito itidem more rituq; conceptam ab Hiſpano Rege adfuturam, quæ & Ordinibus tradatur, ut ipſi & eorum ſubditi placidè ac pacificè beneficio conventionis hujus frui poſſint.

XXXVIII. Contractus hic omnibus locis, ubi de more ſolet & expedire videbitur, ſtatim poſt ratihabitionem utrinq; datam &

acceptam, publicè proclamator & promulgator. Iamq; nunc decretum & conſtitutum eſto, ut ab omni hoſtilitate abſiſtatur.

Firmatis Belgiois induciis *Henricus IV. Galliæ Rex*, poſtquam dudum animo agitaverat, quemadmodum rebus Germaniæ contrà Cæſarem & Auſtriam domum(quod idem in Belgio per aliquot annos fecerat)ſe immiſceret, quod occaſione Iuliacenſium controverſiarum demum accidiſſe, ſi diutius vixiſſet, rerum periti judicabant,
Anno 1610. in civitate *Pariſienſi* à parricidâ miſerè confoſſus vitam finiit, anno, quem verſiculus hicce exhibet:

TrIſtIa ſangVIneo LILIa rore MaDent.

Gallia itaq;, *Italia*, *Belgium* aliaq; *Regna* & *Provinciæ*, dum quiete & pace gaudent, quicquid vitiorum, & pravorum conſiliorum unquam aliis in regionibus viguerat, Germanorum corrupti mores & animi imbuerunt, idq; effecerunt, ut ne annus quidem præterierit, quo non nova conſilia, novæq; machinationes contrà pacem & quietem publicam in lucem prodiêre. Præter Iuliacenſes enim adhuc ambi-
Anno 1611. guâ fortunâ nutantes motus, in *Aquisgranenſi* Imperiali olim aulâ, & etiamnum coronatione Cæſareâ clariſſimâ, atq; Imperio Germanico ſingulari fide obſtrictâ civitate funeſta ſeditio exorta eſt, quæ eò periculoſior, quòd *Brandeburgicus* & *Neoburgicus*, qui Iuliacenſem hæreditatem non ita pridem occuparant, à rebellium civium partibus ſtare videbantur, nec quoq; tandem Gallici Legati deerant falcem in alienam meſſem miſſuri. Taceo de *Tutelâ Electorali Palatinâ*, inter *Neoburgicum* & *Bipontinum* acerrimam diſputationem. (ff) Inter haſce & plurimas alias animi ſollicitudines obiit *Rudolphus* II. pacificus Cæſar, cujus in locum ſublectus eſt *Matthias*; Quo tempore quoq; *Coloniæ* Agrippinæ, nonnulli ſpiritu vertiginis corrupti Reipublicæ ſtatum turbaſſent, niſi maturè ejecti fuiſſent, at relegati, *Mülheimij* non procul à Coloniâ ſedem elegerunt, eumq; locum Iuliacenſium Principum aliorumq; munire cæperunt, donec tandem Imperialibus reſcriptis territi & fortificationes à Colonieſibus demolitæ fuerint. (gg) Inciderunt & plurima alia quotidie, quæ pacem Germaniæ turbare, & vicinis Imperium invadendi occaſionem dare potuiſſent, ſed Matthias Cæſar Comitia *Ratiſponæ* indixit, ut gli-

(ff) Mercur. d. tom. 9. lib. 1. & extant ſcripta de Tutelâ Electorali Freheri, Gotofredi, Zeſchlini &c.

Anno 1612.

(gg) De hoc Colonienſium privilegio. Gail. libr. 2,

ut gliſcentia inter partes diſſidia & æmulationes, antequam nimium creſcerent, ſopiret, componeretq; verùm cum Rudolpho anteceſſore in caſſum laboravit, (hh) ſtante in hoc dubio ſtatu Germaniâ, & Procerum nonnullorũ conſiliis inter ſe concertantibus pacemvè ampliùs habere, vel Bellonam amplecti mallent; In *Italiâ Franciſco Mantuæ Duce* ſine maſculo hærede ſublato, & fratre *Ferdinando Cardinale*, Ducatus poſſeſſionem apprehendente, inter hunc & *Sabaudiæ* Ducem, ſub prætextu tutelæ & educationis relictæ à Franciſco filiæ, ſimulatq; hujus ſucceſſionis in Ducatu Montisferratenſi, lis bellũq; exortum eſt, (ii) cui demum *Mediolanenſis gubernator* ſeſe immiſcuit, ſed *Galli* Sabaudi cauſam ſuſpectam habentes, durante adhuc Regis minorennitate armis abſtinere maluerunt, quamobrem mox controverſia hæcce tranſactione finita eſt. (kk) *Cæſar*, ut qui ex præparatoriis, quid in Imperio futurum prudenter prævidebat, neceſſitate ſic efflagitante, cum *Turcis ad annos viginti inducias* pepigit. (ll) Hæc inter quid prætereà in *Galliâ*, inter Regem Ludovicum XIII. poſt acceptam Regni adminiſtrationem, & contractum matrimonium cum Infante Hiſpaniarum Regis ſorore, & Condæum aliosq; Galliæ Proceres? Quid in *Italiâ* inter Hiſpanos & Sabaudum? Quid in *confinibus Italiæ*, inter Ferdinandum ArchiDucem & Venetos, atq; alibi inter alios actum, non eſt, ut huic loco ampliùs inſeramus; Tempus jam erat, quo in *Germaniâ* fœdera fœderibus opponebantur & à confœderatis publici conventus haberentur, ex quo nihil aliud quàm civilia bella oriri potuerunt, & certè licet Cæſar *unitos Heilbronnæ*, ut à propoſito deſiſterent, paternè admonuerit, nec alibi officio ſuo deeſſet, aleâ tamen ſemel jactâ, & conſiliis turbulentis eò tendentibus, ut nullam ampliùs, quàm in armis quietem turbulenti exiſtimarent, animis armisq; paratis, unam belli occaſionem præſtolabantur, tandem quam magnis ignibus hactenus clanculùm coxerant conſpirationem, per *Bohemorum* rebellionem in apertum bellum ebulliit, & per totam deinde Germaniam conſperſa, totam (quod proh dolor nunc experimur) aduſſit; Idq; ipſum *externis* quibusdam *Regibus* & Rebuspubl. qui partium ſtudia & diſſidia eum in finem callidè promovebant, ut Gens Germana aliàs potentiſſima, inteſtinis motibus diviſa, obnoxium proximis latus aperiret,

obſ. 69. n. 24. exſtant etiam hâc de re alia Scripta.

Anno 1613.

(hh) Auctor turbati Imp. ſtatus, adde Comitia Ratiſp. eiuſdem anni.

Anno 1614.

1615.

(ii) Capriata in hiſt. Ital. lib. 1. Mercur. tom. 9. lib. 4. & tom. 10. lib. 4.

(kk) Capriata d. loc. libr. 2. Mercur. d. tom. 10. lib. 4.

Anno 1615.

1616.

(ll) vid. Mercur. tom. 11. lib. 2. ubi earũ capita recenſet.

Anno 1617.

riret, longæq; libertatis licentiâ diviſis partimq; hinc inde dilaceratis membris concideret.

Anno 1618.

Matthias ergò *Imperator* ætate curisq; fractus cùm ſobole careret, poſtquam *Ferdinandum* patruelem, Regno *Bohemiæ* inaugurandũ curaſſet, tumultuantibus adhuc Bohemis moritur, cui legitimâ Electorum Electione Francofurti habitâ *Ferdinandus* eius nominis ſecundus, uti in Regno Bohemiæ, ita quoq; in Imperio ſucceſſit; At *Bohemi* nihil hiſce moti, Matthiâ mortuo, Ferdinandum abdicant, & *Fridericum Palatinum* in Regem eligunt; hinc illa tempeſtas, quæ totam inundavit Germaniam, hinc tot populorum ruinæ & interitus; Cæterùm de *bello* hoc *Bohemico*,(mm) eiusq; *origine, cauſis & progreſſu*, tum quòd perplurimi in eo ſcribendi genere ſe exercuerint, cùm quia adhuc res ipſa in luce verſatur, atq; omnibus nota eſt, plura agere ſuperſedemus, de eo ſatis conſtat, atq; ab aliis hactenus luculenter oſtenſum, inq; publicis Imperii Comitiis & conventibus confirmatum eſt, *Ferdinandum Imperatorem legitimum fuiſſe Bohemiæ Regem, & contrà omne jus, fas & æquitatem Palatinum eam Coronam ambiiſſe.*

(mm) De bello Bohemico, ejusq; cauſis, multorũ ſcripta & tractatus exſtant.

Anno 1619. ad annum 1629.

* De cõtroverſâ Palatinâ ratione Electoratus antiquâ & modernâ, agunt Freherus, Geuvvoldus, Burgundus Rusdorffius, quem nuperrimè refutavit Dn. Adelsreutter, præter alia ſcripta anonyma.

* Res ergò uti cæpta, ita ceſſit, *Palatinus* enim & ſequaces toto ferè Imperio profligati, & qui ex illis pœnitentiam non egerunt, aut miſerè periêre, aut miſerè adhuc vivunt, atq; hæc quidem per decennium ad annum uſq; 1629. magnis cladibus peracta ſunt, quo tempore *Daniæ Rex*, qui & ipſe fortunam ſuam expertus, Pacem accepit. Interea finitis *Belli Belgici induciis*, ſuperioribus annis factis, & hi bellum, ut Palatinæ factioni & ſociis præſtò eſſent, redintegrarunt, nec minori curâ *Rex Galliæ*, ut Regnum ſtabiliret, & ad externa animum adjiceret, bellum *Hugonottis* ſuis non ſolùm indixit, ſed magnâ etiam ex parte vicit, atq; in ordinem redegit.

Dum hæc alibi fiunt, Fata inter *Auſtro-Hiſpanos*, maximè verò *Cæſarem*, & *Gallos* ad aperta diſſidia jam magis magisq; inclinare videbantur, nam licet *Galli* hactenus Cæſaris & Imperii hoſtibus clàm faviſſent, neutrales tamen & conciliatores potiùs quàm inimici videri voluêrunt. Ecce ergò in *Italiâ Vincentio Gonzagâ Mantuæ* (nn) & *Montisferrati* Duce ſine liberis mortuo, *Carolus Dux Nivernenſis* itidem ex Gonzagâ familiâ oriundus, ſed in Galliâ natus educatusq; hujus ſe ſucceſſorem & agnatum proximum profitebatur, quare hæreditatis

(nn) De hâc Mantuanâ controverſiâ agunt Franc. Niger Cyria-

reditatis à Vincentio relictæ, clàm palamvè, quàm benè poterat, poſſeſſionem apprehendit, quæ res *Cæſarem, Hiſpanum* & *Sabaudum* non parùm mordebat. *Cæſarem*, quod Mantuæ & Montisferratenſis Ducatus, Imperii feudum eſſet, atq; inconſulto Cæſare feudi Domino Carolus inaugurationem maturaſſet, *Hiſpanum*, quia Carolum Gallum, & Gallicis affectibus indulgere ſciebat, vicinum ergò nolebat, maximè cùm nondum à Cæſare feudo inveſtitus eſſet, *Sabaudũ*, quoniam & hic in Ducatum Montisferratenſem prætendebat (uti ſuprà aliquoties dictum) Erat quoq; *Dux Guaſtallæ* demortui agnatus, qui hæreditati ſe immiſcere ſatagebat; hinc neceſſariò ad arma ventum, ex quo vetera partium, inter *Auſtros* & *Gallos* ſtudia recruduerunt; *Galliæ* enim *Rex*, licet ab initio *Rupellanâ obſidione* diſtrictus, attamen eâ finitâ, & rebus in Galliâ expeditis, *Italiam* magno cum exercitu ingreditur, atq; unà cum *Venetis Nivernenſis* partes contra *Cæſarem, Hiſpanum, Sabaudum* & alios defendere conabatur, unde crudeliſſimum bellum exortum, donec *Mantuâ* aliisq; locis captis Carolus ad pacem & preces verteretur. Convenêre itaq; inter legatos certæ *pacis leges*, quæ demum *Ratiſponæ, per Cæſareos & Galliæ Regis legatos, conſenſu Sabaudiæ Ducis ſunt confirmatæ*. Sunt autem hæ:

cus. Frid. Poſius. Marta Neapolitanus pecul libris.

Pacificatio Ratiſponenſis de anno 1630. 13. Octob. 19.

1. *Pax* (puta inter Cæſarem & Galliæ Regem atque utriusq; ſocios) *univerſalis* non ſolùm in *Italiâ*, ſed etiam *Germaniâ* eſto, ita ut pars altera alteram nec lædere, nec eius hoſtibus ſuppetias dare debeat.
2. *Sabaudiæ Duci* pro prætenſionibus in Ducatum *Montisferratenſem*, *Trinum* & alia loca, unde quotannis 80000. coronæ millium reditus habeat, cedentur.
3. *Lotharingicæ* prætenſiones, poſt Nivernenſis inveſtituram, intra ſex menſes amicabiliter componi debebunt.
4. *Dux Guaſtallæ* pro ſuâ portione, quotannis ex Ducatu Mantuæ 6000. millia coron. habebit.
5. *Dux Nivernenſis* delicta commiſſa coràm Sac. Cæſarea Majeſtate deprecabitur.
6. Quo facto ſua Majeſtas, intercedente Sum. Pontifice, & Rege Franciæ Nivernenſi *feuda utriusq; Ducatus* concedet.
7. Vigore cujus inveſtituræ Cæſarea Majeſtas Mantuanum contra omnes hoſtes defendet & tuebitur.

Digitized by Google

8. Poſt ſubſcriptionem & publicationem hujus Pacificationis quævis hoſtilia in *Italiâ* ceſſabunt.
9. Ac demum intra quinq; hebdomadas exercitus Cæſareus, exceptâ *Mantuâ* & *Canneto* ex Italiâ deducetur.
10. Civitas, arx & fortalitium *Caſalenſe*, cum omnibus aliis locis in Ducatu Montisferratenſi (iis duntaxat exceptis quæ *art.* 2. Duci Sabaudiæ aſſignata ſunt) Nivernenſi Duci reſtituentur, ita ut eadem ad placitum proprio milite cuſtodire poſſit.
11. Tunc etiam Sac. Cæſ. Majeſt. *Mantuam* & *Cannettum* Duci Nivernenſi, prout quoq; Rex Galliæ Sabaudo *Pinarolum*, *Pricaras*, *Suſam* & *Aveglianum* reſtituet.
12. Quoscunq; *paſſus* & *fortalitia* Cæſar in *Valletellina* & vicinis locis extrui fecerit, & teneat, demolientur, ac in priſtinum ſtatum reſtituentur.
13. In majorem ſecuritatem utriusq; partis *obſides*, donec omnia executioni mandentur, vel S. Pontifici, vel Magno Duci Hetruriæ, vel alii cuidam Principi Catholico Germaniæ dabuntur.
14. Comprehendentur quoq; ſub hâc pace *Veneti*, atque exercitum ſuum dimittent.
15. *Controverſia* inter Cæſaream, & Galliæ Regis Majeſtatem, de *Metenſi*, *Tullenſi* & *Verdunenſi* Epiſcopatibus, uti quoq; de *Abbatiâ Gorzenſi*, ad componendum in aliud tempus rejicientur, interim fortalitium *Meyenvvick* in priſtino ſuo ſtatu manebit.
16. *Lotharingiæ Dux* ſub hâc quoq; Pacificatione ſit comprehenſus.
17. Hanc compoſitionem *amniſtia univerſalis*, & abolitio omniũ injuriarum, etiam reſtitutionis mobilium & bonorum raptorum, captivorumq́; utriusq; partis absq; omni ſumptu ſequetur.
18. Hæc omnia à Sac. Cæſareâ, & Regis Galliæ Majeſtate, nec non à Duce Sabaudiæ fideliter & absq; fraude Ratiſponæ 13. Octob. Anno 1630. accordata & concluſa ſunt.

Subſcripta *ex parte Cæſaris*

à Dn. { Anthonio Abbate in Crembsmüaſter.
Ottone à Noſtitz Barone.
Herm: à Queſtenberch Barone. }

Nomine Regis Franciæ

M. Brulard, Reg: Maj: Conſiliarius & Orator.
Fr. Joſephus Capuzinus adſiſtens.

Quæ

Quæ dum alibi geruntur, Cæſar publicis edictis *reſtitutionem Eccleſiaſticorum* (oo) contra Pacem religioſam à Proteſtantibus occupatorum repetiit, quæ res acatholicos, etiam *Saxonem* Electorem, hactenus Cæſari fidum ad deſperationem adegit; Conventu itaq; *Lipſiæ* habito, novum fœdus invito Cæſare pangitur; *Guſtavus Adolphus Sueciæ Rex*, jam aliquot per annos tùm contra *Moſchos*, cùm etiã *Polonos*, felicia bella geſſerat, atq; cum utrâq; gente inducias fecerat, cum hoc *Bogislaus XIV.* atq; ultimus eius familiæ *Pomeraniæ Dux*, certum clientelare & commerciorum fœdus (uti in principio præ ſe ferebat) variis ex cauſis iniit, atq; inſimul Suecus cum exercitu *Rugiam* inſulam, & *Pomeraniam* invadit, adventus ſui & hoſtilitatis contra Imperium *cauſas ſpecioſas* (pp) afferens, quaſi bellũ hoc, tùm protectitium, cùm vindicatorium (prout titulus eius erat) propterea contra Cæſarem moveret, quòd Cæſar Regi *Poloniæ* copias auxiliares miſerit, cùm tamen Rex Sueciæ, nullâ omninò injuriâ Imperatorem vel Imperium affecerit; Idq; factum eſſe nullâ clarigatione præmiſſâ; Cæſarianos non ſine contumeliæ notâ *Regis Sueciæ legatos* à tractatu *Lubecenſi* excluſiſſe, litteras Regis ad *Bethlemum* deſtinatas intercepiſſe, Imperatoris Legatum, ſine aliquâ juſtâ cauſâ *Gedanum* reliquiſſe, atq; ita ſtudium reducendæ pacis deſeruiſſe; Sueciæ Regem, bello Danico jam ſopito, præſertim occupatis omnibus maritimis *Pomeraniæ* ac *Mechlenburgij* locis, & inſulis, à Cæſarianis, claſſeq; in *mare Balthico* exſtructâ, nudæ Imperatoris fidei ampliùs ſe committere non potuiſſe; Sed jure & meritò vicinorum Principũ (putà Germaniæ) periculo cautiorem factum, præveniendo majoribus malis obviaſſe, quinimò pro gloriâ DEI pugnando, *Germaniæ Principes Conſcientiæ, paciſq; publicæ* causâ oppreſſos in patrocinium ſuſcipere debuiſſe; Acceſſerunt & aliæ minutiores, quibus omnibus Cæſar reſpondit, easq; in Regem meritò retorſit, prout ſuo loco demonſtrabimus; Sed litteris in arma converſis, *Suecus* magnam Pomeraniæ partem ſuæ poteſtatis fecit, è *Pomeraniâ* itaq; *Marchiam Brandeburgicam, Sileſiam* ac *Saxoniam* reſpiciens *Lipſiæ conventus* novam confœderationem parturientis, protector & caput ſupervênit, nec aliter Germani confœderati illum acceperunt, miſſisq; legatis omnium facta eſt unio eadem, confœderatio una; Primo equidem

intuitu

(oo) De reſtitutione bonorum Eccleſiaſticorum Auctor. de compoſ: Pacis.
Anno 1630.
1631.

(pp) Publicatæ ſunt hæ cauſæ Latinè & Germanicè, easq; pro Sueciæ Rege defendit Balthaſ. Henckel. peculiari ſcripto, ſed vide Vernulæi diſcurſ. de bello Sueco-German. Burgum in Marte Suecico &c.

Digitized by Google

intuitu conjunctio hæc magnum videbatur habere applauſum, ſed num tanti fuerit, & adhuc ſit momenti, ut graviſſimum illud damnum & periculum, quod *Germania*, per *vicini Regis protectionem* incurrebat, & adhuc præ oculis eſt, recompenſet, non meritò ambigitur.

Verùm ut ad Pacificationes noſtras revertamur, cùm *Rex Suecia*, blandiente fortunâ, tot tantosq; progreſſus faciebat, *Gallicus Legatus Hercules Charnacaus* pro more tempori ſe accommodans, cùm *Boervvalda Rex* in ſtativis per aliquot dies moraretur, confœderationem, ſeu conventionem (procul dubio dudum conceptam, & à *Rege Gallia* comprobatam) ad quinquennium nomine ſui Regis cum Sueco iniit, (qq) Quæ inter alia hæcce continebat capita; Fœdus iniri pro defenſione omnium amicorum qui oppreſſi ſunt, pro ſecuritate commercii maritimi, & ut *reſtituantur in ſtatus ſuos omnes Principes atq; Ordines Imperij*, quemadmodum ante Germanicum bellum fuerant &c. Deniq; ut *omnia reſtituantur* in eundem locum, quem ante tumultus Germanicos habuerunt; (rr) Si itaque examinandæ erunt cauſæ, cur à *Ratiſponenſi* (ut antiquiores taceam) *Pacificatione*, vix ante annum confirmatâ diſceſſum; Novæ certè ob quas diſcedere licuiſſet, ex parte Cæſaris & Catholicorum Statuum Germaniæ nullæ intervenerunt; vix ulla à Gallis excogitari poterit; Et licet hoc fœdere exceptum videatur, ne quid fiat in detrimentum Catholicæ religionis, & contra confœderatos Catholicos; *Ridicula* tamen hæc erat *exceptio* & prorſus captioſa, cùm Rex Sueciæ, & confœderati Status Lipſiæ, præter Catholicos nullum haberent hoſtem, quinimò principalis fœderis illius cauſa, fuit reſtitutio bonorum Eccleſiaſticorum, quæ directò militabat contra Catholicos, non ſolùm Cæſarem, ſed etiam reliquos Status, nec ignorabant Galli, Cæſaris & fœderatorum Statuum Catholicorum exercitum non ita pridem, exauctorato *VValſteinio*, ſub ductu *Tillij* in unum corpus coaluiſſe, vix ergò aliud dignoſci poterit, quàm ſub vocabulo *reſtitutionis omnium Principum & Ordinum &c.* Et rurſus *omnium*, id eſt, *bonorum* tàm *Eccleſiaſticorum* quàm *Secularium*, utrumq; Regem Gallum & Suecum iisdem motum eſſe cauſis, & ad eundem (niſi quatenus diverſum intereſſe impedit) tendere finem, quod etiam ſucceſſu temporis experti ſumus, & nî Deus avertat, ulteriùs experiemur.

(qq) Burgus in Marte Sueco-Germ. lib. 2.

(rr) Alex. Patric. in Marte Gallic. lib. 2. cap. 7. & 12.

Quòd

Quòd ſi moderniores Gallos audiamus, quos proſperi ſucceſſus elatiores reddidêre, illi cum *Charnacao*, cauſas non diſſimulant, *Tractatus* enim *Vlmenſis violationem*, *Palatinorum*, *Trevirenſisq́, Electoris reſtitutionem*, & ſimilia alia obtendunt, atq; ſatis ſuperq́, nonnullos incredulos confundunt, qui perſuaderi ſibi patiuntur *arma Gallorum* ad perniciem & ruinam *Auſtriacorum* principalem habere reſpectum, reliquos ſtatus tantoperè non periclitari, quod nihil aliud eſt, quàm caput à membris & hæc à capite divellere; Ex recentioribus hiſce eſt, qui ſe *Dominum de Silhon* (ſs) nuncupat, homo (uti apparet) non infimæ ſortis, qui ſub deſcriptione miniſtri vel conſiliarii ſtatus, *Cardinalis Richelij* defuncti perſonam egregiè agit, eiusq; conſilia & actiones acerrimè defendit explicatq;, cujus quoq; *cap: ultimo* mentionem faciemus.

(ſs) Le miniſtre d'eſtat avec le veritable, uſage de la Politique moderne Par le Sieur de Silhon. Anno 1632. cum ſeqq.

Hâc ſocietate inter *Gallum* & *Suecum* alios; Catholicæ religionis inimicos peractâ, *Suecus* per Marchiam in Saxoniam atq; in ipſa Imperii viſcera penetrabat, *Gallus* contra ſuperiorem Pacificationem Ratiſponæ confirmatam (quâ *art.* 16. Lotharingiæ quoq; Dux comprehendebatur) occupatâ *Lotharingiâ* (tt) diverſis vicibus *Alſatiam* & *Brabantiam* petebat, ac demum cum Suecis ſe conjunxit, progreſſum deſcripſerunt alii, atq; ipſæ ruinæ *Germaniæ* & *Belgij*, præcipuè verò Catholicorum ditionum (licet quoq; ſuis clientibus non pepercerint) ſufficienter oſtendunt & atteſtantur, eos *qui libertatis defenſionem prætexerunt, eandem ſubvertere ſolere.* Cæterùm de ſollicitâ *Pacis reducendæ* curâ & *qualem* utraq; pars exoptet, *cap. ultimo* referemus.

(tt) Cauſas vide diverſimodè apud Vernulæ. in diſcurſu, de bello Gallo-Lotharing.

Atq; hæc quidem de variis *Pacificationibus* ab annis pluſquàm ducentis inter *Auſtro-Hiſpanos*, & *Gallos*, atq; utriusq; partis *Socios* initis; Quarum nunc *recapitulationem* quandam, cum præcipuis circa easdem occurrentibus *fundamentis* & *motivis* ſubjiciemus.

Digitized by Google

CAPVT UNDECIMVM.

Recapitulationem *omnium harum* Pacificationum *cum præcipuis earundem* fundamentis *&* motivis *exhibet.*

LIcet in recitatione harum Pacificationum, hoc tempore, & pro moderno inſtituto brevitati magis, quàm prolixitati ſtuduerimus, Ea tamen quæ hactenus dicta ſunt, ſuccinctiùs repetemus, atq; inſimul *principalia controverſiarum puncta*, quæ circa Pacificationes haſce earumq; ſubſtantiam, quodammodo mota, vel etiamnum moveri poterint, adjiciemus.

Pacificatio 1. *Prima* ergò inter *Gallicam* & *Burgundicam* (quam demum *Auſtro-Hiſpanica* excepit) domum incidens controverſia ex ambitione Gallorum exorta eſt, *Ludovicus* enim *Dux Andegavenſis, Philippum Burgundum* præire ſatagebat, quod diſſidium *Carolus VI. Galliæ Rex* compoſuit, & *pro Burgundo* judicavit; Haud fallax augurium, fore ſcilicet, ut ambitioſi hi affectus *Burgundicam* quidem *felicitatem* concomitarentur, nunquam tamen eandem ſint oppreſſuri, *juſtitiâ reſiſtente*, *cap. 1.*

Pacif. 2. Secunda eiusdem farinæ eſſe videtur, nam quum *Carolus VI. Rex Galliæ* in mentis alienationem incidiſſet, atq; inter *Iohannem Burgundum*, & *Ludovicum Aurelianenſem* de Regni adminiſtratione quæſtio exoriretur, *Burgundo* adminiſtratio commiſſa eſt, cùm verò *Aurelianenſis* nihilominus Regnum affectaſſet, *Pariſiis* interfectus eſt, quod licet *Burgundo* imputaretur, à Rege tamen abſolutus, & *Aurelianenſem* boni publici causâ interfectum eſſe, concluſum fuit *cap. 1.*

Pacif. 3. *Tertium* autem diſſidium juſtiſſimâ ex causâ pro *Burgundis* eſt compoſitum, contrà enim jus gentium & datam fidem, *Aurelianenſes* Galli, *Iohannem Burgundum* apud *Monſtrelium* interfecêre, unde inter *Gallos* & *Philippum Bonum Burgundiæ* Ducem diuturnum bellum geſtum, cumq; Burgundi laude pacificatum; *cap. 1.*

Pacif. 4. *Quarta* æmulatio *Ludovici XI. Regis Galliæ*, & *Caroli Ducis Burgundiæ* multorum erat capitum, ut enim uterq; erat conſilio præceps & ingenio vario, ita variis ex cauſis inter eos controverſiæ naſcebantur, ſi tamen *principium* ſpectes, in eo *Ludovicum* peccaſſe videtur, quòd

quòd *Carolo* in paterno ſolo inſidiatus fuerit, quam ob rem *Carolus Burgundus Galliæ Proceribus*, qui à Rege more inaudito, novis oneribus vexabantur, & privilegiis juribusq; privabantur, (*Ludovicus* enim hic Primus Regum Franciæ eſſe ſcribitur, qui reſtrictâ Principum libertate, Regiam auctoritatem ſibi conciliavit) adhæſit, atq; ita quamdiu vixit, ſuſpectum illum habuit, ſed tamen hæc omnia certis conditionibus ſopita fuêre, *cap.* 1.

Quintò inter *Ludovicum Galliæ Regem* & *Maximilianum Auſtriacum*, de *Burgundicis* & *Belgicis* provinciis diſſidium & bellum incidebat, *Maximilianus* jure uxorio (prout etiam tàm *Burgundia* quàm *Provincia Belgica* ad *Burgiones* pervenerant) & matrimoniali nexu in ſe ſuâq; domum easdem tranſtuliſſe aſſerebat, atq; Galli ultrò conceſſerunt, Regem nihil juris in eiusmodi Provincias habere (ſi non *Gallicum jus le droict de bien ſeançe*) Quid ergò bellum injuſtum, *Pacificatio pro Auſtriis* juſtiſſima, quâ *Belgium* cum incorporatis Provinciis iiſdem permanſit; *Cap.* 2. Pacif. 5.

Sextò ſine omni controverſiâ, repudiatio *Maximiliani Auſtriaci* filiæ *Margaritæ Burgundicæ*, & raptus *Annæ Britannicæ* Maximiliano deſponſatæ, à *Carolo VIII.* Galliæ Rege commiſſus juſtiſſimi belli vindicatorii cauſa, & mitiſſimi *Maximiliani* erga pacem & quietem cum Regibus Galliæ animi index fuit; Quis enim privatorum, filiam unicam ſolenniter alicui promiſſam & domum deductam, repudiari, atq; è contra propriam ſponſam ſibi eripi patietur? *Cap.* 2. Pacif. 6.

Septimò, circa *Neapolitanum* & *Siculum* Regnum variæ occurrũt controverſiæ; Sed ut *vetuſtiores* hoc tempore omittam, utpote quæ per jura & pacta poſteriora vel finitæ vel oblitteratæ ſunt; Indubium eſt, *Ferdinandum Catholicum Hiſpaniarum* Regem, *Alphonſi Arragonij* eius nominis *I.* Vtriusq; Neapolitani & Siciliæ Regni Regis, *patruelem*, ſive fratris filium fuiſſe, ad eum ergò, excluſo Alphonſi filio ſpurio utrumq; Regnum pertinuiſſe, omniq; jure ad eius acquiſitionem animum adjeciſſe; Vt verò expeditionem hanc per aliquot tempora dilatam, faciliorem ſibi redderet, cum Rege Galliæ (qui ſive de jure, ſive de facto ſimiliter, in Regnum Neapolitanum prætendebat) de invadendo, occupando & inter ſe dividendo Regno pacem iniit, ſucceſſerunt omnia benè; *Cap.* 3. Pacif. 7.

Digitized by Google

Octavò; At *Galli* in Regno licet diviſo quietè ſtare non potuerunt, ergò cùm *Galliæ ProRex* contra *Hiſpanos* causâ non ſatis probabili bellum moveret, *Galli* tandem Regno pulſi, æquam tamen, intercedente inter *Ferdinandum Hiſpanum* cum *Galliæ Regis ſorore* matrimonio obtinuerunt pacem: *Cap*. 3.

Pacif. 8.

Nonò; *Mediolanenſis Ducatus Imperij feudum*, primò *Vicarios*, deinde *Duces*, qui ei Imperii nomine præerant, habuit, inter eos fuit *Galeacius*, qui duos reliquit filios, *Iohannem* & *Philippum Mariam*, atq; unicam filiam *Valentinam Ludovico Aurelianenſi* nuptam. *Galeacij* itaq; filiis ſine maſculâ prole exſtinctis, *Ludovici Aurelianenſis* filii occaſione prætenſi juris materni Ducatum invadebant, ſed repulſi, demum *Ludovicus Galliæ Rex* ex *Valentinâ* nepos, eundem occupavit; *Maximilianus Cæſar*, eò quòd Mediolanum Imperii feudum & quidem ad maſculos ſaltem tranſitorium eſſet, & per conſequens demortuis Galeacii filiis ad Imperium ſit reverſum, aſſerebat, *Gallo* omnem ſucceſſionem & meritò quidem denegabat; Poſtea tamen certis conditionibus pacem cum eo pepigit; *Cap*. 4.

Pacif. 9.

Decimò, hæ pacis conditiones (nec enim *Rex Ludovicus* clauſulas præſertim matrimoniales pactioni conſentaneas eiq; inſertas adimplevit) à *Gallis* non fuerunt obſervatæ; Et licet prætereà *Cameraci* inter Cæſarem & Regem Galliæ, de prædicto Ducatu, alia interceſſerit Pacificatio, cùm tamen ea in præjudicium *Caroli Auſtriaci* facta, atq; *Ludovicus Galliæ Rex*, ſe *Conciliabuli Piſani* defenſorem præbuiſſet, Cæſariq; ſe oppoſuiſſet, conventio hæc meritò annullata fuit; Et quod amplius *Valentinæ* deſcendentibus, & ſtirpe *Valeſiâ* exſtinctâ, *Borboniis* modernis Galliæ Regibus nihil juris in *Ducatu Mediolanenſi* competat, Cæſariani validis juris fundamentis ſtatuunt; *Cap*. 4.

Pacif. 10.

Vndecimò; Regni *Navarræ* occupatio & poſſeſſio, ob inobedientiam & hoſtilitates *Ludovici Galliæ Regis*, *Ferdinando Catholico Hiſpaniarum Regi* adjudicata fuit, ubi ſpreta S. Pontificis poteſtas diſputabatur, verùm ſingulari *Pacificatione*, *Ferdinando* Regnum iſtud remanſit, quod idem de *Roſcionenſi Comitatu* dicendum; *Cap*. 5.

Pacif. 11.

Duodecimò; Ludovico XII. Galliæ Regi defuncto *Franciſcus I.* ſucceſſerat, qui contra pacta ſuperiora *Ducatum Mediolanenſem* invaſit & occu-

& occupavit, ſed rurſus, ob juventutem & periculoſum ſtatum Regnorum *Caroli Auſtriaci* jam novi *Hiſpaniarum Regis*, ſub conditione aliquâ matrimoniali *Pacificatio* facta eſt; *Cap. 6.* Pacif. 12.

Decimo tertiò; ſed quùm interea *Maximilianus* quoq; *Cæſar* diem obierat, *Franciſcus Rex Galliæ* varia contra *Carolum Auſtriacum* movit; Primò Prætenſiones contra *Imperij* quædam *loca* ex orco revocavit. Secundò *Imperialem Coronam* contra Carolum Auſtriacum, vel alium quempiam Germaniæ Principem, quem libera electio daret, ambiit. Tertiò, *Carolum* variis injuriis & contumeliis affecit, ac poſtquam ambitum Imperialis dignitatis fruſtraneum vidiſſet, Quartò ad *veteres* jam dudum inter utriusq; anteceſſores deciſas ſopitasq; *cauſas* recurrit, *Navarram* aggreditur, *Mediolanenſem Ducatum* invadit, atq; *Belgij fines* infeſtat, unde inceptum eſt bellum *Italicum* variâ fortunâ geſtum, donec *Franciſcus* ipſe pœnam luens caperetur, atque in Hiſpaniam mitteretur, quam captivitatem ſubſequuta eſt *Pacificatio* Pacif. 13. *Madritana*, quâ Rex Galliæ omnium ſuorum Prædeceſſorum promiſſa & pacta renovavit, confirmavitq;, atque plura alia pollicitus, libertatem recuperavit; *Cap. 6.*

Decimo quartò; ſed nihil horũ præſtitit more ſuo *Gallus*, quamprimùm enim in Galliam rediit, tùm quòd *coactus* illa promiſiſſe dicebat, cùm quia *Proceres Regni* (uti prætendebat) *promiſſa approbare* nollent, novum in *Italiâ* bellum incepit, quod aliorum interceſſione rurſus *Cameraci* ſopitum, memorabilibus punctis (præter ea, quæ Pacif. 14. *Madritanæ* tranſactioni inſertæ fuerant) adjectis; Inter quæ & hicce articulus erat, *ne Rex Galliæ in poſterum Italiæ, vel Germaniæ rebus ſe immiſceret, nec ulli Principi, in Cæſaris damnum ſuppetias daret*; *Cap. 7.*

Decimo quintò; At *Franciſcus* non ſolùm *Smalcaldici* fœderis ſociis *Proteſtantibus 6.* Principibus & Statibus in Germaniâ favebat, *Ferdinandi Cæſaris fratris* electionem in *Regem Romanorum* impedire conabatur, in *Italiâ* novas turbas ciebat, *Mediolanenſi Ducatui* inhiabat, ſed etiam contra *Cæſarem Tunetano bello* impeditũ multa alia moliebatur, quæ res Cæſaris animum ad juſtam vindictam commovebat, ſed interventu *S. Pontificis Nizæ* nova pax, vel potius *novennales* Pacif. 15. *induciæ* factæ ſunt; *Cap. 7.*

Decimo ſextò; Licet poſt inducias Nicenſes in duobus colloquiis

quiis magna inter Cæſarem & Franciſcum familiaritas interceſſerit, brevis tamen induciarum operatio & effectus erat; Nam *Rex Franciæ* cùm nec Pacis tractationibus, nec familiaribus colloquiis *Mediolanenſem Ducatum* pro filio obtinere poſſet, novas & quidem prohibitas amicitias cum *Guilielmo Clevenſium Duce*, qui *Ducatum Geldrenſem* ad *Carolum Cæſarem* devolutum (quæ quæſtio tùm temporis poſt *Caroli Geldriæ Ducis* mortem agitabatur) ad ſe pertinere prætendebat, atq; *Principibus Germaniæ* religionis causâ à Cæſare diſſidentibus, ſibi conciliavit, acceſſit & aliud infortunium, quod *Galli* Legati, ad *Turcicam portam* cum literis deſtinati, ab *Hiſpanis* intercepti fuerint; *Cæſarem* ergò, dum ab infelici *Africanâ* expeditione in *Italiam* redit, *Gallus* quinq; diverſis exercitibus, quibus claſſem Turcicam maritimam, cui *Polinius* Regis Legatus aderat, junxerat, aggreditur verùm
Pacif. 16. Cæſarianis ſe ſtrenuè defendentibus, pace *Crepinenſi* omnia in priſtinum ſtatum fuêre reſtituta; *Cap.* 8.

Decimo ſeptimò, Dum *Cæſar* Germanicum bellum, à *Iohanne Friderico Saxone*, & *Philippo Haſſiæ Landgravio* religionis causâ excitatum componit, *Franciſcus Rex Galliæ* moritur, & filium *Henricum II.* Regni & æmulationis erga *Auſtrios* hæredem reliquit; Hic ex levi accidente, ad ſe non pertinente, ob occupatam in tumultu à Cæſarianis *Placentiam*, in *Italiâ* bellum reſuſcitavit, atque demum *Germanicis rebus*, contrà pacta prædeceſſorum ſe immiſcens, cum *Mauritio Saxone*, *Cæſari* ex improviſo bellum infert, *Turcicis* etiam armis, ut Italiam infeſtarent (quod & factum) arctiori fœdere, magno cum Chriſtianorum damno & ſcandalo, ſibi junctis, quo ipſo *Proteſtantibus* in *Germaniâ* Pacem religionis à *Cæſare* & *Ferdinando* fratre Romanorum Rege extorſit, & quoad reliquas controverſias, ex tractatu in *Cœnobio Vallecluſenſi* propè *Cameracum* habito, *Induciæ quinquennales* ſubſequutæ ſunt; *Cap.* 9. Quibus obtentis, *Carolus Cæſar* tædio vitæ *Ferdinando fratri* Imperium, *Philippo* verò filio, Regna hæreditaria, cum aliis provinciis reſignat, atq; in *Hiſpaniam* navigans *S. Iuſti Cœnobium* ingreditur. Sed pactæ induciæ vix annum durârunt, ergò rurſus in *Italiâ* & *Belgio* armis concertatum, donec inſigne illud prælium apud
Pacif. 17. *Sanctum Quintinum*, quo flos nobilitatis Gallicæ cecidit, *ſolenni Pacificationi Cameracenſi* viam aperuit, quâ inter *Philippum II. Hiſpaniarum*, & Hen-

Digitized by Google

& Henricum II. Calliæ Reges atq; utriusq; ſocios, non ſolùm omnes controverſiæ ſopitæ, ſed ſimul etiam contracta amicitia matrimoniali vinculo firmata fuit; *Cap. 9.*

Decimo octavò, Henrico II. Galliæ Rege in infelici haſtiludio interfecto, miſerrimus ſub *Franciſci II. Caroli IX. & Henrici III.* imperiis, fuit Galliæ ſtatus, quem ſi voluiſſet, *Philippus* magis interturbare potuiſſet, ſed paci, Catholicæq; religioni conſulere maluit; Tandem cum *Henrico Navarræo*, primo Regni hujus invaſore, deinde *Henrico III.* exſtincto eiusdem legitimo *Rege*, eius nominis quarto, tum quòd hic prætenſiones *Navarræas* renovaret, cùm quoq; rebellibus *Belgis* auxilium mitteret, aliquamdiu bellum gerere coactus fuit. Quod demum inter utrumq; Regem, & ſocios, *Pace Vervinenſi* ſopitum, hæcq; Pacificatio ſolennibus juramentis confirmata fuit; *Cap. 10.* Pacif. 18.

Decimo nonò; *Henricus* tamen *Navarræus* (quod promiſerat) à *Belgicis auxiliis* non abſtinuit, quin imò eadem poſtea ſingulari conventione & pacto iisdem confirmavit; Atq; dum *Germanorum Principum* aliorumq́, *in vel extra Germaniam Imperio devinctorum* Cæſari obedientiam denegantium, juſſaq; ſupremorum *Imperij Tribunalium* ſpernentium *Protectionem* (contra Anteceſſorum & propria pacta) pro *peculiari Galliæ jure* habuit, eamq́; perſuaſionem *Succeſſoribus* reliquit, Germaniæ negotia exinde non ſemel difficiliora reddita ſunt, quæ cauſa etiam eſt, cur (cæteris omiſſis) demum *Ludovicus* eius filius *Mantuano* bello aliisq́; *Italicis negotiis* ſeſe immiſcuit, quæ tamen ultima difficultas *Ratiſponenſi Pacificatione* ſatis ſublata fuiſſet, ſi in eâdem *Galli* acquieviſſent, atq; ab ulteriori, cum *Suecis*, aliisq́; juratis Imperii hoſtibus, in ipſius *Imperij* eiusq́; *fidelium Statuum* perniciem, colligatione & conſpiratione abſtinuiſſent, quo ipſo tandem *Galli Chriſtianiſsimi* (uti videri volunt) in *cauſa Palatinatus*, *reſtitutionis bonorum Eccleſiaſticorum*, *abolitionis* omnium criminum contra *Imperium, Cæſaream Majeſtatem*, & fideles *Imperij Status*, præſertim *Catholicos* commiſſorum, atq; aliorum ſimilium, ſe ſuſpectos reddidêre; *Cap. 10.* Pacif. 19.

Hoc caput ut claudam, lectorem moneo, me non ignorare, ultra eas, quas breviter recenſui, *Pacificationum* enarratarum tùm *conſtitutarum* cùm *violatarum* cauſas, adhuc alias prætendi referriq; poſſe, verùm animadvertendum, ne cum imperitis *cauſas* cum *prætextu*

textu confundamus, Id enim peculiare eſſe Regibus poſt *Cominæum in comment. Gallicis* ſcribit *Alber. Gentiles* (a) ut ſemper aliquam *probabilem cauſam vel prætextum* ſuſcipiendorum bellorum (adde quoque violandarum Pacificationum) præ ſe ferant, quamvis ſæpè nulla cauſa ſubſit; non ergò quid prætenditur, ſed quid reverà agatur, inſpiciendum, atq; inde rei veritas judicanda, quod non niſi rerum ordine benè cognito, quo ſcilicet tempore, & quibus circumſtantiis geſtum, fieri poterit.

(a) Gentil. de jur. belli lib. 1. cap. 7.

CAPVT DVODECIMVM.

Cujusdam Gallici Scriptoris *de* Pace futurâ Germaniæ, *diſcurſus continet*; *Quis eam hactenus* impedierit? *cujus* conditionis *eſſe debeat*? *& quomodo* ſatis ſecura reddi *poſſit*?

POſtquam *Pacificationes Auſtro-Hiſpano-Gallicas*, hactenus inter utramq; gentem initas recenſuimus, *Gallicus* quidam *Scriptor* nobis occaſionem dedit, ut de *Pace futurâ* (quam ipſe & procul dubio alii cum eo, vel ſibi imaginantur, vel ſaltem certis ex cauſis prætexunt) nonnulla referamus, quæ licet iis, qui publicis hujusmodi negotiis interſunt, ſuperflua & non neceſſaria videri poterint, cùm tamen aliis æquè non ſint obvia, hiſce laborem non ingratum futurum exiſtimavimus; *Gallicum* autem *idioma* non de verbo ad verbum tranſtulimus, operam tamen dedimus, ut de mente auctoris ſatis conſtaret; Eſt autem Scriptor, quem ſupra *cap.* 10. nominavimus, nuperus quidam *Silhonius* nomine, qui partes duas (quarum tertiam quoq; promittit) diſcurſuum, ſi rerum varietatem & novitatem ſpectes non contemnendorum, ſi veritatem & exemplorum malam applicationem conſideres, vix ferendorum, conſcripſit; Is (inquam Auctor) præter alia, juſto examine (quod aliis temporibus relinquimus) non indigna, *tria* hæc, quæ præſentis maximè ſunt materiæ, inculcare voluit;

1. *Cæſarem in culpâ eſſe, cur Pacificationis hoc negotium tantoperè differatur, & tantum humani ſanguinis ſine causâ effundatur.*

2. *Pacem*

2. *Pacem futuram debere eſſe generalem, id eſt omnium partium tùm principalium, cùm iiſdem confœderatorum.*

3. *Quomodo Pax hæc generalis, omnibus membris ſemel communicata, ex parte Gallorum eorumq; adhærentium ſecura & inviolabilis reddi debeat?*

Quod *priorem diſcurſum* attinet, quem *Auctor* (a) prolixè proponit, conatur omnibus perſuadere, quicquid hactenus in Pacificationis negotio, etiam Coloniæ, ex S. Pontificis interpoſitione tentatum, atq; alibi actum, non niſi diſſimulatè, & ad hunc finem factum eſſe, ut mundus fallatur, atque ſimpliciores zelum pacis reducendæ credant, cùm tamen è contra Cæſariani oleum (quod dicitur in proverbio) camino addiderint, & bellum omnibus modis promoverint; Deinde ut adverſarii tepidiores redderentur, & confœderati interea ad ſeparatos pacis tractatus allicerentur, (quod etiam partim tentatum effectumq; eſſe) ex quo demum *Gallis* id eveniret, quod *Politicorum Maxima* tradit, confœderatos nimirum, qui primo loco ſe accommodant meliores conſequi conditiones, & colligere granum, quod alii ſeminârunt, *ultimos* vel ſecundum Oraculi illius effatum, *devorari*, vel demum univerſam belli molem ſuſtinere, neceſſum habere;

(a) Sithonide in conſil. Status patr. 2. lib. 1. diſcurſ. 12.

Quæ omnia ita eſſe, ex ſequentibus clariſſimè patere *Auctor* cenſet; Nam *primò* cùm *Legatus Florentinus* anno 1637. menſe Iulio *Viennæ* neceſſarias litteras ſalvi conductus, pro Gallis eorumq; confœderatis peteret, à Cæſarianis reſponſum accepit, ſe id facere non poſſe, Cæſarem enim cum *Suecis* in particulari tractaturum, quod Germaniæ Principes ſibi ſubjectos, ſed hactenus rebelles attineret, qui arma adhuc in manibus haberent, inter quos ſunt *Heſſi*, cum hiſce ſimiliter particulares tractatus inſtituendos fore, reliquos eſſe incapaces, ut cum illis tractaretur, auctoritate Cæſareâ & Imperii Legibus ad unionem reduci poſſe; Deniq; Galliæ Regem immeritò rebus Germanicis ſe immiſcere, quod ſi idem Cæſar faceret in Gallicis, Regem id malè habiturum &c. Hoc reſponſum poſtquam multis modis examinaſſet, tandem ad *ſecundam* dilationis *cauſam* progreditur, quam in eo ſtatuit, quod *Regis Hungariæ* (ita enim *Cæſarem Ferdinandum III.* ex rationibus, quas ſe parte 3. ſuorum diſcurſuum allaturum pollicetur) Legati *Hamburgi*, circa præliminaria genera-

lium tractatuum non ſatis fideliter rem geſſerint, ſed quoniam (dum hæc ſcribo) *Acta tractatuum præliminarium, circa negotium Pacis generalis*, ab ipſo *Legato Gallico Claudio de Meſmes*, cum iisdem ſcholiis, ſeu potiùs ſcommatibus ex falſis præſuppoſitis confectis anno præterlapſo in lucem edita viderim, ordinis gratiâ libare hæc, non etiam ulteriùs proſequi volui, hoc ſaltem nunc addo, ex prædictis ſcholiis atq; cauſis contra Cæſarem adductis iis qui jura Germaniæ norunt, & de illis ſepoſito ſiniſtro affectu judicant, ſatis conſtare, talia fuiſſe, quæ ex parte Cæſaris remoram hactenus injecêre, ut ſalvâ Imperii auctoritate, & abſq; læſione Legum fundamentalium neutiquam cedi potuerint, id quod ex demonſtratione cauſarum, (quam nunc omittimus) luce meridianâ clariùs evaderet; Quid ſi (ut iuridicis *Politica*, quæ plus valent apud exteros, ſubnectamus) Cæſariani præviderint, idem quod illis forſan falsò objicitur à *Gallis* & *Suecis* practicari, ſcilicet, ſub prætextu tractationis, de Pace generali. *Neq; enim novum, ſed commune nimiśq; quotidianum eſt, ut ſub umbrâ pacis bellum lateat. Petrarcha de remed. utriusq; fort. lib. 1.* (quæ quàm difficilis futura, poſtea nonnihil attingemus) præcipuè id quæri, ut dum tractatus particulares, (ſive cum exteris, ſive cum illis Imperii Statibus, qui nondum ad obedientiam rediêre) diſſuadentur, horum confœderatorũ ope in viſceribus Imperii bellum in infinitum trahatur, perpetua exinde inimicitia, inter caput eiusq; membra alatur, atq; (quod *Gallici Scriptores* pro indubitato aſſerunt) ut *univerſalis diſſolutio harmoniæ ſtatusq; Imperij* (quod Deus avertat) tandem ſubſequatur, evidens certè ſignum & indicium, quid *Galli*, quid *Sueci*, aliiq; eorum confœderati, ſub *Auſtriacæ domus* (quæ ſola prætenditur) diminutione vel ruinâ intelligant, & quæ clades totius Imperii eam ſubſecutura ſit.

(b) Silhon. part. 2. lib. 2. diſcurſ. 9.

Secundum nunc accedamus *Silhonij* (b) *diſcurſum*, qui eſt de *qualitate futuræ pacis*, de quâ ita ſtatuit, *eam eſſe debere generalem, & tractatus particulares aliis qui eosdem appetunt, minari ruinam*; Quod omiſſis ſuperfluis & ad rem non pertinentibus, ita oſtendere conatur; Præſupponit, non niſi pacem hanc generalem poſſe eſſe ſecuram, cujus ſecuritatem ex eo promittit, quod, dum omnes confœderati tanquam unum corpus pacem tractant, ſimul etiam de ſecuritate hâc ſibi cavere poterint & debeant, eo ſcilicet modo, ut ad obſervan-

tiam eorum, quæ paciſcuntur omnes confœderati obligati maneant, atq; talibus mediis defenſivis ſe muniant, quibus in omnem eventum pacta tueri poſſint, prout ad *diſcurſ.* 3. dicetur; Secus eſſe in *tractatibus particularibus*, quos efficere, ut non ſolùm corpus unitum infirmetur & diſſolvatur, ſed etiam ſinguli faciliùs decipiantur, & quod ſumma rei, quoniam tantæ non ſint potentiæ, ut violationem fœderum prohibere vel vindicare queant, quòd eadem facilè vel intereant, vel etiam violentur, atq; omnia ad priſtinũ ſtatum redeant; Vnicum hoc eſſe remedium, *Auſtriacam domum intra terminos aſſignatos & præſcriptos tenere &c.* Vnde liquêre, quàm graviſſimè *Saxoniæ Elector*, & alii *Germaniæ Principes*, qui ab hâc viâ ſalutari receſſerunt, peccârint, quòd Pacificatione *Pragenſi* tàm carè libertatem ſuam vendiderint, & ſe in extremam ſervitutem præcipitârint, injuriâ eos affeciſſe & ſe ſociosq; , *ſe* quia relictis ſociis æqualibus ad infelix illud & priſtinum jugum redire, *ſocios* & maximè *Suecos*, quòd erga eos ceu liberatores ingrati exiſtere voluerint.

Tractatus hoſce *particulares* eſſe nocentiſſimos, & ſi non ex *Politica Hiſpanorum*, quæ non ſolùm *Madriti* in Hiſpaniâ, ſed etiam *Viennæ* in Auſtriâ, in viridi ſit obſervantiâ commenſurandi, ſaltem Ductrice experientiâ reſpui debuiſſent. Quis ignorat *Pacem Pragenſem* ex parte Cæſaris fuiſſe coactam? Nihil aliud ergò ſupereſſe, quàm quòd præſertim *Succeſſores*, (quos non teneri præſtare factum Cæſaris) eam non ſint ſervaturi, ex quo neceſſarium conſequens, vincere aut vinci Auſtrios, Saxonem aliosq; novos amicos, fore prædam victoris. Et ſolere *Auſtrios*, eiusmodi pacta & paces particulares violare, *exempla* poſſe recenſeri infinita, paucis id nunc declarandum, iisq; noviſſimis Italiæ & Germaniæ; *Ex Italicis* nonnulla cum *Sabaudiæ Duce* geſta & non ſervata refert; *ex Germanicis* tractatum *Vlmenſem*, præſente Regis Galliæ Legato concluſum à Cæſarianis & adhærentibus violatum valdè exaggerat; Hinc inſecutam eſſe cladem *Pragenſem*, profugatum *Palatinum*, *Electorali dignitate* & omni Imperio exutum; *Magnæ Britanniæ Regem* dum de Palatinatu reſtituendo particulares tractatus inſtituit, ſæpiſſimè eſſe deceptum, maximè poſt infauſtum Suecis aliisq; confœderatis *Prælium Nörlingenſe*, poſt cujus obtentam victoriam, Palatinatum antea ad vitam *Bavariæ Duci* con-

ceſſum, excluſis Palatini filiis & Palatino *Neoburgico*, Bavaro eiusq; familiæ hæreditariò contigiſſe, omnem nunc eâ de re ſpem, etiam ulteriùs tractandi evanuiſſe, præſertim rebus in *Angliâ* ſic ſtantibus, ut Rex cum Parlamento non conveniat; Perſimili modo Auſtrios valdè laborare *Suecos* particulari pace, ut faciliùs decipiantur, circumvenire; Hoſce eſſe *effectus* privatarum harum pactionũ, quæ utcunq; fiant, nunquam tam firmæ erunt, quin non occaſione temporis violari, & ſubtili quâdam ratione everti poſſint; Hæreticis non ſervandam eſſe fidem, libertatem religionis iisdem datam, æquè illis relinquendam, ac furioſo cultellum in manu, ita concludit Gallus, homo Cardinali Richelio addictiſſimus, &, uti præ ſe fert, Catholicus.

Sed non novum hoc *Gallorum* commentum eſt (*amice Lector*) pacis tractatus particulares contemnere, atque è contra generales ſuadere, eadem *Henrici II. Galliæ* Regis cum ſociis *Chambortici fœderis* (cujus *ſup. cap. 9.* mentionem fecimus) quoq; mens & intentio fuit, quare cùm Mauritius Saxo ab eâdem confœderatione diſcederet, & cum Cæſare ſe conciliaret, malè à Gallis audiebat, & *Bodino* (c) teſte, perfidiæ prorſus inſimulabatur, ſed graviſſimè *à noſtris*, quos alibi notavimus, refutatur, nec enim fœderis leges prædura & perpetuæ ſervituti cauſam præbere debent, ſocietas liberè inita, habet quidem vinculum obligationis, & ne quis *doloſè* vel *fraudulenter* ſocius eſſe deſinat, ſed tamen ceſſante cauſâ fœderis, ipſa quoq; obligatio ceſſare debet, *à bello enim deſiſtendum eſt, quando conſequimur in pace cauſam, propter quam ſuſcipiendum bellum erat*; *Thom. Morus in Vtopia.* maximè ſi talia cum alterius ſubjectis ſint contracta, qui ſi perpetuo nexu, contra ſuperiorem devincirentur, quid aliud eveniret, quàm *ſub fœderis & patrocinij ſpecie cives alienos à Principum ſuorum obſequio & obedientiâ diſtrahere*, quod ipſe *Bodinus* (d) Gallicum mancipiũ, iniquum & nefas eſſe duxit. *Saxoniæ* ergò *Elector* meritò *Mauritij* prædeceſſoris veſtigia ſecutus Gallicam amicitiam, quàm citò potuit deſeruit, quod exemplum omnes bonos imitari oportebat; Eſto enim eos quandam ſeceſſionis ſuæ cauſam habuiſſe, ergonè æterna habebunt odia? numnè patriam Germaniam perpetuis exterorum Regum depopulationibus objicient, atque ex Regno juſtitiæ, ſpeluncam latronum efficient? Quod verò *de firmitate pacis generalis*

(c) Bodin. de Repub. lib. 5. cap. 6. pag. 964.

(d) Bodin. d. cap. 6. adde infr. conſult. 5. n. 11. & ſeqq.

neralis (qualem in ſuo genere omnes boni deſiderant, ſed forſitan optanda magis, quàm ſperanda) & *de violatione fœderum* Auſtriacis, aliisq; Imperii fidelibus Principibus imputata, prolixiùs quàm fas erat, ab Auctore diſputatum, vel meræ chymeræ & imaginationes, vel graviſſimæ injuriæ & contumeliæ in *Auſtrios* & univerſam *Germanicam gentem* ſunt, & facili labore in ipſos Gallos retorqueri poterunt.

Succedit nunc *tertius Silhonij*(e) *diſcurſus*, quo efficere ſatagit, *quemadmodum pax iſta generalis ſecura reddi & conſervari poſſit*, In cujus perſuaſione egregiè laborat, idq; eò magis facere debuit, quod facilè prævideret, in eo omnem diſputationis cardinem verſari. (e) Silhon. 2. part. 2. lib. 2. diſcurſ. 10.

Accedamus ergò ad *Silhonij diſcurſum*, qui ſic ulteriùs ratiocinatur; Illud igitur certò certius eſt, (ſicuti ſupra monuimus) omnis futuræ quietis & ſecuritatis, fundamentum & baſin eſſe pacem generalem, nec hanc fore firmam, niſi omnium intereſſentium & unitorum *confœderatione permanente* conſervetur, talem verum eſſe fundamentum & cardinem, contra omnium machinationes; atq; unicum illud remedium, quo *Auſtrij eorumq; confœderati* & dependentes in officio contineri, & ne ampliùs aliena ambiant, impediri queant; Iam verò ad propoſitum deveniendo, confœderationem, quæ etiamnum inter *Regem Galliæ*, atq; alios *Principes* ipſi nunc aſſiſtentes, viget eſſe eiusmodi, ut eius virtute non ſolùm Pax honeſta & ſecura univerſæ Chriſtianitati procurari, ſed etiam ad eius manutentionem contra domum Auſtriacam eiusq; ſocios, omnibus modis & conditionibus neceſſariis unio & perfecta correſpondentia formari poſſit; Ita evinci arbitratur, ſi famoſiſſimorum quorundam fœderum & unionum, quas in duobus penè ſeculis vidimus, natura, conditiones, & defectus, ob quos perire neceſſum fuit, expendantur, & vice verſâ, quemadmodum de hiſce omnibus *in præſenti Gallica confœderatione* cautum ſatisq; proviſum ſit, oſtendatur.

Hoc ut fiat, auctor *duo fœderum genera* præmittit, quorum *prius* ex primariâ ſuâ intentione ad hunc finem contrahit, ut quidem fœderati ſe non moveant, ſed tamen impediant, ne quid damni, quod timent, patiantur, & ſe contra turbulentorum invaſiones vigilantiâ ſuâ præſervent. *Poſterius* fœderum genus totum in actione & motu

conſiſtere, cum malum, quo quis de facto premitur & afficitur, ipſo facto, & vi contrariâ, vel repellat, vel avertere conetur; Inter *prioris generis exempla* refert, *Fœdus Italorum Principum*, *Laurentio Medicaa* auctore, pro conſervandâ pace & tranquillitate publicâ Italiæ, tum temporis contra Venetos præcipuè, tanquam potentiores hoc conſilio pactum, ut ſi quis Italiæ ſtatum (cujus arbiter Laurentius erat, & eſſe volebat) turbaturus, omnes confœderati contra eum inſurgerent, ac quovis modo conatus reprimerent, quod licet ſapientiſſimum fuerit Laurentii inſtitutum, cùm tamen in ipſius ſolius prudentiâ, abſq; alterius cujusdam *Regis manu fortiori* fundaretur, cum Laurentii morte idem quoq; fœdus interiiſſe, *Ludovicus* enim *Sfortia*, ut *Mediolanenſem Ducatum* uſurparet, *Carolo* 8. Galliæ Regi, ad invadendum Regnum Neapolitanum (de quo ſupra *cap.* 3.) viam adaperuit, quem poſteà *Germani*, *Hiſpani* & aliæ nationes ſequutæ, ex quo miſerrimus Italiæ ſtatus, & totius harmoniæ diſſolutio originem traxit; Si præter Laurentii prudentiam, potentior quidam Rex, qui validâ manu confœderatos unitos tenuiſſet, fœderi interfuiſſet. Nec ſolam alicujus potentiam (pergit auctor) ſufficere, ut liga vel unio quædã diu conſervetur, ſed præterea etiam requiri, ut *potentia* illa ſit *moderata*, & directa ad finem communem fœderis vel unionis, nam ſecus ſi fiat, ceſſante bono publico & communi, mox ſociorum unitorumvè fiet ſeparatio; Idem accidiſſe *fœderi Schmalcaldico*, quod ex Principibus minùs potentibus conflatum, cùm *Cæſar Carolus V*. eidem potentiorem ligam (cui Pontifex etiam intereſſet) oppoſuiſſet, unico enim quaſi ictu & prælio utrumq; fœdus exſpiraſſe, *Schmalcaldicum* quidem, quòd fortunã adverſam haberet, & potenti manu, quæ minus potentibus ſubveniret, careret; *Cæſareum* verò cum Pontifice & aliis Catholicis Schmalcaldico oppoſitum, quod Pontifex, poſt devictos à Cæſare Germaniæ Principes, jam pridem animadverteret, bellum hoc non religionis causâ, & ut hæreſes extirparentur, ſed (quod Auctori placet) pro dominandi libidine, & ad ſupprimendam Germaniæ libertatem, geſtum eſſe, quam ob cauſam Pontificem & alios ulteriores ſuppetias Cæſari denegaſſe, atq; ita famoſam hanc ligam eſſe deſiiſſe. Noviſſimam *Proteſtantium in Germaniâ unionem*, eiusdem cum Schmalcaldico fœdere fuiſſe conditionis, nam

quicquid

quicquid *Daniæ Regem*, *Halberſtadium*, *Mansfeldium*, & alios poſt devictum Palatinum, & clade ſemel acceptâ, attulerint, nihil aliud juvaſſe, quàm quod ægrotis evenire ſolêre, quorum quidem vitam pretioſis medicamentis prolongare, ſed prorſus ab interitu liberare non licere; E contrà *Catholicorum Ligam*, ſub alis Imperialibus eſſe firmiorem, utpotè cujus damnum, ſi quod perpeſſa, potentiâ Cæſaris reſarciri queat; Nam licet *Germaniæ Principes*, jam dudum à temporibus *Franciſci I.* ab eiusd. legato *Langeio*, aliiſq; exemplis edocti, ne *Auſtriis* dominatum affectantibus âmpliùs fiderent, & propterea directionem ligæ *Duci Bavariæ* commiſerint, nihil tamen inde effectum fuiſſe, nam transmutatis vexillis, Imperatorem quod directò habere non potuit, per obliquum aſſequutum fuiſſe, &c. Hæc omnia poſtea per *Regis Sueciæ* adventũ, eiusq; liberiorem directionem, quoad Proteſtantium fœdus in aliam formam redacta fuiſſe, *Gallico fœdere* ita firmata, ut aſſeverare oporteat *unionem quæ nunc eſt inter Gallos & confœderatos, ejuſmodi neceſſariis conditionibus & requiſitis conſtare*, ut bellum contra *Auſtrios* & conſocios uſq; dum ſecura pax ſubſequatur, continuare poſſit; Eſſe hîc *potentiam illam* ſufficientem (Gallicam) ad ſubſiſtentiam & conſervationem fœderis perpetui contra domũ Auſtriacam & dependentes, neceſſariam; Eſſe eandem ita *moderatam*, ut Galliæ Reges (quod nunquam) nec hoc tempore alium finem & intentionem, quam omnium fœderatorum libertatem, pacem & tranquillitatem ſibi proponant, eſſe eos ab omni ambitione alienos, ac propterea confœderatos ut ſocios tractaturos, eosq; in cauſa communi nullo tempore deſerturos, quæ & alia multis exemplis Auctor firmare conatus fuit, quæ hoc tempore præterimus.

Verùm quàm difficilia hæc ſint, quæ Gallus per diſcurſum tàm plauſibiliter proponit, idem ipſe ex *Cominæo* (f) *Galliæ Hiſtorico* diſcere potuiſſet; Qui de difficultate horum negotiorum in hæc verba ſcribit; *Facilè quidem & proclive eſt, ut inter potentes Principes bellum exſuſcitetur, ſed ob diverſitatem rerũm quæ incidunt, vix magnâ difficultate componitur; Nocere enim quiſq; ſtudet adverſario ſuo quantùm poteſt, & celeres plerunq; ſunt in ejuſmodi rebus animorum motus, qui poſtquam ſimul in actionem tranſierunt, ſiſti non poſſunt, aut revocari*; Hæc prudentiſſimè *Cominæus*, cùm de paucorum reconciliatione ageret; Quale ipſius judicium

(f) Cominæ. comment. de Ludov. 11. cap. 5.

Digitized by Google

cium (ſi adhuc viveret) futurum, ſi *de omnium ferè Chriſtiani orbis Imperatorum, Regum, Principum ac Rerumpublicarum tot capitibus inter ſe diſſentientum mutuâ amicitiâ reconciliandâ* interrogaretur? Sed eſto ex ſingulari Dei providentiâ ſubſecuturam aliquando pacem illam generalem, numnè in illâ plus ſecuritatis, quàm ſi ſe legibus Imperii & legitimo capiti quisq; rurſus ſubjiciat, habebit? Quemadmodum (ſi pacifica tempora præſertim noſtri Imperii intueamur) ſub alis aquilæ Imperialis, & ſub clypeo juſtitiæ omnes & ſinguli, qui quietè vivere voluerunt hactenus vixerint notum eſt, nec dubitandum, quin tempora meliora, ſub Rege pio, & viridi legum obſervantiâ ſint ſubſequutura. At quis rerum ſtatus ſub novâ illâ unione futurus, nemo eſt qui ignorat, quàm qui fœderum naturam non ſatis perſpectam habet, nam qualiscunq; tandem eorum forma effingatur, tractu temporis vel pereunt, vel minùs potentes, magno cum pudore & damno deſeruntur. (g) Quod in *fœdere Gallico* cum Pontifice & aliis, (de quo *ſupra cap.7.*) *Venetis* & *Florentinis* acccidiſſe, *Iovius* (h) hiſce verbis atteſtatur: *Nam hoc fœdere* (id eſt novâ Pacificatione) *cùm Veneti, tùm Florentini facilè ſunt prætermiſſi, qui non ſine calumniâ Gallorum, eò pacis beneficio nihil adjuti, ſed magnoperè injuriâ affecti, de fluxâ fide Regis conquerebantur*; Et quod de *Potentiâ Regis fœderis moderatrice* tantoperè inculcat *Gallus*, perpendant prudentiores illud quod monet ſæpè citatus *Cominæus*; (i) *Vix enim eſt* (ſcribit) *ut providere ſibi aliquis diligenter ſatis poſſit, quò minùs fallatur, & quò ſunt potentiores Principes, eò major eſt inſidiis & improbitati locus*; *Nam & ſuâ quâdam ſponte illi eò propendent, ut quod libet, licitè ſibi putent &c.* plura nunc omitto; Cæterùm an plus *Gallis* vel *Auſtriacis* eorumq; adhærentibus, in obſervatione Pacificationum fidendum (de quo tantoperè garrit & Auſtriacos calumniatur Silhonius) prolixius quidem Examen, quod nunc brevitatis causâ effugimus, requireret, non obſcurè tamen ex hactenus relatis id apparêre arbitramur, quænam pars alteri, *toties juratas Pacificationes rumpendi & violandi* occaſionem dederit.

(g) vid. infra conſult. 3.

(h) Jovius hiſtor. lib. 26.

(i) Cominæ. d. lib. 3.

SYLLA-

SYLLABVS
CONSULTATIONVM.

I.

Captivorum materia,

Ubi diſſeritur de perſonis in bello juſto captis quid juris Victor in eaſdem conſequatur? Capti quomodo ſint tractandi? An interficiendi? Ad quid Victori ſint obſtricti? Quomodo permutandi, dimittendi, redimendi?

II.

Obſidum materia, *De obſidibus, eorumq; jure, & Victorum in eoſdem poteſtate.*

III.

Confœderationis materia, *Qui fiat, quòd multi Proceres ad propulſandum commune periculum difficulter conſentiant, & quamvis ſemel confœderati fuerint: eadem tamen Societas vix diu ſubſiſtat?*

IV.

Neutralitatis materia, *Ubi de Neutralitate quæſitum, an ea alicui ſuadenda, quæq; commoda & incommoda ſecum trahat, & num* Subditus *vel* Vaſallus *impunè ſe neutralem gerere poſſit?*

V.

Submiſſionis & protectionis materia, *Quâ occaſione indagatur, an Princeps, Comes, Baro, Civitas &c. potentiori cui re-*

ſiſtere non potuit, ad evitandum majus periculum ſe ſubmittere, ejusq́ protectioni dedere poſſit, ita ut propterea crimen læſæ Majeſtatis non incurrat, neq́ pœna, vel bonorum confiſcationi locus ſit?

VI.

Res immobilis (*puta Territorium, Caſtrum, Oppidum*) *jure belli occupata, & hoſti ablata cuinam cedat, & quomodo res* tertii innocentis, *eidem ſit reſtituenda?*

VII.

An autem Victor & acquirens rem immobilem, *eam occupet, & poſſidere debeat, cum priſtino ſuo onere?*

VIII.

De re mobili *in bello capta cujus illa ſit? & quid ſi ab hoſte Titio ablata, & penes hoſtem ipſum vel tertium quempiam inventa, eiq́ rurſus erepta fuerit, ad quem illa pertineat?*

IX.

Iura incorporalia devictorum (nomina *ſcilicet* actiones *&* credita) *an ſimul cum re corporali ita ad Victorem tranſeant, ut Victor nomina & credita vel exigere, vel eadem debitoribus remittere poſſit?*

X.

In caſu cheirographi *inter prædam à privato milite reperti, & deſuper ſolutionem exigente, an debitor ſolvendo militi, liberetur à vero creditore.*

PRÆFA-

Digitized by Google

PRAEFATIUNCULA
ad
LECTOREM.

L*icet commune & tritum ſit axioma*, in bello ſilere leges, armis jus ferri, & omnia fortium virorum eſſe; *ſecundum ſententiam* Livii lib. 5 *&* Tertulliano *teſte*; dolus, aſperitas, injuſtitia, propria bellorum ſunt. *Quæ omnia expreſſit melius* Ennius *Poëta dum in hæc verba ſcribit:*

Pellitur è medio ſapientia, vi geritur res,
Spernitur orator bonus, horridus miles amatur,
Haud doctis dictis certantes, ſed maledictis,
Miſcent inter ſe, inimicitias agitantes
Non ex jure, manu conſertum, ſed mage ferro
Rem repetunt, regnumq; petunt, vadunt ſolidâ vi.

Quod ſanè ſi privatos, eosq; qui ex militiâ parùm participant, inſpexerimus, horumq; commoda & incommoda ponderaverimus certò certius eſt.

Attamen & bellis certa ſua eſſe jura, certasq; leges, eximiæ prudentiæ ICtus Gallus *Pet: Ærodius rer. in omni antiquit. judic. lib.* 10. *tit.* 3. *cap.* 5. eleganter oſtendit, quæ quatenus in bello rectè *incipiendo*, proſperè *gerendo*, laudabiliter *finiendo* conſiſtant, ab aliis *ICtis & Politicis* non ignobilibus (inter quos ex *vetuſtioribus* ſunt *Ioannes Lupus tract. de bello & bellatoribus, Martinus Laudenſis de bello, Franciſcus Arias de bello ejusq, inſtit. Ioannes de Lignano tract. de bello &c.* ex mediâ ætate & *neotericis* laudantur; *Georg. Obrechtus tract. de bell. Albericus Gentiles de jure belli; Victoria de bello; Ioannes Baptiſta Valenzuola de ſtatus & belli ratione, & nuperrimè Hugo Grotius de jure belli & pacis*; taceo alios ſive *Germanos, Hiſpanos, Gallos, Italos,* qui hanc materiam illuſtrarunt.) pertra-

ctatum ſatis & congeſtum eſt; Ego illis in hâc materiâ nihil amplius addo; Nonnulla verò, quæ *ad effectum belli* pertinent, & quæ depulſâ demum militarium temporum nebulâ ſeu injuriâ, in judicia, atq; in conſultationem venire poterint, in otio & exilio examinare libuit, tùm ut appareat, etiam ea, quæ inter arma & bella geruntur certis, *divini, gentium & humani juris* principiis fundari & determinari; cùm quoque, ut quod clade bellicâ turbatum eſt, pacis remedio reformetur. *c. cum per bellicam.* 34. *quæſt.* 3. Interim hiſce fruere Lector benevole & fave. Scribebam Roſchachii Sancti Galli ditionis apud Helvetios, Anno 1633.

CONSVLTATIO
PRIMA.
CAPTIVORVM MATERIA.

Vbi diſſeritur, de perſonis captis in bello juſto, quid juris victor in eaſdem conſequatur? Capti quomodo ſint tractandi? An interficiendi? Ad quid victori ſint obſtricti? quomodo permutandi, dimittendi, redimendi?

SUMMARIA.

1. *Bellorum variæ ſpecies cur in hâc primâ quæſtione ſint præmittendæ?*
2. *Belli diviſio in publicum & privatum.*
3. *In ſolemne & minus ſolemne.*
4. *In juſtum & legitimum, vel minus juſtum & illegitimum.*
5. *Bellum juſtum & legitimum an poſſit eſſe ab utraq; parte tale?*
6. *Bellum injuſtum & illegitimum quodnam?*

7. *Bellorum*

Digitized by Google

7. *Bellorum diviſio in externum & internum.*
8. *De quâ bellorum ſpecie in ſubjectis quæſtionibus ſimus dicturi?*
9. *Tranſitio ad quæſtionem propoſitam.*
10. *Capti in bello juſto, jure Gentium ſervi efficiuntur, & quis inde effectus?*
11. *Ea hodie apud Chriſtianos non obtinent, & quare?*
12. *Victor in genere quid, & quantum poſſit in captivos?*
13. *Duo captivorum genera.*
14 *An captivos aliquo modo interficere liceat? pro affirmativa cum exemplis.*
15. *Pro negativa.*
16. *Quod etiam ad privatos extendendum & quatenus?*
17. *Captivos cùm regulariter interficere non liceat, ijdem rurſus victori quodammodò ſunt obſtricti.*
18. *Ergò aliis dedere ſe non poſſunt.*
19. *Nec Domino, cujus in manibus ſunt, reſiſtere.*
20. *Nec ſine causâ aufugere.*
21. *Quomodo hodiè liberentur, vel permutentur.*
22. *Cognatarum ad hanc materiam pertinentium quæſtionum remiſſiones.*

B*Ellorum variæ ſpecies* (quas *in præfatione citati* Scriptores plenius 1.
pertractant) varios quoque & diverſos producunt effectus; Vnde quòd juris eſt in una, in altera ſæpenumerò non procedit. Ne igitur actum agam, & in ſubſequentibus quæſtionibus, confusè procedam, & diſtinctiones quasdam fundamentales ſæpiùs (quàm par eſt) repetam, rem ab ovo (quod dicitur) exordiar, & præmiſſis bellorum diſtinctionibus, de quâ ſpecie belli deciſiones
noſtræ in effectu loquantur, in primordio oſtendam: Bellum autem 2.
aliud *publicum*, aliud *privatum* eſſe Dd. ſtatuũt; De hoc nihil amplius.
Publicum illud intelligunt, quod publicâ auctoritate geritur. Hoc 3.
rurſus in *ſolenne* & *minus ſolenne* diſpeſcunt, *Bellum ſolenne* ex jure gen-

 tium

tium perhibetur id, quod geritur primò utrinq; ab iis, qui ſummam in Imperio ſeu Republica habent poteſtatem; Secundò cui certi quidam ritus & forma indicendi (qualis eſt Clarigatio, de quâ alibi) adhibetur. *Bellum minus ſolenne* id eſſe ajunt, quod quidem auctoritate ſummi Magiſtratus geritur, ſine tamen prædictis ſolennitatibus ſubſiſtit, & in privatos quoq; (puta rebelles immorigeros) geri po-
4. teſt. Vtrumq; ex causâ, ob quam geritur, *juſtum* & *legitimum* eſt, vel *injuſtum* & *illegitimum*. Sola enim cauſa, illud ab hoc diſcernit, & bona cauſa in bello dicitur *Caput bonæ ſpei*, quòd nimirum triumphus, fortuna & bonus eventus inde ſpectari debeat; Ita *Livius lib.5. in Rhodior. oratione* diſſerit, *certè quidem vos eſtis Romani, qui ideò felicia bella veſtra, quia juſta ſint, præ vobis fertis, nec tàm exitu eorum, quòd vincatis, quàm principiis, quòd non ſine causâ ſuſcipiatis gloriamini.* Vnde tritum illud:

\- - - - *tandem bona cauſa triumphat.* Et *Propertius:*

Frangit & attollit vires in milite cauſa,
Quæ niſi juſta ſubeſt, excutet arma timor.

5. Et certè quin bellum ab unâ parte poterit eſſe juſtum & legitimum, ab alterâ verò injuſtum & iniquum, nemo dubitat. *Annè verò ab utrâq; parte, juſtum, legitimum & licitum haberi poſſit?* ambigunt nonnulli, *Antonius Quetta* ICtus non incelebris *conſ. 14. n. 13.* ita à contrario ſenſu argumentatur, quod ubi bellum ab una parte dicitur eſſe juſtum, neceſſariò ex alterâ ſit injuſtum; Quod & verum agnoſco, ſi de juſtitia unius partis vel expreſsè conſtet, vel ſi ratione Dei (qui eſt cordium ſcrutator & omnia perſpicit) rem conſiderem; Huius enim reſpectu ſemper neceſſe eſt, alterutrius cauſam eſſe iniquam. *Achat. Enenchel. de privileg. parent. & liberor. prin. 1. part. 9. n. 27.* ratio eſt, quia apud Deum juſtitia alicuius rei, non dependet ex quadam credulitate, ſed certâ ſcientiâ; Verùm politicè & ratione hominum, (qui interna penetrare tantoperè nequeunt) cauſa & finis, ſi modò ſpeciem & imaginem juſti habeant, dubitationem inferũt, ita ut ſi de partium jure, ex aliâ ratione clarâ & perſpicuâ, controverſia decidi nequeat, utrinq; bellum juſtum reputetur. Quod & in privatis litibus, haud rarò contingere, non obſcurum eſt, utpotè in quibus, ab initio vix diſcernitur, quis juſtè litiget, & utraque ſæpe pars, juſtam litigandi cauſam habere videtur, quo facit illud *Ariſto-*

telis

Digitized by Google

telis 3 Rhet. cap. 17. cùm in litibus juris controverſi neutrum improbum eſſe docet. Ita quoq; quoad effectum *juris*, ut ſcilicet bellum notabiliter juſtum, non magis operetur, quàm quod præſumptivè juſtum, & legitimum exiſtimetur, bellum ab utrâq; parte juſtum habetur, juſtumq; producit effectum, & capta capientium fieri, efficit, prout in ſeqq. quæſtion. patebit; adde quæ ſubtiliter diſputat 6.
Hugo Grotius de jur. bell. & pacis, libr. 2. *cap.* 23. *n.* 13. *Leonh. Leß. de juſt. & jur. lib.* 2. *cap.* 13. *dubit.* 3. *n.* 30. *Covaur. in reg. peccatum.* 2. *p.* §. ij. *n.* 6. E quibus, quodnam bellum juſtum eſſe, & dici poſſit, clarè conſtat; Nam ſi juſta belli gerendi cauſa adſit, & is debito modo bellum incipiat & moveat, qui bella gerendi poteſtatem habet, quin tùm juſtum & legitimum bellum ſit, nemo eſt, qui ambigit, ſecùs ſi requiſita illa deficiant, de quibus omnibus prolixè *Hugo Grotius d. tract. paſſim, & Dd. in præfatione allegati. Barthol. tract. de repreſſal. Iohan. & Paul. de Lignan. tract. de bell. & repreſſal.* quibus jungendi moderniores. *Lipſius Polit. libr.* 5. *cap.* 4. *Roſenth. de feud. cap.* 8. *concl.* 20. *n.* 11. *& ſeqq. Gail. de pac. publ. libr.* 1. *cap.* 4. *n.* 40. *& ſeqq. in terminis. Anton. Quetta. conſ.* 6. *per tot. Georg. Everhard. vol.* 1. *conſ.* 17. Demum eſt & alia belli diviſio, quâ in *externum* & *internum* ſive *civile* diſpeſcitur; De *priori ſpecie*, ut plurimùm hactenus egi; *Civilia bella*, utrunq; etiam ſuis poſſint conſtare cauſis, nihilominùs uti odioſa, & Reipublicæ nimis nociva, plerumq; ceu illicita, impia & abominabilia exiſtimantur; *partialitas* enim teſte *Baldo, in l. unica. C. de Caduc. tollend.* in civitate eſt id, quod vermes in caſeo, & eiusmodi bella, latrocinia magis, quàm bella ſunt dicenda; ac propterea in bellis civilibus capta, non fieri capientium tradit *Grotius d. tract. lib.* 3. *cap.* 6. *Georg. Everhardi. vol.* 2. *conſ.* 17. *n.* 14. quâ de re infrà *quæſt.* 6. *& ſeq.* Bellorum autem civilium mala, piè & doctè deſcribit *D. Auguſtinus d. civit. Dei lib.* 3. *cap.* 23. 7.
Quamvis verò hactenus adducta, nonnullis à quæſtione præſenti 8.
aliena videri poſſent, ad id tamen allata conducunt, quod hiſce præmiſſis, multæ inanes repetitiones evitentur. De *bello* itaq; *publico, juſto & legitimo, ſive reverà tali, ſive præſumptivè* eiusq; effectibus & conſequentiis in ſubſequentibus conſultationibus agam.

Nunc ad propoſitam quæſtionem tranſeo, & quid *de perſonis in* 9.
bello captis ſentiendum explicabo; Ne autem quid Iura gentium velint,

lint, & antiquitas obſervârit, ſicco (quod dicitur) pede planè præ-
10. teream, tritum eſt captos in bello juſto & legitimo Iure gentium olim in ſervitutem redactos & ſervos effectos eſſe, *l. 5. ff. de ſtat. homin. L. poſtliminij. §. 1. ff. de captiv.* Idq; etiam non nemo *ad Reges* extendit *Iohan. Coraſius ad d. l. 5. Verb. ab hoſtibus capiuntur.* Hoc tamen certo reſpectu intelligendum arbitror, ſcilicet Regibus quidem captis, libertatem eripi videri in eo, quòd vectigales & ſtipendiarii efficiantur, non verò, quòd uti mancipia haberi & tractari debeant; Ita de *Hannibale & Carthaginenſibus* ſcribit *Livius lib. 20. Hannibal vectigalis ſtipendiariusq́, & ſervus populi Romani à patre relictus*; & *Antiochus* ſervientium Regum ditiſſimus *à Tacito lib. 2. hiſt. cap. 51.* appellatus eſt; Humanius enim viſum fuit captos ſervare, quàm occidere (quod Iure gentium victoribus licuit) *Barthol. in l. in laqueum. 55. acqu. rer. domin. VVeſemb. in parat. ff. de ſtat. hom. n. 4.* Atque hinc Dominis in ſervos quodvis patrare licitum fuit; In ſervum enim Domino, nihil non licere, dixit *Seneca.* Nulla perpeſſio eſt, quæ non illis impunè imponatur, nulla actio quæ non quovis modo imperetur aut extorqueatur, ita ut etiam ſævitia Dominorum in perſonas civiles impunita ſit, niſi quatenus lex civilis, ſævitiæ modum finemq; imponit. *Apud omnes peræq; gentes (ait ICtus in l. 1. ff. de his qui ſunt ſui, vel alien. jur.) animadvertere poſſumus, Dominis in ſervos vitæ necisq́, poteſtatem fuiſſe.* Atq; indè eſt, quòd ſervi eo jure pro mortuis ſint habiti. *l. intercidit. 59. ff. de condic. & demonſt. l. cum his. 32. §. 6. ff. de donat. int. vir. & uxor. l. ſervitutem. 229. ff. de R. I.* & quadrupedibus, quæ gregatim paſcuntur, comparati. *l. lege Aquiliâ. 2. §. ut igitur. 2. ff. ad l. Aquil.* Imò etiam jure civili ſervi pro nullis habebantur. *l. quod attinet. 32. ff. de R. I.* & nulla in eos cadebat obligatio *l. in perſonam 22. ff. de R. Iur.* Deniq, alia quoq; ratio *Romanis* occaſionem dedit, ne captivos occiderent, juventutem quippe & virilis ætatis viros, ex devictorum regionibus, in ſuas transtulêre, quibus (Romanorum legibus & moribus aſſuetis) poſteà in bello utebantur; Nam uti ait *Eutropius hiſtor. lib. 7. vicit* (Auguſtus) *prælis Dacos Germanorum ingentes copias cecidit, ipſos quoque trans Albim fluvium ſubmovit, qui in Barbarie ultra Rhenum eſt. Hoc tamen per Druſum privignum ſuum adminiſtravit, quo bello* C. C. C. C. *millia captivorum ex*
11. *Germania transtulit, & ſupra ripam Rheni in Gallia collocavit.* Hi tamen effectus,

Digitized by Google

effectus, uti quoq; ipſum ſervitutis jus tale, hodiè apud Chriſtianos non obtinet; nec enim ampliùs capti in bello fiunt ſervi & mancipia, ita ut mancipiorum more, vendi poſſint, prout tradit *Les. de juſt. & jur. lib. 2. cap. 5. dub. 4. n. 12. Didac, Coavarruv. in c. peccatum part. 11. §. 11. n. 6. Victoria de jur. belli. n. 42. Alber. Gentil. de jur. bell. lib. 2. cap. 15. & ſeqq. Georg. Everhard. vol. 2. conſ. 15. n. 15.* licet nihilominus *captivorum venditio de facto* & certo modo hodiè inter milites practicetur ac vigeat; Præterea quod dixi, captivos apud Chriſtianos non fieri ſervos, duobus modis *limitatur*; *Primò*, quoad *Subditos rebelles*, quos in ſervitutem redigi poſſe exiſtimat *Morla in emporio juris tit. ult. quaſt. 5.* Nec mirum, ſi ob ſeditionem & nefandam rebellionem ſubditi libertate, privilegiis & juribus priventur, & duriori jugo (quod jam multis in locis familiare eſt) premantur, libertas ſiquidem (uti prudens quiſpiam dicebat) amittetur. *Secundò* nec minus jus ſervitutis in bellis contra *Turcas* & *Saracenos*, alioſq; Barbaros & Infideles in uſu eſſe, teſtes ſunt. *Angel. in §. item ea. & §. fin. Inſt: quib. non eſt permiſ. fac. teſtam. Alberic. in l. hoſtes. ff. de V. S.* & ut obiter hæc inſeram, jus ſervitutis certo reſpectu, nec Chriſtianis legibus contrariari, nec Reipublicæ inutile eſſe contra *Bodin. de Repub. libr. 2. cap. 8.* meliori genio ſtatuunt *Auger. Giſlin. Busbeg. epiſt. 3. legat. Turcicæ. R. P. Adam. Contzius. Polit. libr. 8. cap. 15. & Auctor diſcurſus Iuridico-Politici peculiaris,* ſub tit. *de ſervitute in Republica Romana iterum introducendâ, impreſſi Francofurti Anno 1626.*

Redeo ad jus victoris in captivos; Licet itaque illa ſervitutum 12. jura quodammodò apud Chriſtianos ſint abolita, de eo tamen conſtat, manere nihilominùs jus quodpiam Victori in captivos etiam inter Chriſtianos, id quod *Imperatorium* appellitat *Cicero Verrina 3.* Hanc forſan ob cauſam, quod Duces belli, partâ aliquâ de hoſtibus victoriâ, militum acclamatione *Imperatores* ſalutari conſueviſſent; Quod jus in eo conſiſtit (brevibus tradam, quod ampliſſimos habet effectus) quòd victoris ſit, *leges dare & velle, victi accipere & obſequi*; *Quodcunq; libuit facere victori, licet,* ait *Seneca*; Quamobrem victoriæ legem eſſe, *væ victis* tradit *Pet. Ærod, rer. jud. libr. 10. tit. 2. cap. 3.* De eo itaque nullum eſt dubium, quin durante bello, & deditione nondum factâ Victori majora liceant, & verum ſit, quod *Marcellus*

Digitized by Google

apud *Livium lib.* 21. dicit. *Quidquid in hoſtibus feci jus belli defendit.* At victoriâ obtentâ, & reſiſtentiâ jam ceſſante, Chriſtianum erit victis & captivis parcere; Imperatorium quippe eſt

Parcere ſubjectis, & debellare ſuperbos.

Et uti reſcripſit *Claudius* Imperator, *Eunoni* apud *Tacitum lib.* 12. *Quantâ pervicaciâ in hoſtem, tantâ beneficentiâ in ſupplices utendum.* At num in victos clementiam vel ſeveritatem exercere oporteat, alibi peculiari

13. quæſtione pertractabo. In ſpecie propoſitum noſtrum aggreſſurus, *duo captivorum genera* ſeſe offerunt, vel enim ipſi *Principales,* veluti *Reges, Principes & Duces* capti ſunt, vel alii ex reliquâ militum cohorte; Vtrovis modo dubium occurrit, *An tales captivi interfici poſſint vel de-*

14. *beant?* Sunt nonnulli, qui *pro affirmativa* pugnant, atq; victoriæ jus, etiam ad jus vitæ & necis extendunt, quod *belli jus* nuncupant ſecundum illud *Papinij:*

Nec querimur cæſos, hæc bellica jura viceſq;
Armorum - - - - -

Et ſanè ſi quis *Hetruriæ Doctorem Machiavellum in ſuo Principe* conſuleret, reſponſum tali viro dignum acciperet, *vim omnem ſæviendi ſemel eſſe effundendam*; *Vitam devicti mortem eſſe victoris,* & vice verſâ, in ſumma ait *Italus*: (huomo morto non fa piu guerra. Huiusmodi vindictæ exemplum (occaſione tamen datâ) *Bajaſetes primus* (quem *Childerun Chan* à fulmine *Turcæ* dicunt) oſtendit, hic cum decennalis victor, tandem magno prælio à *Themire Chano* (quem *Temir-lancum* à claudicatione item vocant) victus, captus, primùm honeſtè exceptus, demùm interrogatus (adſcribam verba *annalium Turcicorum*, quæ eadem habet *Iuſt. Lipſ. in monit. polit. libr.* 1. *cap.* 5. *Monit.* 2. *n.* 4.) *ô Chan* (inquit) *magnas uterq; Deo gratias debemus, ego quod claudus ille, ab ipſis Indiæ finibus, ad mœnia Sivaſtæ Imperium extenderim, tu quod à Sivaſta ad ipſos Pannoniæ fines, orbem terræ inter nos partiti penè ſumus, debemus igitur gratias, atq; ego reddidi, & reddam; Tu verò parum fortaſſe memor, gratâq; mente fuiſti, & ideò hæc calamitas intervenit; ſed age mi Chan, ſi ego in tua ſic eſſem poteſtate, quid ageres? dic liberè & veraciter.* Ibi aiunt, *Bajaſetem,* qui feroci & elato animo erat, ſubjeciſſe; *Equidem te ſi numen victoriam annuiſſet, in ferream caveam incluſum circumduxiſſem, ſpectaculo & oſtentui cunctis,* *Temir* eo audito, ſententiâ hac in ipſum eſt uſus, &

ſic

Digitized by Google

ſic incluſit: Miſer triennium ferè ita vixit, & cum deſperatâ liberatione audiviſſet, in *Tartaros* ſe abducendum, caput validis iteratisq; ictibus caveæ ferreæ incuſſit, & indignantem animam ſic emiſit; Atq; hanc eandem ob ſecuritatem, cùm Carolus *Andegavenſis* contra *Manfredum*, ad utriusq; *Siciliæ Regnum* occupandum à Pontifice vocatus *Conradinum Sueviæ Ducem*, eius familiæ ultimum, paternas ditiones repetentem, cæpiſſet, carnificis manu cum inſigni nobilitate, nefandâ cæde interfici juſſit, hiſtoriam pleniùs narrat *Pandolph. Collenut. in hiſtor. Neapolit. & Galliæ Hiſtoricus Ioan. de Serres en inventaire general, de l' hiſtoric. de France en Lovijs, 9.* Vbi ignominioſum hoc ſpectaculum veſperis *Siculis* recompenſatum fuiſſe tradit; Iudicium de hoc crudeli facto videre licet apud *Bernhard. de la Roche tract. de Parlam. Franc. lib. 13. cap. 19. Auctor Chronici Chronicor. in Ducibus Sueviæ, in Friderico II. vol. 1.* ſubjicit, quòd *Henricus Truchſeſſius de VValdpurg*, morti ipſius *Conradini* Domini ſui adſtans, cùm annulum ſignatorium ei *Conradinus* digito extractum porrigeret, inſignia Sueviæ ab eo conſecutus ſit, quæ etiam ad ſuos (putà modernam Truchſeſſiorum, ſive Sacri Romani Imperii Dapiferorum hæreditariorum perilluſtrem familiam) transmiſit. *Mariæ Stuartæ Scotiæ* Reginæ miſerabile exemplum refert *Guilielmus Cambdenus*, aliis nunc parco.

Sed hæc quidem ex *vindicta, vel rigore juris bellici* (quod dicunt) 15. ita victores poterunt, maximè ſi neceſſitas, perſonævè victæ conditio, & extrema pertinacia hunc procedendi modum exegerit; Aliàs pium magis & Chriſtianum erit, quâdam moderatione in captivos uti, multa quippè nonnunquam licent, quæ tamen laudabilius eſt omittere quàm facere; *Omnia* (inquit Apoſtol. Paulus 1. Cor. 6.) *licent mihi, ſed non omnia expediunt*, Vnde Regem ſive Imperatorem informans *Claudianus* rectè ait;

Nec tibi quid liceat, ſed quid feciſſe decebit,
Occurrat - - - -

Non enim *ſic crudelitas inimici vindicanda, ut crudelior eſſe judiceris*; ſcribit *Laurentius Valla lib. 2. de Ferdinando Arragoniæ Rege.* Omnium itaq; pulcherrimum Victoriæ ſuæ fructum percipiet Victor, ſi ita in victos agat, ut & nocere ultrà non poſſint, & ut nocere ultrà nolint, immò doleant, ſe non citius victos eſſe. Duo enim hæc ſunt ſumma capi-

Digitized by Google

ta, in quibus jus victoriæ conſiſtit; *injuria accepta ultio*, *& in poſterum ſecuritas.* Quæ ſi ſine ſanguine poſſit obtinere, victor, rectè aget, ſin minùs jure ſuo utatur, neceſſe eſt; Vide etiam hanc in ſententiam pulchrè *Hug. Grot. tract. de jur. belli & pac. libr.* 3. *cap.* 4. *&* 11. paſſim *VVilhelm. Ferdinand. ab Efferen. in manual. Polit. lib.* 5. *punct.* 7. *in fin.* Taceo quòd Rex in Regem, vel Dux contra Ducem tanquam Subditus non delinquat, atque ita ceu pár in parem vi jurisdictionis animadvertere nequeat *per text. in l. nam Magiſtratus. ff. de recept. arbitr. gloſ.* 1. *ibid. & text. in l. à quo. §. tempeſtivum. ff. ad* 5. *c. Trebellian.* latè *Tuſchus. pr. concl. lit. P. concl.* 89. *Sichard. conſ. feud.* 1. *n.* 54. *Ant. Quetta. conſ.* 92. *n.* 7. *Gail. de arreſt. Imp. cap.* 4. *n.* 2. Quo argumento etiam uſus fuit *Conradinus Sueviæ Dux* (de quo paulò ante) teſte *Pandolpho Collenutio in compend. hiſtor. Neapol. libr.* 4. *fol.* 125. Principes enim ſemper ſunt Principes, & qualitas Regia ſemper unita eſt perſonæ Regis, licet cathenis ſive aureis ornatus, ſive ferreis ſit alligatus. *Rex Pyrrus ab Alexandro* captus, interrogatus, quomodo vellet eſſe tractatus, reſpondit more regio, & pergenti Alexandro anne quid amplius cuperet, nihil dixit, annuendo, ſatis ſibi fieri, ſi Regis inſtar haberetur. *Bernhard. de la Roche. de Parlam. Franc. lib.* 13. *cap.* 19. Vnde cùm *Valentinianus* Imperator *Iovino Duce* bellum gerebat adverſus Alemannos; Accidit ut Rex inimicus ab haſtariis interciperetur, quos Iovinus miſerat per aliud iter ad diripienda tentoria Alemannica, & ut eum Regem milites ſuffixum patibulo miſerè interfeciſſent; Facinus erat duplex ſanguinem Regium effudiſſe, & id propriâ auctoritate commiſiſſe, non juſſu, non Imperio Ducis; Statuerat igitur Iovinus in Tribunum animadvertere, & procul dubio eundem damnaſſet (inquit *Ammianus* & poſt eum *Pet. Ærod. d. lib.* 10. *tit.* 2. *cap.* 4.) niſi evidentibus documentis conſtitiſſet, facinus illud militari impetu commiſſum, non juſſu, non conſcientiâ, non diſſimulatione tribuni; Majori etiam cum laude, primogenitus *Angliæ* Regis, *Ioannem Franciæ Regem* in prælio *Pictavienſi* anno Chriſti 1356. ab Anglis captum, ut hoſpitem amiciſſimum tractavit, & uti amicum in Anglia recepit, quam hiſtoriam deſcribit *Froſſard. Tom.* 1. *hiſt. cap.* 165. *&* 173. adde *eund. lib.* 1. *pag.* (*m.*) 53. *& Cominæ. comm. lib.* 10. *p.* 701. *Carolus V.* Imperator *Franciſcum I. Galliæ Regem*, in prælio *Papienſi* captum, ſatis honorificè

Digitized by Google

norificè in Hiſpaniis habuit, & poſtmodum pace factâ liberum dimiſit. Idem *Carolus Ioannem Fridericum Saxoniæ Electorem*, apud *Mulbergam* captum, & licet per ſententiam capitis damnatum, liberum tamen dimiſit, ſolâ ſcilicet clementiâ adductus, *cùm totius Germaniæ intereſſet, ne ad extremam ſalutis deſperationem ij compellerentur, qui ſpem ſuã in Cæſaris manſuetudine poſitam, ſolo Friderici exemplo librabant. Ludovic. ab Avila de bell. German. lib. 2. p. (m.) 269. Lamb. Hortenſ. de bell. Germ. lib. 7. p. 405.* Quod de Regibus & exercituum Ducibus dixi, idem 16. quoque in aliis privatis captivis obtinet. *Caſus* tamen ſunt obvii, in quibus circumſtantiæ contrarium ſuadent, & captivi licitè, & magnâ cum utilitate Reipublicæ, interfici poſſunt. Prædicta ergò *regula*, quòd captivi non ſint occidendi, *limitatur Primò* ſi id fieri oporteat, vel *ad terrorem*, vel ex *jure Talionis*, quâ ratione Anno Chriſti 1523. *Ioannes de Medices* (unus ex Ducibus *Caroli V.*) contra fidem datam *Helvetios* nonnullos occidit, qui ut ſuos vindicarent, omnes etiam Hiſpanos, Cæſarioſq; alios interfecêre. *Bellag. libr. 2. fol.* 178. licet hujusmodi jus Talionis admittere nolit *Hug. Grot. de jur. bell. & pac. lib. 3. cap. 11. n. 14.* indies tamen ita practicari videmus. *Limitatur Secundò*, & captivi occidi poſſunt, qui durante pace, nec præviâ diffidatione more latronum alios invadunt. Non enim ſunt veri hoſtes, nec jure & privilegiis hoſtium gaudent, *infra ead. decad. conſult.* 8. paſſim. *Limitatur Tertiò* in iis, qui delictum ante militiam vel etiam durante captivitate, tale perpetrant, ut etiam propterea de jure interfici queant; Sub tali colore *Gandavenſes Imbercortum & Cancellarium* captos carnificis manui tradidêre. *Comina. comm. libr.* 8. *Limitatur Quartò* non procedere *in ſubditis rebellibus* maximè auctoribus rebellionis (den Redlingsführern) & qui rebellionem ſuſcitârunt, foverunt, &c. in hosce enim maximè juſta eſt ira, quod tamen quatenus fieri poſſit & debeat, peculiari loco tractabitur. *Limitatur Quintò* in bellis Turcarum & Barbarorum, quia hi captivos occidere ſolent, ſic circa annum Chriſti 1396. cùm Galli ob æmulationem cum Hungaris, contra Turcam infeliciter pugnaſſent, & *Proceres ferè omnes ob armorum ornatum & ſplendorem capti eſſent, Barbaris magnum ab eis emolumentum exſpectantibus, & à Victoria Rex Baſam, cùm ex ipſius mandato Cæſorum numero perluſtrato, è ſuis multò plures interemptos audiſſet, irâ vehe-*

mentiori percitus, crudeliſſima morti ſubjecit circiter trecentos nobiles, tàm Gallos, quàm Hungaros atq; Germanos, ſunt verba translatoris *Froſſardi. hiſtor. lib.* 4 *pag. (m.)* 271. Quomodo demum *Burgundi* filium, idem Rex allocutus ſit, & cum aliis dimiſerit, notabilis penes eundem au-
17. ctorem lectio eſt. Atq; hæc quidem de principali quæſtione; cæterùm ad *captivorum* quoq; *materiam* monere neceſse eſt, quòd ſicuti à victoribus clementiam & fidem exſpectant, ita etiam è contra victoribus certo modo, fide obſtricti ſint; Ergò ſive apud eosdem permaneant, ſive ad pretium pro captivitate afferendum dimiſſi fuerint, ſi illud ferre vel habere nequeunt, nihilominus ob fidem datam redire debent; Niſi tamen fidem dederint, de aliquâ re præſtandâ, quæ ſit contra jus publicum vel militare, taliter enim fidem
18. ſervare non tenentur. Hinc etiam captivus invito victore, alii ſe dedere non poteſt, ſuâ enim pactione, jus tertio quæſitum auferre nequit, id quod de jure veriſſimum. Nam licet ſervi non efficiantur, ita ut domino invito, ſervitutis jus excutere nequeant, victor tamen jus aliquod capiendo in eorum perſonas conſecutus eſt, quòd ipſi
19. invito adimi non debet. Nec etiam Domino ſeu Victori (illæſo ju-
20. ſtitiæ officio) reſiſtere poſſunt. Immò in bello juſto captum (niſi intollerabilis ſævitia, hanc illi neceſſitatem imponat) ſalvâ conſcientiâ aufugere non debere, ex *Scholaſticorũ* traditione refert *Hugo Grot. d. tract. lib.* 3. *cap.* 14. *n.* 7. *Arod. rer. jud. lib.* 3. *tit.* 5. *cap.* 12. Quamvis de captis in bello injuſto, aliter ſentiat idem *Grot. d. lib.* 3. *cap.* 7. *n.* 6. adde tamen quæ de fugâ ſervorum ad ſuos jura civilia diſponunt §. *item ea. Inſt. d. rer. diviſ. l. nihil.* 26. *ff. de capt. & poſtlim. reverſ. Covar. ad c. peccatum* 2. *p.* §. 11. *n.* 6. *& lib.* 1. *var. reſol. cap.* 2. *n.* 10. & diſtinctionem *Leſſij, tract. d. juſt. & jur. lib.* 2. *cap.* 5. *dub.* 5. *n.* 24.

21. Et demum ut captivi ad meliorem fortunam redeant, vel etiam protenus liberentur, hodiè vel *permutari* vel *dimitti* ſolent; *Permutantur* cum aliis, qui ex adversâ parte ſunt captivi; *Dimittuntur* autem, ut plurimùm prætio pro captivitate ſoluto, quod & λύτρον ſive taleam, vulgò Ranzon/ viſcatto, oder Löſegelt/ appellitant, & in locum obſoletæ ſervitutis ſucceſſit. *Covarruv. c. peccatum. p.* 2. §. 11. *n.* 6. *Fachſi. conſ.* 4. *n.* 7. *inter conſ. Piſtor. vol.* 2. *Boſſius tract. crim. tit. de captur. n.* 58. *&* 74. Quod prætium quale ſit? à quo præſtandum? & ad quem perve-

perveniat? nunc breviter videbo. *Quantitas* nullibi definita reperitur, ſed Chriſtiana Charitas quemlibet meritò edocere deberet, ne nimium exigeret (quamvis paucorum hâc in re reperiatur miſericordia) niſi itaq; certi quid de prætio convenerit, eiusdem æſtimatio in arbitrio victoris manet; Sanè (Regibus, Ducibus, aliisq; præcipuis perſonis exceptis) hodie ferè uſu receptum videtur, ut captivus lytri loco tot ſolvat, quot menſtruum ſtipendium meret, ſed laudabile eſt in hâc materiâ *Pyrrhi* ad *Romanorum* Legatos (qui pro redimendis captivis miſſi erant) reſponſum, quos ita alloquitur, iisdem captivos liberè dimittens

Nec mî aurum poſco, nec mihi pretium dederitis,
Non cauponantes bellum, ſed belligerantes.
Ferro, non auro vitam cernamus utriq;.
Vosne velit, an me regnare Hera; (fortuna) quidq; ferat
ſors?
Virtute experiamur; Et hoc ſimul accipe dictum;
Quorum virtuti belli fortuna pepercit,
Horundem me libertati parcere certum eſt,
Dono ducite, doq; volentibus, cum magnis Diis.

Aliàs captivorum redemptio multum favoris habet, maximè apud Chriſtianos, quibus lex divina hoc miſericordiæ genus ſingulariter commendat. *Matth.* 25.36.39. *Grot. d. lib.* 3. *cap.* 21. *n.* 23. 24. *& ſeqq.* Ex quo eſt, quòd Subditi pro redimendis captivis, qui pro ſalute Patriæ militarunt, ad collectas teneantur, quia pietas & publica neceſſitas eandem injungit *arg. c. cum Apoſtolus. c. prohibemus de cenſibus, & ſimilibus.* Quem tamen favorem nolim extendi; ad fugitivos & deſertores militiæ, uti etiam illos, qui quidem (prout indies experientia tradit) miſeros ſubditos contributionibus vexare, eosq; excoriare norint (ad quos rectè refertur illud *Lucani lib.* 10.

Terrarum fatale malum, fulmenq; quod omnes
Percuteret populos, pariterq; & ſydus iniquum
Gentibus) - - - -

Sed ubi ad prælium ventum, hoſte vix conſpecto, ſe dedunt, captivosq; ſiſtunt; Perſimiles enim *Romani* infames judicarunt, & *Titus Imperator* militem qui captus aufugerat ab hoſtibus, exauctoravit,

quòd

Digitized by Google

quòd vivus captus eſſet à Iudæis; Immò *Roma* nunquam indulgens
" fuit in captivos, ut eſſet inſitum militibus AUT VINCERE AUT
" EMORI, *Petr. Ærod. rer. jud. lib.* 10. *tit.* 2. *cap.* 1. *ubi cap.* 2. alium de captivo proponit caſum, adde *Gail. de pac. publ. lib.* 1. *cap.* 4. *n.* 32. *&* 22. *ſeqq.* Pretium hoc pro liberatione militum à captivitate, an belli
Q. Duces teneantur præſtare, & ſuâ pecuniâ captivos redimere? diſputat *Petr. Heig. part.* 2. *quæſt.* 32. *n.* 5. & tractabo *in ſeqq. Decad. peculiari loco.* Quòd ſi verò alius quiſpiam ſive expeditione, & conventione, ſive ex commiſeratione captum ab hoſte redimat, redemptus redemptori tamdiu manet obligatus (etiam quoad arreſtum & retentionem perſonæ) donec pretium redemptionis rurſus exſolvatur *text. in l. qui in teſtamento.* §. 1. *ff. de teſtam. & ſimilib. Gail. de pac. publ. lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 12. Num etiam pactio ſive conventio de pretio facta reſcindi poſſit, ex eo capite, quòd captus deprehendatur eſſe locupletior, quàm antea creditum fuit? Et an pretium non ſolutum, ante mortem captivi, ab hærede debeatur? tractat *Hug. Grot. d. cap.* 21. *n.* 27. *& ſeqq.* Quoad *priorem* autem quæſtionem, ſi ſemel de pretio conventum, eam conventionem ſub prætextu, quòd captus plus in ære habeat, & dare poſſit, reſcindi non debere poſt *Guidon. Papam quæſt.* 113. tradit. *Ioh. Papon. de arreſt. Franc. libr.* 5. *tit.* 6. *arreſt.* 1. jus itidem captos ſervandi, & pro iiſdem pretium liberationis ſumendi ſolet concedi. *Singulis qui ceperunt* (extra perſonas eximiæ dignitatis, vel niſi captivi graviùs deliquerint, ita ut pro pretio dimitti nequeant, aliàsvè circumſtantiæ ſuadeant, ut ei qui bellum gerit, ſint relinquendi) adde quæ diſputantur *infra conſultat.* 3. Cæterùm captivi domum reverſi, quid jure poſtliminii recipiant latè tradit *Grot. d. tract. lib.* 3. *cap.* 9. *per tot.* *VVeſemb. in parat. ff. de jur. poſtlim. & ibid. Dd.* communiter.

CON-

Digitized by Google

CONSVLTATIO
SECVNDA.
OBSIDVM MATERIA.

De Obſidibus, eorumq́; jure, & Victoris in eoſdem poteſtate.

Summaria.

1. *Obſides quinam? Quotuplices? Cur? Et quales dari ſoleant?*
2. *An etiam abſentes & inviti?*
3. *Obſides quomodo olim ſint habiti?*
4. *Hodie in quonam ſint ſtatu?*
5. *Quæſtiones in hâc Materiâ ventilandæ.*
6. *Obſides illas à fide aufugere non poſſunt.*
7. *Debitor ad pœnam carceris obligare ſe poteſt.*
8. *Quo facto ex carcere impunè non aufugit.*
9. *Quod & in fidejuſſore obtinet.*
10. *Obſides ſi aufugerint, & à dante recepti fuerint, an fides data propterea violata cenſeatur?*
11. *In quem finem hodiè Obſides dentur?*
12. *Obſidum datio & fidejuſſio, quam interpretationem recipiant?*
13. *Obſides dati, ſi id quod promiſſum præſtitum ſit, liberandi.*
14. *Pignoris & fidejuſſoria obligatio tranſit ad hæredes.*
15. *An idem in obſidum obligatione obtineat?*
16. *Obſides an ad pœnam corporalem obligare ſe poſſint?*
17. *Concluditur de jure, pro negativa.*
18. *Quid? ſi quis de facto id fecerit, annè executiò in corpore fieri poſſit?*
19. *Rationes & exempla pro affirmativa.*

20. *Stat melior ſententia pro negativa.*
21. *Quæ tamen limitatur & demum extenditur.*
22. *Concluditur hæc Conſultatio inſigni Philippi Cominæi loco.*

QVæſtione ſeu Conſultatione antecedenti de perſonis captis principalibus diſſerui; Nunc de OBSIDIBUS nonnulla afferam, qui ut plurimùm inter perſonas acceſſorias refe-
1. runtur; Neq; tamen id ſemper; Nam duo invenio Obſidum genera; *Primum* eſt eorum, qui ab hoſte vel victore *inviti* abducuntur, & tamdiu retinentur, donec aliquid fiat, vel præſtetur; *Secundò alij* Obſides ſunt *voluntarij*, & conſentientes, atq; in hunc finem dantur, ut ſimiliter pax publica, induciæ, vel alia promiſſa ſerventur. *Hering. de fidejuſſor. cap.* 20. §. 9. *n.* 591 *& ſeqq. Gail. de pac. publ. libr.* 2. *cap.* 2. *n.* 10. Dari autem & poſtulari ita Obſides poſſunt, qui victori pro ſecuritate ſatisfecerint. Hoſti quippè ſive ſocio (cui dantur) ſatisfieri ſufficit, quemadmodum opinatur *Petr. Ærod. rer. judicat. lib.* 3. *tit.* 5. *cap.* 15. ſic conſuetudine quaſi receptum, ut filii Obſides dentur teſte *Iohan. Sichardo ad rubr. c. de patrib. qui fil. diſtraxerint n.* 9. Atq; hoc modò *Carolus* II. *Galliæ Rex Iacobo Regi Arragoniæ obſides* reliquit filios tres, *Ludovicum* ſecundò genitum, *Robertum* quartò genitum, & *Iohannem* Principem Moreæ: *Collenut. in comp. hiſtor. Neapolit. lib.* 5; & *Franciſcus* I. *Galliæ Rex* in prælio Papienſi captus *Carolo V.* Imperatori & Hiſpaniarum Monarchæ Anno 1526. filios obſides de-
2. dit: *Sleidan. hiſt. lib.* 6. An autem poſteriori modo (pro aliis ſcilicet) à Republicâ, vel communitate abſens aliquis, vel etiam invitus, Obſes hoſti adſignari queat, non immeritò movetur? & non poſſe, exemplo cujusdam Præfecti concludit. *Petr. Ærod. d. tit.* 5. *cap.* 22. Quod & juri communi conſentaneum eſſe autumo; Quis enim invitas & non conſentientes perſonas aliis obligabit? Licet utilitate & neceſſitate publicâ ita efflagitante, Subditum (non etiam Vaſallum) obſidem invitum, ab eo qui imperium habet, dari poſſe exiſtimet *Hugo Grotius tract. de jur. belli & pac. lib.* 3. *cap.* 20. *n.* 52.

3. Obſidum verò cujuſcunq; ſint generis, olim alia erat conditio, habebantur enim pro captivis, nec teſtari potuerunt, niſi illis permitteretur, & ferè eorundem bona fiſco applicabantur, & ſic ſtatum mu-

rum mutabant *Pet. Ærod. d. lib. 3. tit. 5. in princ. Roding. cent. 2. obſ. 60. n. 2.* Verùm hodie (prout etiam de captivis dixi) ſtatum non mutant, detinentur enim non in cauſam Servitutis, aut alicujus miniſterii, ſed ut liberi homines, quibus ſua libertas in nullo alio conſtringitur, quàm in non recedendo à loco, ad quem ſe obligârunt. *Auguſt. Beroi. vol. 3. conſ. 159. n. 19. Coler. de proceſs. execut. part. 1. cap. 8. n. 8. & ſeqq. Gail. de pac. publ. lib. 2. cap. 2. n. 11.* 4.

Ad propoſitum, *tria* præcipuè de Obſidibus in dubium vocari poſſunt. *Primum*, an liceat illis aufugere, & ſi aufugerint, num inter partes principales (dantem & accipientem) propterea fides data, violata cenſeatur? *Secundò* quodnam jus victoribus in obſides competat? ad quid hi teneantur & quomodo jus eiusmodi ceſſet? Deniq; *Tertiò* an Obſides ad pœnam vitæ ſe obligare poſſint, & ſi de facto ſe ita obligârint, ut ſupplicium de illis ſumi poſſit, num rectè interficiantur? 5.

Quod *Primum membrum* primæ quæſtionis attinet, Obſides certè (voluntarii maximè) citra violatæ fidei & perfidiæ notam, aufugere non debent, fides enim etiamſi hoſti data ſit, inviolabiliter tamen ſervanda eſt, teſte *S. Auguſtino Epiſt. 1. ad Bonifacium. Fides quando promittitur, etiam hoſti ſervanda eſt, contra quem geritur bellum.* Licet enim ſit hoſtis, homo tamen eſſe non deſinit, ac propterea juris gentium ligamen inter ipſum & promittentem non tollitur, ſed uti cætera quæ ſunt juris gentium, illæſa & illibata permanent *Petr. Ærod. d. lib. 3. tit. 5. cap 12. Henning. Gœden. conſ. 20. n. 10.* Taceo quòd apud Dd. fidem fallere, à gravibus grave, gravioribus gràvius, graviſſimis verò (qui aliis exemplo eſſe debent) graviſſimum eſſe dicatur. *Bald. conſ. 343. Frider. Pruhm. de Regal. memb. 2. cap. 4.* Atq; Obſides fidem dant hoſti, ſe permanſuros donec promiſſa fiant, eam itaque ſanctè & inviolabiliter obſervare tenentur. Quò facit, quòd Debitor ad pœnam carceris obligare ſe poſſit, vel ut ſe ſiſtat & maneat in certo loco, donec debitum ſolutum ſit, per ea quæ latè tradunt. *Hering. tract. de fidejuſs. cap. 17. n. 66. & ſeqq. Mynſ. cent. 6. obſ. 51. per tot. VVurmſer. tit. 28. obſ. 8. Gail. lib. 2. obſ. 45. Moller. Semeſtr. lib. 5. cap. 30. Anna. Robert. rer. judic. lib. 2. cap. 6. Henning. Gœden. conſ. 103. n. 56. & ſeqq.* Quo facto, promiſſis ſtare, à judice ad id compelli 6. 7. 8.

Digitized by Google

debent, nec illæſo fidei Sacramento debitores aufugere poſſunt vel debent *Dd. allegatis locis*. Pacta enim ſunt juris gentium. *l. ex hoc jure. ff. de juſt. & jur.* Ideoq; intemeratè ſunt ſervanda, & nihil magis bonæ fidei convenit, quàm id præſtari, quod inter contrahentes actum eſt. *Text. notabilis. in l. ex empto. ff. p. de act. empt. & l. 1. ff. de pact.* adde
9. *Ioh. Koppen. deciſ. 3. per tot. & deciſ. 35. n. 3.* Simili etiam modo fidejuſſor (cui obſides, maximè voluntarii in multis æquiparantur) ſe obligare poterit; Nam licet in cauſam duriorem (quàm eſt ipſius principalis) fidejuſſoris obligatio non valeat. *§. fidejuſſores. ita obligari. inſt. de fidejuſ. l. Gracè. 8. §. illud commune eſt. l. hi qui acceßiones. 35. ff. d. tit.* Et ſi facta ſit nihilominus redigatur ad illam quantitatem, & modum, ad quem ipſe principalis ſe obligavit; per *l. ſi ultrà 22. C. de fidejuſſor. ubi Sichard. in comm. n. 4. & 5. l. ſi à reo. 70. in princ. & §. 1. ff. d. tit. VVeſemb. in parat. ff. de fidejuſ. n. 5. Gomes. var. reſol. tom. 2. cap. 13. n. 2. Et ibid. Emanuel Soaretz. ſub lit. A.* Tamen poterit & fidejuſſor ſe efficaciùs, quàm principalis debitor obligare, & quidem ad pœnam obſtagii vel carceris; Quomodo verò obligatio hæc valeat, tradunt *VVeſemb. d. tit. de fidejuſ. n. 5. Koppen. d. deciſ. 3. Gail. d. obſ. 45. & alij citati.*

10. Quid autem ſi proprio Marte, abſq; conſilio & conſenſu partis, à qua dati ſunt, obſides aufugiant, & iterum à parte dante recipiantur, recepti foveantur, & non remittantur, anné propterea violata fides eſſe cenſeatur, ita ut pax vel induciæ inter partes principales initæ propterea ruptæ eſſe videantur? *Clælia* factum huic quæſtioni apud *Romanos*, occaſionem dedit; Bello ſiquidem inter *Romanos* & *Perſennam Regem Cluſinum*, ſopito, à Romanis ſunt dati obſides viginti Nobiles; In his D. Valerii Cos. filia nubilis Clælia, & aliæ quædam; Accidit ut Clæliâ Duce virgines fruſtratis cuſtodibus, noctu inter tela hoſtium Tyberim trajicerent, Romamq; ad ſuos commigrarent; Et licet in diſcuſſione facti, ex Romanis quidam reperti ſint, qui autumarent, hanc ſeu fugam, ſeu diſceſſionem, publico conſilio non accidiſſe; Pudori pudicitiæq; Virginum dandum, quod cùm ei ſtuderent, aufugiſſent. Attamen meritò apud Regem Porſeñam Romani violati fœderis ſunt accuſati, pignora enim pacis fuerunt adempta fraude & machinatione; Romæq; erant obſides,

neq;

neq; remittebantur, itaq; perinde videbatur ac ſi publico conſilio evaſiſſent, nihil enim interfuit, ſive publicè evaſerint, vel elapſæ ſuâ ſponte publicè retineantur; Rex igitur Porſenna miſit Legatos qui repeterent obſides, ſe virgines intactas inviolatasq; habiturum; Placuit remitti, totidem ferè verbis hoc factum, ejusq; deciſionem recenſet *Pet. Ærod. d. tit. 5. cap. 4.* poſt quem *Hugo Grot. d. c. 20. n. 54.*
Nullum ergò eſt dubium, quin ex hactenus dictis appareat, quodnam jus victori vel obſides recipienti, in eosdem competat; ſcilicet ut de re facienda vel præſtanda, ob quam dati, victor vel recipiens ſecurus ſit; Licèt igitur certo fidei vinculo obſides victori obſtricti ſint, mitiùs tamen quàm captivi, tractari & haberi debent. *Pet. Ærod. rer. jud. lib. 7. tit. 6. cap. 2.* Hinc obſidum obligatio, ſtrictam recipit interpretationem, quemadmodum etiam fidejuſſoria. *Moller. Semeſtr. lib. 1. cap. 17. in fin. VVeſemb. in comm. C. de conſtit. pecun. n. 57.* Ergò ſicuti fidejuſſores in duriorem cauſam, quàm ipſe reus principalis, ſe obligare non poſſunt, ita nec obſides; Per ea quæ dixi *ſup. ead. n. 9.*
Ex quo demum & hoc ſequitur, obſides datos, ſi præſtitum vel factũ ſit id, ob quam cauſam dati ſunt, meritò liberari, nec ex nova cauſa, vel prorogatione termini, (ſi ad certum tempus dati, nec ipſi conſenſerint, vel in culpa ſint) amplius detineri poſſe: exemplo eorum, quæ de fidejuſſoribus tradunt *ICti VVeſemb. in parat. ff. de fidejuſſ. n. 6. Koppen. deciſ. 40. Mynſ. cent. 6. obſ. 53. Hartm. Hartm. tit. 30. de fidejuſſ. obſ. 6. n. 4. & ſeqq. VVurmſ. tit. 29. obſ. 1. Coler. de proceſſ. executiv. paſſ. 1. cap. 1. n. 302. Gail. lib. 2. obſ. 30. n. 11.* De eo quoq; inter ICtos non eſt dubium, fidejuſſoriam & pignoratitiam obligationem, mortuo principali, qui fidejuſſit, vel pignus dedit, ad hæredes quoque tranſire, idq; regulariter tàm activè quàm paſſivè. Hæres namque ſuccedit in univerſum jus defuncti, & cum defuncto una eademq; perſona cenſetúr *auth. de jurejur. à mor. præſt. cum ſimil. l. hæredem. ff. de R. I.* & ex qua perſona quis lucrum capit, eius quoq; factum præſtare debet. *l. ex qua perſona. ff de R. I. l. cum à Matre. C. de rei vindicat. Pulchrè Moller. Semeſtr. lib. 5. cap. 61. n. 1. Sichard. conſ. feud. 1. n. 2. 21. Gœden. conſ. 32. n. 6.* In ſpecie verò, quòd hæredes fidejuſſoris mortui, ſuccedant in locum fidejuſſoris, & non ſecus ac ipſe fidejuſſor obligentur eſt *text. in §. fidejuſſor non tantùm Inſt. de fidejuſſ. & l. fidejuſſoris. C. de*

fidejuſſ. & in terminis decidit Coler. part. 1. deciſ. 30. VVurmſ. Pract. obſ. tit.
15. *29. per tot. Hartm Hartm d. tit. 30. obſ. 1. n. 2.* An autem in obſidibus datis idem obtineat, nunc diſcutiendum venit? Quâ in re diſtinctione quâdam opus erit, nam ſi quærimus de eo, qui accepit obſidem, certè eo mortuo, ipſius ſucceſſor & hæres, non ſecùs ac creditoris hæres, obſidem & debitorem obligatum ſibi habet; Perſonâ autem intermediâ, ſive ipſo obſide obeunte, is qui eum dedit, nihilominùs id quod debet, vel ſolvere, vel alium obſidem dare tenetur; Quod rurſus probatur exemplo fidejuſſorum (quos magnam affinitatem cum obſidibus habere dixi.) Nam fidejuſſor datus moriens, obligationem paſſivè ad hæredem transmittit, ita ut hæres ex facto defuncti teneatur *ſup. n.* 14. Quando autem fidejuſſor decedens, nullum hæredem relinqueret, tunc is qui illum dedit, alium idoneum fidejuſſorem dare teneretur. Vide *Speculat. tit. de fidejuſſ. §. ſi igitur. 1. n. 3. lib. 4. part. 3.* Ita etiam, ubi fidejuſſor idoneus datus, ſi poſtea inidoneus reddatur, alius dandus erit. *Marſil. in Rubr. de fidejuſſor. n. 74. Horat. Carpan. 1. Stat. mediol. l. 44. n. 31. cum ſeqq.* Quod itidem exemplo pignoris, ſine culpâ creditoris amiſſi amplificari poſſet, ſed brevitatis causâ hæcce ulteriora omitto. At *tertiò* eo mortuo, pro cujus liberatione obſides dati ſunt, in quæſtionem venit, an obſides quoq; liberati ſint. *Hugo Grot. tract. de jur. bell. & pac. lib. 3. cap. 20. n. 36.* ita arbitratur; Obſidem qui ſolùm datus eſt, ut alterum captivum & obſidem redimat, eo mortuo liberari; Nam in illo, dum moritur, jus pignoris exſtinctum eſt, uti in captivo redempto dicit *Vlpianus. l. ſi patre. ff. de captv.* Quare ſicut in *Vlpiani* quæſtione pretium non debetur, quod in perſonæ locum ſucceſſit, ita nec hîc perſona manebit obligata, quæ perſonæ principaliter obligatæ, vicaria facta eſt, ibiq; *Demetrij* exemplum introducit, qui obſes Romæ erat, cognitâ morte *Antiochi* fratris, Senatum adiit, obſidemq; ſe vivo fratre veniſſe, quo mortuo cuius obſes ſit, ignorare ſe dixit, & liberationem petiit. Demum etiam alii ad hanc ſententiam firmandam afferunt, quòd is qui fidejuſſit pro incarcerato ut liberetur, eo mortuo fidejuſſio quoq; exſpiret, eamq; opinionem tenent omnes, qui fidejuſſorem in cauſa criminali ad pœnam quamcumvis corporalem obſtringere ſe non poſſe aſſerunt. *Schneidevv. in*

§. *in*

Digitized by Google

§. in omnibus Inſt. de fidejuſſ. n. 8. 9. VVeſemb. in parat. ff. de fidejuſſ. n. 4. Coler. de proceſſ. executiv. part. 2. cap. 3. n. 51. & ſeqq. Fidejuſſit & pollicitus eſt is, in quantum poſſibile, cùm impoſſibilium nulla ſit obligatio, *c. nemo de* R. I. *in 6.* Atq; qui promiſit hominem rurſus ſiſtere, qui interea mortuus ſit, promiſit equidem ab initio quod præſtare potuit, ſed ex caſu ſuperveniente aliquod impoſſibile; Cùm ergò hoc negotium redierit ad illum caſum, à quo incipere non potuiſſet, in nihilum redigitur, & fidejuſſor obſesq; mortuo principali liberatur. *text. expreſſus in l. ſi deceſſerit. 4. ff. qui ſatisd. cog. Pet. Beck. ad c. nemo. 6. de* R. I. *in 6. n. 7.* Quod equidem verum, ſi ante diem exhibitionis deceſſerit *d. l.* 4. & ubi fidejuſſor ſimpliciter ſaltem de perſonâ rurſus ſiſtendâ promiſit, ſecùs ſi inſimul, vel ad pœnam pecuniariam, vel ad pretium liberationis ſe obligârit; Hujus enim ratione non liberabitur. *VVeſemb. in parat. ff. de fidejuſſ. n. 4. in fin. Angel. Aretin. in §. fidejuſſor. I. de fidejuſſ. Paul. Chriſtiane ad conſuet. Mechlin. tit. 2. art. 43. n. 17.* Idem quoq; jus in obſide (mortuo principali) militat. Quod eò magis *jure meliori procedit*, cùm ſemper aliquid facti mixtum habeat, & milites jura noſtra ignorare præſumantur. *arg. princ. juſt. de milit. teſtam.* Obſides ergò, ſi capientes poteſtatem habuerint, licèt principales mortui ſint, vix liberabuntur, niſi pretium pro ſuâ facultate exſolverint.

Ad *tertiam quæſtionem* nunc progredior, quæ duobus explicatur membris. *Primò*, An liber homo ad pœnam corporalem, ſeu ultimum ſupplicium ſe obligare poſſit? *Secundò* ſi id fecerit, anne obligatio ex parte recipientis tàm ſit efficax, ut promittentem ex ſolâ obligatione ad mortem condemnare queat? *Primum* certè *membrũ* nonnihil dubitationis habere videtur, cùm à Dd. in utramq; partem diſputetur; Nam licet I. nemo ſit Dominus ſuorum membrorum, *l. liber homo. ff. ad L. Aquil. Farinac. quæſt. crim.* 128. *n. 7.* ita ut ſe ad pœnam vitæ obligare nequeat. Et II. Homicidium in volente tàm ſit culpabile, ut etiam voluntarius homicida puniatur. Vide *Conſt. Carol. crim. cap.* 135. *& ibid. Dd.* *Tertiò* quoq; nemo torturæ ſemetipſum ſubjicere poſſit, docente *Gail. de pac. publ. libr. 2. cap. 2. n. 15.* Multò minus itaq; ad pœnam vitæ ſe quiſpiam obligabit; Ad haſce tamen & ſimiles pro negativa facientes rationes, quàm ſubtiliter 16.

reſpon-

Digitized by Google

reſponderi poſſit, oſtendit *Paul. Chriſtiana* (vir profundæ eruditionis) *ad conſuet. Mechlin. tit. 1. art. 5. n. 6.* Verùm enimverò (ne hunc diſputandi campum prolixiùs quàm par eſt ingrediar) melior ſtat
17. *ſententia ICtorum communis*; Neminem ſcilicet ad pœnam corporalem ſeu vitæ obligare ſe poſſe, ita enim tàm veteres, quàm Neoterici ſentiunt (paucis oſtentandi ingenii causâ exceptis) prout maximè in fidejuſſoribus de præſentando, vel iterum ſiſtendo perſonam aliquam poſt *Bartolum* ſtatuit *Angel. Aretin. in tract. maleficior. Vers. fidejuſſit. in princ.* latè *Hippolit. de Marſil. in repet. rubr. de fidejuſſ. quæſt. 29. n. 206. & in pract. ſua. §. examinanda.* ubi dicit, quòd ne ſtatuto quidem hoc ipſum introduci poſſit. Adde ad præmiſſæ deciſionis corroborationem, *Schneidevv. VVeſemb. Coler. ſupr. n. 15. allegatos. Gomes. lib. 3. variar. reſolut. cap. 9. n. 9. Iul. Clar. §. fin. quæſt. 46. vers. ſed nunquid poterit. Didac. Covarruv. var. reſol. lib. 2. cap. 8. n. 8. Hottom. illuſtr. quæſt. 26. per tot.* & infinitos alios.
18. Verùm præſupponamus unum vel plures obſides ad ſupplicii pœnam vel tacitè vel expreſsè ſe obligaſſe, annè ex facto victori, vel obligationem illam recipienti, jus quæſitum erit, ut in eos ſtatuat, quidquid facere velit? Exemplum traditur *de Leodiis*, qui *Carolo Burgundiæ Duci*, poſt deſtructam *Dynantum*, ne *Leodium* armatâ manu aggrederetur, & quòd pactiones initas ſervare velint, trecentos dedêre obſides, hâc quidem conditione, ut ſi quid contra pactiones facerent, integrum eſſet *Carolo* ſupplicium de illis ſumere; *Leodij* pactioni contravenerunt & quidem graviter, quæſitum fuit, an datos
19. Obſides occidere licuerit? Ita equidem primo intuitu videri poſſet, ut obſides præfatâ conditione dati, ſi frangatur fides, ab iis qui eos dedêre, puniantur, ac ſi ipſi ſuo facto, non alieno deliquiſſent; *Samnitibus* (inquit *Livius*) Obſides dati, qui capite luerent, ſi pacto non ſtaretur, ut meritò quaſi pœnæ deſtinati ac dediti, ſub conditione dici poſſint. Quod diſciplina militaris, ac humana neceſſitas exigit, ne ſcilicet fruſtrà & illudendi causâ dati videantur. Exemplo fuêre trecenti Obſides à *Volſcis P. Servilio* dati, ut eos *Romam quaſi pignora fœderis* duceret, hos enim trecentos poſtquam Volſci bellum integrarunt, conſul *Appius Claudius* in forum adduxit, atq; ſpectante populo & approbante, virgis cæſos, ſecuri feriri juſſit. *Petr. Ærod.*

Ærod. d. tit. 5. *cap.* 5. Et à *Theſſalis* occiſi olim ducenti quinquaginta obſides, uti *Plutarchus lib. de clar. mulierib.* ſcribit, quem refert *Ærod. d. c.* 5. & poſt eum *Grot. d. tract. lib.* 3. *cap.* 4. *n.* 14. Quamobrem & *VVitiges Gothorum Rex*, quo tempore pugnabat in *Italia* adverſus *Belliſarium*, ſecutus eſt hoc jus, teſte *Procopio*; Nam violatâ fide jam purè hoſtes ſunt, non obſides; Hujus quoq; ſententiæ, in caſu de Leodienſium obſidibus propoſito, fuêre *Condæus* eiusq; ſequaces, uti refert *Comine. comm. lib.* 2. *pag.* (*m.*) 366. Sed utut ſit, omninò huma- 20.
nius & æquius eſt à ſanguine abſtinere; *Primò* enim (quod ICtorum auctoritatibus ſupra firmavi) ad eiusmodi pœnam ſufferendam pro aliis, ipſi obligare ſe non poſſunt; *Deinde* ipſi quid delinquunt, aliis ſuâ ſponte delinquentibus? *Pet. Ærod. d. cap.* 5. Atq; ideò *Narſeti* bono *Duci*, atrox viſum de innoxiis obſidibus ſupplicium ſumere, & licet *Iacob. Menoch. arbitr. quæſt.* 7. exiſtimet, prædictas obſidum conventiones, ubi ad pœnam mortis ſeſe obſtringunt, valere ſi moribus firmentur, id tamen ad hoc, ut à peccatis immunes ſint hi, qui ex ſolâ conventione vitam alicui adimunt, extendendum non eſſe reſpondet *Hugo Grot. d. lib.* 3. *cap.* 11. *n.* 18. Quicquid igitur ab aliis vel belli irâ, vel furore & animi atrocitate factum, alios qui naturæ bonitate, & clementiâ ducuntur, non obligabit, nam uti in ſimilibus, ita quoque hoc in caſu; Præſtât uti æquitate, quàm ſtricto & ſummo jure. Interim non diffiteor, in obſides (qui vel antea fuêre 21.
in numero graviter delinquentium, aut qui poſtea fidem datam feſellerunt, aut etiam fallere, decipere & illudere voluerunt, vel ſi id Reipublicæ neceſſitas, aliorum terror, delicti atrocitas, malæq; conſequentiæ, atq; ſimiles circumſtantiæ exigant) pro delicti qualitate animadverti poſſe, quod etiam notant *Pet. Ærod. d. cap.* 5. *in fin. & Hug. Grotius d. cap.* 11, *n.* 18. Et rectè; Quia ſecundum Dd. ſententiam innocentes ſi dati fuerint in obſides, & dantes violarent fidem, obſides occidere non licet, licèt autem, ſi ſint de nocentum numero; *Molina. de juſt. & jur. diſp.* 120. *Gregor. de Valent. t.* 5. *d.* 3. *part.* 3. *col.* 4. Atq; hæc in omnis generis obſidibus meritò obtinent, ita ut licet ſecundùm Poëtam;

Nulla fides pietasq; viris, qui caſtra ſequuntur.

Tyrannicum tamen magis, quàm Chriſtianum & humanū ſit, absq;

Digitized by Google

diſtinctione & non conſideratis circumſtantiis applicare id, quod ICtis commune axioma eſt: *Luat in corpore, qui non habet in ære.*

22. Intermittere autem non poſſum, quin præſentem Conſultationem, *Philippi Cominæi comm. lib. 2. p. (m.)* 362. verbis, ob loci raritatem & elegantiam, claudam. Ita verò ſcribit: *A Condæo interrogatus Imbercortius Ambianus* (puta in propoſita conſultatione, an *Leodienſium* obſides interfici deberent) *Vir nobilis, & ſingulari virtute, ait inprimis cavendum eſſe, ne Deus aliquo ſcelere offendatur, debere Carolum ita ſe comparare, ut hoc uno facto, clarum faciat & demonſtret omnibus, quàm non ſit crudelis, aut vindictæ cupidus; Sibi videri dimittendos eſſe obſides, qui ſuorum fidem ſecuti, pro ſalute Patriæ in diſcrimen veniſſent; Abeuntibus autem illis declarandum eſſe, beneficium, quo ſint affecti, & mandandum, ut modis omnibus hortentur, ſuæ civitatis populum ad æquitatem & pacem colendam, quod etiamſi non impetrent, ut tamen ipſi memores beneficij accepti, non ſumant arma vel in Carolum vel in Epiſcopum ſuum. Hac ſententia quum in conſilio viciſſet, liberati obſides fidem dabant, ſe ſatisfacturos eſſe mandatis; Tum & illud additum fuit, quòd ſi qui deprehenderentur, ex ipſis ullo tempore, cum armis adverſus Carolum, magnò id eorum capitis periculo futurum.* (pergit idem Auctor) *poſteaquam Condæus tàm atrociter dixiſſet in miſeros obſides, qui ſimplicitate perſuaſi, in eas anguſtias venerant, ex noſtris quidam ad me tacitè; vides* (inquit) *Condæum licet ætate ſit gravis, firmâ adhuc eſſe valetudine, ſed auſim affirmare, quandoquidem adeò crudeliter ſententiam dixit, intra annum eſſe moriturum; Atq; ita quidem accidit.* Hæc *Cominæus* acerrimi judicii hiſtoricus, ut eum meritò *Polybio* comparet *Iuſt. Lipſius in not. ad lib. 1. Polit. cap. 9. &c.*

CONSVLTATIO
TERTIA.
CONFOEDERATIONIS MATERIA.

Qui fiat, quòd multi proceres, ad propulſandum commune periculum difficulter conſentiant, & quamvis ſemel confœderati fuerint, eadem tamen ſocietas vix diu ſubſiſtat?

SUMMARIA.

1. Cur hæc conſultatio inſeratur?
2. Natura omnibus animalibus ſui defenſionem indidit, præterquam autem homini.
3. Licet hoc ab hominibus receptum, certis tamen terminis incluſum ſit.
4. Defenſio Juri gentium adſcribitur.
5. Ejus tamen forma & moderamen Jure civili, & peculiaribus conſtitutionibus moderatur.
6. Singuli ubi defendere ſe non poſſunt, plurium conjunctionem & confœderationem natura ſuadet, & jura permittunt.
7. Quod exemplis probatur.
8. Unde fœdera juris gentium eſſe perhibentur.
9. Quamvis & hic jura particularia cujusvis Reipublicæ, certam formam & modum præſcribant.
10. Uti fit in Imperio noſtro.
11. Nam Imperator ſolus habet poteſtatem belli indicendi.
12. Quod reliquis ſtatibus inhibitum.
13. Ita quoq; fœdera pangendi, jus Imperatorium eſt.
14. Et regulariter ſtatibus, aliisq; ſuperiorem recognoſcentibus non conceditur.
15. Niſi id neceſſitas, publica auctoritas, Reipublicæ utilitas, & communis defenſio permittat.
16. Ergò in caſibus illicitis, ſtatibus & ſuperiorem recognoſcentibus fœdera inire non licet.
17. Etiamſi ſub falſo prætextu hoc non rarò fiat.
18. Cur itaq; neceſſariæ & licitæ confœderationes ab aliis omittantur & negligantur?
19. Vera hujus rei cauſa, ſunt ambitio, æmulatio & invidia.
20. Ambitio res tumida eſt.

21. Natura pravitatis, publicum bonum impedientis deſcriptio.
22. Invidia ubivis dominatur.
23. Affectus maligni prædicti, diffidentiã inter magnates creant.
24. Ita ut in commune non conſulant.
25. Exemplo civitatum Græciæ.
26. Querela de ſtatuum diſcordiâ.
27. Concordiæ effectus & commoda.
28. Hactenus dicta efficiunt, ut non ſolùm neceſſaria confœderationes negligantur, ſed etiam fœdera inita ſint infirma.
29. Niſi mutuo metu ſuſtententur.
30. Fœdera multorum quomodo intereant?
31. Ejus rei cauſæ.
32. Defectus conſilij, & varietas ſententiarum.
33. Et quia privata publicis præferuntur.
34. Intereſſe privatum facit ceſſare fœdera.
35. Confœderati fortunam ſequuntur.
36. Arte & induſtriâ adverſarij, fœdera faciliùs rumpuntur.
37. Quibus mediis hoc fiat.
38. Concluſio cum excuſatiuncula.

1. UTi verè & prudenter D. Chryſoſtomus ſcribit: *Nemo læditur, niſi à ſeipſo.* Et *Seneca Epiſt.* 71. *nemo niſi ſuo vitio miſer eſt.* Nec non alius: *Quilibet eſt faber ſuæ fortunæ*: Ita certè multis tàm in *publico* quàm *privato* ſtatu contingit, utpotè quòd belli pericula evadere poſſent, nec utriusq; partis prædæ, ſæpè etiam victoris indignationi ſeſe exponere cogerentur, niſi propriâ culpâ, vel potiùs negligentiâ, illa media contemnerent; quæ ſi non *ſingulis* poſſibilia, *univerſis* verò & junctis ſalutaria & utilia eſſe potuiſſent; undè haud rarò, non quidem ex delicto commiſſo, ſed ob crimen omiſſionis, & ſupinæ quaſi negligentiæ, & neglectæ vigilantiæ (cùm jura, in publicis præcipuè, vigilantibus ſubvenire ſoleant, teſte praxi notiſſimâ) maximâ parte bonorum; honore, dignitate, & quod maximum eſt, exiſti-

exiſtimatione, & à majoribus quæſita reputatione, à victore, & iis, qui fortiter communi hoſti reſtitère, privantur.

Horum itaq; causâ, pro inſtituto nunc indagare libet, cur id fiat, quod ad propulſandum commune periculum, ſi non protenus frigidi, tepidi tamen ſatis ſint, cùm nihilominùs natura omnibus animantibus & præſertim homini id indiderit, ut omnem vim & injuriam à ſe propulſarent. *Cicero lib. 1. de offic.* ait: *Omni animantium generi, à naturâ inſitum eſt, ut ſe, vitam, corpus tueatur, declinetq; ea, quæ ſibi nocitura videntur.* Et præterea de animalibus, arietibus, bovibus eſt textus pulcher, *in l. 1. §. cum arietes. ff. ſi quadrup. pauper. feciſ. dicat* De hominibus verò tradit *Vlpianus in l. 1. §. vim vi. 27. ff. de vi & vi armat. Vim vi repellere Caßius ſcribit, idq; jus naturâ comparatur, apparet autem ex eo, arma armis repellere licere*; Hinc *Propertius lib. 2. ad Cynthiam:* 2.

Non ſolùm taurus ferit uncis cornibus hoſtem,
Verùm etiam inſtanti læſa repugnat ovis.

Quod ſanè jus cum brutis animantibus commune, ab hominibus jure gentium, poſteà etiam peculiari modo(id eſt cum moderatione juſtæ defenſionis) receptum reperitur, ex quo juri gentium adſcribitur *in l. 3. ff. de juſt. & jur.* ubi Dd. communiter. Verùm quomodo ulterius ex jure gentium prædicta defenſio conceſſa, & jure civili, aliisq; conſtitutionibus approbata ſit, me remitto ad Dd. qui hanc materiam ſatis amplè tractarunt. *Commentatores ad conſt. crimin. Caroli V. Imperat. cap. 139. 140. 141. ubi Vigelius, Remus, Zieritzius, Bullaus in not. Georg: Obrecht. pecul. tract. de neceß. defenſ. Hippol. de Marſil in pract. crim. §. aggredior. Proſper Farinac. in pract. crimin. tit. de homicid. Gomes. tract. de poteſt. in ſeipſ. cap. 3. Gail. lib. 2. obſ. 110. idem de pac. publ. lib. 1. cap. 16.* & Dd. alii infiniti, qui de moderamine inculpatæ tutelæ, & neceſſariâ defenſione, ſive publica, ſive privata agunt. 3. 4.

Quod adeò ex jure naturali & divino obtinet, ut homo non ſolùm ſeipſum defendere, ſed etiam ſi ſingulorum defenſio ſit inſufficiens, plures ad mutuam defenſionem jungere ſe poſſint, atque ita confœderationes & amicitias ad mutuam defenſionem inire, quam rem latè explicat *Ioh. Lupus tract. de confœd. Princip.* paſſim. Vnde rectè *Ariſtoteles* quodam loco dixit; *oportere quemq; aut pro ſe arma ſumere, ſi injuriam acceperit, aut pro cognatis, aut pro benefactoribus, aut ſociis injuriâ* 6.

affectis auxilia afferre. Et *Solon* docuit: *Beatas fore Reſpublicas, in quibus alienas injurias quiſq; ſuas exiſtimaret.* Hinc *S. Ambroſius lib. 1. de officijs.* relatus *in c. fortitudo. 23. quaſt. 3.* ait: *Fortitudo quæ bello tuetur à Barbaris patriam vel domi defendit infirmos, vel à latronibus ſocios, plena juſtitiæ eſt. Et idem in d. lib.* procul habetur *in c. non inferenda eod. c. & 9. Non inferenda ſed depellenda injuria lex virtutis eſt. Qui enim non repellit à ſocio injuriam, ſi poteſt, tàm eſt in vitio, quàm ille, qui fecit, &c.* Atq; ad hunc locum extat egregium *Menandri* dictum:

Injuriarum ſi improbis auctoribus
Reponeremus ultionem ſinguli
Nobis putantes fieri, quod fit alteri
Inter nos juncti conſpiratis viribus,
Non prævaleret innocentiæ, impetus
Audax malorum - - - -

7. Exemplis quoq; ſatis probabile eſt, *ſingulorum pericula mutuis viribus propulſari*, uti ſcribit *Iuſtin. lib. 34. hiſtor.* Et auxilia humillimè firma, conſenſus facit, ait *Publius*; unde olim de *Germaniæ Regulis*, quòd mutuâ ope, & ſanctiſſimo liberalis amicitiæ jure, ſeipſos ab injuriâ & ſuperbiâ potentiorum, facilè defenderint, ſcribit *Iovius lib. 32. hiſt.*

8. Et hæc eſt ratio, cur fœderum jus, juris gentium eſſe, plerique velint *arg. novell. Leonis* 102. *Pet. Gregor. Tholoſan. de Repub. lib. 11. cap. 11.* De quo equidem parum dubitandum arbitrarer, cùm fœdera nihil aliud ſint, quàm conventiones & pacta publica *VVeſemb. in parat. ff. de pact. n. 4.* adde *Petr. Ærod. rer. judicat. lib. 1. tit. 5. de pact. publ. Grot. de jur. belli & pac. libr. 2. cap. 15.* Pacta autem, conventiones & contractus ferè omnes ex jure gentium deſcendunt *§. jus autem gentium. 5. Inſt. de jur. nat. gent. & civ. l. ex hoc jure, 5. ff. de juſt. & jur.* Deinde confœderatio (de quâ hoc loco agitur) nihil aliud eſt, quàm mutua & auxiliaris quædam defenſio. Defenſionem verò ex jure naturæ & gentium originem trahere *ſupra ead. conſult. n. 2. & ſeqq. dixi.* Et

9. licet jure civili, particularibusq; conſtitutionibus, & moribus variarum Rerumpublicarum & Regnorum, præſertim verò Germanici

10. noſtri Imperii, hoc confœderationum jus nonnihil ſit reſtrictum, ac ſaluberrimè introductum, ut fœderum jus majeſtati adhæreat, nemoq; fœdera inire poſſit, niſi qui majeſtatem (qualis eſt Imperator)

tator) habeat. *arg. l. conventionum. 5. ff. de pact. & ibid. Dd.* Cùm enim 11.
in iſta lege dicatur, publicam conventionem (ſub qua confœderationes etiam intelliguntur *ſup. n.* 8.) eſſe, quæ fit per pacem, quoties inter ſe Duces belli (id eſt qui bellum inter ſe gerunt, nam aliâs dicere oportuiſſet Duces exercitus) quædam paciſcuntur; nemò autem gerere poſſit bellum, niſi qui majeſtatem, & ſummum habet Imperium. *per l. hoſtes. 24. ff. de captivit. uſuc. c. quid culpantur. 23. quaſt. 1.* ubi inter alia *D. Auguſtinus* hiſce verbis: *Ordo naturalis, mortalium paci accommodatus hoc poſcit, ut ſuſcipiendi belli auctoritas, atq; conſilium penes Principes ſit.* Atque ita in Imperio Germanorum, bellum nullum cenſeatur juſtum, niſi quod ab Imperatore ſit indictum. *Ant. Quetta. conſ. 6. n. 4. Ioh. Lupus. tract. de bello in princ. n. 3. Georg: Everhard. vol. 2. conſ. 17. n. 1. Grotius d. tract. lib. 1. cap. 3. n. 4.*

Reliquis autem ſtatibus per ſalutarem conſtitutionem pacis 12.
publicæ omninò ſit inhibitum Daß niemand hinfüro / was Würden / Standes oder Weſens er ſey / umb keinerley Urſachen willen / wie die Namen haben möchte / die andern befehden / bekriegen / berauben / fahen / uberziehen / ꝛc. Vide paſſim receſſus Imperii, & in primis confirmationem de Anno 1555. *Gail. de pac. publ. lib. 1. cap. 4.* Exinde indubitatè ſequitur, uti bellum gerere ſoli Imperatori, non etiam ſtatibus eſt conceſſum, Ita quoq; ſoli Imperatori, aliisq; qui majeſtatem habent, (ſecundùm tamen Leges Regni) non etiam ſtatibus & aliis ſuperiorem recognoſcentibus, publica pacta ineundi, vel fœdera pangendi jus competere. Quod vel *ex lege Regiâ* patet, cujus 13.
hæc ſunt verba; *Fœdus cum quibus volet* (Cæſari) *facere liceat, ita uti licuit Divo Auguſto; Tiber: Claudio, Cæſari Aug: Germanico.* Hinc eſt, 14.
quòd in quovis ſuperiorem recognoſcente, in dubio fœdera & ligæ cenſeantur illicitæ. *l. 1. & 2. C. de ſeditioſ. l. conventicula. C. de Epiſcop.* & poſt alios tradit *Marta Neapolit. de juriſdict. lib. 2. cap. 23. n. 8.* ſunt enim ſtatus, aliiq; inferiores, in tutela & protectione ſuperioris, ideoq; non opus habent quærere aliorum auxilium, quod tenderet in contemptum & præjudicium Domini.

Attamen per neceſſaria fœdera, & mutuum auxilium defen- 15.
ſio, inferioribus proceribus non denegatur, maximè eo caſu, ubi *periculum & neceſſitas* id exigit, *juſſuq; ſuperioris* permittit, & defenſio non ad publi-

ad publicam ſolùm, ſed etiam privatam utilitatem verget, nam hoc modo, non conſpiratio, ſed vera confœderatio dicitur, per *Bartolum in extravanti ad reprimendum in verbo occultè, Raphaël Cuman. in l. 1. n. 12. ff. ad L. Iul. Majeſt.* Immò defenſio & concordia eſt *Roland. à Valle conſ. 17. n. 31. verſic. ulteriùs dicitur lib. 3. Mynſ. cent. 6. obſ. 2. per tot.* ubi teſtatur Cameram Imperialē anno 1553. fœdus inter Epiſcopos *VVürtzburgenſem*, & *Bambergenſem* ac civitatem *Norikergenſem* adverſus *Marchionem Albertum* initum, pro licito judicaſſe, propterea quòd ad mutuam defenſionem tenderet, cujus quoq; decreti meminit *Iac. Auguſt. Thuan. hiſtor. lib. 11.* Argumento itaq; à contrario ſenſu ducto, ita arguo, ſi confœderationes abſq; causâ injuſtâ, & ſine conſenſu Imperatoris initæ, ſunt illicitæ, Accedente causâ defenſionis juſtâ,
16. & conſenſu Superioris licitæ & permiſſæ ſunt. In *caſibus* ergò *illicitis* (liciti autem caſûs vel illiciti qui ſint, Imperatoris vel Superioris eſſe judicare, *ex A. B. tit. 15. ad fin.* ibi. *donec de his aliud duxerimus ordinandum*, quidam cenſent) maximè ſine conſenſu Superioris, fœdera ini-
17. re non licet, præcipuè verò contra Superiorem ipſum, prout non rarò, ſub libertatis aliiſq; prætextibus à Proceribus & Subditis fieri ſolet; vide *Gail. de pac. publ. lib. 1. cap. 4. n. 33. & ſeqq.* Atq; de ſimilibus Gallicæ nationis confœderationibus ſub *Ludovico XI*, abundè ſcribunt *Robert. Guaguin. in vita Ludovici lib. 2. Petr. Matthai lib. 3. Comina. comm. lib. 1. Petr. Gregor. Tholoſan. de Republ. libr. 13. cap. 1. per tot. cap. 8. 9. cum ſeqq. ad 15.* ubi demum hiſce verbis finit: *Vidimus non ſine lachrymis, in Gallia & Germania hunc prætextum religionis, populum demulſiſſe & armaſſe, perſuaſum à ſeditioſis contra legitimos Principes, tandem & perſonatam cauſam detectam evanuiſſe cum ſuis auctoribus, &c.*
18. Hiſce ita præmiſſis (ut ad cauſas noſtri propoſiti tandem deveniam) mirari quiſpiam poterit, cur licitæ confœderationes & defenſiones (ad quas naturæ ductu omnes meritò inclinare deberent) à multis ſpernantur & negligantur, vel etiam ubi initæ fuerint, vix diu ſubſiſtant; *Cauſas* itaq; hujus rei inveſtigando, non impoſſibilitatem, vel quia

- - - fracti bello, fatiſq; repulſis
- - - tot jam labentibus annis.

Belli diuturni onera ſuſtinuerint (quæ tamen cauſa forſan apud nonnullos

nullos locum invenire poſſet) introducam; ſed ut ſincerè & apertè 19.
loquar, omnem hanc negligentiam, è quibusdam corruptis naturæ affectibus, *ambitione, æmulatione & invidiâ* deſcendere, pluſquàm verum eſſe, exiſtimo, adde *Ferdin. Vaſquium illuſtr. controv. in præfat. n.* 1. 2. 3. *Cùm enim ambitio* (*Seneca* teſte *epiſt.* 4.) *tumida res ſit, vana, ventoſa, nullum habens terminum, quæq; tàm ſolicita eſt, ne quem ante ſe videat, quàm ne ſe poſt alium.* Exinde videmus, eam matrem eſſe omnis diſcordiæ, & inter eos, quos amor Patriæ, & avitarum ditionum, ad communem defenſionem impellere meritò debuiſſet, variis modis animorum diverſitatem creare, ita ut deliberationes, & conſilia publica effugiant, atq; invidiâ accenſi, alter alterius fortunam (quilibet etiam propriam) impediat. 20.

De hâc naturæ pravitate, & hominum malignis affectibus 21.
pulcherrimè ſcribit *Leo Imperator conſt.* 102. hiſce verbis: *Multa cumulatim bona mortalium vita confert prudenter & cum ratione inſtituta communio; etenim qui viribus valeat, ſi cum altero, qui ſimiliter viribus valeat, communicet, longè præſtantiores atq; utiliores ejus vires fuerint, & divites ſi divitias communes faciant, majorem ex divitiis voluptatem capiant, deniq; ſi paupertas premat, operarum communio conſolatione, quâ paupertatis acerbitas mitigetur, non indigebit: Verùm cùm adeò commoda, atq; utilis, in communi vitâ communio & ſocietas ſit, mirabilis quadam hominum animos ſubiens pravitas, nedùm aliis ad utilitatem impedimento eſt, verùm etiam qui ipſam fovent, & rebus ſuis noceri, quàm ut initâ cum vicinis ſocietate ipſis aliquid lucri accedat, permittere malint, perſuadet &c.* Nimirum ubiq; (prout me- 22.
moriæ reliquit *Froſard. hiſt. libr.* 1. *pag.* (*m.*) 87. *dominatur invidia & ambitio, ac ſæpenumerò fit, ut dum alter in alterius gratiam, nihil vult ſuſcipere moleſtia, omittantur præclariſſima occaſiones, & adverſarij hoc ipſum deinde in uſum ſuum transferant,* quæ invidia vel in paribus dignitate & ſtatu maximè locum habet, teſte *Cicerone* 2. *de oratore.* Invident (inquit) homines maximè paribus, aut inferioribus, cùm ſe relictos ſentiunt, illos autem dolent evolaſſe, *Ferdin. Vaſqui. cont. illuſt. in præfat. n.* 19. *& ſeqq.* ubi ultra ad hanc rem adducit. Hujusmodi affectus, poſt- 23.
quam ita radices egerint, æmulationes & animorum diſſenſiones inde oriri, experientia tradit, idq; eò faciliùs, atq; ad majorem diffidentiam firmius, cum naturali odio, præcipuè Regum, Principum,

aliorumq; Magnatum familiæ inter ſe diſſideant, referente *Cominæo*
24. *comm. lib. 10. pag. 688. & Æneâ Sylvio in quadam epiſt. ſingul.* Quod
itaq; de *Britannis* olim ſcripto teſtatur *Cæſar lib. 5. bell. Gallic.* & poſt
eum *Alexand. genial. dier. lib. 5. cap. 7. in fin.* eos ſcilicet, *cum variis factionibus laborarent, ad propulſandum commune periculum nullos aut pauciſſimos conventus habuiſſe*, atq; hinc effectum, *ut cùm vires ſociatas non habue-*
25. *rint, dum ſinguli oppugnantur, univerſi ſuccubuerint.* Idem hodierno tempore & aliis accidit, qui ob præallegatas cauſas non aliter vivunt ac ſentiunt, quàm de *Græcia* civitatibus ſcribit *Demoſthenes*, *eodem modo* (ait) *quo qui grandinem ſpectant, optat quiſq; ne in ſuos agros deferatur, prohibere conatur nemo.*

26. Sic veſtram pacem diſcordia diſſuit, immò
Rumpit, veſtra perit virtus; nam ſtare negatur,
Occaſum patiens in ſe diviſa poteſtas;
Ergò concordes, votum curratis in unum.

Et quod *Hieronym. Arconat*: ad *Imperij Ordines* in Comitiis *Ratisbonæ anno* 1594. congregatos de *præcedentia* & *ſeßionum* controverſiis ſeponendis, & armis contra *Turcam* capiendis prudenter ſcripſit, huc quoq; quadrare autumo.

O Proceres Proceres (infit) *dum quâ quis ſede ſedere*
Debeat, inter vos rixa miſcentur & ira,
Ne veſtras ſedes, & ne chariſſima quæq;
Eripiat vobis, crudelis Turca cavete;
Illum etenim ſemper diſcordia veſtra potentem
Fecit, & illius victricia reddidit arma
Ponite jam quid ceſſatis? rogo ponite vanos
Invidiæ morſus, odia & mala jurgia, tempus
Inq; aliud magis appoſitum differte querelas,
Publica ne pereant, privatos propter honores
Commoda &c. - - -

27. Concordiæ itaque unio, & confœderationes quid poſſint & plerunq; efficiant, ingenioſè oſtendit *Scylurus* conjunctis faſcibus, quos nemo ex filiis frangere potuit; nec equi quamvis macilenti, totam ſimul caudam quiſquam militum Sertorii evellere potuit, cùm per pilos & partes alterius quamvis generoſi ignaviſſimus quiſq; poſſet. Ex

ſet. Ex relatis, aliisq; cauſis ſatis (uti opinor) apparet non ſolùm, 28.
cur multi proceres difficulter inter ſe coëant, & mutua fœdera ineant, ſed etiam ubi tale quid inter eos factum, cur ejusmodi fœdera & conjunctiones (licet ab initio magno fervore pangantur) vix diu ſubſiſtant, niſi quatenus aliquantiſper *mutuo metu* ſuſtententur. Rectè enim *Thucydides libr.* 3. ſcribit: *Tutiſſima reddidit fœdera, mutuus* 29.
metus, qui ea rumpere vult, dum ambigit, an ſuperior eſſe poſſit, absterretur; & *Livius lib.* 8. *Nec enim crediderìs ullum populum, aut hominem in eâ conditione, cujus eum pœniteat, diutiùs quàm neceſſe ſit manſurum.*

Videmus itaq;, & quotidiè experimur fœdera vel proprio & 30.
latenti morbo interire, vel arte & prudentiâ adverſarii rumpi. *Prio-* 31.
ris modi quo fœdera in nihilum rediguntur, quamvis cauſæ ex præmiſſis intelligantur (cùm quia ab initio vitioſa ſint, tractu temporis vix convaleſcere poſſint) eius tamen rei hanc tradit rationem *Comin. comm. lib.* 2. ubi ſic ratiocinatur; *Eſt ſanè difficile admodũ, ut qui ſunt æquali potentiâ Principes diuturnam colant amicitiam, niſi majori alicujus auctoritate cohibeantur, ejus rei multa ipſe vidi, & cognovi documenta, ſic enim eſt inter homines comparatum, ut facilè ſuſcipiant inimicitias, neq; reſpiciant ad eum, qui ferè comitari ſolet, triſtem & luctuoſum exitum; Mea ſic eſt ſententia, ut exiſtimem eum, qui ſolus in poteſtate habet decem hominum millia, magis eſſe metuendum, quàm decem confœderatos, qui ſinguli ſenis millibus præſunt &c.* Paulò poſt: *Proverbio dici ſolet de Britannis, quòd ictì ſapiant, il-*
lud hìc locum habet. Et præterea in aprico eſt defectum conſilii in 32.
publicum, & varietatem diverſitatemq; ſententiarum id efficere, ut antequam aliquid conſtituatur, prætereant occaſiones, quod de *Germaniæ* Proceribus, tempore electionis *Maximiliani II. Imperatoris* ſingulari fabulâ auſus eſt proferre *Ibraimus Baſſa Turcici Imperatoris legatus*, apud *Camerarium medit. hiſtor. cent.* 2. *cap.* 23. quam uti notam
nunc non inſero. Atque hujusmodi fœderum interitum accelerat, 33.
quod pleriq; confœderatorum, intereſſe magis privatum, quàm publicum reſpiciant, quâ de re ſequentibus verbis *Sidonius Apollinaris lib.* 7. *epiſt.* 9 *ad Græc. Parum in commune conſulitis, & cùm in conſilio convenitis: non tàm cura publicis mederi periculis, quàm privatis ſtudere fortunis.* Et famoſiſſimus *Italus Iohan. Boterus* dum ait: *I Principi per l' ordinario, non ſi ſono moſſi, ſe non per intereſſe, e non cognoſcono amico, ſe non per lo bene, che*

ne, che ne ſperano, ò per lo male che ne temeno. adde R. P. *Adam. Contzi. Polit. lib. 8. cap. 24. §. 4.*

34. Ex quo demum neceſſarium conſequens eſt, (quod & ipſa experientia confirmat) ubi id, quod privatâ utilitate ductus, hic vel ille confœderatorum conſecutus, vel è contra ſibi defuturum animadvertit, confœderationi valedicat, & (maximè ſi res malè cedant)

35. fortunæ ſe accommodet. *Vtcunq; (enim) ſe res inclinant, ita ambulant fœdera,* inquit *Eraſm. Inſt. Princip. Chriſt. cap: de fœderib.* juxta illud *Livij lib. 1. conſilium erat, quò fortuna daret, eò inclinare vires.* Quam fœderum infirmitatem pulcherrimè expreſſit, acerrimi judicii ICtus *Andr. Alciat.* (cui hoc teſtimonium reliquit *Iacob. Auguſt. Thuan. hiſt. lib.* 8. quòd primus purioris literaturæ, & antiquitatis cognitionem, ad juris ſcientiam attulerit) *Emblemate* 165. ubi ita ad *Ducem Mediolanenſem,* nova fœdera meditantem alludit:

Hanc citharam, ô lembi, quæ forma halieutica fertur
    Vindicat & proprium, Muſa latina ſibi
Accipe Dux: placeat noſtrum hoc tibi tempore munus,
    Quo nova cum ſociis fœdera inire paras.
Difficile eſt, niſi docto homini tot tendere chordas
    Vnica ſi fuerit, non benè tanta fides
Ruptavè, (quod facilè eſt) perit omnis gratia conchæ
    Illeq; præcellens cantus ineptus erit.
Sic Itali coëunt Proceres in fœdera; concors
    Nil eſt quod timeas, ſi tibi conſtet amor;
At ſi aliquis deſciſcat (uti plerunq; videmus)
    In nihilum illa, omnis ſolvitur harmonia.

36. Idq; eò magis adſeverandum & timendum, *adverſarij arte & induſtriâ* accedente (quem ſecundum modum fœdera diſſolvendi eſſe, anteà dixi) Noverunt enim & noviſſe debent, prudentes belli Duces & Principes, modum diſſolvendi fœdera, & ſeminandi diſcordias inter confœderatos. *Romani (Livio teſte libr. 31.) cùm compertum haberent Græciam invictam fore, quamdiu ſtaret ſocietas Achæorum, Gallo proconſuli in mandatis dederunt, ut modis omnibus ſocietatem illam dirimeret, neq; id fruſtrà tentatum, nam pleraq; civitates querebantur, ſœderis æqui ſpecie Imperium ſibi ademptum fuiſſe, inde Gallus occaſione captâ, civitates defectionem meditantes,*

tantes, acriùs inflammavit. *Ludovicum XI. Galliæ* Regem hâc in re verſatiſſimum fuiſſe, variis in locis videre licet apud *Comina. comm. libr. 1. & 2.* ubi demum ita ſcribit: *Omnium verò mortalium optimè callebat Ludovicus Rex artem dirimendi ſocietates atq; fœdera, in eoq; non parcebat ulli vel ſumptui vel labori, modò perficeret, quod vellet.*

Per quæ media autem hoc fieri ſoleat (cùm in hunc diſcurſum datâ occaſione inciderim) paucis (quantum ex Hiſtoricis obſervavi) nunc perſtringam; *Primò* Confœderationum ſocios, *inſtituto colloquio* cum adverſario facilè ſuſpectos reddi, atq; hâc occaſione confœderationem ſolvi poſſe, ita accidit *Carolo Burgundo* apud *Comina. comm. lib. 2.* & à *Romanis* cum *Hannibale* tentatum, ſcribente *Livio lib. 31.* *Secundò* ferocium & bellicoſorum populorum animos, molli pace conciliandos eſſe dicunt; *Populorum ferocia corda, longâ pace molleſcunt*, ſcribit *Theodoricus, Alarico Regi Viſi Gothorum*, apud Caſſiodor. *lib. 3. var. epiſt. 1.* Quod eleganter de *Belgis* in quadam epiſtola perſuadere conatur *Lipſius* ita demum concludens: *Remitte paululùm ad ingeniũ & vitia ſua redibunt* (puta Belgæ) *ut boves inſtante lupo coëunt, capita & cornua jungunt; abeunte, quiſq; ſibi paſcit*; ſic illi. *Tertiò* diſcordiarum ſemina inter confœderatos ſeminanda eſſe, arbitratur *Veget. de re milit. libr. 3.* Quam *Druſi* artem adverſus *Germanos* fuiſſe teſtatur *Tacit. annal. lib. 1.* *Quartò* largitionibus & occultis præmiis ad alliciendos hominùm animos, Reges & Principes prudenter hâc occaſione uti ſolere, exemplis demonſtrat *Comina. d. comm. lib. 2. Froſſard. hiſt. lib. 2.* *Quintò* deniq; perſuaſiones hîc multum efficere; immò etiam conjuratis falſam eſſe objiciendam occaſionem exemplo *Romanorum* apud *Livium lib. 8.* nonnulli cenſent. Sunt quoq; *Sextò*, qui blanditiis, verbis ambiguis, fraude, dolove, hæcce tentaſſe, & fœdera diſſolviſſe, dolum bonum, & toto oſtio admittendum tradunt. *Lipſ. polit. libr. 6. cap. 4. n. 27.* Sed huic materiæ nunc finem impono, & ſi quæ de neglectu fœderum, vel etiam eorundem infirmitate (occaſione illâ datâ) aſſerui, non de omnibus intellecta volo, novi enim Deum (bonâ causâ maximè triumphante) Principum corda regere, feliciorem q; fœderum & mutuæ defenſionis eventum & ſucceſſum, ex immensâ ſuâ bonitate largiri poſſe.

37. 38.

CONSVLTATIO QVARTA.

NEVTRALITATIS MATERIA.

Vbi de neutralitate quæſitum, an ea alicui ſuadenda, quæq́; commoda & incommoda ſecum trahat, & num Subditus vel Vaſallus impunè neutralem ſe gerere poſſit?

SUMMARIA.

1. Neutralitas quænam ſit, & qui de eâdem hactenus tractârint?
2. Fundamentum quæſtionis de neutralitate.
3. Diſtinctio perſonarum.
4. Perſonæ ſibi invicem ad mutuum auxilium non obligatæ, licitè neutralitati ſtudent.
5. Homo homini in adjutorium generatus, & certo amicitiæ vinculo obſtringitur.
6. Humanitatis, vicinitatis, & miſericordiæ vinculum neminem neceſſitat.
7. Etiamſi ex defectu auxilij, oppreſſus maximum vitæ incidat periculum.
8. An nihilominùs de facto, utile ſit fœdera inire?
9. Diſtinctio perſonarum ſeipſas defendere valentium, vel non, introducitur.
10. Perſonæ ſibi invicem ad auxilium obſtrictæ, malè neutralitati ſtudent.
11. Harum causâ, fit diſtinctio bellorum, in civilia & externa.
12. Bellorum civilium tria genera.
13. De primo genere, inter ipſos concives, vel ſubditos, remiſſivè.
14. De ſecundo genere, ubi duo, de ſumma rei concertant.

15. Im-

15. *Imbecillium neutralitatem periculoſam eſſe.*
16. *Et diuturnitate belli, inſtar grani, inter duos molares conteri.*
17. *Ergò conjunctione & ſocietate hic opus.*
18. *Cui ſe jungendum?*
19. *In tertio genere, quoad ſubditos & vaſallos, neutralitati non eſſe ſtudendum.*
20. *Vaſallus Domino ad ſervitia militaria regulariter tenetur.*
21. *Maximè ſi illa in inveſtitura ſint determinata.*
22. *Contractum enim & inveſtituram feudalem inſpicere oportet.*
23. *Itaq; quid vaſallus Domino debeat, inveſtitura pandit.*
24. *Subditus multò magis, quàm vaſallus ſuo Domino obſtringitur.*
25. *Subditi omni jure ad debita & honeſta ſervitia tenentur.*
26. *Ita ut ad ea, à Dominis certo modo & mediis cogi poſſint.*
27. *Quod amplius declaratur.*
28 *Idq; publica tàm Regnorum, quàm Regentium & Subditorum neceſſitas & utilitas efflagitat.*
29. *Immò etiam privatum cujusvis commodum.*
30. *Et quæ neutralium Subditorum (aliorumq; minorum gentium Deorum) miſeria.*
31. *Quibus rectè comparentur?*
32. *Subditos & vaſallos non claudicare, ſed rebus in honeſtis & debitis, Dominis ſuis obſequium præbere oportet.*
33. *Quod obſequium ad inboneſta, indebita, & impoſſibilia non extenditur.*
34. *Quæ ſi vaſallo imponantur, ad ea non tenebitur, ſed Dominus jurisdictione ſuâ privatur.*
35. *Domini, Principes, & Magiſtratus, tanquam Dei miniſtri, ejusdem veſtigiis inſiſtere debent.*
36. *Nec ſolùm ipſi, ſed etiam eorundem officiales.*

37. Offi-

Digitized by Google

37. *Officialium malorum & rapacium mores.*
38. *Eorum causâ, omnia in Republica infeliciter ſuccedere.*
39. *Uti Subditi Dominis ad onera & ſervitia ſunt obſtricti, ita Domini & Superiores, eoſdem defendere & tueri tenentur.*
40. *Aliàs Subditi & Vaſalli, ad prædicta onera & ſervitia ampliùs non tenentur.*
41. *Dominus quando ſuum non præſtat officium, nec Subditi ad id tenentur.*
42. *Domino feudi non ſervante fidem, vaſallus non ſervat juramentum fidelitatis.*
43. *Quod etiam in obligationibus pactitiis contra ſupremum Principem procedit.*
44. *Bonorum in utriusq; partis belligerantis territorio ſitorum, poſſeſſio an neutralitatem excuſet. Ubi Froſſardi locus proponitur.*
45. *Diſtinctione quæſtio deciditur.*
46. *An bona poſſidens ſimul ſit Subditus vel non?*
47. *Tria propterea proponuntur præſuppoſita.*
48. *Quorum primum, neminem ob ſolam bonorum poſſeſſionem effici Subditum.*
49. *Secundum, nec etiam, quòd alicubi ſortiatur forum.*
50. *An, quòd ibidem domicilium foveat?*
51. *Negativa verior defenditur.*
52. *Caſus propoſiti, quoad Subditos deciſio.*
53. *Vaſallus quiſpiam duorum Dominorum eſſe poteſt.*
54. *Antiquiori ex duobus Dominis Vaſallus ad ſervitia militaria tenetur.*
55. *Quod etiam in confœderatis procedit.*
56. *Quid ſi cauſa Domini manifeſtè vel dubitativè injuſta ſit, anne neutralitati ſit locus?*
57. *Concluſio quæſtionis præſentis.*

Aliis

Digitized by Google

ALiis de ſumma rei contendentibus, ſæpiſſimè in conſiderationem venit, quid tertio (vicino maximè) ſit faciendum, annè ſe miſcere debeat, num verò è contrà, ſive impunè, ſive utiliter neutralem gerere ſe poſſit vel debeat? Hæc res *neutralitas* communiter nuncupatur, exinde quòd talis vel neutri parti auxi- 1.
lia ſuppeditet, vel tantùm præſtet uni quàm alteri, quâ de materiâ neminem hactenus præter *Iohannem VVilhelmum Neuweierum peculiari tractatu Germanicè edito*, tractaſſe video, ubi tamen non ſatis diſtinctè rem expedit; Fundamentum hujus quæſtionis ex eo, ut plurimùm 2.
pendere autumo; Annè homo (præſertim vicinus) homini neceſſariò in periculis adſiſtere teneatur? In quâ quæſtione diſtinguen- 3.
dum erit, inter perſonas fœderis nexu, ſive etiam vaſalligio & ſubjectionis jure ſibi invicem obligatas, & alias, inter quas nulla talis obligatio intercedit. Perſonæ itaq; ſive Reges, Principes, Reſpublicæ 4.
& communitates, aliiq; populorum Gubernatores, qui alterutri parti militanti, nec fœdere, nec alio modo obſtricti ſunt (ſi de juris obligatione quæras) ad auxilium alicui ferendum, neceſſariò non tenentur, ſed licitè neutralitati ſtudere poſſunt. Nam licet *homo in ad-* 5.
jutorium mutuum generatus ſit, uti ait *Seneca de ira lib. 1. cap. 7.* & rectè *Euripid. in ſupplicib.*

- - - Præbent ſaxa perfugium feris
Aræq; famulis; urbibus preſſis malo
Tutamen urbes - - -

(Adde quæ de amicitiæ vinculo perpulchrè tradit *Gail. de pac. publ. lib. 2. cap. 10. n. 26. & ſeqq.*) atque ita *Romani* pro amicis arma ſæpè ſumpsêre, aliiq; non rarò id faciunt Reges & populi; Ad id tamen, 6.
ad quod humanitatis, vicinitatis vel commiſerationis intuitu compelluntur, cogi magis non poſſunt, quàm dives ad dandam eleemoſynam egeno; Siquidem par in parem non habeat jurisdictionem, *text. in l. nam magiſtratus. ff. de recept. arbitr. Gail. lib. 1. obſ. 41. n. 9. Idem de arreſt. cap. 4. n. 3. Sichard. conſ. feud. 1. n. 54.* Et ne cui noceam, lex imperat, nefas enim eſt, hominem homini inſidiari *l. ut vim. 3. ff. de juſt. & jur.* Non autem ut benefaciam extra caſum obligationis, jubet. Quod eatenùs extenditur, ut ne tunc quidem teneatur, licet 7.
oppreſſus aliàs magnum periculum incurrat, quo vicinus, (præſum-

Digitized by Google

privè tamen in notabili damno & periculo) avertere poſſet, vide
8. *Leßium de juſt. & jur. lib. 2. cap. 4. dub. 15.* & hæc quidem, quatenus jura id deſiderant; Anne autem id, quod jus quidem non efflagitat, utile & conſultius aliquando ſit, ita ut præſtet vicino auxilium
9. ferre, quàm neutralem manere, de facto quæſtio incidit? Ubi rurſus ita diſtinguo, aut enim is, de cujus auxilio nunc agitur, tàm potens eſt, ut neutram partem (victoris etiam metuendam inſolentiam) timeat, vel nulla alia neceſſitas & circumſtantiæ alterutrius partis conjunctionem efflagitent, atq; hoc caſu neutralitatem & laudabilem & utilem eſſe, plurimi exiſtimant. *Franciſcus Guicciardin.* quodam in loco ita hanc neutralitatem commendat. *La neutralità nelle guerre de gl' alteri eſſer coſa laudabile & par la quale ſi fuggone molte moleſtie, & ſpeſe, quando non ſono ſi deboli le forze tue, che tu habbia da temer la vittoria, di ciaſcuna delle parti perchè allora ſi arreca ſicurtà, & bene ſpeſſe fa ſtrachezza loro facultà, d' accreſcer il tuo ſtato.* (h.e. neutralitatem inter bella aliorum tunc eſſe rem laudabilem, per quam evitantur multa incommoda & expenſæ, cùm vires tuæ non ſunt ita debiles, ut victorem timere neceſſe non habeas, quia eo modo ſecuritatem adfert, & ſæpenumerò efficit, ut ex eorum (puta armis certantium) debilitate, Imperium tuum creſcat. Hâc ratione *Marebodus Suevia Rex*, inter bella *Germanorum* & *Romanorum* neutralitati ſtuduit; Hic enim poſtquam Romanam militiam addidicerat, & in *Bohemiam* cum ſuis migrârat: *Imperium* (ſcribit *Paterculus*) *perpetuis exercitiis penè ad Romanæ diſciplinæ formam redactum, brevi in eminens, & noſtro quoq; Imperio* (*Romano* puta) *timendum perduxit faſtigium, gerebatq; ſe ita adverſus Romanos, ut neq; bello illos laceſſerit, & ſi laceſſeretur ſupereſſe ſibi vim & voluntatem reſiſtendi, declararet.* Quanquam & huic neutralitas non optimè ceſſit; Debilitatis enim per *Arminium* Germanorum Ducem, Romanorum in Germania viribus; *Arminius* (teſte *Tacito lib. 2. annal.*) Marebodum patriæ proditorem eſſe, & per dona, Cæſaris fœdus petiviſſe, Herciniæq; Sylvæ latebris defenſum, publicum commodum, & patriæ libertatem non curaſſe publicè aſſeruit; unde eum hoſtis inſtar habendum, quod & factum; nam Marebodus ad tantas reductus anguſtias, tandem exul in Italia, Ravennæ vitam finiit. Quod exemplum clariſſimè demonſtrat, quàm caute in hâc re proceden-

cedendum, ne ſcilicet viribus ſuis quiſpiam nimium tribuat, nec viciniatis jura, (licet nullo alio juris vinculo obligatus ſit) temerè negligat, atq; ita in eâdem aliquando neceſſitate conſtitutus, à vicino perſimili modo illudatur; Nam uti ait *Plautus in Epidico*:

Is amicus eſt, qui in re dubiâ juvat
Vbi re opus eſt. - -

Vt ergò quid faciendum prudenter concludatur, omnes circumſtantiæ diligenter ponderandæ veniunt, ita ut quem ſuperiorem fore probabiliter & præſumptivè animadvertere poſſimus, eius amicitiam, & quæ ab ea dependent actiones non negligamus, ex quo etiam fit, ut alii, qui viribus carent, Potentioribus, pro tempore ſeſe accommodent, de quibus *conſult. ſeq.* dicam.

Alia verò eſt ratio eorum, qui vel fœdere vel vaſallagio & ſubjectionis jure aliis obſtricti ſunt, horum enim neutralitas ob nexum fidei, fidelitatis & ſubjectionis vix approbari poterit, niſi vel mala cauſa, aliæq; circumſtantiæ, eosdem amoveant, rectè enim *D. Ambroſ. offic. lib. 1. cap. 36.* ait: *Qui non repellit injuriam à ſocio, ſi poteſt, tàm eſt in vitio, quàm ille qui facit.* De *Vaſallis* itaq; & *Subditis* aliorum, quid 11.
ſentiendum ſit, in particulari nunc adaperiam. Horum autem cauſâ, (quoad hanc neutralitatis & adſiſtentiæ materiam) bellum aliud 12.
civile, aliud *externum* eſſe aſſevero; *Illius* tria ſunt genera; *primum*, ubi inter ipſos ſubditos ſeu concives eſt quædam armorum diſſenſio; *Secundum*, ſi duo pluresvè Principes, intra unius Imperii vel Regni viſcera, de eodem Regno inter ſe dimicent; *Tertium*, quando Subditi contra Superiorem arma movent, & hic in illos.

In *primo genere* non multum laborabimus, tùm quod ad propoſitum & intentionem noſtram parum faciat, cùm quia rationibus & 13.
exemplis, quæſtio iſta ventilata reperiatur apud *Iuſt. Lipſium polit. lib. 6. cap. 6.* ad quem me remitto. *Secundum* autem *genus*, cum illis, quos 14.
parti militanti nullo fœdere, vel alio juris vinculo obſtrictos eſſe (ſupra hâc eâdem conſultatione dixi) affinitatem habere videtur; Ideoq; (prout de illis dictum) ſi alterutri ſingulari fœdere vel pacto non ſint obligati, & præcipuè, ſuis ſe viribus tueri poſſint, optimè facient, ſi tragœdiæ ſpectatorem egerint; At ſi ſibi ſuiſq; viribus diffidant, periculoſa illis erit neutralitas; Idem olim ſenſit *Ariſtenus*

Digitized by Google

Achæorum Prætor apud *Livium libr. 32. cap. 21. in fin.* cùm *Cleomedonti Achais* ſuadenti, & in bello inter *Romanos* & Philippum quieſcerent, armisq; abſtinerent, in hunc modum reſpondit: *Quòd Cleomedon tanquam mediam & tutiſſimam nobis viam conſilij oſtendebat, ea non media ſed nulla via eſt, etenim præterquàm quod aut accipienda, aut aſpernanda vobis Romana ſocietas eſt, quid aliud, quàm nuſquam ſtabili gratiâ, velut qui eventum exſpectaverimus* (notandum hoc multis) *ut fortunæ applicaremus noſtra conſilia, præda victoris erimus?*

NB.

16\. Et quis demum non videt hujusmodi neutrales, periculum quòd declinare voluêre, plerumq; incurrere, ita ut aut diuturnitate belli vicini, veluti granum inter duos molares atterantur, aut certè ab alterutrâ parte opprimantur, quod aliàs, ſi ab initio junctis viribus aliud tentaſſent, evitare potuiſſent; *capienda rebus in malis præceps via eſt*, ait *Seneca*. Tentandum eſt aliquid, & uti medici in deſperatis morbis, ubi præter unam eamq; dubiam medicinam, ſalutis ratio nulla ſupereſt, ancipiti potiùs illâ jubent uti, quàm prorſus nullâ: ſic quoq; in præſentibus malis, adde *Piccart. obſ. pol. decad. 5. cap. 5.*

17\. Hoc ergò caſu alterum aut ſocium habere, aut hoſtem, omninò neceſſe erit; Cum Cæſare jacienda tunc alea, & alterutri parti

18\. ſe jungendum ex *Saluſtio* monet *Lipſius polit. libr. 4. cap. 9. n. 52.* Sed cui? ſi pares potentiâ, parti *meliori*, ſi diſpares (deficiente obligatione) *potiori*; niſi tamen aliæ circumſtantiæ contrarium ſuadeant, quæ

19\. in quæſtionibus facti variæ occurrere ſolent. In *tertio genere* neutralitas citra pœnam ademptionis ſeu confiſcationis bonorum vix locũ invenire videbitur, excepto caſu, quo eam neceſſitas urgens admit-

20\. tit, quâ de re *conſultatione ſequenti* dicturi ſumus; ſic enim *Vaſallus* Domino ſuo, ad ſervitia militaria ordinariè tenetur, licèt de illis in inveſtitura nihil ſit expreſſum; per *tit. 1. §. notandum eſt autem. tit. 5. in princ. tit. 20. 21. lib. 1. feud. Mynſ. cent. 5. obſ. 8. Gail. libr. obſ. 17. n. 3.*

21\. *Roſenthal. de feud. cap. 8. concluſ. 4. n. 3.* Quòd ſi verò in feudi conceſſione, vel ipsâ inveſtiturâ, ſervitia militaria à Vaſallo præſtanda, expreſſa & determinata fuerint, tantò firmiùs ad eadem obſtrictus erit;

22\. Verba etenim contractus feudalis ſunt forma ipſius contractus, & forma eſt illa, quæ dat eſſe rei; *Curt. Iun. tract. feud. part. 1. cap. 7. n. 29.*

23\. *& ſeqq. Mynſ. cent. 5. obſ. 76. in princ. Gail. libr. 2. obſ. 50. n. 15.* Ideoq;

ad di-

Digitized by Google

ad dignoſcendam naturam feudi, & ad quæ ſervitia militaria vaſallus Domino obligatus ſit, ad inveſtituram recurrere oportet, de quo latè *Bald. in c. 1. in fin. de duob. fratr. Fichard. conſ. lat.* 10. *n.* 2. *Zaſ. lib.* 1. *conſ.* 12. *Laur. Kirchov. int. conſ. var. ICt. Germ. tom.* 5. *n.* 10. *& ſeqq.* Atq; hæc de Vaſallorum ſervitiis militaribus Domino præſtandis, eatenùs vera ſunt, ut ſi eadem denegaverint, feudo privari poſſint. *tit.* 21. *in princ. verſ. vel ſi dominus ſuis. lib.* 1. *feud. tit.* 24. §. *ſed non eſt alia. Et tit.* 55. §. *firmiter etiam ſtatuimus. lib.* 2. *feud.* De hiſce ſervitiis ita *Gunther. lib.* 8. *Ligurin.*

Publica militiæ Vaſallus munera juſtè
Non renuat, Dominiq; libens in caſtra vocatus
Aut eat, aut alium, pro ſe ſubmittat iturum
Arbitrio Domini, vel quem laudaverit ille
Compenſet, redimatq; ſuum mercede laborem.

Adde *Otton. Friſing. de geſt. Friderici Imp. lib.* 2. *cap.* 11. In Subditis idem 24.
obtinet; Nam major & fortior eſt Subditorum, quàm Vaſallorum erga ſuos Dominos obligatio, & longè à ſe invicem diſtant, juramentum ſubjectionis & feudale. *Ant. Fab. lib.* 7. *Cod. defin.* 5. *&* 6. *Roſenth. de feud. cap.* 6. *concl.* 85. *Ludov. Schrad. de feud. part.* 6. *cap.* 4. *n.* 6. *& ſeqq.* Id ergò fortiùs jurantem obligat, quàm hoc; ſecundum *Roland. à Valle. vol.* 3. *conſ.* [illegible] *n.* 30. *Andr. Knich. de jur. territ. cap.* 3. *n.* 163. addatur *Matth. Stephani de juriſdict. lib.* 2. *part.* 1. *cap.* 7. *n.* 226. *& ſeqq.* Licet quoq; non omnium ubivis eadem ſit conditio, tralatitium enim eſt, alios majori, alios è contra minori gaudere libertate, atque ita quoq; Subditorum ſervitia (militaria maximè) ſecundum privilegia, pacta & conventiones quorumvis accipienda, amplianda, & reſtringenda ſunt. Vtcunq; autem omnia hæc ſeſe habeant, Vaſalli 25.
& Subditi ad illa Servitia, quæ Dominis, vel ſimpliciter, vel ex promiſſo debent, omninò tenentur, tàm de jure divino, quàm humano, quod ceu tritum & manifeſtum, nunc ulteriùs non proſequor; Neminem quippe Domino in licitis & debitis ſervitiis præſtandis obedire oportere, inficiari poſſe arbitrarer.

Idq; eatenùs obtinet, ut etiam ad id quod facere tenentur Va- 26.
ſalli & Subditi cogi poſſint; Idq; pœnis, confiſcatione bonorum, arreſtis, pignoratione fructuum, & gravioribus remediis. *Sixtin. de Re-*

Digitized by Google

galib. lib. 2. cap. 13. n. 65. cum ſeqq. Gail. libr. 1. obſ. 17. n. 8. Idem de arreſt. Imper. cap. 10. per tot. Andr. Knich. de pact. inveſt. lib. 2. cap. 3. n. 55. 58. Manl. de homag. tit. 4. n. 27.

27. Quinimò, ſi ex causâ neceſſitatis Subditis imponi poteſt, ut vendant, vel publicè exponant id, ad quod aliàs de jure non tenerentur, prout tradit *Mynſing. cent. 5. obſ. 27. per tot. Petra de poteſt. Princ. cap. 13. n. 17. Ioh. Koppen. deciſ. 59.* Quantò magis Superior eosdem cogere poterit ad talia ſervitia, ad quæ ſe obligarunt, & de jure, ex charitate, & ad ſalutem Patriæ tenentur, ita argumentatur *Hug. Grot. tract. de jur. bell. & pac. lib. 2. cap. 25. n. 3.*

28. Quod ipſum etiam publica Imperiorum & Regnorum commoda efflagitant, cùm Proceres, Status & Subditi, non ſolùm de *privatis*, ſed etiam *publicis commodis* & utilitatibus cogitare debeant. Quamobrem non immeritò, quod ex negligentiâ, incuriâ, & tepidâ neutralitate membrorum Imperii, *aquila Romana* deplumetur, conqueritur *Henricus Bebelius in opuſc. ſuis*, dum ita ſcribit:

Quid memoras conſulta Patrum, quid verba Senatus,
Qui propriis ſemper, conſuluêre bonis.
Quid ſi reſpicerent Regis quoq; commoda Regni,
Et ſi quod debet Cæſar habere datur;
Tunc aquila invicta, ad Seres penetrabit, & Indos
Sic conſulta patrum, ritè juvare queunt;
At ſua dum cuncti procurant commoda; cuncti &
Velle ſuum ſoleant legis habere loco; &c.
Non tibi ſit mirum (namq; efficit omnia non Rex
Solus) ſi totum concidat Imperium.

29. Pari quoq; modo & ratione, propria pericula & incommoda, quæ ſingulis ſeipſos defendere non valentibus, ob neutralitatem imminent, eosdem animare, atq; à neutralitatis ſtudio divertere deberent; Nam ut *Imbelichi* ſententiam præmittam, ita ſentientis; non disjunctam eſſe privatam utilitatem à publica, immò in bono communi, ſingulare quoq; contineri, & non ſecùs in animalibus, cæteriſq; naturalibus, ita etiam in civitatibus, in totius ſalute, ſalutem
30. quoq; partium & membrorum eſſe; De hoc certè conſtat, & experientia plus quàm mille teſtis eſt, prædictam Vaſallorum & Subditorum,

ditorum, aliorumq; qui ſe ipſos defendere nequeunt, neutralitatem periculoſiſſimam, eorumq; ruinæ cauſam certiſſimam eſſe, & haud rarò, dum neutrius partis potentioris armis ſe miſcent, ſed rerum eventum (ſtultorum magiſtrum) exſpectare ſtudent, unà cum conſiliis & ſæpè etiam conſiliariis pereunt, uti arbitratur *VVarem. ab Erenberch. meditam. de fœderib. lib. 1. cap. 2. n. 21.* Sicut igitur in mediâ habitantes domo, ab inferioribus inhabitantibus fumo necantur, à Superioribus perminguntur; ſic etiam cives medios ſeu neutrales, ab utrâq; factione perditos, partim quòd non tuliſſent opem alterutri, partim quoq; invidiâ, quòd hactenus fuiſſent incolumes, teſtis eſt *Thucydid. lib. 3.* Perſimiles quoq; iidem ſunt hiſce, de quibus Scriptura ita pronunciat: *Vſquequò claudicatis in duas partes. Si Dominus eſt Deus, ſequimini eum, ſi autem Baal, ſequimini illum, 2. Reg. 18. v. 21.* & quia *Nemo poteſt Dominis pariter ſervire duobus, Matth. 6. v. 24.* Quapropter etiam pœnas ſuſtinent, de quibus *Apocal. cap. 3. Vtinam frigidus eſſes vel calidus, ſed quia tepidus, evomam te,* & *Eccleſ. cap. 3. v. 21. Cor ingrediens duas vias, non habebit ſucceſſus*; Id quod in ejusmodi neutralibus quotidiè experimur. 31.

Hoc itaq; Subditis & Vaſallis omninò incumbi, ne claudicent nec ſimulatè agant, ſed ut Superioribus & Dominis ſuis (quatenus eorum obligatio id exigit) obediant, iisdemque debita ſervitia præſtent; Quod ipſum omnia divina & humana jura jubent, prout tralatitium eſt, & ſatis conſtat, ideoq; allegationibus & rationibus ampliùs non indiget. 32.

Hæc tamen obligatio, non ulteriùs, quàm ad ſervitia debita, honeſta & poſſibilia extendi debet; Regula ergò de prohibitâ neutralitate in Subditis & Vaſallis, non habet locum. *Primò*, in ſervitiis & *oneribus impoſſibilibus, indebitis & inhoneſtis*; quæ enim contra leges & bonos mores fiunt nec nos facere poſſe credendum eſt, cùm ſit impoſſibile juris, ad quod nemo obligatur. *c. nemo. de Reg: Iur: in 6. & ibid. Peck. in comm. n. 4. & ſeqq.* 33.

Et Dominus Subditos vel Vaſallos ultrà debita, & honeſta ſervitia gravare non debet, nec poteſt, quin imò ſi indebita Subditis gravamina imponat feudatarius, feudo & jurisdictione privatur; *Bernh. Grava. ad Gail. lib. 1. concl. 16. conſid. 1. n. 14.* Et Vaſallus ob violenta ludibria, patronali Imperio ſolvitur. *Franc. Zoanett. de duplici Venat. n. 75. Choppin. de doman. Franc. libr. 2. tit. 8. n. 10.* latè & 34.

latè & doctè de hiſce ſervitiis poſt alios *Petr. Frider. Mindan. de Proceſſ. Camer. lib. 2. cap. 13. per tot.*

35. Deinde *Secundò*, cùm Domini terrarum, Reges, Principes & Magiſtratus, ſint miniſtri Dei in hiſce terris; *Rom. c. 13.* Atq; ita delegati, & Vicarii Dei, ordinarii hominum Rectores *Bald. in princ. de conſt. pac.* Exemplum etiam ipſius Dei in juſtitia colenda, uti & in manſueto & clementi regimine imitari illos oportet. *c. arripiat. 4. §. ſi verò. 2. novell. & omnes obed. Iudic. 69.*

36. Nec ſolùm ipſi, ſed etiam eorundem *officiales* (quorum operâ, in tantâ rerum multitudine, & ad exigenda Subditorum ſervitia, eosq; è contra tuendos, utuntur) taliter ſe gerere debent, adde *Frider. d. lib. 2. cap. 13. n. 49.* peſſimè itaq; *Veſpaſianus*, pecuniæ avidiſſimus & rapaciſſimus Princeps, ſcribente *Suetonio in Veſpaſiano cap. 16. Procuratorem rapaciſſimum quenq; ad ampliora officia, ex induſtriâ ſolitus eſt promovere, quò locupletiores mox condemnaret, quibus quidem vulgò pro ſpongiis dicebatur uti, quod quaſi & ſiccos madefaceret, & exprimeret humētes &c.*

37. *Nam iſti quicquid faciunt, legem putant; Lex furem deterret ab illicitis; Iſti ad iniquum malitia ſua compendium legem trahunt;* uti ait *D. Laurent. Epi-*

38. *ſcopus Mediolan: apud Policrat: lib. 6. cap. 1.* Quàm infeliciſſimè autem omnia ſuccedant, ubi hoc hominum genus, concuſſores, flagellatores Subditorum, & turbarum incendiarii, etiam ſub bono Principe, muneribus publicis funguntur, & quòd ſæpiſſimè cauſæ ruinæ & everſionis Regnorum & Rerump: ſint, præter experientiam multis oſtendit *Matth. VVebner. tract.* **von Enderung der Regimenten** *cap. 12. & Philipp. Comina. in comm. hiſtor.* de eiusmodi hominibus ſatis con-

39. queritur. *Tertiò*, quemadmodum Subditi & Vaſalli (ut dictum) Dominis ad certa ſervitia præſtanda ſunt obſtricti; Itā quoque Domini, Reges, Principes, aliiq; Magiſtratus Superiores, Subditos & Vaſallos (obedientes & morigeros maximè) tueri, & à malorum inſultibus, direptionibus & perſecutionibus defendere debent, & tenentur *text. in l. congruit. 13. ff. de offic. præſid.* Ideò quippe Principes & Magiſtratus, tanquam Patres, Gubernatores & Rectores, Dei ordinatio eſſe dicuntur, & humano generi dati, ut ſocietatem regerent, & curarent, prolixè *Don Garſia. Maſtrill. de Magiſtrat. & eorum Imperio. in prælud. n. 3. 22. 27. & ſeqq.* quæ quidem per ſe ſatis nota & mani-

Digitized by Google

manifeſta ſunt. Quando itaq; Reges & Principes, aliiq; Domini Superiores, ea, quæ ſui ſunt officii omittunt, Subditos non defendunt, ſed potiùs prædæ loco relinquunt, Subditi & Vaſalli, ulteriora ſervitia (ſive ea realia ſive perſonalia ſint) præſtare non tenentur, ſed quovis modo ſe ſuosq; ſervare, & in tempora meliora ſalvare poſſunt, atq; hoc caſu vel neutralitati ſtudere, vel etiam Potentiori alicui ſe ſubmittere, non erit illicitum, de quo poſteriori modo, *conſultat. ſeq.* agam. Non enim Dominus à Subditis præſtari ſibi petere poteſt, niſi ipſe priùs ex ſuâ parte præſtiterit illud, ad quod ſe obligavit. *l. Iulianus. 13. §. offerri. 8. ff. de action. empt. l. quæro. 54. §. inter locatorem. 1. ff. Locati. Paris. lib. 1. conſ. 33. n. 57.* Et qui fidem contractus non adimplet, facit, ut pars adverſa liberetur. *c. fruſtrà de R. I. in 6. l 12. 21. c. de pact. l. 27. ff. de inoff. teſtame:* argumento eorum, quæ tradit *Mynſ. cent. 3. obſ. 96. Coler. de Proceſs. execut. part. 4. cap. 1. n. 97. & 105. Schrader. de feud. part. 9. cap. 4. n. 88.* 40. 41.

Vnde Dominus, ſi non ſervat fidem Vaſallo, Vaſallus non etiam tenetur ei ſervare juramentum fidelitatis, per *gloſs. pen. in c. de nov. form. fidelit. in uſib. feud. Pet. Peck. d. cap. fruſtrà. de R. I. in 6. n. 3. Manticale tacit. & ambig. convent. lib. 3. tit. 17. n. 20.* adde *Gail. de pac. publ. lib. 2. cap. 15. n. 11. 12.* & ibid. *relatos.* 42.

Quod etiam in Subditis, contra Magiſtratum, quamvis Superiorem (maximè ſi certa pacta, ratione defenſionis & ſervitiorum intervenerint) procedit. *Peckius d. loc. n. 3. Alciat. conſ. 167. vers. circa tertium dubium. n. 10.* pulchrè. *Matth. Stephani. de juriſdict. lib. 2. part. 1. cap. 2. n. 260. cum ſeqq.* Atq; hæc quidem de Subditis & Vaſallis, quos tales eſſe conſtat. 43.

Sed nunc aliud occurrit dubium, annè neutralitati ſit locus eo caſu, ubi quis in utriusq; partis dimicantis Regno vel territorio caſtra, bona vel prædia habet? Ita certè de quibusdam nobilibus Galliæ, ſcribit *Froſſard. hiſtor. lib. 1. p. 87. Bellum iſtud diuturnum malè habebat Nobiles quosdam Galliæ, quorum aliquot collectis rebus, aliò ſe contulerant, exſpectantes auræ ſerenitatem, ne ſi aut ab armis quieſcerent, aut alteri ſe adjunxiſſent, putà vel Gallo vel Anglò, rebus ipſi ſuis obeſſent; Nam talis erat multorum ratio, ut cùm in utroq; regno poſſeſſiones retinerent, neq; hunc juvare, neq; illum deſtituere, citra facultatum jacturam poſſent.* In hâc contro- 44. 45.

 verſiâ,

verſiâ, tâm quoad Subditos, quàm Vaſallos diſtinctione opus erit; Quod enim Subditos ſpectat, *primò* inſpicere oportet, An quiſpiam ratione bonorum, in diverſorum Regum vel Principum Regnis, territoriisvè ſitorum, ſimul uno eodemq; tempore Subditus eſſe poſſit? *Secundò* ſententiâ affirmativâ præſuppoſitâ, cui ex duobus Dominis adſiſtere, auxiliumq; præſtare debeat, vel numnè hoc caſu
46. neutralis manere poſſit? Quod prius attinet, ad hoc maximè reſpiciendum opinarer, an is qui diverſis in locis bona poſſidet, ubivis ſubjectionis juramentum præſtiterit, & tanquam Subditus tractari velit, vel non? Nam ut obſtaculum totius deciſionis adaperiam, hæc
47. tria præſupponenda ſunt. *Primò* neminem fieri Subditum propterea, quod aliquo in loco poſſeſſiones & bona habeat; *Secundò* nec etiam eo caſu, quod alicubi domicilium fovet, vel forum ſortitur; Verùm *tertiò*, hunc Subditum dico, qui homo juriſdictionalis eſt, & mediante homagio, ſeu juramento Subjectionis, Superioritatis Domino ſe ſubjecit. Hiſce ita diſcuſſis clariùs apparebit, an Domino territorii jure ſubjectionis ſervitia militaria ſint præſtanda, vel
48. numnè omitti poſſint, & neutralitati locus ſit? Prius præſuppoſitum, neminem propterea fieri Subditum, quod quodam in loco bona vel facultates poſſideat, communiter tenent Doctores, per *l. libertus. 17. §. ſola. 13. ff. ad municipal. l. domicilium. 20. cod. gloſ. in dem. unica. §. eiſdem etiam verbo Subditos. Gail. lib. 1. obſ. 36. n. 15. Pet. Frider. de mandat. Camer. lib. 2. cap. 46. n.* 8. Et ob ſolam domus vel poſſeſſionis cauſam, publici juris auctoritas muneribus ſubjugari vos non ſinet, reſpondent Imperatores *in l. 4. C. de incol. lib.* 10. *Vultei. libr. 1. de feud. cap. 6. n. 5. Meiſchner. tom. 2. lib. 1. deciſ. 6. n. 58.* Vnde ſæpiſſimè accidit, ut quis in eo loco ubi bona poſſidet, neq; originalis, neq; incola ſit. *l. 4. C. de incol. Hartm. Hartm. lib. 2. tit. 52.*

49. De *ſecundo* equidem variant ſententiæ, non certè quoad domicilium, ſed quoad id, quod quiſpiam in hoc illovè loco forum ſortiatur; In eo enim omnes ferè conveniunt, aliud eſſe forum alicubi ſortiri, aliud ibidem eſſe Subditum per allegatos à *Gail. tract. de pignorat. cap. 15. Matth. Steph. tract. de juriſdict. lib. 2. part. 1. cap. 2. n. 239. Heig. part. 1. quæſt. 18. n. 5.* prolixè *Paurmeiſter de juriſdict. lib. 2. cap. 2. n. 51. & ſeqq.*

Sed

Sed quempiam ex domicilio effici ſubditum, quando nimirum 50
in quodam loco ita habitat, ut in perpetuum (niſi ex accidenti avocetur) ibidem perſeverare velit, perplurimi ſtatuunt; *Lud. Gilhauſ. in arb. jud. part. 2. cap. 1. §. 2.* Nam per domicilii conſtitutionem, & inhabitationem, ſubjectionem fundari, tradit *ICtus l. domicilium. 20. ff. ad municipal. l. ſi in patria. 5. ibi.* ſi domicilium defixiſti, incolatus jure, te ultrò, ejusdem civitatis muneribus obligaſti. *C. de incol. lib. 10, l. cives. 7. C. eod. And. Knich. in encyclopæd. cap. 3. n. 26. Meiſchner. tom. 2. lib. 1. deciſ. 6. n. 129. Gail. lib. 2. obſ. 35. n. 3. idem latè de pignorat. obſ. 15. per tot. ferè;* & poſt eum *Paul. Chriſtianæ. ad conſuet. Mechlin. tit. 5 art. 9.* Quam tamen (licet à multis comprobatam opinationem) non immeritò rejicit *Petr. Frider. de mand. Cam. libr. 2. cap. 46. n. 8. & 9.* per rationes ab eod. allegatas. Vnde demum *Secundò* melior & verior eſt hæc ſententia, domicilium neminem facere Subditum, niſi 51
qui inſimul in jurisdictionem Domini conſentiat, homagium ſubjectionis præſtet, & tanquam homo jurisdictionalis (als ein Vnterthon oder Landſaß ibidem habitet, animumvè habitandi habeat, in quam quoq; ſententiam (ſui ipſius immemor) condeſcendit *Gail. de arreſt. Imper. cap. 6. n. 10.* eaq; veriſſima eſt; Nam Subditum eſſe, non ex patrimonio, ſeu jure habitationis, aliisq; accidentibus dependet, ſed perſonæ relatio eſt. *Paurmeiſt. de jurisd. lib. 1. cap. 8. n. 48.* Immò perſonalis obligatio. *Gail. de arreſt. cap. 7. n. 11.* Et quemadmodum homagium, ſive juramentum ſubjectionis, eſt prima agnitio & probatio Superioritatis. *Meiſchner. tom. 2. libr. 2. deciſ. 4. n. 122. Knich. in Encyclop. cap. 3.* Ita quoq; non ob res poſſeſſas, ſed perſonæ ratione præſtatur, quæ hâc ratione ſubjecta & ſubdita efficitur. Secundùm *Coler. de proceſſ. execut. part. 2. cap. 1. n. 23. Gilman. lib. 1. deciſ. 46. n. 34.* Quibus ita præmiſſis, apparebit, quid in caſu propoſito ſit ſtatuendum, vel enim illi qui in utriusq; partis bellagerentis, Regno vel territorio, bona vel poſſeſſiones habent, utrique Domino homagium aut juramentum ſubjectionis præſtitêre, vel alterutri, vel neutri; 52
ſi utriq; homagium præſtitit (quod fieri poſſe docet *Gail. de arreſt. Imper. cap. 6. n. 21.*) tunc illi cui prius juramentum fecit, ad onera & ſervitia debita tenetur; arg: eorum, quæ paulò poſt de vaſallo duorum dicentur; Si alterutri, huic erit obligatus, cui fidem dedit,

atq; ita hiſce duobus caſibus, neutralitati non erit locus; Sin neutri, per ea quæ ſupra attuli, vel alterutri ſive meliori ſive potentiori
53. ſe jungere, vel neutralis manere poteſt; Idem quoq; in Vaſallis obtinet, nam licet Dd. ſentiant, neminem duorum vel plurium Vaſallum ligium eſſe poſſe, in eo tamen conſentiunt, quempiam Vaſallum non ligium duorum Dominorum eſſe poſſe, & hanc communem eſſe ſententiam per *gloſ. in dem: paſtoralis. §. rurſus non eſt. in verbo homo ligius. de ſent. & re judicat. Gail. de arreſt. Imper. cap. 6. n. 29. Roſenth. de feud. cap. 2. concluſ. 4. Borell. in ſumm. deciſ. tit. 34. n. 377. & alij à Gailio d. loc. citati.*
54. Vbi ergò duo, unius Vaſalli, Domini armis inter ſe contendunt, Vaſallus Domino vetuſtiori adſiſtere, eiq; ſervitia præſtare debet; præſtitâ enim fidelitate Domino poſteriori, ſemper intelligitur excepta perſona Domini antiquioris. *c. Imperialem: V.*
55. *illud quoq;. de probib. feud. alien. & 2. feud. 28. in fin.* Sic quoque inter confœderatos, antiquior obligatio ſeu confœderatio ſemper excepta eſt; Nemo quippè à priori confœderatione, altero invito ſe liberare poteſt. *l. in operis. 26. ff. locat. l. ſicut. C. de obligat. & action. Lud. Schrader. de feud. part. 6. cap. 5. n.* 10. quod plerumque diſertis verbis fieri ſolet; Quam tamen regulam fallere autumant nonnulli, ſi poſterior iſte confœderatus, ſit etiam in ditione confœderati, nam tunc eum antiquiori extraneo præferendum eſſe; Quod de Helvetiis dici ſolet eos ſibi invicem adſiſtere, contra alios confœderatos non tàm prioritatis jure, quàm quòd fœdere ſanctiori, ſibi invicem ſint obſtricti adde in ſimilibus. *Alberic. Gentil. tract. de bello lib. 3. cap. 18.*
56. *fol. 645.* Quibus ita viſis manifeſtum evadit, quid in propoſitâ quæſtione ſit concludendum; Sed quid ſi cauſa Domini videatur eſſe injuſta, vel irrationabilis, & probabiliter dubitetur, an rectè bellum ſusceperit vel non, annè tunc Subditus vel Vaſallus, ob neutralitatem excuſabitur? Quoad Vaſallum dubium hoc deciſum reperitur. *lib. 2. feud. tit. 28. in princ. & ibid. FF. communiter* Subditorum quoque ratione, in genere hoc ipſum aſſerere videtur. *D. Auguſtin. lib. 22. cap. 34. contra Fauſt.* dum ſcribit in hæc verba: *Ergo vir juſtus, ſi fortè ſub Rege etiam ſacrilego militet, rectè poteſt, illo jubente militare, ſi civica pacis ordinem ſervans, quod ſibi jubetur, vel non eſſe contra Dei præceptum certus eſt, vel utrum ſit, certus non eſt,* atque ita ſtatuunt Dd. in Subdito. *Martin. Navarr.*

Navarr. c. quid culpatur. 23. quæſt. 1. Petr. Navarr. de reſtit. lib. 2. cap. 3. n. 18. ſecùs in non Subdito, quem in dubio peccare & omnia reſtituere debere tradunt *Petr. Navarr. cit. loc. n. 263. & ab eod. allegati.* adde *Molin: de juſt. & jur. diſp.* 113. quo facit, quod Superioris juſſio & inhibitio liget vel obſtringat, ſive juſta, ſive injuſta fuerit. *Frider. libr. 2. de proceſſ. cap. 26. n. 5.* Vbi ex *Herculano de attentatis. cap. 28. n. 97.* adducit: Inhibitionem, etiamſi notoriè ſit nulla, vel ſubreptitiè impetrata, non facilè eſſe contemnendam, præſertim cùm à potentioribus procedit &c. Verùm ne huic neutralitatis materiæ prolixiùs, quàm par eſt, inhæream, & ex propoſitâ conſultatione tractatum conſcribere videar, poſterius hoc dubium non ulteriùs proſequor, & ad ea, quæ eâdem de materiâ ſubtiliter, & forſan non malè in propoſitis terminis diſputat *Hug: Grotius de jur: bell. & pac. lib. 2. cap. ult. per tot.* me brevitatis cauſa remitto &c. 57.

CONSVLTATIO QVINTA.

SVBMISSIONIS ET PROTECtionis materia.

Quà occaſione indagatur, an Princeps, Comes, Baroq; Civitas &c. Potentiori, cui reſiſtere non potuit, ad evitandum majus periculum, ſe ſubmittere, eiusq; protectioni dedere poſſit, ita ut propterea crimen læſæ Majeſtatis nec incurrat, nec bonorum confiſcationi, vel pœnæ alicui locus ſit?

SUMMARIA.

1. Præfiguratio caſus.
2. Quale ſit genus tractatus in præſenti conſultatione.
3. An ſit fœdus clientelare ſive miſerabile?
4. Veteres id vocitaſſe Mundiburgium, & quid propriè id ſit?
5. Differentia eſt inter fœdus & ſimplicem ſubmiſſionem.
6. Progreſſio ad thema propoſitum.
7. Rationes dubitandi, Prima, à defenſione Domini deſumpta eſt.
8. Secunda, ad quam tenentur Subditi ſinguli & conjuncti.
9. Tertia, omnem neutralitatem Subditis & Vaſallis eſſe inhibitã.
10. Quarta, defenſio Subditorum &c. incumbit Domino.
11. Quinta, Subditi alterius Patrocinium implorantes, quibus remediis cohibeantur?
12. Sicut Dominus Subditos invitos alienare nequit, ita nec hi, alterius protectioni vel Dominio ſubjicere ſe poſſunt.
13. Protectio eſt initium & fundamentum ſubjectionis.
14. Primus poſt protectionem gradus perhibetur invaſio.
15. Fœdus clientelare omnium periculoſiſſimum.
16. Per protectionem, veri Domini auctoritas & obedientia minuitur.
17. Loculi Subditorum exhauriuntur.
18. Subditi & confœderati uſq; ad aram Dominis ſuis adhærere debent.
19. Nihil indigniùs Principibus & viris illuſtribus, quàm alterius protectioni ſe ſubmittere.
20. Idq; jure Imperij prohibitum.
21. Pro ſententia contraria.
22. Excuſatio & præparatio ad deciſionem affirmativam.
23. Fraus & dolus à ſubmiſſionis negotio removetur.

24. Levi-

24. *Levitas itidem & inconſtantia.*
25. *Quod exemplis illuſtratur.*
26. *Cauſa neceſſaria ſubmiſſionis requiritur.*
27. *Hæc duobus modis conſideratur.*
28. *In modo ſubmiſſionis, quænam ſint conſideranda.*
29. *Submiſſio ſaltem ob defenſionem, & ut potentior parcat, & à vi hoſtili abſtineat, fieri debet.*
30. *Submiſſionis & confœderationis, ſeu conſpirationis differentia.*
31. *Simplex amicitia cum hoſte Domini, quomodo ſit excuſabilis?*
32. *In puncto Submiſſionis & deditionis dolum non præſumi.*
33. *Submiſſio & protectionis jus, indefinitè fieri non debet.*
34. *Siquidem tale quid vix excuſari poterit.*
35. *Dominus ob neglectum privatur juriſdictione & defenſione Subditorum.*
36. *Ceſſante cauſâ promiſſionis, ipſa quoq; promiſſio ceſſare debet.*
37. *Subditos & Vaſallos certo modo potentiori ſe ſubmittere, ejusq; protectione uti poſſe.*
38. *Probatur JCtorum auctoritatibus.*
39. *Præcipuæ hujus concluſionis rationes.*
40. *Omnis ratio expediendæ ſalutis honeſta eſt.*
41. *Nemini vitio vertendum, ſi quovis modo ſanguinem ſuum redimat.*
42. *Maximè ſi aliter ſe defendere & protegere nequeat.*
43. *Neceſſitatis vis & privilegia.*
44. *Neceſſitas, juſtus metus, & defectus defenſionis quomodo probari poſſint?*
45. *Eadem concluſio probatur exemplis; Helviandi Epiſcopi Trevиſani.*
46. *S. Pontificis Leonis.*
47. *D. Imperatorum, ſeu Hungariæ Regum.*

48. Regum

48. *Regum Moabitarum & Iſraëlitarum.*
49. *Aliorum.*
50. *Ampliatio concluſionis in Subditis pactitiis.*
51. *Subditi pactitij (extra pactum) rerum ſuarum ſunt moderatores.*
52. *Subditi non ſunt propter Dominos &c.*
53. *Ampliatur Secundò licet verus Dominus ſubmiſſionem prohibeat.*
54. *Defenſio ex jure naturæ deſcendens, etiam à ſupremo Principe tolli nequit.*
56. *Maximè ſi eam ſemel approbârit.*
57. *Ampliatur tertiò etiamſi Superior defenſionem promittat, ſed tamen re ipſâ non præſtet.*
58. *Remedium læſioni debet eſſe adæquatum.*
59. *Non fieri & non debito modo fieri, paria ſunt.*
60. *Principiis obſtare decet.*
61. *Ampliatur quartò etiam in læſione non actuali.*
62. *Potentia & actus nocendi æquiparantur.*
63. *Minas evomenti quatenùs ſit reſiſtendum.*
64. *Ampliatur quintò, licèt defenſio aliquando fiat, ſed non ſemper.*
65. *Limitatur concluſio, ſi quid dolosè, ex inconſtantiâ vel levitate factum ſit.*
66. *Reſponſiones ad rationes dubitandi; Subditos & Vaſallos non niſi ad poſſibilia teneri.*
67. *Fœdera & conjunctiones aliquando non fieri, ob cauſam eſt excuſabile.*
68. *Neutralitas Subditorum & Vaſallorum ex neceſſitate nonnunquam promiſſa eſt.*
69. *Ceſſante defenſione Superiorum, ceſſat obligatio Subditorum.*

70. *Subdi-*

70. Subditi & Vaſalli ex neceſſitate, ſine fraude & dolo Potentiori ſe ſubmittere poſſunt.
71. Protectio non inducit Superioritatem.
72. Aliud eſt ſub patrocinio eſſe, aliud ſub ditione.
73. Modus ſe ſubmittendi, & quæ protectioni alterius ſe ſubjiciens obſervare debeat?
74. Neceſſitas ſubmiſſionem excuſat, & omnem culpam abſtergit.
75. Uti confœderati, ita quoq; Subditi ſaltem pro poſſibilitate obligati ſunt.
76. Concluſio conſultationis.

1. DE neceſſariis confœderationibus, & periculosâ neutralitate hactenus egi; ſuccedit nunc affinis & cognata quædam diſquiſitio, quam tamen, nec *inconſtantia*, nec *æmulatio*, & *odium*, ſed (uti præſuppono) *dura neceſsitas* peperit; Si itaq; Potentior quiſpiam alterius territorium (qui eidem reſiſtere minimè poteſt) ingreditur, vel nondum ingreſſus armatâ & validâ manu appropinquat, & ni fiat deditio vel pacifica tractatio, duriorem ſervitutem, flammas & incendia, cum occiſione hominum, & ruina totius, minas evomit, quid hîc faciendum? Gravis & anceps hæc quæſtio eſt; ſiquidem ab una parte, fidelitas & amor erga Dominum; Ab altera, conſervatio ſui ipſius, & ſuorum pugnet militetq;. Quale hoc 2.
tractatuum vel contractuum genus ſit, cùm ex prædictâ neceſſitate quid concluditur, mirificè variant Dd. Alii *fœdus inæquale*, quòd non rarò in deditionem degenerat, exinde efficiunt, tale in ſacris litteris inter *Ioſuam* & *Gabaonitas* occurrit, qui licet cum *Ioſua* fœdus inire petierint, eidem tamen prorſus ſe dedêre, & ſervorum inſtar obtulêre. *Ioſua cap. 9.* Hiſce ferè perſimiles ſunt tractatus eorum, qui neceſſitate impulſi, fœdera cum potentioribus pangunt, ita tamen, ut ad eorundem nutum & diſcretionem vivere cogantur; ſic contigit *Iſraëlitis* cum *Philiſtæis*, quibus arma adempta, fabriq; ferrarii, prohibiti ſunt. *Samuel. 13. verſ. 19. & 22.* Ex profanâ hiſtoriâ, cum ejecto *Tarquinio Rege* bellum inter *Romanos* & *Porſennam Regem Eluſinum* pace ſopitum eſſet, inter reliqua, & hoc nominatim comprehenſum de-

prehendimus, *ne ferro niſi in agricultura uterentur Romani Petr. Ærod. rer.*
3. *jud. lib. 3. tit. 5. cap. 4.* Sunt qui fœdus *clientelare*, tanquam inter patronum & clientem initum, hoc indigitant; Alii *fœdus miſerabile* (quia ab una parte ex commiſeratione ſit ictum) vocitant, ita in *Epitom. juriſprud. publ. ante annos decem à me edita. libr. 8. cap. 3. n. 15.*
4. hanc rem deſcripſi. Veteres jus clientelare vulgari nomine vocarũt *Mundiburgium* **Mundbucht/** quæ vox ſignificat **Freyen Schuz vnd Schirm /** i. e. advocatiam, defenſionem, tuitionem, clientelam. *Hug. Grot. de jur. bell. & pac. lib. 1. cap. 3. n. 21. Beſold. in theſar. jur. lit. M. n. 58.*

5. Certè in inſtitutâ conſultatione ego nullum fœdus propriè ſic dictum, agnoſcere poſſum; Maxima ſiquidem inter fœdus, ultrò citroq; ad mutuam defenſionem, & offenſionem obligatorium; nudumq; contractum inter periclitantem, & defenſione omni deſtitutum, cum potentiori, & qui pro libitu in inferiorem procedere poſſet, differentia eſt. *Illud* plus in ſe habet, nimirum protectionem, & æquale inter partes fœdus. In *hoc* verò nullum eſt fœdus, ſed ſimplex protectio *Georg. Everhardi vol. 1. conſ. 56. n. 68.* *Illud* ad defenſionem & offenſionem plerumq; concipitur; *Hoc* ad id ſolum reſpicit, ut periculo expoſitus, ab eo liberetur, & nolens volens alterius auxilio ſe protegat, prout poſteà ex diſcurſu, & declaratione hujus conſultationis apparebit. Arbitrarer itaque eos, qui neceſſitate adacti, coactè, citra præjudicium Superioris, vel etiam propriæ libertatis & priſtini ſtatus, alterius protectioni, vel ut non duriùs à victore tractentur ſe dedunt, puris dedititiis, vel quoq; tributariis eſſe perſimiliores, & quoad effectum juris, nihil aliud præjudicioſè agere, quàm illos, qui per innominatos contractus (*facio ut facias*, vel *do ut facias*, protectio ſiquidem definitur quidam velut contractus, quo infirmiores tutelæ, patrocinio & Advocatiæ potentioris ſe ſubjiciunt. *Eraſm. à Chokier. tract. de advocat. quæſt. 6.*) ad certum tempus, & nutum fortunæ contrahunt. Videntur præterea, huc facere ea, quæ poſt *Menochium* & alios à ſe citatos tradit *Georg. Everhard. vol. 1. conſ. 56. n. 39. & ſeqq.*

6. Ad rem ergò; num hujusmodi ſubmiſſiones & tractatus Subditorum Vaſallorumvè cum potentiori, cui reſiſti non potuit, citra præju-

præjudicium Domini ſuperioris valeant, in principio ſeſe offerunt *rationes dubitandi* non minimæ. Nam *primò* defenſio Domini, Patriæ, 7.
& quicquid ad publicam ſalutem pertinet, Vaſallis & Subditis incumbit. Hoc enim juramentum ſeu ſubjectionis, ſeu fidelitatis exigit, uti *conſult.* 4. paſſim oſtenſum; nec quicquam refert, quod adſiſtentia hæc & defenſio Patriæ ſive Domini, aliquo modo ſit difficilis, nec ſine damno Subditorum Vaſallorumvè fieri poſſit, ſiquidem *Claudiano* teſte *de laud. Stilic. Panag.* 1.

- - Levis hæc jactura, nec unquam
Publica privatæ, ceſſerunt commoda cauſæ.

Quod *Secundò* eatenùs verum putatur, ut, quod ſinguli Subditi Vaſallivè non poſſunt, ad id univerſi & inter ſe conſociati teneantur. *d. conſult.* 3. *n.* 6. *& ſeq.* ut enim ſe, ſuosq; & Patrios lares, tueantur, ad id conſtricti & obligati videntur. 8.

Qui rebus non conſulit ipſe cadentibus ultrò
Inducitq; animum voces contemnere veras
Ille quidem inviſus Divis, & inutilis orbi eſt.

Ideoq; *Tertiò* omnis in hoc caſu neutralitas, vel potiùs tepiditas inhibita cenſetur; ſupra *conſult.* 4. *per tot.* Ita ut qui communi neceſſitati non conſulunt (non ſecùs ac olim cives coacti) ut proditores Patriæ meritò habeantur. *Idem d. conſult.* 4. *ſub n.* 9. & *l.* 4. §. *qui poſt. ff. de re milit. VVeſemb. in par. ibid. n.* 2. Quamobrem ſaluberrimè, in pragmaticis conſtitutionibus noſtri Imperii proviſum eſt, quomodo ſtatus Imperii, ubi periculum armorum inſtar, vel ex morâ timetur, ope circenſium vicinorum gerere ſe debeant. *Receß. Auguſtan. de annis* 1555. *&* 1556. *Petr. Devais, in jur. Cam. tit.* 212. Facit *quartò*; Quod tuitio & protectio Subditorum, & cuſtodia totius territorii ſpectat ad officium Domini. *l. illicitas.* §. *ne potentiores. ff. de offic. præſid. Thom: Manl. tract. pecul. de homag: cap.* 11. *n.* 1. *Georg. Obrecht. Anteceſſor Argentinenſis tract. de jurisdict. cap.* 8. *n.* 97. *ſurd. conſ.* 289. *n.* 3. 9. 10.

Idq; in tantum *quintò*, quòd Domini (quando Subditi vel Vaſalli aliis ſe ſubmittunt) non ſolùm habeant jus contradicendi, per *text. Aur. Bulla cap.* 15. *& Receß. Imper. de anno* 1529. §. Wir auch. *&* 1541. §. Und damit *&c.* Sed etiam ſi Subditi Domino inſcio, & ſine causâ legitimâ, ſe aliis ſubjecerint, à Dominis injuriarum conve- 11.

niri poſſint. *l.* 1. §. 2. *omnemq; injuriam aut ad corpus, aut ad dignitatem, aut ad infamiam pertinere ff. de injur. Petr. Frider. Mindan. de mand. Ca-*
12. *mer. lib.* 2. *cap.* 14. *n.* 11. Et *ſextò* ſicut Dominus Subditos invitos alienare nequit, *c.* 1. *de prohib. feud. alien. per Frider. cap.* 1. §. 1. *quo temp. mil. inveſt.* & per multitudinem allegatorum oſtendit *Carol. Tapia. ad l. fin. ff. de conſt. Princip. part.* 2. *cap.* 9. *n.* 40. *latè Hottom. illuſtr. quæſt.* 1. *per tot.* uti nec Dominus Vaſallos, per *text. in c.* 1. §. *ſi quis, quo tempore miles, & in c.* 1. §. *præterea Ducatus & ibid. Dd. prohib. feud. alienat. per Frider. Vaſqu. illuſt. controv. lib.* 1. *cap.* 5. *n.* 5. *allegati ab eodem.* Ita nec Subditi, alii, quàm vero Domino ſe ſubmittere poſſunt; quod multis probare neceſſitas non exigit, cùm mutua Principum, Dominorum, atq; inſimul Subditorum & Vaſallorum obligatio hoc efflagi-
13. tet. *Surd. conſ.* 47. *n.* 24. *& ſeq. Natta. conſ.* 445. *n.* 6. *Septimò* magnum in hâc ſubmiſſione & accommodatione verſatur præjudicium ſuperiorum vel Dominorum; non ſolùm quia ſæpenumerò juriſdictionis, & ſubjectionis ſit initium, quemadmodum atteſtatur *Petr. Frider. de mandat. Cam. lib.* 2. *cap.* 14. *n.* 5. *Thom. Maul. tract. de homag. tit.* 11. *n.* 6. Quibus jungi poſſunt *VVehner: pract. obſ. Veſt:* Schutz- vnnd Schirmgerechtigkeit. *Ruland. de commiſſ. part.* 4. *lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 12. *Bo-*
14. *cer: tract. de juriſdict. cap.* 8. *n.* 95. Vnde primum, poſt protectionem gradum, invaſionem indicat; *Petr: Gregor: Tholoſan. de Repub: libr.* 11. *cap.* 11. *n.* 6. Quod & multis probat *VVehner. in metamorph. rerumpubl. cap.* 18. & plerumq; evenit ſecundum illud Æſopicum, quod ita carminicè profert *Carolus Sigonius*:

Accipitrem milvi pulſurum bella columbæ.
Accipiunt Regem, Rex magis hoſte nocet.
Incipiunt de Rege queri, quia ſaniùs eſſet
Milvi bella pati, quàm ſine Marte mori.

15. Quamobrem fœdus clientelare, omnium periculoſiſſimum arbitratur *Bodin: de Repub: lib.* 5. *cap.* 6. exempla vel vetuſta, vel noviſ-
16. ſima, nunc brevitatis ſtudio omitto. Sed etiam *Octavò*, quia exinde veri Domini obedientia & auctoritas paulatim minuitur, protectoris verò augetur. *VVehner. d. loc. in metamorph. rerump: cap.* 18. in ſimili
17. ferè *Vdalric. Zaſius lib.* 2. *conſ.* 7. *Paurmeiſt. de juriſdict. lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 19. *Matth. Stephani de juriſdict. lib.* 2. *part.* 2. *n.* 133. Tacco *Nonò*, quòd veri Do-

ri Domini interſit, eiusdem Subditos, tributum, & penſiones protectori ſolvendo non depauperati. arg. §. *ſed & major. Inſt. de his qui ſunt ſui vel alien. jur. Cravetta. conſ.* 933. *n.* 23. vel eorum loculos non exhauriri; *Bocer. de jurisd. cap.* 8. *n.* 97. Et deniq; *Decimò*, ſi inter confœderatos bona fides exſuperare debet, nec infortunati ſtatim ſunt deſerendi, ſed ubi ſemel juncti communem eventum exſpectare, & aliquid incommodi ferre oportet, monente *Guicciardino hiſt. lib.* 1. Quantò magis Subditos decebit, naturalibus Dominis adhærere, & quodvis eorum causâ perpeti, antequam ab iisdem deſciſcant; Nihil ergò, præſertim Principi, aliisq; illuſtri dignitate condecoratis indignius eſſe, quàm ſe ſuosq; alterius Patrocinio ſubjicere autumat *Bodin. de Repub. lib.* 1. *cap.* 7. Quod vel maximè *Romano Germanico Imperio* devinctis, inhibitum eſſe videtur, cùm non ſolùm Legibus civilibus vetitum, ut nemo Potentiorũ Patrocinium advocet. *l.* 1. *c. ne liceat. potent. l. illicitas.* §. *ne potentior. ff. de offic. præſid. l.* 1. *c. ut nemo ad ſuum patrocinium Surd. conſ.* 47. *n.* 25. ſed etiam noviſſimæ Imperii conſtitutiones idipſum non admittant R. A. *de Anno* 1529. §. Wie auch Churfürſten. *item Anno* 1555. §. Es ſoll auch kein Landfried. *de Anno* 1544. *in princ.* §. Doch ſoll auch kein Stand *A. B. Caroli* 4. *tit.* 16. *VVeſemb. conſ.* 48. *n.* 7. *& ſeqq. Pet: Denais. de jur: Cam: tit.* 211. *n.* 2. ibi: nemo alienos Subditos, contra morem majorum, præterquàm voluntatem Magiſtratus, in patrocinium clientelamvè ſuſcipito. 18. 19. 20.

Verùm hisce aliisq; perſimilibus rationibus & argumentis diſſuaſoriis non obſtantibus veriorem & æquitati magis congruam judico illam ſententiam, quæ *pradurâ neceſſitate* efflagitante, Subditos, Vaſallos aliosvè omni auxilio & defenſione deſtitutos, & prędæ quaſi expoſitos, alterius (potentioris) protectioni ſe ſubmittere poſſe, ſtatuit; Antequam autem in hac deciſione ulteriùs progrediar, ne levitatem, inconſtantiam & infidelitatem multorum approbare, vel etiam inobedientiam erga Superiores ſuadere videar, declarationis causâ duo potiſſimum præmittam; Quorum *prius* duo ab hoc negotio excludit, *dolum* ſcilicet & *levitatem*; *Poſterius* duo requirit, ut hæc noſtra ſententia ſubſiſtat, *Cauſam* nimirum neceſſariam ſubmiſſionis, & *modum* ſubmittendi. Ante omnia itaq; ab hoc *Submiſſionis* tractatu *fraudem & dolum* excludimus; nec enim eos defendimus, 21. 22. 23.

qui non ſolùm durum neceſſitatis telum non exſpectant, ſed (licet aliud prætendant publicè) ſecretè cum potentiore poſteà eosdem in protectionem recipiente, colludunt, conſpirant, in ejusq; verba voluntariè jurant, atq; ita ſponte à Principe & ordinario ſuo Magiſtratu, absq; ullâ causâ, non ſine maximo perfidiæ ſcelere recedunt,
24. *Petr. Pechius in comm. ad c. in argumentum* 78. *d. R. I. in* 6. *n.* 4. Removemus etiam hinc, aliorum *levitatem* & *inconſtantiam*, qui ad nutum fortunæ & abſq; ullâ causâ urgente Dominos ſuos deſerunt, & po-
25. tentiori ſeſe accommodant. Sic de Proſpero *Columna* Regni Neapolitani procere inter bella *Arragonenſium* Regum & Caroli *Regis Galliæ* de utriuſq; Siciliæ Regno geſta, eiusq; conſortibus, memoriæ reliquit *Comina. de bell. Neapolit. lib.* 4, ubi in hæc verba: *Columnenſes etiam, qui alioquin eò ſpectabant, ut potentioribus ſeſe conjungerent, ideoq́, ſtatim à nobis defecerunt, tametſi plurimis eſſent à Rege & ampliſſimis ornati beneficiis &c.* adde eund. *Comina. d. loc. lib.* 3. *pag.* (*m.*) 827. *Guicciard. hiſt. lib.* 2. De *Virgilio Vrſino* iidem prænominati auctores *Comina. de bell. Neapol. lib.* 5. *pag.* 514. *Guicciardin. d. lib.* 2. teſtantur, quòd turpiter cum hoſte pactus ſit, & relicto *Carolo* ad *Ferdinandum Arragonium* defecerit, licèt hæc duo exempla *Remig: Florentin: in conſiderat: ad Guicciardin: cap:* 3. non ut licita quidem, ob quandam tamen neceſſitatem excuſanda, politicè defendere conetur; De nonnullis Galliæ civitatibus ad *Somiam* fluvium ſcribit *Comin. comm. lib.* 1. quòd acceptâ pecuniâ advenienti militi ſuppeditarint ea, quæ uſui eſſe potuêre; Verùm illuſtrius ad hanc Tragœdiam ſpectans exemplum, in nemine unquam ſatis conſpectum eſt, quàm tempore *Ludovici XI. Galliæ Regis in Sancti Pauli Comite Coneſtablio Franciæ*, quod longè lateq; refert idem
26. *Comina. d. loc. lib.* 4. & 5. paſſim. Excluſis ergò dolo & fraude, nec non levitate & inconſtantiâ remotâ (uti hactenus oſtenſum) ad firmandam & ſtabiliendam *ſententiam* noſtram *affirmativam*. *Primò* requiritur *cauſa neceſſaria ſubmiſſionis*, ut ſcilicet Subditus Vaſallusvè, inevitabili neceſſitate impulſus, alterius protectioni ſe dedat aut ſubmittat.

27. Hæc verò cauſa partim ex Domini ſive Superioris, partim ex Subditorum conditione dependet; *Domini* occaſione, neceſſaria emergit cauſa ob defectum defenſionis, quia Superior vel Dominus Subdi-

Subditum ſive Vaſallum ob abſentiam, negligentiam, vel alias cauſas defendere non poteſt, vel non vult; *Subditorum reſpectu*, cauſa neceſſaria & urgentiſſima eſt impotentia & impoſſibilitas, quòd ſe defendere nequeant, atq; hinc reſultans neceſſitas, ut cùm ſeipſos defendere non poſſint, imminens periculum, vim & tyrannidem potentioris, deditione & ſubmiſſione mitigent, eiusq; contra alios deprædatores patrocinium implorent. In *modo ſubmittendi* tria conſidero; *Primò* ut ſit nuda ſubmiſſio ad parcendum, protegendum & defendendum; *Secundò*, ut fiat ad certum finem, & ſub certâ conditione; *Tertiò* cautè nudam ſubmiſſionem, ad parcendum, defendendum & protegendum hîc requiro; Nam licèt ex *Petro de Ancherano, Philippo Decio, Grato & aliis referat Petr. Peckius in comm. ad c. in argumentum. 78. de reg: jur: in 6. n. 2.* ab iisdem incolas *Regni Siciliæ*, & *Graviniæ Ducem* eſſe defenſos, quòd metu coacti, arma reſpectivè contra *S. Pontificem* & *Imperatorem* tanquam Superiores ſumpſerint. In hoc tamen caſu Subditum vel Vaſallum moderatiorem ſe gerere, & vel quælibet perpeti debere, antequam arma & gladium ſuum in proprium Dominum vertat, omninò ſtatuerem. Si enim in fœderibus verè & propriè ita dictis, ſemper intelligitur excepta perſona Superioris, certè in Vaſallis & Subditis hoc multò magis obtinebit. Et quamvis amicitia ex metu, cum Domini & Superioris noſtri inimico contracta aliquo modo ſit excuſabilis, id tamen veniâ dignum non erit, ſi quis inſimul cum inimico Superioris vel Domini contra eundem conſpiraret; Sic libertus (Vlpiano teſte *in l. 1. §. cum patronus. in fin. ff. de offic. præf. urb.*) ſi ſit, aut fiat amicus inimicorum Patroni, non offendit ut puniatur, niſi & conſpiraverit cum illis contra Patronum; Ita nec filius exhæredari poterit, ſi converſetur ſolùm cum inimicis patris, nihil autem hoſtile contra eundem tentet, ſecundùm *Iaſonem*; Atq; aliàs juris manifeſti eſt, quòd ſimplex amicitia cum inimico contracta, non ſit punibilis, niſi tendat in perniciem Domini, prout Dd. paſſim declarant poſt *gloſ. in c. 1. §. porrò. quæ ſit princ. cauſa. benef. amitt.* opus namq; de genere permiſſorum (qualis eſt amicitia) juſtificatur ex ſuo fine in quem eſt factum, cujus enim finis malus eſt, idipſum quoq; malum eſt, & è contra. *Ant. Quetta. conſ. 7. n. 35.* Quò etiam facit, quòd dolus regulariter non præſumatur,

Margin numbers: 28 (beside "deprædatores … tria con-"), 29 (beside "ditione; Tertiò …"), 30 (beside "Et quamvis amicitia …"), 31 (beside "cundùm Iaſonem …"), 32 (beside "conſ. 7. n. 35 …").

tur. *Gail. de pac. publ. libr. 1. cap. 7. n. 12. & cap. 10. n. 14.* Sicut nec animus delinquendi; *Proſper. Farinac. queſt. crim. 85. Decius conſ. 243. n. 5. incip: in effectu.* Vbi ex hoc infert, quòd actus qui in bonam & malam partem accipi poteſt, per interpretationem in meliorem ſit accipiendus, vide *Gail. libr. 2. obſ. 110. n. 5.* & in ſpecie *Iohan: de Imola conſ. 34.* conſuluit, quod quia defectio facta per caſtrum *Ducia* contra communitatem *Imolæ* fuerat facta juſto metu, nullam de jure punitionem merebatur, & quidem potiſſimùm, quòd auxilium non
33. mittebatur. *Secundò* requiſivi, quòd ſubmiſſio & accommodatio hæc fieri deberet, non indefinitè (id eſt) in perpetuum, quaſi cum abjectione Superioris ordinarii, ſed ſaltem durante neceſſitate, & citrà præjudicium Domini, idq; ad minimum ex animo & intentione Subditorum Vaſallorumq;, licet ita non ſemper verbis vel litte-
34. ris exprimatur. Indefinita enim & perpetua protectio majoris præjudicii eſt, & terminos omninò excedit, dum Superior Dominus hâc ipsâ, jure ſuo privari videatur; In hoc ergò requiſito, fideles Subditos & Vaſallos (cuiuscunq; ſint ſtatus & conditionis) non aliter ſe
35. gerere debere arbitrarer, quàm quod dicitur ob neglectam vel denegatam juſtitiam, Dominum privari jurisdictione, eo ſaltem in caſu, in quo eam neglexit, vel denegavit, arg: *Auth: ſtatuimus. §. 1. C. de Epiſcop: & Cler. Mynſ. cent. 3. obſ. 57. Gail. lib. 1. obſ. 28. in princ.* & relati à *Rosbach. in Proceſs. civil. tit. 3. n. 63. & ſeqq.* Ita quoq; deficiente defenſione apud Dominum, unâ vice ſaltem ceſſare confidentiam Subditorum Vaſallorumq;, & locum eſſe ſubmiſſioni, quamdiu ſci-
36. licet defectus iſte durat, rationi omninò conſentaneum eſt. Ceſſante ſiquidem causâ promiſſionis, ceſſare quoq; debet ipſa promiſſio. *l. 1. §. fin. cum l. ſeq. ff. de excuſ. tut: plenè Dd. in c. cum ceſſante. ext: de appellat. & pleniſſimè Tiraquell. in tract. ceſſante causâ ceſſat effectus*, quem vide. De *tertio requiſito* ad modum ſubmiſſionis pertinente, agam
37. *infra in reſponſionibus ad contraria ſub. n. 73.* Hâc itaque declaratione præmiſſâ principalis hæcce manet *concluſio*, Quòd (præſuppoſitis præſupponendis) Subditus vel Vaſallus, cuiuscunq; ſit conditionis vel ſtatus (niſi tamen ſingularia pacta & obligationes aliud quid induxerint) jure communi, divino, gentium & civili, nec non pragmaticis Germaniæ conſtitutionibus, periculo imminente, & defenſione

fenſione deficiente, potentioris gratiæ, protectioni & defenſioni ſe-
ſe ſubmittere poſſit; Et hanc ſententiam tanquam tritam, commu-
nem, æquitate & jure omninò ſuffultam tenent ICti *vetuſtiores & mo-* 38.
*derni. Gail. lib. 2. obſ. 54. n. 4. Schurff. cent. 3. conſ. 23. VVeſemb. conſ. 48.
n. 10. Maſcard. de probat: concl. 713. n. 3. Menoch. de arbitr. Iud. quæſt. 100.
n. 19. & ſeqq.* pulchrè & in terminis; *Petr. Peckius in comment. ad c.
in argumentum. 78. n. 4. per tot. Idem de reparand. Eccleſ. cap. 7. n. 9. &
ſeqq. Georg. Everhardi vol. 1. conſ. 56. n. 65. & paſſim Thoming. conſ. 13. n.
43. & ſeqq. Hieron. Gigas tract. de crim: læſæ Majeſt. libr. 1. quæſt. 56. Petr.
Frider. Mind: de mandat. Cam. lib. 2. cap. 14. n. 2.* Et per totum. Quod
generali Germaniæ conſuetudine receptum tradit *Regn. Sixtin. conſ.
Marp. 8. n. 110. & ſeqq. cui conſentit conſ. Marp. 19. n. 145. 146. vol. 3.
Matth. Coler. ad c. cum non liceat. n. 9. & ſeqq. de præſcript.* Et plurimi
alii, ab hiſce & aliis allegati. Rationes præcipuæ (præter alias, quas 39.
apud prædictos auctores videre liceat) huius noſtræ concluſionis,
ex iis quæ ſupra inducta ſunt, *duæ* ſeſe offerunt. *Prima* naturalis de-
fenſio; *Secunda* exinde emergens inevitabilis neceſſitas. Nam cùm 40.
omnis ratio expediendæ ſalutis honeſta ſit, teſte *Cicerone pro Milone*,
ſuiq; ipſius defenſionem omittere, non ſolùm culpa, ſed dolus per-
hibeatur poſt *Bald. conſ. 4. n. 111. Alberic: Gentil: de jur. belli cap. 15.*
(adde ſup. *ead: Decad. conſ. 3. n. 3.*) atq; in præſenti vitæ, corporis, &
bonorum omnium periculo, nulla alia defendendi & reſiſtendi ra-
tio ſuperſit; cùm Superior ordinarius ob abſentiam vel impoten-
tiam defendere non poſſit, ipſe quoq; Subditus vel Vaſallus aliter
periculum evadere non valeat, vel ſi quid poſſet, id tamen non ſine
maximo periculo faceret. Poſſe enim dicimur id, quod ſine eviden-
ti periculo fieri poteſt. *l. nepos proculo. ff. de V. S. Petr. Peck. tract. de re-
par. Eccleſ. cap. 7. n. 8.* Certè nemini vitio vertetur, ſi quovis modo, 41.
ſanguinem ſuum, ſuorumq; redimat; Argumento eorum, quæ de
tranſactione, in criminibus ſanguinis vel capitis pœnam ingerenti-
bus (excepto adulterio) licitâ & honeſtâ tradunt Dd. per *l. tranſige-
re 18. C. de tranſact. VVeſemb. in parat. ff. de tranſact. n. 5. Gail. de pac. publ.
lib. 1. cap. 11. n. 16. Mynſ. cent. 2. obſ. 79. n. 2. & ſeqq. Hartm. Hartm.
pract. obſ. lib. 2. tit. 22. n. 1. 2. Fr. Hottom. illuſtr. quæſt. 23. per tot.* Na- 42.
turalis itaq; ſuiipſius & ſuorum defenſio (cùm nullo alio modo [uti

 dictum]

dictum] fieri poſſit, quàm ſe ſubmittendo, alteriusq; gratiam & auxilium amplectendo) neceſſitatem hanc inducit, & omne jus ordi-
43. narium removet, idq; ob privilegium neceſſitatis. Quemadmodum enim neceſſitas cùm eſt evitabilis, jus non dat; ſic quando evitari nequit, juris inſtar eſt, & omnem legem ſuperat; *Neceſſitas (ait Seneca) magnum humanæ legis patrocinium omnem legem frangit.* Atq; aliàs dicitur telum ingens, nulli legi ſubjectum. *l. 1. ff. de offic. proconſ. l. 7. §. 3. ff. quod vi aut clam.* ſed ipſa facit legem *c. remiſſionem. 1. quaſt. 1.* ac nulla curat privilegia, latè *Tiraquell. in tract. lignag. §. 26. gloſ. 1. n. 19. & ſeqq.* Ideoq; quicquid neceſſitate urgente in tali caſu fit, culpabile non eſt. *c. ad limina. cauſ. 30. quaſt. 1. Hieron. de Cavallos. in ſpec. comm. opin. quaſt. 906. n. 50.* Et propter imminens periculum receditur non ſolùm à regulis juris communis, ſed etiam prohibitivi; *Vdalr. Zaſius 1. conſ. 22. n. 11.* ubi exemplo id demonſtrat, unde demum conſequens eſt, urgente duriſſimo neceſſitatis telo, ea quæ injuſta ſunt, juſtiſſima cenſeri, teſte *Bodino de Republ. libr. 5. cap. 5.* junge poſt. *Victoriam de jur. belli n. 15. Grotium de jur. belli & pac. libr. 3. cap. 1. n. 2.* Immò quòd neceſſitas in illis quæ ſunt juris gentium (qualis eſt noſtra defenſio) ſingulariter ſit privilegiata, per exempla non abſona declarat *Idem Grotius d. tract. lib. 2. cap. 2. n. 6. Peck. ad d. c. in argumentum d. R. I. in 6. in princ.*

44. Quomodo autem hæc neceſſitas, ſive defectus defenſionis, atq; ita juſtus metus probetur, vel utrum aliquis reſiſtere potuerit, vel non oſtendi debeat, in æſtimatione Iudicis eſſe, poſt *Matth. de Afflictis ad conſ. in c. volumus. n. 7. rubr. 93. putat. Petr. Peckius de repar. Eccleſ. cap. 7. n. 10.* Qui omnia ad veritatem hujus rei pertinentia, ex circumſtantiis & conjecturis dijudicabit; per ea, quæ tradit *Gail. lib. 2. obſ. 93. n. 7. & ſeqq. Idem de pac. publ. lib. 1. cap. 2. n. 12. VVeſemb. in parat. ff. quod met. cauſâ. n. 3. Petr. Frider. de mandat. lib. 2. cap. 33. n. 1. Menoch. de arbitr. Iud. quaſt. caſ. 135. n. 3.* circumſtantiæ verò in noſtro caſu erunt, ſi præſidia in civitate, vel alio quodam loco, non ſint ſufficientia, *Matth. de Afflict. d. loc. Imola conſ. 34.* Item ſi inſtet metus amiſſionis vitæ, bonorum, pudicitiæ uxoris & liberorum, ſi hoſtis ſit truculentus, qui ſævire ſolet; ita poſt *Thomaſium* & *Gratum* in con-
45. ſiliis *Peckius ad d. c. in argumentum. n. 4.* Nec demum concluſio noſtra,

Digitized by Google

ſtra, exemplis omninò deſtituta eſt; Ab *Eccleſiaſticis* exordiar. *Helviandus Epiſcopus Treviſanus*, cùm Attila, Dei, eiusq; S. Eccleſiæ inſigne flagellum, occupatâ *Aquilegiâ* agro Treviſano immineret, atq; Treviſanis impoſſibile eſſet, eiusdem potentiæ reſiſtere, Treviſanos doctâ oratione coram Senatu habitâ perſuadet, ut tempori & fortunæ cedant, hoſti occurrant, eiq; ſeſe ſubmittant. Vnde *Bonifacius in hiſt. Treviſ. lib.* 2. de eiusdem Epiſcopi in hoc negotio prudentiâ non immeritò ſubjungit hiſce verbis: *E coſa certiſsima, che nelle grandi riſolutioni, ſi come à coloro, che non le ſanno uſar', riſultano grandiſsimi damni, così chi con prudenza sà adoperarſi, può ritrarne notabili beneſici, e molte volte da una calamitoſa fortuna, alcuni hoſemini prudentiſsimi, ſi ſono mirabilmente & di reputatione, & di fortuna ingranditi.*

De S. Pontifice *Leone* memorat *Paul. Diacon. rer. Rom. lib.* 5. quòd 46. *Genſerico*, cum validiſſimo exercitu *Vandalorum* ac *Maurorum*, ad occupandam Romam, præſidio vacuam, advenienti occurrerit, atque æquis & honeſtis conditionibus, nobiliſſimæ & potentiſſimæ urbi deditionem pactus ſit; Sacratiſſimi & invictiſſimi *Imperatores*, tan- 47. quam *Hungariæ* Reges, ut certa Hungariæ loca, ab immanis Turcici tyranni deſolatione & univerſali ruinâ liberent, vel ſaltem præſervent, citrà læſionem Majeſtatis certis pactis & conditionibus, Turcis tributum pendunt, ſuosq; ipſorum protectioni committunt; Quod equidem haud novum, cùm & Rex *Moabitarum* tributarius 48. fuerit Regis *Iſraëlitarum*, 2. *Reg.* 3. *verſ.* 4. & *ſeq.* Rex *Ahas Iſraëlitarũ*, tributarius Regis *Syriorum*, 2. *Reg.* 17. *verſ.* 4. Quod recuſare poſteà conatus *Hiskias*, rurſus in ordinem redactus fuit, 2. *Reg.* 18. *v.* 14. Sic 49. præterea *Abbas Panormitan. lib.* 2. *conſ.* 3. *n.* 5. *Squinatium* & *Conſtanſtantiam* à juramento Regi Angliæ præſtito defendit, quia ſcilicet id fecerant, ob juſtiſſimum metum, timentes illius potentiam, qui eos cum magno exercitu invaſerat, referente *P. Peckio d. comm. in c. in argumentum.* 78. *n.* 2. ubi vide. Duces quoq; *Ferrarienſes, Bentivoli, Mirandulani*, contra *Iulium II. Pontificem* ſuperiori ſeculo in *Ludovici XII.* Galliæ Regis devotionem & protectionem ſe dederunt. *Bodin. de Republ. lib.* 5. *cap.* 6. Et quàm favorabiles & juſtæ hujusmodi deditiones ſint, ex antiquo Galliæ Regum inſtituto perſpicitur, qui teſte *Molinæo in addit. ad conſ. Deciſ.* 604. urbibus, quas defendere non po-

 terant,

Digitized by Google

terant, permittebant ſe hoſtibus dedere, mallentes eas ſic ſalvas eſſe, quàm perire.

50. Atq; hactenus ſtabilita affirmativa concluſio, *primò* eò magis procedere traditur in ſubditis & ſtatibus, qui certâ libertate gaudēt, & intervenientibus pactis Subditi ſunt, quales perhibentur, ſtatus ac civitates & nonnulli alii; *Compilator Symph. tom. 2. part. 3. tit. 3. ſupp: 33. fol. 93. Vultei. int. conſ. Marpurg: vol. 3. conſ. 19. n. 145. Sim: Pi-*

51. *ſtor: conſ. 19. n. 18.* Hi enim licet certo modo ſubditi & ſubjecti ſint; ſi quid tamen contra illa pacta & conditiones fiat; non ſecus ac alii, rerum ſuarum arbitri & liberi diſpenſatores permanent. *l. etſi. §. conſuluit. ff. de Pet: hæred. l. 2. ff. ſi quis à part. mand. l. 1. §. & magis. ff. ſi quid*

52. *in fraud. Patr.* Et ſi unquam verum, quod vulgò dicitur, Subditos non eſſe propter Reges vel Dominos, ſed hoſce propter illos; atque uti ait *Seneca 1. de clementia. 18.* ut tutela, ſic procuratio Reipub: ad utilitatem eorum qui commiſſi ſunt, non quibus commiſſum eſt, gerenda eſt; quippè quibus non civium ſervitus ſed tutela tradita, quâ de re præclarè & copiosè *Ferdin: Vaſqui: illuſtr. controv. n. 102. & ſeqq. Idem lib. 1. cap. 1. per tot.* certè in liberis & pactitiis ſubditis hoc ipſum obtinet; Idq; propter contractum correſpectivum & mutuum inter Principem & tales Subditos, quem omnium belliſſimè expreſſit *M. Ant: Peril: in exarch: ſive de exter. Princ. mund. lib. 1. cap. 17.* Idq; eò magis locum obtinebit, quando Subditi vel Vaſalli jus recipiendi protectores contra Dominos præſcripsêre. *Thom. Maull. tract. de homag. tit. 11. n. 9.* Quod in Germania uſitatum eſſe *Receſſ: Imp. de anno 1555. §. Es ſoll auch &c.* non obſcurè indicat.

53. *Secundò ampliatur* principalis concluſio in præſuppoſitis terminis procedere, etiamſi prohibeat ſuperior Dominus, ne quis in tali neceſſitate conſtitutus, potentioris protectioni & gratiæ ſe ſubmittat.

54. Nam cùm ſubmiſſio hæc ſit quædam defenſionis ſpecies (qui enim ſeipſum contra vim imminentem alicuius potentioris defendere neſcit, & propterea cum eodem paciſcitur, quid aliud agit, quàm ut

55. cùm alio modo ſe tueri nequeat, idipſum hâc ratione faciat? Deinde defenſio ex jure naturæ dependet, eamq; etiam ſummus Princeps nemini auferre vel inhibere poterit; per ea, quæ tradit *Petr: Peck: ad c. indultum. 17. n. 2. de R. I. in 6. Gail. de pac. publ. lib. 1. cap. 7. n. 8.*

Digitized by Google

n. 8. *Tiber. Decian. tract. crim. libr.* 9. *cap.* 1. *n.* 26. & præclarè *Cicero pro Milone*; hiſce verbis: *Eſt etenim hæc, Iudices non ſcripta, ſed nata lex, & quam non didicimus, accepimus, legimus; Verùm ex natura ipſa arripuimus, hauſimus, expreßimus, ad quam non docti ſed facti, non inſtituti, ſed imbuti ſumus, ut ſi vita noſtra in aliquas inſidias, in vim, in tela aut latronum, aut inimicorum incidiſſet, omnis honeſta ratio eſſet expedienda ſalutis; ſilent enim leges inter arma, nec ſe exſpectari jubent, cùm ei, qui exſpectare velit, ante injuſta pœna luenda ſit, quàm juſta repetenda.*

Atq; hæc vera ſunt, ſive talis prohibitio, per ſtatutũ & legem, 56.
ſive etiam reſcriptum ſupremi Principis fiat, quinimò, ſi Princeps talem defenſionem, ceu de jure licitam & permiſſam, ſive expreſsè, ſive tacitè approbarit, eamq; poſtea (causâ ſubmiſſionis etiamnum durante) revocare & rejicere velit, præſumitur deceptus & memoriâ lapſus, & tale mandatum prohibitivum non valet, per tradita *Mynſing. cent.* 3. *obſ* 61. *per tot.*

Ampliatur tertiò procedere, licet ſuperior promitteret defenſio- 57.
nem, eam tamen de facto non præſtaret; *promißis dives quilibet eſſe poteſt*, non verbis & litteris, ſed re ipsâ ſuccurritur. Et defenſio eſt facti, igitur ſi non eſt actualis in effectu nulla eſt.

Atq; hinc qualis eſt vulneratio, tale etiam requiritur remediũ, 58.
& offenſioni par debet eſſe defenſio; Atq; offenſionem non potentialem (niſi proximam velis, nam & hæc actuali æquiparatur, quia proxima potentia habetur pro actu) ſed actualem præſupponimus, ergò perſimilis debet eſſe defenſio, aliàs Subditi ſuo (quod explicamus) protectionis & ſummiſſionis jure, uti poſſunt. Quod etiam 59.
corroboratur ex eo, quia paria ſunt, non fieri, & non debito modo fieri; per jura vulgaria *Gail. lib.* 1. *obſ.* 105. *n.* 13. *Idem de arreſt. Imper. cap.* 4. *n.* 13. *& cap.* 11. *n.* 14. Et deniq; turpe eſt, poſt vulneratam 60.
cauſam, & tùm demum defenſionem exſpectare, cùm pœnam luimus, meliùs auditur illud *Ovidij*:

Principiis obſta, ſerò medicina paratur,
Cùm mala per longas invaluêre moras.

Quartò *ampliatur* prælibata concluſio, ſubmiſſionem fieri poſ- 61.
ſe, etiamſi læſio nondum ſit actualis, ſed in proximâ potentiâ.

Tunc tua res agitur, paries cùm proximus ardet.

 Per ea,

62. Per ea, quæ ampliatione tertiâ adduxi; & huc faciunt jura, quòd is etiam coactè faciat, qui ſcit ſe poſſe cogi, & faciendo prævenit violentiam, licet id ſpontè facere videatur *Petr. de Anchoran. conſ.* 299. Inſpicitur enim in hiſce caſibus æquè potentia, quàm ipſe actus nocendi, per *l. Labeo. ff. de ſtat. lib: c. non ſolùm de appellat. in 6. Sichard. conſ. crim.* 10. *n.* 34. Et in terminis noſtris, de Subditorum & Vaſallorum ſubmiſſione, ex juſto metu facta, poſt alios concludit *Georg. Everhard. vol.* 2. *conſ.* 17. *n.* 53. 54. *& ſeqq.*

63. Demum firmat hunc locum id, quod jure conſtitutum de eo, qui minas evomit, eaſq; absq; impedimento ſtatim exequi poteſt, *Franciſc. Herculan. tract. de caut. de non offendendo. Barthol. ad tit. ff. quod met. causâ. paſſim Gail: de pac: publ: lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 12. *per ibidem citatos & n.* 14. *cum ſeq. Idem Petr. Frider. de mand. Cam. libr.* 2. *cap.* 33. *& ſeqq.*

64. *Ampliatio quinta* concluſionis nunc ſuccedit, quod non minus vera ſit, ſi planè nulla defenſio appareat, ſive eadem fiat aliquando ex intervallo; nam defendere, aut effectum promiſſionis defendendi implere non dicitur, qui aliquando defendit, ſi non omni tempore cum defenſione præſtò ſit, non enim dicitur factum, quod non durat factum, *per l. ſi pro parte.* 10. §. *in rem. vers. verſum. ff. de in rem verſo. ff. l. acceptis.* 92. *ff. ad l. Falcid. Georg. Everhardi vol.* 1. *conſ.* 56. *n.* 113.

65. *Limitationes* concluſionis noſtræ principalis, ex iis quæ hactenus explicita ſunt, & in reſponſionibus ad contraria ſequentur, ſummariè hæ ſunt; ſi nimirum ſubmiſſio neceſſitate non efflagitante, ſed vel *dolo & fraude*, vel etiam ſimulatè, ex *levitate, inconſtantiâ & infidelitate* ergà ſuperiorem fiat, nam tunc excuſari & defendi omninò nequit, quo in caſu nos in præſenti conſultatione non verſamur, nec etiam (uti ſatis ex præſuppoſitis conſtat) hujusmodi machinationibus acconſentire unquam cogitavimus.

66. Nunc faciliùs *ad contraria*, ſive dubitandi rationes reſponderi poterit; Ad *primum* itaq; dicimus, Subditum vel Vaſallum, ad defenſionem Domini ſeu Superioris, uti etiam ipſius Patriæ, non ampliùs teneri, niſi in quantum erit poſſibile, nemo etenim tenetur ad impoſſibilia. *c. nemo.* 6. *de R. I. in* 6. *& ibid. Peck. in comm. c.* 2. *de feud. ſine culpa non amitt: & præterea allegati à Georg: Everhard. vol.* 1. *conſ.* 56. *n.* 115.

Digitized by Google

n. 115. *& ſeqq.* Deinde quatenus etiam Superior vel Dominus, idipſum præſtat, quod ſibi incumbit, ob mutuam ſcilicet obligationem, inter Superiorem & Subditum, Dominum & Vaſallum.

Ad *Secundum*, dolendum quidem & maximè deteſtandum, talem eſſe multorum Procerum naturam, ut in commune non conſuſulant, ſed vel ob invidiam, æmulationes, & ſimiles affectus, ea, quæ publica, & univerſis ſalutaria ſunt, parùm curent, ſed quia hæc omnia ab univerſitate quidem committuntur, ſinguli autem in ea non conſentiant; Ideoq; nonnullos commiſeratione potiùs quàm pœnâ dignos exiſtimarem; Interim quatenus communem defenſionem neglexerunt, ſi quid inſperatum patiantur, ſibi, & negligentiæ propriæ imputent. Exinde quoq; *tertium argumentum* de inhibitâ, Subditis & Vaſallis neutralitate corruit, nullibi enim Subditorum & Vaſallorum neutralitatem, niſi quatenus prædura neceſſitas, aliaq; requiſita, eandem jubent, permittimus, ſed omninò damnamus; Modus autem in hujusmodi periculis ſe gerendi, ex conſtitutionibus Imperii ibidem allegatus, in ſuo manet vigore, cùm Imperator, Electores, Principes, aliiq; circenſes, ſuo poſſunt & volunt officio fungi, eo verò deficiente, neceſſitati, aliisq; remediis extraordinariis parendum eſſe, nullum ſupereſt dubium. 67. 68.

Quartum conceditur, ſed ubi Superiorum defenſio & protectio ceſſat, ceſſat & obligatio Subditorum, & meritò recurritur ad priſtinam libertatem, remediaq; commoda, quæ (uti dictum) ipſa natura oſtendit. 69.

Ad *Quintum* & *Sextum* dico, procedere, ſi quid à Subditis vel Vaſallis fiat, ex levitate, infidelitate, fraude dolovè, non etiam urgente neceſſitate, quemadmodum nos præſupponimus; Hinc de Vaſallo deciſum reperitur, quòd feudum ſuum non amittat, ſi propter nimiam hoſtium crudelitatem, ſævitiam, atque ita ſummam & extremam neceſſitatem Dominum in bello dimiſerit. *per l. Fulcinius: 7. §. quid ſit autem latitare. ff. quib. ex cauſ. in poſſeſ. eat. l. interdum. 21. §. idem juris eſſe. ff. de acquir. vel amitt. poſſ. Schrad. de feud. part. 6. cap. 6. n.* 83. Quod etiam de alienatione, ſubmiſſione vel protectione prohibitâ illatum, in neceſſariâ exemptâ & licitâ ſubmiſſione vel alienatione locum non habet, *Franc. de Caldas. lib. 1. recept. ſent. quæſt.* 23. 70.

Petr. An-

Petr. Ant. de fideicom. quaeſt. 8, n. 317. Maſcard. de probation. vol. 3. concl. 1234. n. 43. cum ſeq. per regulam antiquam & tritam, quòd neceſſitas illicitum in lege faciat licitum *Petr. Peck. ad c. in argumentum. 68. in princ. de R. I. in 6.*

71. Ad *Septimum* reſpondeo verum eſſe, quòd licet regulariter protectio, clientela, patrocinium, Schutz und Schirm/ Superioritatem, imperium & juriſdictionem non afferat; ſed veris Dominis ſua illibata maneat poteſtas &c. prout multis teſtantur *Gail. pr. obſ. lib. 2. obſ. 54. n. 1. & ſeqq. c. ex parte tua. c. recepimus. de privil. Petra de jur. quaeſt. cap. 22. n. 9. Petr. Gregor. Tholoſan. de Republ. lib. 11. cap. 11. n. 6. Meditius. ad §. principium placita. dubit. 239. n. 4. Meiſchner. tom. 2. lib. 2. deciſ. 4. n. 176. VVehner. in obſ. pract. verbo* Schirms Verwandten *Gravaus 2. concl. 54.* & infiniti alii.

72. Aliud ſiquidem eſt, ſub patrocinio, aliud ſub ditione eſſe, uti *Sylla* apud *Appianum* loquitur, & *Cicero offic. 2.* ſanctiora illa Romanorum tempora deſcribens, patrocinium Sociorum ait penes eos fuiſſe, non Imperium; Et ſicut patrocinium privatum non tollit libertatem perſonalem, ita patrocinium publicum non tollit libertatem civilem, quae ſine ſummo Imperio intelligi nequit; Ideò apud *Livium* opponi videas, in fide & ditione eſſe. *Hug: Grot: de jur: belli lib. 1. cap. 3. n. 21.* Cùm tamen ſaepenumero efficiat famelica cupiditas imperandi, ut protectores ſub praetextu protectionis & auxilii, compedes dominationis injicere ſoleant, atque inde non rarò contingat

73. id, quod ſeptimâ ratione dubitandi adduxi. Ne ergò abuſus hicce uſum (quem approbamus) tollat & denigret, certam cautelam in eo dum protectorem & defenſorem aliquis recipit, adhibere oportet, atq; ita capitula componenda, ne ſubjectionis potiùs quàm protectionis occaſio exinde naſcatur. *Petr. Gregor: d. cap. 11. n. 6.* cùm quivis legem rei ſuae, quam volet, figere queat, *c. verum. de cond. appoſ. l. quoties. C. de donat. quae ſub modo.* & contractus primordium ſit inſpiciendum *l. ſi tantum. ff. ad Sanctum Macedon. l. ſi voluntate. C. de reſcind. vend.* Curioſè ergò ac attentè ſignanda erunt capita, quomodo ſe ſubmiſerint aliorum aliis, quod quâ ratione fieri debeat, tradunt Dd. antea citati *Petr. Gregor. d. cap. 11. n. 6. Bodin. de Republ. lib. 5. cap. 6. VVarem: de Erenberch. de faeder. cap: ult. & libr: 1. cap. 4.* quos & alios eâ de re conſulere atq; temporis occaſionem amplecti oportet.

47. Ad

Ad *Octavum* & *Nonum* regero, ſi quid propterea ſuperior vel 74.
verus Dominus, in auctoritate, dignitate vel aliàs diminutum ſentiat, Subditos & Vaſallos in culpa non eſſe, ſed neceſſitatem, ſed factum & adverſam fortunam, cui parêre neceſſum fuit, quicquid ergò hâc ratione illicitum & indecorum factum, id omne neceſſitas excuſat, quamobrem nec in conſequentiam trahi debet. *Petr. Peckius in comm. ad c. in argumentum*. 78. *de* R. I. *in* 6. *n*. 4. §. *cæterum*. Vnde quoq, facilè ruit, quod *in decimâ dubitandi ratione*, & deductis ex- 75.
inde conſequentiis allatum fuit; Nam utut verum ſit, quod de confœderatis adductum; Iuri tamen & veritati rurſus conſentaneum eſt, quod confœderati, qui tenentur ad mutuam defenſionem, obligentur ſolùm pro illorum poſſibilitate; *Martin. Laudenſ. tract. de conſœd. & convent. Princ. quæſt*. 4. Quod idem etiam in Subditis (licet Dominis ſuis fortiori vinculo adſtricti ſint) procedit. *arg. l.* 1. §. *occiſorum*. 16. *ff. de Senatus c. Syllan*. Ratio in impoſſibilitate conſiſtit, ad quam neminem ſe obligaſſe, vel obligare potuiſſe, plus quam certum eſt. *l. impoſſibilium. ff. de* R. I. *& c. nemo poteſt. de* R. I. *in* 6. *ibidemq, commentatores, Decius, Mattheus Peckius & alij*; Quæ demum jura de principibus viris, & maximè Statibus & Subditis Imperii. *n*. 19. 20. inferuntur; eadem in ſuis terminis admittimus, in caſu autem inevitabilis neceſſitatis (per hactenus adducta) rejicimus. Concludimus itaq; tàm Subditos & Vaſallos, quàm confœderatos, aliosq; qui certo modo, ſive Superiori, ſive æquali obſtricti ſunt efflagitante neceſſitate, ob defectum reſiſtentiæ & ſufficientis defenſionis, citra infamiam, aliusvè pœnæ metum Potentioris, & vi armatâ jubentis, gratiæ, protectioni & clientelæ, prædicto modo ſubmittere ſe poſſe.

CONSVLTATIO
SEXTA.

Res immobilis (puta Territorium, Caſtrum, Oppidum &c.) jure belli occupata, & hoſti ablata cui cedat? Et quomodo res tertii innocentis, eidem, ceu vero Domino ſit reſtituenda.

SUMMARIA.

1. *Continuatio.*
2. *Rerum & bonorum in Eccleſiaſtica & ſecularia diviſio.*
3. *De bonis Eccleſiaſticis reſtituendis alibi dicam.*
4. *Bonorum ſecularium diſtinctio.*
5. *De immobilibus præſenti conſultatione agendum.*
6. *Duplex eorum conſideratio occurrit.*
7. *Bona immobilia hoſtibus ablata cui cedant?*
8. *Romanorum mos & uſus.*
9. *Qualis hic occupatio & poſſeſſio requiratur.*
10. *Occupationem corporalem requiri.*
11. *An bona immobilia capta, fiſco Principis incorporanda?*
12. *In ſociali bello, quid hoc in caſu obſervandum.*
13. *Sociis confœderatis pro rata portione præda relinquenda eſt.*
14. *Leonina ſocietas damnatur.*
15. *Ampliatur 1. concluſio, de participatione prædæ inter ſocios, etiam procedere in fœdere inter inæquales.*
16. *Ampliatur 2. licet de diviſione prædæ nullum pactum interceſſerit.*
17. *An prædicta obtineant in Subditis & Vaſallis?*
18. *Diſtinctione res expeditur.*
19. *Subditi & cives quomodo abſq; recompenſatione, militare teneantur.*

20. *Quid*

Digitized by Google

20. *Quid hâc de re in Imperio conſtitutum videatur?*
21. *Vaſalli tenentur ſervire Dominis, propriis ſumptibus.*
22. *Maximè ſi feudum ſit magnum, lautum & pingue.*
23. *Non oportet Principis libertati præſcribere.*
24. *Milites & ipſo opere benè meriti, quid ex immobilibus captis conſequantur?*
25. *Quid Leges Civiles hâc de re ſtatuant?*
26. *Alexandri ſeveri exemplum.*
27. *Conſtantini Magni inſtitutum.*
28. *Romanorum laudabilis mos.*
29. *Bona immobilia ſociis noſtris, vel tertio innocenti ablata, cui ſint reſtituenda?*
30. *Duplex hic conſideratio occurrit.*
31. *Bona immobilia Sociorum ab hoſtibus occupata, & recuperata, ad quem pertineant?*
32. *Quid de Jure Gentium?*
33. 34. *Idq; exemplis declaratur.*
35. *Quid de Jure civili & moderno?*
36. *Rationes hujus rei.*
37. 38. *Reſponſiones ad illa exempla quæ ſupra n. 33. 34. ſunt adducta.*
39. *In actibus hiſce militaribus, potiùs procedi ex corpore facti, quàm juris.*
40. 41. 42. *Querela, quòd Reges & Principes ſemel occupatâ rarò reſtituant.*
43. *Ob publicam neceſſitatem & utilitatem, licet occupare, deſtruere, vel munire, alterius caſtrum, prædium &c.*
44. *Imperator, Rex &c. nemini quod ſuum eſt, abſq; cauſa auferre poteſt.*
45 *Quod tamen non obtinet in caſu publicæ utilitatis & neceſſitatis.*

46. *Hacce publica utilitas & neceſſitas quomodo probanda ſit?*

47. *Diſtinctio inter jus naturale & gentium, & poſitivum introducitur.*

48. *Juſtam utilitatem & neceſſitatem non præſumi in Principe, ſed probandum eſſe.*

49. *Ita ablata veris Dominis reſtitui debent.*

50. *Ad certum tempus licitum, eo elapſo illicitum eſt.*

51 *Imperatori non convenit recuperata retinere.*

52. *Idq́, etiam jure poſtliminij.*

53. *Neceſſitate ceſſante, ceſſat idem quod propter eandem inductum eſt.*

54. *Quid in hâc reſtitutione, de expenſis & belli ſumptibus ſit ſentiendum?*

55. *Diſtinctione in hâc quæſtione opus eſt.*

56. *Aliud in belli ſociis, alìud in tertio quodam alio ſtatuendum.*

57 *Bellum gerens, impenſas ſui cauſâ, in fortificatione vel expugnatione alicujus loci factas repetere non poteſt.*

58. *Idem in aliis locum habet.*

1. POſtquam ſuperioribus conſultationibus, ea potiſſimùm pertractaverimus, quæ tempore belli circa *perſonas* contingere poſſunt, reſtat nonnullis ſequentibus, de *rebus & bonis*, bello
2. occupatis, vel etiam recuperatis, nunc pauliſper differere. *Res* autem ſive *bona*, bello occupata, vel recuperata, alia ſunt *Eccleſiaſtica*, alia *Se-*
3. *cularia*: Illa recuperata, in quos uſus impendi, & quibus reſtitui de-
4. beant, alio tempore & loco tradam. *Bona ſecularia* porrò vel ſunt
5. *corporalia*, vel *incorporalia*; *Corporalia* rurſus *mobilia* vel *immobilia*; De *immobilibus* (puta integris territoriis, civitatibus, caſtris, pagis, agris, & ſimilibus) præſenti conſultatione diſquiram; Eorum autem cau-
6. ſâ *duplex inſpectio* occurrit; Nam aut hoſti eiusq́; Sociis auferuntur; Aut ad noſtros Socios, amicos, vel tertium quempiam non inimicū olim pertinuêre, atq; ex hoſtis manibus iterum erepta ſunt.

De

De *rebus hoſtium eorumq́ Sociorum* bello à nobis occupatis primò agam, & principaliter id inveſtigabo, in cuius ſcilicet Dominium tranſeant, & inter quos demum dividi debeant. Certa itaq; & indubitata juris concluſio eſt, quòd res immobiles, territoria, oppida, caſtella, agri, & ſimilia alia bona, hoſtibus adempta, ei acquirantur, qui bellum gerit, atq; eiusdem fiſco applicari, vel publicari poſſint. *l. ſi captivus. 20. §. verum eſt, ibi. Qui ex hoſtibus captus ſit. ff. de captiv. & poſtlim.. revers. l. in agris. 16. ff. de acquir. rer. dom. l. Lucius. 11. ibi: partim diſtractis. &c. ff. de evict. l. item ſi verberatum. §. 2. ff. de rei vindicat. l. Divus. 31. ff. de jur: fiſci. Ant: Quetta. conſ. 6. n. 3. Georg: Everhardi vol. 2. conſ. 17. n. 8.* Vbi id quoq; extendit ad *bona ſeudalia*, adde relatos ab eodem *ibid. n. 45.* Immò etiam ad *Eccleſiaſtica*, quatenus ſcilicet perſonæ Eccleſiaſticæ, ob fractam pacem, aliudvè delictum, iisdem privari poſſunt *Everhard. d. loc. n. 10. 11. & ſeqq.* de quibus ulterius videre licebit. *Iulian. Magenh. ad ord. Cam. part. 2. tit. 9. pag. (m.) 154. Gail. de pac: publ. lib. 1. cap. 1. n. 13. Myn. ſing: cent. 5. obſ. 58. n. 5. & ſeqq.* 7.

Idq́; ubivis, & præſertim apud Romanos receptum fuit, Ideoq́; cùm olim *Volſci* poſſeſſa repeterent, *Titus Largius* (referente *Dionyſio Halicarnaſſeo lib. 6.*) ſententiam ſic dixit: *Romani nos honeſtiſſimas eas, atq́ juſtiſſimas credimus poſſeſſiones, quas belli lege captas habemus, neq́ verò induci poſſumus, ut ſtultâ facilitate debeamus, virtutis monumenta, ſi eas illis reddamus, quibus ſemel perierunt; Immò verò tales poſſeſſiones, non tantùm, cum his, qui nunc vivunt, civibus noſtris communicandas, ſed & poſteris relinquendas cenſemus, tantùm abeſt, ut parta relinquendo in nos ipſos ea conſtituamus, quæ in hoſtes conſtitui ſolent;* Vnde rectè *Ariſtotel. 1. de Repub. cap. 8.* tradit; *Rem militarem ſecum ferre naturalem acquirendi modum*; Adde alia Exempla, apud *Petr: Ærod: rer: Iud: lib. 5. tit. 21. cap. 3. & 4. paſſim.* 8.

Quod tamen ita intelligendum, ſi perſimilia bona, tali modo occupata & poſſeſſa ſint; Vt verò ſimile ſit, ea, jure belli ad occupatores perveniſſe; non enim ſufficit qualiscunq; poſſeſſio, ſed firma requiritur. *l. quod meo. ff. de acquir. vel amitt. poſſ. Ludov. Molina. de juſt. et. jur. diſp. 118.* Quam talem putamus, cùm quis ita agrum, caſtellum &c. occupavit, vel munitionibus manſuris includit, ut niſi iis expugnatis, parti alteri palàm aditus non ſit. *Hugo Grot. de jur. bell. lib. 3. cap. 6. n. 4.* atq; in acquiſitione bellicâ rerum immobilium, omni- 9. 10.

k 3 nò re-

nò requiri corporalem occupationem, pulcherrimo exemplo oſtendit *Petr. Ærod. rer. judic. lib. 5. tit. 11. cap. 1.* (vide quæ infra conſult. 8.
11. dicuntur.) Sed numnè ita ad Principem vel eum, qui bellum indixit, geſſit, & victoriam obtinuit, bona iſta immobilia tranſeant, ut eadem protenus fiſco incorporare, & nemini de iisdem largiri debeat? Qui in re diſtinguendum autumarem, inter bellum ſociale, ſive quod potentior cum ſociis & confœderatis, (horum ſcilicet auxilio & ope) gerit, ſive duo vel complures ſocii inter ſe, & illud bel-
12. lum, quod unius moderamine & nutu peragitur; In *bello ſociali*, rurſus diſtinctio quædam adhibenda erit, an nimirum de communi prædá dividenda, tractatio intercesſerit, vel non; *Priori modo* communiter agere ſolent prudenter confœderati, in omnem eventum ſibi providentes, ne demum ferâ captâ, inter ipſos venatores diſcordia oriatur; ſic videmus omnibus ferè *Helvetiorum* confœderationibus, pacta de lucro & damno adjecta eſſe, prout paſſim apparet ex
13. *Ioſia Simlero de Republ. Helvet. libr. 1.* Hoc ergò caſu juri & æquitati conſonum eſt, ut quemadmodum confœderati & ſocii, ſimul ope, auxilio, conſilio, commeatu, & pecuniâ juvarunt, commune periculum & damnum perpeſſi ſunt, ita etiam pro ratâ portione, lucri partem habeant; In *Societatibus* enim (quod non ſolùm *in privatis*, ſed quoq; *publicis* ex identitate rationis obtinet) *uſitatum eſt* (ait *Leo Imperator nov. 103. ut ferè qui plus contulit, idem plus lucri ſentiat; & rectè ſanè negotium ita conſtituunt, inter quos tali modo convenit.* Societas ſiquidem ex jure gentium confraternitatis jus eſt. *l. verum. 63. in princ. ff. pro ſocio.* & iniquum eſſet alium plus, alium minus conſequi. *d. l.*
14. *verum.* Leoninam ſiquidem (apud Æſopum) aliasq; inutiles ſocietates, ICti vocitant, ubi quis damnum ſentit, non etiam lucrũ percipit. *l. ſi non fuerint. 29. §. fin. ff. pro ſocio.* Nam in univerſum cùm ſocietas contrahitur tàm lucri, quàm damni communio iniri debet. *l. ſi unus. 67. in princ. l. cum duobus. 52. §. penult. ff. pro ſocio.* Et maximum eſt ſocietatum vinculum, utilitatum communio, Auctore *Livio decad. 4. lib. 9.* quem refert *VVeſemb. ad tit. ff. pro ſocio. Georg. Everhard. vol. 1. conſ. 46. n. 6.* Ideoq; ſocietas & confœderatio ut quis damnum ſentiat ſine lucro, propterea admittenda non eſt, quia ita naturalis eſt ſocietati utilitatum communio, ut ſine ea nequeat ſo-

cietas

cietas conſiſtere *Hugo, Grot: de jur: pac. & belli lib. 2. cap. 12. n. 24.* Et in ſpecie, quod bello acquiſita, etiam communicanda ſint inter ſocios & confœderatos multis proſequitur *Cardinal. Tuſchus. pract. concl. tom. 1. lit. B. concl. 40. Hug: Grot: d. tract. lib. 3. cap. 6. n. 9. 10. & 23. 24.*

Ampliatur primò procedere hæc concluſio licet *inæquale* ſit *fœdus*, de cujus ſociis nunc agimus; nam quamvis inter plures, & quidem conditionis & ſtatus inæqualis, aliquando ita contrahatur, ut penes unum vel alterum ſit rerum ſumma (quò feliciùs cauſa ſuccedat, nec multitudo capitum ſit impedimento) attamen eiusmodi inæqualitas efficere minimè poteſt, ne illi qui in fœdere minoris ſunt conditionis, de prædâ & lucro, pro ratâ portione, aliquid participent, cùm nec illi, cui ſe fœdere junxerunt, ſe ſubjecerint (fœderis enim nexus nullam ſubjectionem parit) nec libertate ſe ſuâ privarint, ſed membra (quamvis debiliora) confœderationis ſint, utcunq; majeſtatem eius, qui in fœdere antecellit, comiter obſervent, eiusq; directione & auctoritate pleraq; peragantur. *per l. 7. §. liber. ff. de captiv. & poſtlim. revers. Moditius, ad §. Principum placita. dub. 239. n. 7.* latè *Hug: Grotius de antiq. Batau. cap. 3. & idem de jur: bell: & pac: lib. 1. cap. 3. n. 21.* Subjecere quippe, & adjunxerunt ſe fœderi, non ut ſervirent, & ſua amitterent, ſed ne ſervirent, & ſua conſervarent; confer *Bodin. de Republ: lib. 1. cap. 9. n. 118.* 15.

Ampliatur ſecundò id, quod de communi præda participanda attuli, locum quoque habere in altero illo diſtinctionis membro; Quamvis enim expreſſum non ſit in ſocietate & confœderationibus, ut præda & lucrum, pro ratâ portione dividatur, id tamen de jure, & ex naturâ ſocietatis ita ſemper intelligi debet, aliàs injuſta & leonina eſſet ſocietas. *l. ſi non fuerint. 29. §. ult. ff. pro ſocio. VVeſemb. in parat. ff. pro ſocio. n. 6.* Vnde eſt, quòd lucrorum communicatio, ſocietatis inchoatio dicatur. *Henning. Gœden. conſ. 87. n. 11.* Et ubi partes ſocietatis expreſſæ non ſunt, videatur contracta ſocietas ſimpliciter, pro æqualibus portionibus, per *l. ſi non fuerint. ff. pro ſocio. Anton. Quetta. conſ. 89. n. 6.* melius tamen & cautius eſſe, in tabulis confœderationum, hîc quoq; modum præſcribere omninò exiſtimarem, prout quoq; ſupra monui. 16.

Sed numnè prædicta de ſociis & confœderatis, in participatione 17.

tione prædæ bellicæ, etiam obtineant in *Subditis* & *Vaſallis*, qui aliàs ob ſalutem Patriæ, Imperii, Regni &c. (cui obligati ſunt) quævis ſervitia & onera tàm perſonalia, quàm realia (ſecundum tamen cujusvis conditionem, mores & pacta) ſubire coguntur, ita ut quamvis ad prædicta obligati ſint, nihilominus prædæ & lucri fiant parti-
18. cipes? Bimembris videtur hæc quæſtio; *Primò* enim inveſtigandũ; An Subditi & Vaſalli teneantur ad ſervitia militaria, propriis vel ſuperioris Domini ſumptibus? *Secundò* numnè ſi ipſo facto fideles permanſerint, neceſſariò ſint recompenſandi, & partem in iis, quæ bello acquiſita ſunt, habeant?

19. Quæſtionis *primum membrum* communiter à Dd. reſolvitur, quòd *Subditi* & *Cives* non ſint obſtricti Principem vel Dominum juvare, ſive etiam ad bellum ſequi absq; ſtipendio & recompenſatione, ita tenet *Boër. deciſ.* 303. niſi tamen Princeps ad tuendam Patriam idoneos reditus habeat, vel id Reipublicæ neceſſitas, & ſalus Imperii exigat. *Bl. in l. ſi aliquam. de offic. proconſ. VVaremund. ab Erenberch. tract. de Regn. Subſid. paſſim.* Et poſt multos à ſe citatos *Vaſqui. illuſtr. controv. lib.* 1. *cap.* 6. *n.* 4. Hoc ſiquidem caſu, ubi periculum totius corporis imminet, & ſalus univerſorum in diſcrimine eſt, ſingula membra, ne ſimul intereant, vel à corpore ſuo avellantur, vires ſuas
20. integras impendere tenentur. Rebus pacatis, & Germanici Imperii membris ſub uno capite conſonantibus, quid quemvis facere oporteat, ex conſtitutionibus Imperii manifeſtum eſt, tempora & ſecula turbata, medicamenta fortiora requirunt, & terminos excedere ſolent.

21. Quod *Vaſallos* attinet, deciſio feudalis eſt, eos ſuis, non Domini ſumptibus ſervitia ex feudo debita præſtare teneri, *arg. l. ſuo victu.* 18. *l. quod niſi.* 20. *ff. de oper. libert. Lud. Schrader. part.* 9. *ſecund. part.*
22. *princ. ſect.* 5. *n.* 28. 31. Quod vel maximè veriſſimum eſt, ſi feudum ſit magnum, lautum & pingue *arg. l. aut certè.* 19. *ff. de oper. libert. Zaſ. in epit. ſeud. part.* 7. *feud. n.* 44. *& ſeq: Borcholt. de feud. cap.* 1. *n.* 26. *Roſenth.*
23. *in Synopſ. feud. cap.* 8. *concl.* 30. *Vaſqui. d. cap.* 6. *n.* 4. Vt nunc ad prætactæ quæſtionis *membrum alterum* me accingam, an ſcilicet Subditus vel Vaſallus, ob debita ſervitia, ſive perſonalia ſive realia præſtita, à ſupremo Principe beneficium vel recompenſationem exſpectare debeat?

Digitized by Google

debeat? Meum ſanè non eſt, Principis liberalitati præſcribere; ſciet enim præmia, ex gratia, & ob benè merita diſtribuere Princeps, atque ita de iis quæ mediante victoriâ, divinum conceſſit numen, diſponere, ut afflicti, omniq; fortunâ agitati, & ob publicam cladem ad miſeriam redacti Subditi & Vaſalli, meritò dicere queāt, cum *Claudiano de laudib: Stilicon: Paneg: 2.*

Sub tot Principibus, quæcunq; amiſimus olim
Tu reddis - - - -

adde pluribus *Hug: Grot: d. lib. 3. c. 6. n. 24.*

Hactenus de Sociorum, Subditorum, & Vaſallorum regreſſu ad bona immobilia hoſtium, jure belli occupata, diximus; Quæ tamen omnia ſecundum libertatem Subditorum & Vaſallorum, Leges & jura cujusvis Imperii & Regni ita intelligenda ſunt, ne cuipiam injuria fiat, ſed merces & portio debita maneat. Nunc ad milites, & qui ipſo opere ſe benè meritos fecêre me vertam, quidq; illis ex ſpoliis, prædâ, aliisq; bonis immobilibus, omni jure debeatur, paucis inquiram; *Leges civiles*, quoad immobilia (de quibus nunc agimus) ſuum præſcribunt modum, jubent enim prædia ſive agros aut vendi, aut militibus pro emerito aſſignari. *l. in agris. 16. ff. de acquir. rer. domin. l. Lucius. 11. ff. de eviction. Cujac. lib. 19. obſ. cap. 7.* de modo dividendi ubivis gentium uſitato latè agit *Grotius d. cap. 6.* *Alexander Severus*(*Lampridio teſte in eod:*)*ea quæ de hoſtibus capta ſunt, limitaneis Ducibus & militibus donavit, ita ut eorum ita eſſent, ſi heredes illorum militarent, nec unquam ad privatos pertinerent, dicens attentiùs eos militaturos, ſi etiam ſua rura defenderent; Addidit ſanè his & animalia & ſervos, ut poſſent colere quod acceperant, ne per inopiam hominum, vel per ſenectutem poſſidentium, desererentur rura vicina Barbariæ, quod turpiſſimum ille ducebat.* 24. 25. 26.

Hunc quoq; morem poſteà inſecutus eſt *Conſtantinus Magnus*, de quo ita *Pompeius Lætus in ejuſd. vita. Illud conſtat ab initio* (Conſtantinum Magnum) *ſanxiſſe, ut agri, villæ, oppida, quæ ad victum emeritorum contributa erant, ad heredes tranſirent; Unde milites ſibi magis obnoxios ac deditos reddidit; prius ex veteri conſuetudine Tribunis, Præfectis, Comitibus & Ducibus, qui pro augendo Imperio conſenuerant, dabantur agri, villæq;, ut neceſſaria ſuppeterent, quo viverent, parochias vocabant.* Atq; hinc jura feudorum originem traxiſſe nonnulli volunt; quâ de re tamen proli- 27.

 xiùs

lixiùs agunt *Feudiſta, Roſenthal, Schraderus, Vulteius, Rittershuſius* & plu-
28. rimi alii. Cùm itaq; ad præmia demeritorum in bello devenerimus, illud apud Romanos peculiare fuit, quod in honoribus & præmiis diſtribuendis, ſtatum, genus & familiam non inſpexerint, ſed virtutem & benefacta; Hoc exemplum laudatiſſimi Imperatores, Reges & Principes meritò inſequuntur, licet alios regulos, qui potiùs majorum inſigniis, & opinione antiquitatis familiæ, quàm propriâ virtute & heroicis factis coruſcare malunt, hoc non parùm mordeat. *De Romanis* memorabile exemplum refert *Lehman: in Chronic: Spirenſ. lib. 1. cap. 15.* quod eiusdem verbis inſeram.

„ Käyſer Tiberius Claudius Druſus, hatte zu ſeiner Zeit den für-
„ nembſten Herren in Gallia comata, wegen jhrer männlichen Hand-
„ lung / vnd dapffere erzeigte Dienſte / nicht allein das Burgrecht zu
„ Rom mitgetheilet/ſondern muthet auch einem Rath zu Rom zu/daß
„ ſie eben ſolche dapffere Leut in dero Mittel ziehen / vnd zu Rathsper-
„ ſonen gebrauchen ſolten/ deßwegen zwiſchen dem Käyſer vnd Rath
„ ſich eine groſſe Diſputat erreget/ob man Frembdling ſolcher Digniter
„ ſolte theilhafftig machen. Der Rath hat fürgewendet / es were ein
„ newe/vnerhört vnd vngewohnliches Ding/ frembde in den Rath zu
„ nemmen/ ſintemal man in Rom einen Vberfluß dapfferer Leut hette/
der Käyſer ſagt hingegen: Omnia P: C: quæ nunc vetuſtiſſima creduntur, nova fuêre, inveteraſcet & hoc quoq;, & quod hodie exemplis tuemur, inter exempla erit; Quæ etiam ſententia vicit (& forſan haud immeritò) cum virtute & heroicis factis ita ſe geſſerint prædicti, atque hodiè id faciant alii, ut cum Cæſare poſt pugnam *Pharſalicam* apud *Lucanum* dicere potuerint, & adhuc poſſint;

- - - - ſupereſt pro ſanguine merces
Quam monſtrare meum eſt, nec enim donare vocabo
Quod ſibi quiſq; dabit. - -

29. Hucuſq; de bonis immobilibus hoſti, eiusq; ſociis ablatis, & cui eadem adjudicanda ſint; prodit nunc *Secunda ſpecies*, ubi bona immobilia, quæ ad noſtros ſocios, vel tertium pertinuêre, & bello vel recuperata, vel boni publici causâ occupata ſunt, cui nimirum
30. hæc reſtitui debeant, & quomodo? Duobus autem modis hujusmodi bona periculo belli immiſceri videmus; *Primò*, ſi hoſtis bona

quædam

quædam, Caſtellum, Civitatem &c. quæ ad ſocios noſtros, vel a-
lium quempiam tertium, nobis non inimicum pertinent, ſuæ reſi-
ſtentiæ & utilitatis causâ occupet; *Secundò* ſi ob publicum vel com-
mune commodum, eadem nos occupavimus, munivimus, vel de-
ſtruximus &c. *Caſu priori* dubium exoritur, cuinam loca iſta recu- 31.
perata reſtitui debeant? ſi jus gentium reſpicimus, ait *Hugo Gro-
tius d. tract. cap. 6. n. 7.* quæ hoſtibus per nos erepta ſunt, ea non poſ- 32.
ſunt vindicari ab his, qui ante hoſtes noſtros, ea poſſederant, &
bello amiſerant; Quia jus gentium hoſtes primùm Dominos fecit
dominio externo, deinde nos. Quo jure inter alia ſe tuetur *Iephtes* 33.
contra *Ammonitas*, quia ager ille, quem *Ammonitæ* vindicabant belli
jure ab *Ammonitis*, ut & pars alia à *Moabitis* ad *Amoræos*, ab *Amoræis* ad
Hebræos tranſiſſet; Sic & *David*, quod ipſe *Amalecitis*, *Amalecitæ* anteà
Palæſtinis eripuerant, pro ſuo habet & dividit; *Iudic. XI. 23. 24. 27.
1. Sam: 30. 20.* Eâdem ratione retentam *Syriam* à *Romanis Appianus* 34.
notat, nec redditam *Antiocho Pio, cui eam eripuerat Tigranes hoſtis Roma-
norum*; ſed & eas Galliæ partes, quas *Gallis* ademerant Cimbri.

Verùm *exemplis* hiſce (ad quæ poſteà reſpondebitur) nihil ter- 35.
riti; Illa mihi vera, æqua, & pia ſententia eſſe videtur, quæ ſociis no-
ſtris, vel tertio cuidam amico, ab hoſte, noſtri causâ ablata, à nobis
verò recuperata, priori & antiquiori Domino adjudicat; *Verum* e-
nim eſt (ait *Pomponius, in l. ſi captivus. 20. ff. de captiv. & poſtlim. revers.*)
*expulſis hoſtibus ex agris, quos ceperint, Dominia eorum ad priores Dominos re-
dire, nec aut publicari, aut prædæ loco cedere, publicatur enim ille ager, qui ex
hoſtibus captus ſit*; ſunt & alii expreſſi textus *in l. 16. & 19. d. tit;* Unde
& *Fridericus Imperator tractatu de pace Conſtantiæ* facto, cum *Civitatibus
Italiæ. §. poſſeßiones omnes.* Idem ſtatuere videtur, & ibid. colligit *Bal-
dus in verb: poſſeßiones.* Quòd poſſeſſiones perditæ in bello, ſi recupe-
rantur, debent reſtitui prioribus Dominis, qui ſi eas ipſi recuperant,
in illis ſunt defendendi & tuendi, atque hoc ex clara Dd. ſententia,
quòd rem alienam nemo ſine peccato mortali detinere queat, quam
multis corroborat poſt alios *Leonh: Leß. de juſt: & jur: lib: 2. c. 12. dubit.
3. 4. & ſeq.* Idem moderno Imperii jure cautum tradit. *Denais. de jur.
Cam. tit. 213. n. 4.* adde R. A. zu Augſpurg *de anno* 1500. §. Und ob
uns GOtt. Nec etiam rationibus traditio hæc caret; Nam cùm *pri-* 36.

Digitized by Google

mò Sociorum, aliorumvè vicinorum caſtra, civitates, & loca, noſtri causâ ab hoſte occupata, oppugnata, capta vel diruta ſint, cur eadem recuperata, non deberent priſtinis Dominis reſtitui, & quam ob cauſam afflictis afflictionem addere, & damnum paſſis, majus adhuc inferre vellemus? *Secundò* quòd Socii & amici noſtri, hoſti viciniores, magis quàm alii patiuntur, ex eo fit, quòd noſtri defendendi causâ, bellum eò divertimus, id ſiquidem prudentis eſt, aliàs in proprio territorio damnum paſſurus (*per le preventioni & diverſioni, ſi vincono le guerre*, ajunt *Itali*; præveniendo & divertendo bellum, vincitur) ergò quod ob communem cauſam aliis adimitur, id illis neutiquam præjudicio erit. Atque ita in puncto juris ſtatuunt *VVeſemb. in parat. ff. de captiv. & poſtlim. revers. n. 5. Hug. Grotius tract. de jur. bell. & pac. lib. 3. cap. 9. n. 13. Iohan. de Lignano tract. de bello in 6. cap. An capta in bello efficiantur capientium. Et alij relati ab Ant. Quetta, conſ. 12. n. 2.* ubi & ipſe in terminis. *& conſ. 83. n. 14.*

37. Arbitrarer itaq;, illa quæ ſub *n. 33. 34.* adducta ſunt exempla, vel eſſe *primò* intelligenda, de iis, qui nec Socii, nec amici recuperantium ſunt, & qui vel propriâ culpâ, vel alio tempore bona ami-
38. ſerunt, quæ nunc recuperata ſunt; Sive *Secundò* quia bona recuperata, à recuperatore retinentur, ob ſumptus bellicos pro recuperatione factos; Sumptus enim bellicos licet non à Sociis (quando aliàs contribuunt, & auxilium pro debitâ portione præſtant) à vicinis tamen & aliis quos armis noſtris juvavimus, rectè repeti, indubitati
39. juris eſt; Seu deniq; *Tertiò*, quoniam nonnunquam in hiſce caſibus, *ex corpore facti potiùs, quàm juris* procedi ſoleat. Ita ut non ſine causâ *Cominæus Comm. lib. 10. in fin.* Regum & Principum potentiorum in-
40. juſtitiam & pœnas infernales deplorans, ſcribere auſus ſit; *Quòd nulli ferè ſint, aut pauci admodum Principes, qui poſteaquam ſemel aliquid occuparint, quocunq; modo reſtituere id velint; Nam neq; ratio, neq; jurisjurandi religio, neq; metus divini numinis, neq; æquitas ulla, nec inferni cruciatus perpetui, movere illos poſſunt, ut quod alienum eſt, quod à ſe malâ fide poßideri ſciunt, reddant.* Hæc *Cominæus* aulicus pius & rarus; Idem *de Venetis*
41. conqueritur *in Comment. de bell. Neapol. lib. 5. pag. (m.) 913.* & appoſitè ad præſentem materiam *Philippus Boſquier. inter ſua opera tract. de finib. bonor. & malor. libr. 2. concion. 15.* §. 2. hiſce verbis memoriæ tradit:

Miror

Miror quâ ſpe, Reges, regnorum urbiumvè, mox ſuarum invaſores de vitâ excant, neq; reſtitutis illis neq; ullâ de reſtituendis, diſtinctâ præceptione hæredibus datâ, miror magis ab hæredibus, nullo judicij hujus (extremi) metu poßideri. Et pergit: *Facetè quidem mihi olim ajebat; ex Regibus ultimum duntaxat damnatum iri. Quod primi dum moriuntur poſteris imperent, re ſe, & are alieno liberari, poſteri itidem nepotibus, illiq; Succeſſoribus; ultimus verò nulli, ita tutò ſatis à primo Regna poßideri; Sed ludere hoc erat* (addit auctor) *in re non ludicra.* Neſcio annon perſimilis, Regum, Principum aliorumq; 42.
Magnatum ſit excuſatio, qui contra communem, omnibusq; præſcriptam juris divini & humani regulam: *Peccatum non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum. c. peccatum. de R. I. in 6.* adulatorum quorundam præſcripto, omnium (ſæpenumerò juſta querulantium, & vi, non jure ablata petentium) actiones in officiales & conſiliarios conjiciunt, & ſub velamine litis prudentiæ, vel juris per ſententiam nondum determinati, malefacta ſuâ tegere ſatagunt, atq; ita conſcientiam tutam ſibi perſuadent, quorſum etiam alludit *Trajanus Boccalin. nella pietra del paragone politico* ubi agit de ſumma Reverendiſs. Cardinalis de Toledo.

Ad *Secundum modum*, quo bona ſociorum, vel alterius tertii à 43.
ſupremo Principe, neceſſitatibus bellicis applicantur, nunc progredior; ubi hoc dubium incidit: Annè liceat Imperatori, Regi, vel alii ſupremo Principi, Subditi, vel etiam tertii alicujus amici, civitatem, caſtrum, fortalitium, vel aliud prædium occupare, idq;, prout neceſſitas defenſionis vel offenſionis exigere videtur, munire, vel è contra deſtruere, profanare &c.? In quo dubio, præſuppoſitâ neceſſitate, *affirmativam* communiter receptam video.

Licet enim Imperator, Rex, Princeps (nedum vicinus quiſpiam, vel alius qui eſt paris conditionis, & nullum in eum, de cujus 44.
prædio occupando loquimur, habet imperium) ſive ex ordinariâ, vel extraordinariâ, & plenitudine (quam appellant) poteſtatis, nemini jus, bonavè ſua, ſive eadem ex gentium vel civili jure poſſideat, ſine causâ auferre vel adimere poſſit, per ea, quæ tradunt *Petr. Peckius ad c. indultum, 17. n. 2. de Reg. jur. in 6. & c. decet. 16. n. 2. ibid. Ludov. Molina. de primog. Hiſpan. lib. 2. cap. 7. n. 29. Ant. Gabriel. Roman. libr. 3. comm. concluſ. tit. de non tollend. jur. quaſt. concl. 1. n. 17. Arius Pinell. latiſ-*

ſimè in rubr. C. de reſcind. vend. cap. 2. n. 4. & ſeq. Ant. Theſaur. deciſ. pedemont. 10. *n.* 1. pulchrè *Franciſc. Hottom. illuſtr. quæſt.* 1. *pag.* (*m.*) 7. *& paßim*; vide præter hoſce, relatos à *Carolo Tapia de conſt. princip. part.* 1.
45. *cap.* 1. *n.* 49. *& ſeq.* Attamen recenſiti auctores, & alii mox citandi, unanimiter ſtatuunt, Imperatorem, Regem, Principem aliosq; Superiores, ex *juſtâ causâ*, & præſertim ob *publicam ſalutem*, *neceßitatem*, & *utilitatem*, maximè ob imminens periculum belli (de quo caſu nunc loquimur) bona immobilia quæcunvis (caſtra, civitates atque alia loca) occupare, munire, præſidio cuſtodire, immò etiam ædificia tàm ſacra, quàm profana deſtruere, & ad uſum belli applicare poſſe, ita ut hâc ratione ſe meliùs defendere, vel hoſtem offendere queat, ita tenent & rationibus firmant *Mynſing. cent.* 5. *obſ.* 97. *per tot. And. Gail. lib.* 2. *obſ.* 56. *n.* 28. ubi quoad noſtrum propoſitum ſubdit, quòd Suburbia civitatis tempore belli diruere liceat, ne ſcilicet hoſtibus ſint adjumento, & civitati offenſioni, quod & ad Eccleſiam, locaq; ſacra extendit. *Pet. Peckius de repar. Chriſti Eccleſ. cap.* 8. *n.* 1. *Iohann. de Turre cremata. ad c. Sanctorum.* 10. *quæſt.* 1. *n.* 4. *Ant. Gabriel. Roman. comm. concluſ. lib.* 3. *tit. de jure quæſit. non toll. concl.* 1. *& ſeqq. Camill. Borell. in ſum: deciſ. tit.* 12. *n.* 20. rationes ſubtiles adducit *Hug. Grotius tract. de jur. belli & pac. lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 6. 9. *&* 10. *libr.* 3. *cap.* 1. *n.* 2. ubi allegat *Victoriam de jure belli n.* 18. 39. *&* 55. *Peck. d. tractat. cap.* 6. *n.* 5. *& in comm: ad c. nemo poteſt plus.* 79. *item c. damnum, n.* 4. *& ſeqq. de R. I. in* 6. *Covar. var. reſol, lib.* 3. *cap.* 6. *n.* 6. *Vaſqui.* 1. *controv. illuſtr. cap.* 5. *n.* 9. *Carol. Tapia ad rubr. ff. de conſtit. princ. cap.* 1. *n.* 59. *& ſeqq.* qui plures alios allegat, & concluſionem præſentem ſatis amplificant.
46. Quomodo autem hæcce publica utilitas & neceſſitas probanda, & num in Principe præſumatur, nunc in conſiderationem venit? Et
47. cùm *Doctores* communiter omnes in hoc caſu, inter *jus naturale & gentium*, ac demum *jus poſitivum* diſtinguant, ita ut ſi Princeps, contra ea, quæ jure *naturæ* & gentium introducta ſunt, agat vel diſponat, tunc juſta cauſa pro Principe non præſumetur, ſecus ſi contra jus poſitivum; cùm verò in noſtro caſu manifeſtum ſit, Principem vel Superiorem, tertio, (ſive Subdito ſive non) jus & bona ſua auferendo, occupando, deſtruendo, non ſolum contra jus poſitivum, ſed etiam contra jus gentium agere, ſiquidem proprietas & rerum dominia

minia ex jure gentium ſint, quo ſcilicet jure, agris limites poſiti, rerumq; dominia diſtingui cœperunt. *l. ex hoc jure. ff. de juſt. & jur.* adeò, ut reſponderit *Anchoran.* & eum ſecutus *Folinus in c. qua in Eccleſia, de conſtit.* quòd ſi Princeps rem meam per reſcriptum concedat alteri, ego in conſcientia non ſim obligatus obedire. Quapropter juſtum 48. utilitatis & neceſſitatis publicæ cauſam, in noſtris terminis, in Principe vel alio Superiori non præſumi (niſi eadem evidenter appareret) omninò ſtatuendum arbitrarer; per ea, quæ latè & fusè tradunt; *Maſcard. de probation. volum. 1. concluſ. 275. & 276. per tot. Menoch. de recuper. poſ. rem. 8. n. 19. & ſeqq. Borell. in Summ. deciſ. tit. 60. n. 22. Gabriel. Roman. concl. lib. 3. tit. de jur. quæſit. non tollend. concl. 3. Gail. d. lib. 2. obſ. 56. & 58. per tot. Mynſing. cent. 4. obſ. 8. Tapia ad d. rubric. cap. 1. & 2. paſſim.* Deniq; utcunq; publica utilitas & neceſſitas hæc & alia ſæpè 49. admittat, ceſſante tamen neceſſitate, & jus ipſum privilegiatum ceſſare debet, ideoq; etiam ea, quæ prædictâ utilitate & neceſſitate efflagitante, Subdito, ſeu alii cuipiam tertio non hoſti adempta, ablata, deſtructa, vel alio modo occupata ſunt (uti dixi) non durante ampliùs neceſſitate, eidem, vel eiusdem hæredibus reſtituere oportet; Alia namq; eſt ratio horum bonorum, & alia illorum, quæ hoſtibus propria, & iisdem tempore belli auferuntur; & ceſſante causâ occupationis, ceſſare quoq; debet ipſa occupatio; Item quod ex certâ 50. causâ ad tempus certum conceſſum eſt, hoc elapſo denegatum & prohibitum cenſetur *l. ſi unus. 28. §. 1. l. epiſtola. 53. §. fin. ff. de pact. Tiraquell. de retract. convent. §. 1. gloſ. 2. n. 44. 45.* Cùm enim *Secundò* 51. Imperatorum & Principum ſit, defendere bona civium, abſurdiſſimum eſſet, eadem per milites ſuos recuperata, retinere, & ſibi incorporare velle. *Ant. Quetta. conſ. 12. n. 2.* Atque huc facit *Tertiò*, quòd 52. quando jus publicum propter occupationem eſt ſopitum, ceſſante illâ occupatione reſtituatur, & redintegretur juri publico, quoniam jus poſtliminii non minùs locum habet in perſonis, quàm bonis immobilibus, uti in terminis annuit *Azo. in ſum. C. de captiv. coll. 1. ibi: nunc de Secundo.*

Nec minùs *quartò*, quod exigente neceſſitate conceſſum eſt, in 53. argumentum trahi non debet, ſed confeſtim, neceſſitate ceſſante caſſandum, & in integrum reſtituendum; neceſſitas enim idem quod

præſtat,

præſtat, eadem depretiat; ait *Tertullianus ad uxorem*, referente *Petr. Ærodio. rer. jud. lib. 10. tit. 3. cap. 1.* Vnde rectè ad propoſitum *Innocentius. in c. quod pro neceſſitate. 1. quaſt. 1.* inquit; quod pro neceſſitate temporis ſtatutum eſt, ceſſante neceſſitate, debet ceſſare pariter, quod urgebat, quia alius eſt ordo legitimus, alia uſurpatio; pulchrè doctiſſimus *Peckius in c. in argumentum. 88. n. 5. de R. Iur. in 6. Hugo Grot: Sapè citato tract. lib. 3. cap. 20. n. 13. & alij relati à Carolo Tapia ad d. rubric. cap. 1. n. 76.*

54. Sed nunnè in hanc reſtitutionem, etiam *Sumptus bellici*, & *damna* perpeſſa, tàm activè, quàm paſſivè veniant? non ſine diſtin-
55. ctione explicatur (tetigi etiam hanc rem *ſupra ead. n. 38.*) Quod itaq; expenſas & ſumptus belli attinet, qui ad loci expugnationem, vel fortificationem impenſi ſunt, omninò videndum, an *Domini loci*, vel
56. *Superioris* rem occupantis cauſâ, facti ſint. *Primo caſu*, ſi propterea expugnatio vel munitio alicujus loci fiat, ut Domino immediato, ſeu loci, idem conſervetur, vel reſtituatur, tunc rurſus diſtinguendũ, *inter belli ſocios*, qui ſimul ſanguinem, ſubditos, & bona expendêrunt; *Et inter vicinos aliumvè tertium*, qui nil tale egit; *Ab illis* (ſi prædicto modo fœderis jura obſervarint) nihil exigendum; *Ab hiſce* quicquid impenſum fuit poſtulari, & refundi debet; nemo enim ſuis ſumptibus, alii inſervire tenetur per jura vulgaria. Atq; hinc ſæpenumerò tot civitatum, aliorumq; locorum retentiones originem trahunt, & in tantum tollerantur, donec ſumptus belli refundantur,
57. exempla in aprico ſunt. *Secundo caſu*, quando Superior, qui bellum gerit, & locum alterius occupavit, in ſui utilitatem principaliter, in eundem locum, caſtrum, civitatem, vel defendendo, muniendo, vel expugnando & deſtruendo aliquid impendit, licet hoc Domino loci per conſequentiam proſit, nec tamen Superior occupans ejuſmodi ſumptus repetere poterit, argumento à contrario ſenſu *ex l. ſi abſente. 48. pr. ff. de uſufruct. text. in l. ult. ff. de impens. in res dot: fact. l. 2. §.*
58. *idem Labeo. 28. verſ. cum enim. ff. ne quid in loc. publ.* Inſpicitur namque quod principaliter, non quod in conſequentiam fit; *l. 1. ff. de auctor. tutor: Laudens. tract. de caſtell. quaſt. 6.* Idem de damno in civitate, caſtro, vel villâ, expugnata, occupata, fortificata, ſuburbiis & ædificiis deſtructis, in eo maximè caſu ſtatuendum, cùm vicinus vel tertius

tius alterius occupantis vel deſtruentis causâ aliquid patitur. Quia teſte *Iulio Paulo* adjuvari nos, non decipi beneficio oportet. *l. in commodo. §. Sicut autem. ff. commodati.* Ita in caſu Eccleſiæ tempore belli deſtructæ perdoctè tradit *Petr. Peck. alleg. tract. de Eccleſ. repar. cap.* 4. 5. *&* 8. Idq; in genere proſequitur *idem in comm. ad c. nemo poteſt.* 79. *n.* 2. *cum ſeqq. de R. I. in* 6. *ubi vide n.* 3. per bellam limitationem in ædificiis vel aliis operibus, publicis mœniis ſociatis & cohærentibus, & in terminis *Ferdin. Vaſqui. illuſtr. controv. lib.* 1. *cap.* 6. *n.* 1. *& ſeqq.*

Hancq; de reſtitutione & recompenſatione expenſarum & damni ſententiam, præſenti in caſu, æquitati, juſtitiæ & rationi conſentaneam eſſe, tradit *Gail. lib.* 2. *obſ.* 56. *n.* 8. *&* 9. quod idem confirmant *Roland. à Valle vol.* 2. *conſ.* 1. *n.* 121. 122. *Vdalric. Zaſius conſ.* 10. *n.* 6. *& ſeqq. Borell. de Magiſtr. edict. lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 28. *& ſeqq. Sixtin. de Regal: lib.* 2. *cap.* 13. *n.* 78. Et alii relati à *Carol. Tapia ad. d. rubr. cap.* 1. *n.* 75. adde *Ferdin. Vaſqui. illuſtr. controv. libr.* 1. *cap.* 5. & paſſim ubi ſatis juridicè & Chriſtianè de hac materia diſcurrit. A quibus *diſſentire* videtur *Prukman.* §. *ſoluta poteſtas. cap.* 4. *effect.* 5. *n.* 15. *& ſeqq.* Cujus forſan, aliorumq; aulicorum & Pſeudopoliticorum opinio, tanquam Principibus grata multùm in praxi obſervatur, atq; in hâc & ſimilibus materiis, praxis cum theoria non convenit, quod tamen veritati minimè præjudicat.

CONSVLTATIO
SEPTIMA.

An autem victor & acquirens rem immobilem, eam occupet, & poſſidere debeat, cum ſuo onere?

SUMMARIA.

1. *Caſus propoſitæ quæſtionis.*
2. *Quæ dubio carere non videtur.*
3. *Rationes dubitandi.*
4. *Primò occupatio in bello ex Jure gentium eſt, & naturalem ſecum fert acquiſitionem.*

m 5. Secun-

5. Secundò, aliud eſſe armis aliquid acquirere, aliud per viam juris.
6. Tertiò, Princeps jure belli ſuccedens, non tenetur ſervare contractum anteceſſoris & quare?
7. Quartò, exemplo Franciſci II. Galliæ Regis.
8. Quintò, ex l. Lucius Titius. &c.
9. Contraria ſententia verior eſt.
10 Primò, quæ victor in bona devicti prætendere poſſit?
11. Bona aliorum occupata ſunt reſtituenda.
12 Bona devicti dici non poſſunt, niſi deducto priùs ære alieno.
13. Secundò, nemo plus juris in ſe transferre poteſt, quàm anteceſſor habuit.
14. Res tranſit cum ſuo onere & causâ.
15. Maximè verò jus rei inhærens.
16. Victor & fiſcus in ſe transfert jura & actiones activè & paſſivè.
17. Commodum & incommodum unius ſunt.
18. Argumentum ab inundatione inducitur.
19. Maris dominium occupans, alios ne omninò navigent prohibere non poteſt.
20 Bona feudalia fiunt victoris, ſalvo jure Domini feudi.
21. Tertiò, nemo ex alterius delicto puniri debet.
22 Nemo cum alterius jactura debet locupletior fieri.
23. Quod etiam procedit in re alteri debitâ.
24. Locupletari cum alterius jacturâ quis dicatur?
25. Quartò victor ſuccedit inſtar Fiſci.
26. Fiſcus etiam ſuccedendo, non debet ſe locupletari cum alterius damno.
27. Sed inſtar privati habetur.
28. Hæreditas ad Fiſcum tranſit cum ſuo onere.

29 Fiſcus

29 Fiſcus tenetur, exſolvere legata & fideicommiſſa.
30. Pari modo tenetur victor.
31. Quomodo Succeſſor teneatur exſolvere debita anteceſſoris.
32. Quintò, executio in delinquentis bona fieri debet.
33. Occupatio bellica eſt executionis ſpecies.
34. Sextò, mutatio perſonæ, vel formæ externæ rem ipſam non ſemper afficit.
35. Concluditur, occupantem jure militari, rem tenere cum ſuo onere.
36. Reſponſio ad contraria.
37. Ad Primum, Jure gentium non licere alterum cum alterius damno locupletari.
38. Explicatur locus Ariſtotelis.
39. Ad Secundum, petitionem judicialem & quæ fit jure belli non planè adverſari.
40. Habent & bella ſua jura.
41. Ad Tertium.
42. Ad Quartum.
43. Æquiſſima vox, ſolve quod debes.
44. Ad Quintum L. Lucius &c. noſtro caſu non habere locum.
45. Concluſio conſultationis, facta non infringere jus.

CAſus præſentis conſultationis in hoc conſiſtit; Annè nimi- 1.
rùm Imperator, Rex, Princeps, hoſte ſive externo, ſive interno devicto, ſi eiusdem Regnum, Ducatum, Comitatum, Civitatem, Caſtellum, Ditionem, &c. jure belli (quod fieri poſſe præcedenti conſultatione oſtenſum eſt) occupet, detineat, & ad poſteros transmittere velit, tertio cuipiam vicino, vel alii non hoſti ad debita exſolvenda, aliaq; onera præſtanda, quæ in occupato territorio forſan, is ante occupationem habuit, obligatus ſit? An verò occupatione bellicâ (ceu naturali acquiſitione) hæc omnia exſtincta dici queant? Perplexa & dubia hæc conſultatio eſt, etiamſi juris 2.

campum (deciſione gladii, nonnihil ſuſpensâ) ingredi liceret; Nec enim deſunt rationes & fundamenta in utramq; partem; Hiſce itaq; viſis, brevibus quid res ſit, adaperiam.

3. Et quidem in principio videtur victorem jure belli, territorium aliquod occupantem, non teneri ad onera ſive realia, ſive perſonalia, quibus ditio vel territorium à ſe occupatum, à prioribus poſſeſſoribus & Dominis, gravatum fuit.

4. Nam *primò* qui jure belli rem occupat gladio & virtute eam ita ſibi vendicat, ac ſi nunquam poſſeſſa fuiſſet, occupatio enim bellica, ſive prædatio quæ fit jure belli, ex jure gentium eſt. §. *item ea*. 19. *Inſt. de rer. diviſ. l. naturalem*. 5. §. *ult. ff. de acquir. rer. dom. l. transfugam* 51. §. 1. *ff. eod.* & *Ariſtoteles* 1. *de Republ.* 8. aſſerit, *Rem militarem ſecum ferre, naturalem acquirendi modum*. Vnde bona illa, quaſi libera, & abſq; omni onere immunia occupari videntur, quod ipſum quoque *Romani ad Volſcos* reſponſo dedêre, apud *Dionyſ. Halicarnaſſ. antiquit. Roman. lib.* 8. dum jus illud occupandi in bello juſto, non ab hominibus, ſed Deo ipſo profectum ſtatuunt.

5. *Secundò* duo diverſa ſunt remedia, jure experiri, & armis, idq; in tantùm, ut quaſi ſibi invicem opponantur; quicquid enim juris remedio aſſequi non poſſumus, armatâ manu petimus; Duo ſunt genera decertandi (ait *Cicero* 1. *de Republ.*) *unum per diſceptationem, alterum per vim; cumq; illud proprium ſit hominis, alterum belluarum, confugiendum eſt ad poſterius, ſi uti non licèt ſuperiore*; Vnde demum conſequens arbitramur, quod ubi arma capiuntur, & gladio controverſia deciditur, vix juri locus relinquatur, quapropter *Horatius* ferociam *Achillis* deſcribens, ita ait:

Iura negat ſibi nata, nihil non arrogat armis.

Et alius alium, cùm bellum ordiretur ſic loquentem introducit:

Hic pacem intemeratáq; jura relinquo.

Quod etiam ingenuè confeſſus *Antigonus* relatus à *Plutarcho libr.* 4. *Apoph.* cùm Sophiſta quidam librum de Iuſtitia conſcriptum eidem porrigenti reſponderet, Deſipis (ait) qui quum me videas alienas urbes armis vexantem, tamen apud me de Iuſtitiâ diſſeris.

6. Cui inſervit *Tertiò*, quòd Princeps, qui jure belli ſuccedit in Regno, ducatu vel territorio, non cenſeatur obligatus ſervare contra-

ctum an-

ctum anteceſſoris, cùm ei invito ſuccedat, nec cauſam ſucceſſionis ab eo habere, dici poſſit, & qui cauſam non habet ab anteceſſore, nec eius nomine gravari debet, facit *l. ab eo. C. de fideicom. l. ſi quis domum. in pr. & §. 1. ff. locati. l. lex vectigali. 33. ff. de pign. & hypoth.* Vnde 7. etiam *quartò Franciſcus II. Galliæ Rex,* quod Lege Regiâ in Regno ſucceſſerit (id quod magis in noſtro caſu procederet) *Helvetiis* patris debita repoſcentibus, in hunc modum reſcripſiſſe, refert *Bodin. de Repub. lib. 1. cap. 8. p. (m.) 165. Tametſi debita paterna ſolvere non tenemur, cùm hæc ſceptra non hæreditario jure habeamus, ſed Regiâ lege, quæ jam inde, uſq; à primis Francorum Regibus lata, ad mares proximos Imperium detulit, & non aliter nos obligari patitur, quàm ad ea fœdera Pactavè, quæ cum exteris Principibus & populis, ad hujus Imperij utilitates & commoda à majoribus noſtris contracta fuerunt; nihilominùs tamen ut patris optimi & chariſſimi fidem religiosè tueamur, legitima ejus debita exſolvere decrevimus.*

Et demum *Quintò*, quæſtionis hujus deciſio, ex *L. Lucius Titius* 8. *11. ff. de eviction.* peti poſſet, ubi cum *Lucius Titius* in Germania trans Rhenum prædia emerat, & partem pretii intulerat, iisdem poſteà à Romanis occupatis, exq; præcepto principali partim diſtractis, partim veteranis in præmia adſignatis, hæres emptoris in reſiduum conveniretur; *Paulus ICtus* reſpondit futuros caſus evictionis, poſt contractam emptionem non ad venditorem, ſed emptorem pertinere, unde rationabiliter colligitur, in agris venditis, & jure belli occupatis, jus emptoris ſive poſſeſſoris exſtinctum eſſe, & militibus eadem prædia adſignata libera & integra manere.

Verùm hactenus allata, tanta non ſunt, ut quempiam à tramite recti, æqui & juſti dimovere poſſint; Faciant alii quicquid velint, 9. nos exemplis non monemur, jura & rationes *contrariam ſententiam* ſuadent. *Primò* etenim certũ & indubitabile eſt, victorem & occupantem jure belli, non ampliùs prætendere poſſe vel debere, quàm 10. quòd in præmium vindictam, & recompenſationem, velit occupare bona & poſſeſſiones devicti, quatenus eius ſunt; Bona quippè 11. aliena & tertii innocentis (quæcunq; illa ſint) occupata, non fiunt capientium, ſed omninò ſunt reſtituenda (per ea quæ dixi ſupra *conſult. 6. n. 43. & ſeqq.*) atq; bona legitimo debito aliovè onere gravata, poſſeſſoris non aliter ſunt, & dicuntur, quàm deducto ære alieno

l. mulier bona. ff. de jur. dot. & l. ſubſignatum. §. bona. ff. de V. S. ubi Petr: Rebuff in comment. Gail. lib. 2. obſ. 119. *n.* 13 *Sichard conſ. feud.* 7. *n.*25. pulchrè *Henning. Gœdon. conſ.* 97. *n.* 4. 5. *& ſeqq.* Ergò etiam eadem non niſi, quatenus poſſeſſoris fuêre, atq; ad eundem illibatâ perti-
13. nuêre victori occupare licuit; *Secundò* ſiquidem indubium eſt, neminem plus juris accipere & in ſe transferre poſſe, quàm anteceſſor (à quo cauſam ſui juris habet) poſſedit, & habuit. *C. nemo poteſt.* 79. *de R. I. in* 6. Et (uti ait *Vlpianus*) non debeo melioris conditionis eſſe, quàm auctor meus, à quo jus in me tranſiit, prout hæc omnia magis explicat *Petr: Peckius ad d. c. nemo poteſt. n.* 1. *& per tot. Hug: Grot: de jur. belli & pac. lib.* 3. *cap.* 16. *n.* 1. Atq; devictus rem occupatam, cum onere & ſalvo jure tertii poſſedit; Ergò etiam ita, & non
14. aliter ad occupantem pervenit. Nam res tranſit cum ſuo onere & causâ. *text. in l.* 2. *& in in l. fin. C. ſin. cauſ. vel relig. l. alienatio. ff. de con-*
15. *trah. empt. & vendit. Gail. libr.* 1. *obſ.* 21. *n.* 13. Quod vel maximè de juribus rei inhærentibus (qualis etiam eſt hypothecatio, oppignoratio & ſimilia) ſtatuendum erit; ſic in terminis; *Hartm. Hartm. pract.*
16. *obſ. in miſcell. cap.* 1. *obſ.* 20. *per tot.* Et quemadmodum Victor, in re devictâ & occupatâ, jura quoque, actiones & omnia emolumenta, cum re ipsâ activè occupat & nanciſcitur (vide infra *conſ.*9.) ita quoque jura & onera tertii innocentis paſſivè meritò in ſe transfert, ea-
17. demq; portare tenetur; cujus enim eſt commodum, eius quoq; de-
18. bet eſſe incommodum, per jura vulgaria; Argumentum quoq; naturale ducitur ab inundatione (quæ & ipſa occupationis violentæ ſpecies eſt) & licet cujuſdam ager totus inundatus fuerit, Dominus tamen jure ſuo non privatur, cùm agri ſpecies non mutetur, ſed recedente aquâ, palàm eſt, illum fundum eius manere, cujus fuit; ait *Imperat. Inſt. de rer. diviſ. §. alia ſanè.* 26. adde *Grot: ſæpè citato tract. libr.*
19. 2. *cap.* 8. *n.* 10. Sic occupator maris, vel partis eiusdem, quamvis eiusdem dominium acquirat, atq; ita Dominum indigitare ſe queat, tertium tamen jure navigandi, in tantum privare non poteſt, ut ei navigationem inermem, tranſitumq; innoxium & quietum (ceu jus
20. quæſitum) impedire poſſit *Grotius d. lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 11. *&* 12. Eâdem ratione, quamvis bona feudalia hoſti adempta, fiant quoq; victoris occupantis, id tamen non aliter accipiendum, quàm ſalvo jure tertii (hoc

(hoc eſt) Domini feudi, qui habet Dominium directum; Ita per *text. in c. excommunicamus.* 13. §. *moneantur. vers. aliàs.* §. *ſi vero ext de hæretic. Socin. Iun. conſ.* 68. *n.* 97. *vol.* 3. *Georg. Everhard. vol.* 2. *conſ.* 17. *n.* 8. & 45. junge *Gail. de pac. publ. lib.* 2. *cap.* 14. *per tot.*

Et *Tertiò* animadvertendum, illi maximam inferri injuriam, 21.
qui ob factum alterius punitur, & re ſuâ privatur; *nam unusquisq; (ait Caliſtratus ICtus. in l. crimen.* 26. *ff. de pœnis) ex ſuo admiſſo ſorti ſubjicitur, nec alieni criminis ſucceſſor conſtituitur*; Et neminem ignorare arbitror, 22.
divino pariter & naturali jure ſancitum eſſe, ne quis cum alterius jactura locupletior fiat. *c. locupletari.* 48. *de R. I. in 6.* & *Peckius ibid. in comm. ubi n.* 3. hanc infert ampliationem, quòd non referat, an quis ex re mea, an verò ex re mihi debitâ locupletetur; Res enim mihi debita non quidem propriè, fictione tamen legis mea eſt. *l. ſi tibi & ibid. De cujus. n.* 4. *ff. ſi cert: petat.* mea dicitur, quia æquè locupletari dicitur, qui rem aut prætium habet. *Alciat. ad L. Labeo. ff. de verb. ſign. n.* 4. Et in genere locupletari dicitur, qui cum alterius jacturâ (uti 24.
hoc noſtro caſu) aliquid acquirit. *l. ſi quis mancipiis. in fin. ff. de inſtit: act.* atq; ita locupletari & dolum committere, paria judicarunt veteres. *l.* 1. §. *in pupillum. ff. depoſiti. adde Menoch.* 5. *præſumpt.* 3. *n.* 90.

Quartò ſententia hæc eò magis corroboratur, quòd hujusmodi 25.
occupatores ſuccedant inſtar fiſci; cùm enim devictus in juſto bello, ex mente victoris reverâ deliquiſſe præſumatur, ex hoc certè delicto ejusdem bona rectè occupantur, & capientium fiunt. Non ſecus 26.
autem, ac fiſcus, in ſucceſſionibus, non debet ſe locupletari cum alterius damno, ſecundum auream *Conſtantini Imperatoris* vocem *in l.* 1. *C. de naufrag. lib.* 11. *Petr. Peck. in d. comm: ad c. locupletari n.* 3. *ampliat.* 4. ſed inſtar privati habendus. *l. fiſcus.* 6. *ff. de jur. fiſci. Chaſſanæ.* 27.
ad conſuet. Burgund. tit. de ſucceſſ: de baſtard. §. 1. *Barthol. in l.* 1. *C. de bon: vacant. lib.* 10.

Ideoq; hæreditas tranſit ad fiſcum cum ſuo onere, ita ut debita 28.
exſolvere teneatur, idq; tamen pro viribus rerum hæreditatiarum. *l.* 1. §. *an bona. l. ſi non poſſunt.* 11. *de jur. fiſci. l. mulier bona.* 72. *ff. de jur. dot. Chaſſanæ. d.* §. 1. *in verbis & payant les debtes. &c.* & tranſeunt bona ad fiſcum, affecta cum ſuis oneribus & cauſis, ex ſententia *Baldi & Saluceti Moller. Semeſt. lib.* 5. *diff.* 23. Vnde fiſcum ſuccedentem in bo- 29.
na va-

Digitized by Google

na vacantia, etiam tenere legata & fideicommiſſa, teſtamento vel codicillis relicta præſtare, quidam verius autumant per *l. quidam teſtamento. 96. §. quoties. ff. de legat.* 1. *l recuſare. 6. §. ſi fiſco. ff: ad SCtum Trebellian. l. cum fiſco. 9. ff. ad SCtum Syllanian.* & ſimiles textus. *Andr. Fachina. lib. 6. contror. jur. cap.* 22. Immò fiſcum publicatis bonis ſuccedere, in jus & locum devicti vel condemnati, inq; illius actionibus activis & paſſivis, per *l. 2. C. ad l. Iul. de vi publ. l. ſi debitori deportatio. ff. de fidejuſſ. l. ſi ut proponis C. de bon. damnat.* poſt *Boſſium tit. de publicat. bonor.* expreſsè tenet *Sebaſt. Guazzin. tract. de confiſcat. bonor.*
30. *concl.* 24. *n.* 13. Simili modo ſuccedens jure occupationis militaris, ad eadem onera tenebitur, cùm par ſit utrobivis ratio, & prædicta
31. jura, non minùs in hoc, quàm in fiſco militent. Cæterùm quomodo ulteriùs ſucceſſor, ſive ſit univerſalis, ſive particularis, ſive in dignitate, ſeu etiam in bonis teneatur ad debita prædeceſſoris, tradit *Lucas de penna. in l. 2. C. de fund. rei prin. in 3. 4. & 5. collat. lib.* 11.
32. *Quintò* in jure planum & quaſi tritum eſt, executionem aliter fieri non poſſe nec debere, niſi in bona eius qui deliquit, vel eius ſucceſſorem univerſalem maximè, quem hæredem nuncupamus *l. unic. C. ut actio ab hered. l. 44. ff. de re Iudic.* ad quam Zaſius *n.* 1. inquit: Ius exequendi ſententiam, contra condemnatum latam, etiam in eum influere, qui in locum condemnati ſucceſſit; Non etiam contra tertium innocentem, eiusq; jura & actiones, quas ſibi, in alterius (poſteà delinquentis) bonis acquiſivit; Quid enim fecit cur ipſe jure
33. ſuo privandus? cur pœnam delicti ab alio commiſſi ipſe luet? Cùm itaq; occupatio bellica ſit quædam executionis ſpecies, ſive ea, propriâ Regis manu facta, ſive aliis mandata ſit, tradente *Gail. de pac: publ: lib. 2. cap.* 17. *n.* 2. 23. *& ſeqq.* Vel ad minimum occupatio bellica, & executio fraternizent, uti benè notat *Georg. Everhardi. d. conſ* 17. *n.* 4. nullum requiritur dubium quin id, quod in caſu executionis judiciariæ jura præſcribunt, & æquitas deſiderat, in occupatione quoq; militari ſeu bellica procedat.
34. *Sextò* demum & ultimò hanc ſententiam juvat, quod quomodocunq; fiat mutatio perſonarum, res tamen ſemper tranſeat cum ſuo onere & causâ; per notata *ſuper eod. n.* 14. Ideoq; licet in civitate quædam ſit mutata Reipublicæ forma, Regumvè familia extincta &

Digitized by Google

cta & emortua, nihilominùs Reſpublica, civitas, territorium &c. ad antiqua debita obligatur, nam ipſa externæ formæ in regimine mutatio, corpus civitatis non mutat, ſed eadem manet civitas; Sic idem fuit populus Romanus, idem corpus, eadem civitas, ſub Regibus, Conſulibus & Imperatoribus; quapropter pulchrè ad noſtrum propoſitum infert *Hugo Grot. d. lib. 2. cap. 9. n. 8.* non deſinit (ait) debere pecuniam populus, Rege ſibi impoſito, quem liber debebat; eſt enim idem populus, & Dominium retinet eorum, quæ populi fuerant &c. Vnde concludendum omninò erit, in occupantem bona 35. jure belli, de jure & æquitate naturali, non ſolùm tranſire jura & commoda bonorum occupatorum *activè* ſed etiam onera, nomina, & actiones *paſſivè.*

Ad illa ergò, quæ ſuperius in contrariam partem adducta ſunt, 36. nunc reſponſione opus erit. Ad *primum argumentum* regero, quòd ſi 37. (quemadmodum prætenditur & veritati videtur conſentaneum) occupatio hæc bellica ex Iure gentium eſt, utiq; etiam non ſolùm in gratiam victoris, ſed quoq; victi, & alterius tertii, ea quæ ſunt juris gentium admittere debet; Iuris gentium autem æquè eſt, neminem cum alterius damno locupletiorem fieri debere; pœnas non niſi ſuos tenere auctores; Item unicuiq; ſuum eſſe tribuendum; nemini ſine causâ id quod ſuum auferendum, & ſimilia (prout in rationibus decidendi adduxi) quàm occupate bona devicti hoſtis, & eadem occupanti cedere, ergò etiam nec minùs quàm hæc attendi debent.

Deinde quòd occupatio bellica allegato loco ab *Ariſtotele* di- 38. citur naturalis acquiſitio, ſeu naturalis acquirendi modus, non ita intelligendum, quaſi fundus occupatus planè redeat ad priſtinam facultatem & naturalem libertatem, actionesq; & jura ipſi inhærentia per occupationem exſtinguantur, ſed quia & hic acquirendi modus in jure naturæ & gentium ſit fundatus, ex eoq; originem trahat, quod etiam de bello, tanquam naturali defenſionis ſpecie, alibi dictum eſt.

Secundum argumentum facilè ruit. Nec enim remedium belli- 39. cum, & judiciale ita ſunt duo diverſa remedia, ut ſibi invicem adverſentur, & uti in judiciali juſtitia, ita in bellico, ſola vis & violentia (exclusâ omni juſtitiâ, & æquitate) militet; ſed reverà, quamvis

in modo procedendi diſcrepent (in eum ſiquidem, qui jure agere & ſatisfacere non vult, bellum movemus, atq; ita!, quod ſententia Iudicis dirimere debuiſſet, vi & armatâ manu petimus) cauſam tamen petendi, & modum utrobivis juſtum, æquum & honeſtum præſuppònimus, ſic ut acquiſitio & occupatio, quæ fit jure belli, non minus in jure, juſtitiâ & æquitate debeat eſſe fundata, quàm ea quæ fit per
40. proceſſum judiciarium; Habent enim & bella ſua jura, quæ illis omnem honeſtatem & æquitatem præſcribunt (prout ſuprà *in præfatione hujus Decad.* docui.) Ea itaq; (præſertim quæ ex jure naturæ & gentium promanant, quo in caſu nos verſamur) negligere, tàm nefas eſt, quàm nefas in omnibus aliis actionibus habetur; *Petr. Ærod. rer. jud. lib.* 10. *tit.* 10. *cap.* 1.

41. Nec multùm etiam movet *tertium argumentum*; nam quamvis invito anteceſſori ſucceſſor ſuccedat, cauſa tamen debendi in bonis radicata eſt, potiusq; rei occupatæ, quàm perſonæ inhæret, & occupans ab Anteceſſore non gravatur, ſed is onus rei occupatæ ſuſtinere (quod juris gentium eſt) & debita exſolvere jubetur; Quatenus autem ſucceſſor teneatur ſervare contractum ſui anteceſſoris, huc non amplius quadrat, cùm non jus ex perſonâ, ſed ex re & bonis
42. pendens, nobisq; debitum, proſequamur. Vnde nec *quartum* alicujus ponderis vel valoris eſt, utut enim non magnoperè diſputem *Franciſci II. Galliæ Regis* præſuppoſitum, quod fundat in ſucceſſione ex Lege Regiâ; ſine dubio tamen debita in Galliæ Regnum, ejusvè utilitatem verſa ab eo ſolvi debuerunt, ex æquiſſimo judicio, quod totidem verbis refert celeberrimus Galliæ ICtus *Petr. Ærod. rer. jud.*
43. *lib.* 4. *tit.* 1. *cap: in princ: Æquiſſima vox eſt, & jus gentium præ ſe ferens, licet re & pronunciatione difficilis (ut abs D. Ludovico Principe noſtro balbutiendo dicebatur) redde quod debes inquit Seneca, neq; adeò viris, ſed & infantibus cognita, &c.* Non ergò perſonæ vel Regis mutatio Regnum mutaſſe cenſetur, quomodo etiam mutatio perſonæ judicis, tribunal vel judicium non mutat, adde quæ diſputat *Hug: Grotius d. libr.* 2. *cap.* 14. *n.* 11. 12. Quinimò in ſpecie quod etiam Regius ex Lege Succeſſor Regis Anteceſſoris factum vel contractum complere teneatur, cùm aliàs nemo cum Principibus contrahere, nemo illorum Promiſſis & verbis poterit fidem habere, immò inſimul publica fides, dignitas, honosq;

honosq; principalis collaberetur; tradit *Acat. Enenckel. 3. de privileg. cap. 11. Chokier de jurisdict. in exempt. part. 3. quæſt. 2.*

Quinti argumenti loco allegata *L. Lucius* contra noſtram ſententiam parum vel nihil decidit; Licet enim evictionem in iis, quæ poſt contractum emptionis eveniunt ad venditorem non pertinere, *Paulus ICtus* ibidem pronunciet, neutiquam tamen, quod *Romani* eadem diſtraxerint, & in veteranorum uſum diſtribuerint, eatenus approbat, illis licuiſſe eorum prædiorum dominium privatis & antiquis Dominis auferre, ſed perverſè & abſurdè illo loco, in hanc ſententiam nonnullos uti reſpondet *Hottom. illuſt. quæſt. 1. vers. ſed quoniam, ubi vide.* Quibus ita in utramq; partem diſcuſſis, quid in propoſito casu, *de jure*, ſentiendum ſit, clarum evadit. Quid demum alii *de facto* tentarint, vel adhuc facere præſumant, deciſionem juris non infringit, multò minùs id (quod juſtum, æquum & honeſtum eſſe diximus) ſubvertere poterit. 44. 45.

CONSVLTATIO
OCTAVA.

De re mobili in bello capta, cujus illa ſit? Et quid ſi ab hoſte, Titio ablata, & penes hoſtem ipſum, vel tertium quempiam inventa, eiq; rurſus erepta fuerit, ad quem illa pertinebit?

Summaria.

1. Continuatio; Aliter de immobilibus, quàm rebus mobilibus captis ſentiendum eſſe.
2. Res mobiles in bello captæ capientium ſiunt.
3. Quod diſtinctionibus explicatur.
4. Res hoſtium mobiles captæ, quomodo ſiant capientium in genere.
5. Eas directò non tranſire ad capientes ſed belli duces.

6. *Quod jure gentium minùs dubium.*
7. *Jure civili acquirimus per perſonas noſtro ſtipendio conductas.*
8. *Milites non ſibi, ſed illis, quibus militant, acquirunt.*
9. *Penes belli Imperatorem eſt, de prædâ diſponere.*
10. *Quomodo prætereà in hoc caſu diſtinguendum.*
11. *In actibus publicis, milites acquirunt eis, quorum ſtipendiis merent.*
12. *Quamvis præda non rarò inter milites dividatur.*
13. *In præſidiis manentes an prædæ partem habeant.*
14. *Secùs eſt in actibus privatis.*
15. *Milites de præda hoſtium, non lachrymis provincialium vivere debent.*
16. *Limatur primò concluſio, niſi aliter eâ de re proviſum ſit.*
17. *Princeps quomodo jus gentium temperare poſſit.*
18. *Varij circa acquiſitionem prædæ, mores.*
19. *Limitatur ſecundò non procedere, in re rarâ & pretioſâ, & quænam illa?*
20. *Limitatur tertiò, quòd ſaltem locum habeat in bello legitimo &c.*
21. *Veri hoſtes quod capiunt, illorum ſit.*
22. *Secùs eſt in rebellibus, & ſimilibus illicitis actibus.*
23. *A rebellibus, furibus & latronibus ablata, ubivis vindicare licet.*
24. *Statutum & conſuetudo contrà diſponens nutrit peccatum.*
25. *Quod & Imperij conſtitutionibus probatur.*
26. *In bello injuſto capta veris Dominis ſunt reſtituenda.*
27. *Res tertij innocentis apud hoſtem reperta cujus ſit?*
28. *Res tertij quæ penes hoſtem in cuſtodia eſt, capientis non ſit.*
29. *Res nobis vel tertio ab hoſte ablata, recuperata, ad quem pertineat?*

30. Acerrima & hactenus indeciſa eſt diſputatio.
31. Rejicitur quorundam diſtinctio.
32. Cujus rei ratio traditur.
33. Vera diſtinctio introducitur.
34. Exemplum maritimum proponitur.
35. Idem terreſtre.
36. Res intra fines & præſidia hoſtium deducta, fiunt hoſtium.
37. Argumentum à jure poſtliminij.
38. Quomodo id procedat in præda maritima.
39. Quid jure Gallico introductum?
40. Idem in præda terreſtri.
41. Hypotheſes certæ formantur, ex rigore juris decidendæ.
42. Quarum prima proponitur.
43. Secunda.
44. Tertia.
45. Æquitas, ſeu ſummi juris remiſſio in prædictis caſibus.
46. Exemplo Romanorum.
47. Declaratio eorum, quæ ſup: n. 22. 26. allata ſunt.
48. Quid in Belgio hoc in caſu ſit judicatum, & ex quâ ratione ita?

QVoad occupationem & capturam bellicam, ſive quæ fit jure 1.
belli, aliter de rebus & bonis *immobilibus*, aliter verò de *mobilibus* eſſe ſentiendum, immobilium exemplo hactenus manifeſtum eſt. Ad *res mobiles* ergò in bello captas nunc progredior, & cujus illæ capiendo fiant diſtinctè explicabo. De eo verò apud 2.
Dd. in genere dubium nullum videtur, quin res mobiles in bello captæ fiant capientium; Sic enim ſimpliciter & in genere concluſionem hanc formant *per l. 1. §. 1. ibi item bello capta. ff. de acquir. vel amitt. poß. l. 5. §. 7. ff. de acquir. rer. domin. §. item ea. Iuſt. de rer. diviſ. l. 28. & 30. ff. de captiv. & poſtlim. revers. Cujac. 19. obſ. 7. Petr: Gregor. Tholoſan. in Syntagm. jur. univ. lib. 20. cap. 4. n. 5. Ioh: Gœdda. ad l. itinere. 3. §. 1. n. 10. ff. de V. S. Donel. 4. comm. 21. & Dd. communiter.*

3. Verùm cùm traditio hæc ſit nimis generalis, ut veritas magis elucc-ſcat, quomodo & quatenus id intelligendum, aliquot diſtinctionibus expediam; *Primò* itaq; videndum, an res hoſti ablata, ipſius fuerit propria, vel num antea ad tertium quempiam pertinuerit? *Secundò*, annè res hoſtium fiant capientium ſingulorum ſcilicet, vel Ducis ſive eius qui bellum gerit?

4. *De rebus mobilibus hoſtium propriis*, quæ in noſtram pervenerunt poteſtatem, hæc præterea communis *ICtorum concluſio*, & ſuperioris declaratio eſt, quod quidem fiant eorum, qui eaſdem manu cæperunt, ſed quod nihilominùs ad Principem ſeu Ducem belli ſint deferendæ, qui illas inter milites dividat, ita traditur *arg. c. dicat.* 23. *quaſt.* 5. *Is qui prædam. ff. ad L. Iul. peculat. & l. pen.* §. *ſimili* C. *de donat. Angel. ad* §. *item quæ ab hoſtibus. Inſt. de rer. diviſion. Panormitan. ad c. ſicut. de jurejur. n.* 7. *Martin. Laudens. de bello quaſt.* 4. *Thom: Grammat: deciſ. Neapol.* 71. *n.* 17. & alii relati à *Georg: Everhard. vol.* 1. *conſ.* 17. *n.* 8.

5. Verùm allegatæ leges iſtam Dd. opinionem non firmant; Quinimò ex *d. L. is qui prædam. & l. pen.* multò magis colligitur, de jure quoque civili, res mobiles hoſtium, directò non tranſire in poteſtatem & dominium eorum, qui eas manu cæpêre, ſed ad Rempublicam pertinere, & publicas fieri, quod ipſum quoq; *Cyrus* apud *Xenophontem* 5. *de inſtit. Cyri* annuit, dum ait: *Lex eſt ſempiterna inter homines, captâ hoſtium urbe, eorundem res atq; pecunias victori cedere.*

6. Et ſanè *Iure gentium* hoc minus dubium habet, cùm ex hiſtoria, variiſq; gentium inſtitutis conſtet, gentibus ita placuiſſe, ut res hoſtium hoſtibus eſſent, non alio modo, quàm quo ſunt res nullius, ita enim comparantur à *ICto Paulo in l.* 1. §. 1. *ff. de acquir. vel amitt. poſſeß.* Atq; qui rem, quæ nullius eſt ſuo nomine occupat, eam ſibi, ſin alieno, illi, cujus nomine agit, acquirit. *di. l.* 1. & poſteà citandis; Ergò idem in acquiſitione & occupatione bellica obtinebit.

7. Quod demum ampliùs confirmatur de *jure civili*, dum eo præſertim jure (quamvis nec jus gentium hic excludere oporteat) per perſonas noſtras, & ſtipendio noſtro conductas acquirere nobis liceat; Sicut ſunt textus, de procuratore, tutore, curatore, negotiorũ geſtore, & multis aliis. *d. l.* 1. *ff. de acquir. vel amittend. poß. l. ea quæ ff. de obligat. l. ſtipulatio.* §. *alteri. de V. S. tot. tit. Inſt. per quas perſon. nob: oblig: ac-*

Reg: acquir. c. poteſt quis. 68. c. qui facit. 72. & ibid. Peckius in comm. de Reg. Iur. in 6. Sed milites ſtipendiis Reipublicæ, vel eius qui bellum ge- 8.
rit, merent; Ergò etiam quicquid tales, & in tali ſervitio acquirunt, non eorum, ſed Reipublicæ, vel eius, qui ſtipendia exſolvit, erit. Hinc ille apud *Dionyſ. Halicarnaſſ. de antiquit. Roman. lib. 7.* Scitis prædam ex hoſtibus captam, noſtráq; virtute paratam, ad Rempublicam legis juſſu pertinere &c. Vnde quoq; eſt, quòd penes Imperatorem, 9.
belliq; Ducem poteſtas ſit diſponendi de prædâ, eamq; dividendi, uti poſteà dicam. Verùm nec hæc ſententia, quòd bona mobilia 10.
hoſtium capta, omninò ad Rempublicam vel eum qui bellum gerit, pertineant, ſimpliciter eſt tenenda vel admittenda, ſed videtur diſtinguendum cum *Hug: Grotio de jur. belli & pac: libr. 3. cap. 6. n. 10. & ſeqq.* inter *actus verè publicos, & privatos*; Milites ubi in *actu publico* hoc 11.
eſt miniſterio militari ſunt, ductuq; Imperatoris militant, quia tunc Reipublicæ, vel eius cui militant, perſonam repræſentant, atque ita non ſibi, ſed Reipublicæ acquirunt, per *d. jura,* & ex hoc jure gentium agit *Scipio* cum *Maſiniſſa* apud *Livium libr. 30.* ubi inquit; *Syphax auſpiciis populi Romani victus, captusq; eſt; Itaq; ipſe, conjunx, Regnum, ager, oppida, homines qui incolunt, quicquid deniq; Syphacis fuit, præda populi Romani eſt.* Soliti tamen ſunt *Romani*, aliivè populi vel per Ducem bel- 12.
li, vel quæſtores prædam omnem, vel maximam eius partem inter milites diſtribuere, quâ de re, multa ex antiquitate teſtimonia congeſſit *Hugo Grotius*, proximo citato loco, & plura habet *Petr: Ærod. rer. judic. lib. 5. tit. 21. cap. 5. & lib. 10. tit. 9. cap. 15. & 17.* ubi *cap. 14.* notabilem movet quæſtionem: Annè etiam iſti milites prædæ ſint 13.
capaces, qui actui militari vel prælio quidem non interfuerunt, ſed interim prædia & caſtra defendere juſſi? Quam per rationes ibidem ſpecioſè adductas, affirmativè decidit, nec enim (ait Seneca) ille ſolus militat, qui in acie ſtat & cornu dextrum lævumq; defendit, ſed & qui portas tuetur, & ſtatione minùs periculoſâ, otioſâ tamen fungitur, vigiliasq; ſervat, & armamentario præeſt, quæ miniſteria quávis incruenta ſint, in numerum tamen ſtipendiorum veniunt. Secùs eſt 14.
in illis rebus & bonis, quæ milites *actu primo* quopiam, hoc eſt, extra miniſterium militare & ductum Ducis, (utpotè cum conniventiâ vel permiſſione Superiorum, occaſione quâdam oblatâ, pauci vel

plures

plures milites excurrunt, & ſingulari certamine cum hoſte dimicant, vigilantiâ & quodam ſtratagemate hoſti aliquid auferunt) capiunt, ſiquidem hæc, ceu proprio periculo acquiſita, ſua faciunt (licet Duces & Præfecti ex militari quadam conſuetudine, vel ob permiſſionem factam, in hiſce quoq; partem ſibi vendicent) quorſum pertinet illud *Celſi ICti in l. transfugam. 51. §. 1. ff. de acquir. rer. domin. Quæ res*
15. *hoſtiles apud nos ſunt, non publicæ, ſed occupantium fiunt.* Atq; huc ſpectat egregium *Aureliani* ad præfectum quendam militum, monitum, quod exſtat apud *Vopiſcum* hiſce verbis: *Manus militum contine, nemo aliena rapiat &c. & de prædâ hoſtis, non de lachrymis provincialium vivat miles.*

16. *Limitatur primò*, quòd prædicta diſtinctio non procedat, ſi aliter vel *conſuetudine* ſit receptum, & *moribus* introductum, vel ab eo, qui bellum gerit deſuper *ordinatione militari* cautum fuerit. Qui enim habet poteſtatem belli gerendi, habebit quoq; facultatem, modum & formam, iis quæ circa bellum occurrunt, præſcribendi per vulgatum Brocardicon, cui licitum id quod majus, eidem quoq; licebit,
17. quod minus eſt. Et licet Princeps ea, quæ ſunt juris gentium, planè tollere non poſſit, poterit tamen iiſdem ex causâ ob utilitatem vel neceſſitatem derogare. *l. 6. & ibid. Dd. ff. de juſt. & jur.* Et quod jus gentium dicit in genere, id per ſanctionem civilem, ad varios caſus & uſus, accommodari & moderari poteſt *Erneſt. Cothman. in comm.*
18. *C. tit: de Legib. n. 53.* Vnde videmus, quoad præſens propoſitum, variè in variis locis obſervari, & alias in *Gallia*, alias in *Hiſpaniis*, alias in *Germania* & *Belgio* circa acquiſitionem & prædam bellicam conſuetudines introductas eſſe. Quoad *Germaniam* videantur *Receſſus Imperij Auguſtani de Anno* 1500. *ſub tit.* Was dem Hauptmann von Brandſchatzungen ꝛc.

19. *Limitatur Secundò*, diſtinctionem illam non habere locum, in *re rara, chara* & *pretioſa*; argumento regulæ communis; *In generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus. c. in generali. 81 de Reg: jur: in 6. & ibid. Peckius in comment.* Talia autem ſunt, vel *perſonæ* ex hoſtibus, ſingularis præeminentiæ & conditionis, vel res quæ ad Regalia & dignitatem Principum ſpectant, uti ſunt tormenta bellica & id genus alia. An quoq; ad hujuſmodi res charas &

tas &

ras & pretioſas referri debeat, magna quantitas frumenti, vini, lini, panni, aliarumq; rerum, in publico vel privato loco, occupatæ cujusdam civitatis repertarum? in expugnatione cujusdam civitatis, inter Commiſſarios & Præfectos militum, qui eam civitatem expugnarant, hâc de re controverſum memini, ſtatus quæſtionis eò recidit, annè, eſſe aliquam rem charam & pretioſam, æſtimare oporteat ex rei qualitate, vel etiam ex eiusdem quantitate? Ego, cùm per diſcurſum ſententiam meam eâ de re dicerem, ita ſtatuendum arbitratus ſum, quòd licet favor militum ſit magnus, utporè qui cum diſcrimine vitæ, & effuſione ſanguinis, hanc ſibi prædam acquiſiviſſe videantur, cùm tamen aliàs prædam ſatis pinguem, tàm univerſi quàm ſinguli deportent, in dubio res haſce (maximè frumentum & vinum) ad ſuſtentationem exercitus, Fiſco & Commiſſariis adjudicandas eſſe, vel maximè hâc ratione ductus (licet aliæ quoque non deſint) quòd facilè res redeat ad primum principium, vel originem; diximus autem, prædam in miniſterio militari captam pertinere ad Dominum militiæ, vel ad quæſtores, ut inter milites dividatur, deferendam eſſe; Quod ergò ex ſingulari favore, vel pro mercede & recompenſàtione ſparſi ſanguinis, & exantlati laboris deprædatio ad certum tempus militibus conceſſa & permiſſa, id ad ea, quæ veroſimiliter Dux belli permiſſurus non fuiſſet extendi non debet, per ea, quæ paulò ante dixi.

Limitatur tertiò prædicta obtinere *in bello juſto & ſolenni* (quemadmodum *conſult.* 1. præmonui.) Nam ſi res noſtræ, à veris hoſti- 20.
bus nobis auferantur, earum dominium in hoſtes tranſit; *per text. expreſſ.* §. *item ea qua ab hoſtibus. Inſt. de rer. diviſ. l. ſi quid bello. l. hoſtes. ff. de captiv. & poſtlim. revers. Covar. part. 2. relect. c. peccatum de R. I. in 6.* §. 11. *n.* 1. *multis. Hug. Grotius de jur. bell. & pac. lib.* 3. *cap.* 6. *n.* 1. 2. *& ſeqq. Paul. Chriſtiana. ad conſuet. Mechlin. tit.* 2. *art.* 2. *n.* 2. & 3. Veri autem hoſtes qui ſint, definit. *l. hoſtes.* 24 *ff. de captiv. & poſtlim: revers.* Secus eſt, ſi in rebellione, aliovè hoſtili inſultu illicito perſimile quid fiat; 22.
Inter quos enim nullum bellum juſtum intercedit, inter eos quoq; nulla eſt communio juris bellici, ac propterea non ſunt veri hoſtes, ſed inſtar furum & latronum habentur, & ſic rerum dominium non acquirunt *l. hoſtes. l. latrones. l. poſtliminium.* §. *à piratis. ff. de captiv.*

l. qui à latronibus. ff. de teſtam. Covar. d. §. 11. *n.* 8. quem refert & ſe-
23. quitur *Chriſtian. d. art.* 2. *n.* 2. *Mynſ. reſp.* 21. *n.* 22. Quæ limitatio in
tantùm ampliatur & extenditur *primò*, ut ab hujusmodi rebellibus &
latronibus ablatæ res, non ſecùs, quàm quæ à furibus & latronibus
auferuntur, ubivis recuperare & vendicare liceat. Ita de rebus furti-
vis eſt *text. in l. in civilem. C. de furt. Nic. Mozzius tract. de contract. tit.
de empt. vend. n.* 31. *cum ſeq: Ioſeph. Ludovic. deciſ. peruſin.* 42. *part.* 1. *Me-
noch. de præſumpt. lib.* 5. *præſ.* 29. *n.* 9. *latè VVeſemb. in comm. C. de condict.
furt. n.* 6. *& ſeqq.* ubi pulchrè tradit, prædones, raptores, abigeos &c.
furibus æquiparari, quod idem approbat *Conſt. Carolin. cap.* 207. cui
24. jungatur *Grot. d. cap.* 6. paſſim; *Secundò* ampliatur procedere tertia
limitatio, ut nec valeat ſtatutum, conſuetudo, & perſimilia, quòd
emens rem furtivam in foro publico, non teneatur eam Domino re-
cognoſcenti reſtituere, quia ſit contra jus divinum, & nutriat pec-
catum; *Fabian. de Monte tract. de empt. & vend. quæſt.* 10. *n.* 3. *Sichard.*
25. *ad l.* 2. *C. de furt. Conſultat. Saxon. part.* 4. *quæſt.* 3. *n.* 21. *& per tot.* Si-
milia quoq; attentata, maliq; mores rejiciuntur, & planè abolentur,
in Receſ. Imp. Auguſtano de anno 1559. §. Vnd nach dem/ ibi: vnd wol-
len/daß denen beraubten/beſchädigten vnd beſtohlenen/das jenige/ſo
entweder mit Gewalt abgetrungen oder abgeſtohlen / vnd bey den
Thätern/ ſo (wie oblaut) nidergeworffen/ gefunden / oder aber noch
gäntzlich oder zum theil verhanden/ jhnen ohne entgelt / widerumb
26. zugeſtellet werden ſolle. Quapropter bello injuſto capta & di-
repta vetuſtioribus Dominis omninò ſunt reſtituenda, per tradita
ſuprà n. 22. *& Covarruv. d.* §. 11. *n.* 8. *VVeſemb. in comm. C. de condict.
furtiv. & ibid. alij Dd. paßim. Hug: Grot: d. libr.* 3. *cap.* 10. *n.* 4. 5. quæ ta-
men quomodo hodiè declaranda, & ob publicam quietem & utili-
tatem temperanda ſint, vide infra *ead. conſ. n.* 47. 48. & hæc quidem
de rebus mobilibus, hoſtium propriis.

27. *Quid autem ſi res alicujus tertij innocentis & non hoſtis, penes hoſtem
inveniatur?* Hic rurſus diſtinctione quâdam opus erit, vel enim res
hæc, fortè fortuna, in hoſtis ſaltem cuſtodia, atque ita dominio non
eſt, vel hoſtis eandem tertio abſtulit, & in ſuam poteſtatem redegit;
28. *Priori caſu* res tertii alicujus innocentis (veluti ſi quid in hoſtium
nave, domo, vel civitate &c. reperiatur) occupanti non cedit, per
ea quæ

ex quæ *ſupra conſ. 6.* de re innocentis immobili, tradidi, ut enim res quædam noſtra fiat jure belli, requiritur, eam hoſtium fuiſſe, nam quæ res apud hoſtes quidem ſunt, & in eorum navibus, caſtris, civitatibus & prædiis inveniuntur, quarum tamen Domini, hoſtes effecti non ſunt, illæ per nos bello & occupatione acquiri non poſſunt, ſed tertio non hoſti reſtitui debent; Itaque ſi navis *Hiſpanica* (flagrante bello inter *Hiſpaniarum & Galliæ Reges*) mercibus partim ad *Hiſpanos*, partim ad *Germanos* alioſvè Gallo non hoſtes, populos, pertinentibus Oceanum pertranſiret, & à Gallis militibus caperetur, merces iſtæ Germanorum, vel alterius tertii, non cederent Gallis militibus, ſed vel Germanis, vel dicto tertio ad quem pertinent, eſſent reſtituendæ; atq; in ſimilibus caſibus ita in Hollandiâ jam dudum & perſæpè judicatum eſſe, teſtatur *Hug: Grot: d. lib. 3. cap. 6. n. 5. 6.*

Poſteriori caſu, quando hoſtis rem quandam mobilem, vel nobis vel tertio aufert, eaq; per noſtros recuperatur, an ea priori Domino reſtituenda, vel capienti cedat, acerrima certè diſputatio eſt; 29.
maximè cùm hactenus à ICtis deciſa non reperiatur, teſte *Covarr.* 30.
part. 2. relect. c. peccatum, de R. I. in 6. §. 11. n. 8. Ajala. in tract. de jur: & offic: bellic: lib. 1. cap. 5. n. 35. & ſeqq. Rejectâ autem eorum diſtin- 31.
ctione, qui ſtatuunt, ſi à militibus publico ſtipendio conductis talis res recuperaretur, eam ad eoſdem pertinere, ſecus ſi ab alio, nullo ſtipendio militante recuperata ſit, quia tunc ad priorem Dominum redeat. Nec enim video, cur hoc in caſu, inter perſonas recu- 32.
perantes diſtinctio ſit introducenda, cùm leges & jura de capientibus loquentia, ita non diſtinguant, ſed ſimpliciter, ac non aliter, quàm de inventoribus theſauri, aliarumvè rerum vacantium, diſponant; Ideoq; ad hoc maximè reſpiciendum arbitrarer, annè & quo- 33.
modo rem hanc, hoſtis in ſuum pertraxerit Dominium, vel non? Quod exinde decidi nonnulli volunt, num ſcilicet hoſtis rem captā in ſua præſidia ſecum tulerit, ita ut demum poſt intervallum, ab eodem, vel alio, cui eam ceſſit vel vendidit, recuperata ſit; vel num ſtatim antequam ad ſuas redierit ſtationes, & aliquantiſper quietè rem captam poſſederit, hoſti rurſus adempta ſit, & quod priori modo fiat capientis, inq; eius dominium tranſeat, poſteriori non item, quæ eſt diſtinctio *Covarruv. d. c. peccatum. §. 11. n. 8. & Ajala. d. cap. 5.*

34. *n.* 37. Rem pauliſper exemplis, non ita quidem obſcuris declarabo; Navis quædam *ex Hiſpania in Belgium* tendit, *Galli* & *Angli*, tum temporis Hiſpanorum hoſtes, eam capiunt & diripiunt, priuſquam verò cum prædictâ navi in portum venirent, eadem cum mercibus rurſus devenit in poteſtatem Hiſpanorum militum, quærebatur an
35. præda capta ſit capientiû, vel prioribus Dominis reſtituenda? Idem *in terreſtri depradatione* ſæpè quoq; obtingit; Et ecce Turcæ Chriſtianorû caſtra invadunt, Chriſtianis militibus profligatis, res quasdam non minimi valoris auferunt, antequam autem ad ſua præſidia easdê deportaſſent, Chriſtiani majoribus viribus aucti & recollecti, eas
36. Turcis rurſus adimunt, de eodem dubitabatur? Et ſanè ut ambagibus omiſſis, quænam deciſio in præſuppoſitis ſit tradenda adaperiam, ex præmiſsâ diſtinctione dico, ea quæ hoſtes alicui auferunt, tùm demum eorundem eſſe dici, quando res captas vel ablatas, intra præſidia ſua detulerunt & deduxerunt, ſecundum ea, quæ tradit *Alberic. Gentil. Hiſpan. advocat. lib.* 1. *cap.* 2. quam ſententiam quoq; ap-
37. probat rerum harum peritiſſimus *Hug: Grot: d. cap.* 6. *n.* 3. Argumento ducto à jure poſtliminii, cùm eodem modo res amittatur, quo poſtliminio redit; Redit autem ubi intra fines Imperii eſſe cæpit, ſeu intra præſidia; *l. poſtliminium.* §. *poſtliminio. L. ult. ff. de captiv. &*
38. *poſtlim. revers.* E quibus omnibus ſequitur, *in præda maritima* navem & res alias captas, tum demum cenſeri capientium, cùm in navalia & portum, aut ad eum locum, ubi tota claſſis ſe tenet, perducta ſunt, nam tunc deſperare incipit recuperatio; *Iure Gallico*, peculiaris
39. de hoc caſu extat conſtitutio. Quòd nimirum navis capta ab hoſte, ſi per viginti quatuor horas in manibus hoſtium permanſerit, tunc capta cenſeatur, ſin minus recuperata capta non cenſetur, tertia tamen pars prædæ ad recipientes venit. *Codic. Henrici* 3. *lib.* 20. *tit.*
40. 13. *art.* 24. Eâdem ratione in prædâ terreſtri, res mobilis (quæcunq; illa ſit) capta tùm demum ſit capientis, quando intra præſidia eſt deducta, & per viginti, vel quatuor & viginti horas, in poteſtate capientium permanſerit. Ita conſuetudinem militarem etiam in Germania eſſe, teſtantur veterani milites, quibus ceu peritis in ſuâ arte credendû erit. *arg. l.* 1. §. 1. *ff. de Vent. inſpic. ſpeculat. tit. de probat.* §. *fin. n.* 25. ponens ibidem multa exempla. *Myнſ. cent.* 6. *obſerv.* 34. *per tot.*

Vnde.

Digitized by Google

Vnde demum conſequens, & ampliùs concludendum foret, allatæ 41.
& introductæ diſtinctioni (ſi ex rigore juris procedamus) eſſe lo-
cum relinquendum, & ſecundùm eam in ſequentibus hypotheſibus
ita eſſe pronunciandum. *Primò* rem mobilem ab hoſte nobis ere- 42.
ptam, & intra præſidia, poteſtatemq; ſuam prædicto modo reda-
ctam, à nobis recuperatam, vel penes alium inventam, qui eam le-
gitimo titulo ab hoſte comparavit, eius manere, qui eam cæpit, vel
tenet, nec à priori Domino, qui eam priùs poſſederat vindicari poſ-
ſe; Ratio in aprico eſt, quia jus gentium primò hoſtem Dominum
fecit dominio externo, quo ad nos tranſlato, dominium ad nos re-
dit. *Secundò* ſi hoſtis, qui prædicto modo, rem ſuam fecit, eandem 43.
tertio cuipiam vendiderit, vel alio modo ceſſerit, eum tertium legi-
timo titulo, & bonâ fide rem captam poſſidere, nec eam priori Do-
mino reſtituere teneri, per dictam rationem. *Tertiò* è contra, ubi 44.
res nobis vel aliis, ab hoſte ablata, intra præſidia & portum (in ſei-
nem Gewahrſam) nondum redacta eſt, recuperata, in ea hoſtem,
nullum dominium quæſiviſſe, & propterea non fieri capientium, ſed
priſtino Domino eſſe reſtituendam, certum eſt; Licet hoc præſertim
caſu, militibus exſolvenda erit, juſta laboris & expenſarum ſolutio.
Verùm cùm in hiſce aliiſq; occaſione belli emergentibus caſibus, 45.
non ſemper ſecundum rigorem juris procedere oporteat, ſed non-
nihil aliquando pro tempore vel cedendum, vel ex aliis circumſtan-
tiis remittendum, atq; ita rigor juris æquitate moderandus erit, ut
ſcilicet in maximâ rerum confuſione eò faciliùs pax & quies inter
vicinos & ſubditos concilietur; privatæq; lites publicam quietem
ampliùs non turbent, cùm etiam ut publico bono (quod quoque
cum damno privatorum fieri poteſt *l. Lucius. ff. de evict.*) conſulatur.

Quapropter in re dubiâ, & ubi veritas aliquando etiam elici- 46.
tur, ſed tamen ob majus periculum, eandem exequi non liceret, ſe-
cundum poſſeſſores pronunciandum erit, id quod de *Romanis* quoq;
refert *Petr. Ærod. rer. jud. lib. 5. tit. 21. cap. 6.* hiſce verbis: *Sic etiam ob
utilitatem publicam vitandarum litium, atq; præteritarum calamitatum
memoriæ vitandæ cauſâ; Poſt bella civilia Romanorum, cum in urbe multa lo-
ca eſſent juris ambigui, dum alij propria, municipijq; ſui alij publica eſſe affir-
marent, pleriq; etiam plura à poſſeſſoribus avocarent, quia ſibi aut à Senatu, aut*

Digitized by Google

à Pompejo, Cæſare Antonio, Lepido, aut ab ipſo Auguſto, militibus pro præmio donata, & adſignata eſſe contenderent (quanquam Ceſelius ICtus, nullâ vi adduci potuit, ut formulam ullam componeret, de aliquâ earum rerum, quas Triumviri contuliſſent) Octavius Auguſtus Imperator, ipſe cognoſcens (inquit Suetonius) pronunciavit ſecundùm poſſeſſores.

47. Vnde demum liquet, ob eandem publicam utilitatem & quietem, & ut omnis præteritarum calamitatum memoria ſepeliatur etiam in bellis injuſtis, civilibus diſſenſionibus, aliisq; quæ à non veris hoſtibus, ſed prædonibus attentata ſunt, non rarò ab iis, quæ *ſup. ead. conſult. n.* 22. 26. tradita ſunt, recedi, liteſq; mediâ quaſi viâ

48. componi. Vnde *Paulus Chriſtianeus in comm. ad conſuet. mechlin. tit.* 2. *art.* 2. *n.* 3. teſtatum reddit, In *Belgio* & maximè in dicaſterio *Mechlinenſi* (ſe referente) ſæpè, ſecundùm prædictam diſtinctionem judicatum eſſe, etiam in iis bonis & rebus, quæ à rebellibus direptæ & poſteà recuperatæ ſunt, non quòd res illæ factæ fuerint rebellium, poſtquam illi in tutò eas habuerint, ſed quod demum captæ & recuperatæ, virtute bellicâ è poteſtate rebellium, uti & piratarum fiant capientium, ad exercendos militum animos in rebellium punitionem & perſecutionem, & ſic bono publico etiam cum damno privatorum conſulitur &c. Hæc *Chriſtianeus*, cum quo præſentem conſultationem finio.

CONSVLTATIO
NONA.

Iura incorporalia devictorum (qualia ſunt actiones, nomina & credita) an ſimul cum re corporali, ita ad victorem tranſeant, ut victor nomina & credita vel exigere, vel debitoribus remittere poſſit?

SUMMARIA.

1. *Continuatio & tranſitio ad conſultationem præſentem.*
2. *De quibus perſonis hic agatur?*
3. *Quinam caſus ſeſe hoc loco præſentent?*

4. Pro-

4. *Proponitur facti ſpecies de Thebanis & Theſſalis, ex Quintiliano.*
5. *Theſſalorum fundamenta pro factâ donatione ab Alexandro.*
6. 7. *Thebanorum exceptiones contra eam.*
8. *Pro Theſſalis reſponſio.*
9. *Controverſia per Amphyctionas deciſio.*
10. *Franc: Hottomanni de hâc controverſiâ ſententia.*
11. *Cardo & ſtatus quæſtionis indigitatur.*
12. *Jus victoris, in devictos eſſe quoddam jus univerſale.*
13. *Confirmatur ex ſententia Hannibalis.*
14. *Et ex præſumptione & inductione juris.*
15. *Idem experientia docet, quòd jura incorporalia unà cum corporalibus ad victorem tranſeant.*
16. *Ad victorem pertinent jura tàm perſonalia, quàm realia devicti.*
17. *Jura, nomina & actiones, an comprehendantur ſub verbis bonorum mobilium & immobilium.*
18. *Nomina & actiones veniunt, ſub generali appellatione omniũ bonorum.*
19. *Genus ſub ſe complectitur omnes ſpecies &c.*
20. *Reſpondetur ad argumenta Hottomanni pro Thebanis, eorumq; reſtitutione allata.*
21. *Notatur Matthæus de Afflictis in caſu quorundam Neapolitanorum.*
22. *Quæ tamen omnia non procedunt, ſi debitor fuerit in mora ſolvendi.*
23. *Concluditur adhuc, pro Theſſalis debitoribus, auctoritate quorundam Dd.*
24. *Bonis alicujus creditoris captis, vel confiſcatis, rectè capienti vel confiſcanti ſolvi.*

25 *Quod*

25. Quod procedit tàm in bonis univerſitatis, quàm ſingulorum.
26. Ideoq; capiens vel confiſcans, debita vel exigere vel remittere poteſt.
27. Quod & locum habet in tyranno occupante.
28. Niſi tamen debitor fuerit in mora ſolvendi, uti ſup. n. 22.
29. Jura ſingularia perſonæ non tranſeunt ad victorem, capientem ſeu confiſcantem.
30. Prædicta non procedere in civilibus diſſenſionibus.
31. Admonitio ad victorem & judicem harum controverſiarum.

1. ABſoluto jure victoris, in bona corporalia immobilia & mobilia belli jure capta & acquiſita, nonnulla de *bonis incorporalibus, juribus, actionibus & nominibus* nunc diſſeram, & num
2. hæcce quoq; ad victorem tranſeant, inquiram? Vbi præmoneo, me in præſenti conſultatione, de victore ſaltem, ſeu potiùs illo Principe vel Duce loqui, cujus ſtipendiis bellum geritur, & qui in devictos univerſos & ſingulos Imperium acquirit; Miles ergò particularis (quicunq; ille ſit) ab hoc jure excluditur, uti facilè ex hâc & ſub-
3. ſequenti conſultatione apparebit; Sed ut rem ipſam accedam, caſus tàm de juribus & actionibus univerſitatis, quàm ſingulorum ſeſe in hiſtoriis offerunt; De juribus & nominibus univerſitatis primò
4. & principaliter agam, reliqui caſus poſteà inſerentur. Ad quem locum ex *Quintiliano lib. 5. cap. 10.* notabilem *Alexandri Magni* actum, cum rationibus in utramq; partem allatis refert celeberrimus Galliæ ICtus *Petr. Ærod. rer. in omni antiquit. judicat. libr. 2. tit. 2. cap. 1.* qui cùm omnia nervosè proponat, ipſius verbis utar, & poſteà quid alii, & quid ego ipſe, de hâc & ſimilibus controverſiis ſentiam, adductis
" rationibus & argumentis ſubjiciam. Cùm Alexander Magnus (ſcri-
" bit *Ærodius*) Thebas evertiſſet, invenit tabulas, quibus contineba-
" tur, Thebanos centum talenta mutuò Theſſalis dediſſe; Has quia u-
" ſus erat commilitio Theſſalorum, donavit iis ultrò, poſteà reſtituti
" à Caſſandro, repoſcebant Thebani Theſſalos, ſe crediſiſſe conſtare
5. & non recepiſſe, igitur res ad Amphictyonas deducta eſt. *Pro Theſſa-*
" *lis* dicebatur, ea centum talenta mutua, ſibi remiſſa ac condonata

eſſe

eſſe ab Alexandro, hoc modo enim videri, qui debitori Cheirogra-
phum reddidit, debitorem liberaſſe, porro quod feciſſet Alexander,
jure belli, jure militiæ feciſſe, quo regna, quo populi, quo fines gen- 6.
tium atq; urbium continentur. Pro *Thebanis* contrà; Id eos repe-
tere, quod vi ſit ablatum; nam de jure belli quod attinet, in iis quæ
deducuntur in judicium nihil valere. Præterea quæ armis auferun-
tur, niſi armis non retineri, itaq; ubi alia valeant, ibi non eſſe judi-
cem, ubi judex ſit, illa nihil valere. Sic captivos poſt reditum, libe-
ros & ingenuos eſſe; quia bello parta, niſi bello poſſidentur; Sed &
quod ab Alexandro donatum eſt, fuiſſe eiuſmodi, ut à victore non
potuerit donari, quia id demum victoris eſt, quod & quamdiu te-
neat, at jus in tabulis fuiſſe, quod incorporale eſt, nec poteſt manu
apprehendi; Aliam hæredis, aliam victoris eſſe conditionem, ad il-
lum jus, ad hunc res & corpora tranſire. *Rurſus* afferebatur, id cre- 7.
ditum, quo de agitur, publicum fuiſſe, non privatorum; Quamob-
rem jus publici crediti, non potuiſſe tranſire ad victorem, quia quod
populus credidit, debetur omnibus; & quamdiu quilibet unus ſu-
pereſt, eſſe totius Summæ creditorem, cæteroquin non omnes The-
banos fuiſſe in poteſtate Alexandri, quidam aufugerunt, pepercit
verò quibuſdam, ut Sacerdotibus, familiæ Pindari, hoſpitibus *Ma-
cedonum*, & iis qui defectioni reſtitiſſent; Quid amplius ſi tabulæ
conceſſæ ſunt, an quod in iis continetur perpetuò conceſſum eſt?
Nam neq; jus in tabulis verſari, ſed ex tabulis peti probationem;
potuiſſe itaq; Alexandrum tabulas, non donandi, ſed decipiendi,
aut deponendi animo, Theſſalis credidiſſe. Deniq; ſi quid Theba-
ni amiſerunt, id reſtitutione recepiſſe. Caſſandri beneficium latiſſi-
mè interpretari debere, & rem agi apud Amphictyonas, qui nihil
æquitate libentiùs audiunt? Agi coram universâ Græciâ, in qua A-
thenienſes nuncio allato everſæ civitatis, Sacra intermiſerunt, fugiti-
vos exceperunt, & cùm audiſſent Thebas reſtaurari, publico decre-
to coronas induerunt. Sed *quia* dici non poteſt, quin quæ erant 8.
Thebanorum, venerint in ditionem Alexandri, adeò ut potuerit, à
Theſſalis pecuniam hanc rectè ſuo nomine exigere, & certiſſimum
ſit non vi, aut poſtliminii jure, ſed indulgentiâ atq; principali reſcri-
pto, Thebanos res ſuas recuperaſſe; idq; ita à Caſſandro factum eſ-

' ſe, veriſimile videtur, ut ſua clementia & liberalitas beneficium Ale-
' xandri non impediret (nam cui jus antea quæſitum eſt, nunquam
' alii facta reſtitutio nocet, niſi ſit expreſſum nominatim) quia deniq;
' falſum eſt quod civitati debetur, ſingulis deberi, niſi quodam circui-
' tu longo (uti ait *Seneca*) quemadmodum ſervus communis civitatis,
9. non ſingulorum pro parte intelligitur, ſed univerſitatis; Placuit
Theſſalos petitione liberari, ita enim arbitror Amphictyonas judi-
10. caſſe, poſtquam id à Quintiliano (*d. loc.*) eſt prætermiſſum. Hacte-
nus *Ærodius*; ſed *Franciſc. Hottoman.* non minùs inter *Gallos* celebris
ICtus (origine tamen Germanus) *illuſtr. quæſt.* 5. aliquot juris civilis
textibus ſeductus, *Alexandri Magni* victoris & *Theſſalorum* cauſam de-
ſerit, atq; è contra *Thebanorum* cauſæ favet, ſed quàm benè poſteà
11. videbimus. In eo autem ſtatum & cardinem præſentis conſulta-
tionis verſari arbitror, an *Alexander* Magnus Thebanorum victor
jus & poteſtatem acquiſierit in tabulas *Thebis* inventas, atque in
iisdem contenta talenta? nam ſi hoc verum eſt, donatio quam fe-
cit *Theſſalis Alexander* ritè & rectè eſt facta, & per *Caſſandrum* facta
reſtitutio, *Alexandri* donationi præjudicare nequit; ſin aliter, ſecùs.
12. Ad hanc rem declarandam, primò omnium inquirere oportet, an
jus victoris in devictos ſit jus quoddam, ratione perſonarum, bo-
norum, atq; etiam univerſitatis, univerſale, vel certo modo reſtri-
ctum; poſterius nullibi reperitur, niſi quòd rigorem æquitate, ſeve-
ritatem clementiâ mitigare, humanum eſſe, Chriſtiani omnes meri-
tò ſuadeant, prout in ſecundâ decade, peculiari conſultatione agam.
Manet itaq; quòd jus victoris in devictos (de dedititiis nunc non
loquor) eorumq; bona, ſit jus quodpiam univerſale, quam ſenten-
tiam propugnant clariſſimi viri *Alberic. Gentil. de jur. bell. libr.* 3. *cap.* 5.
13. *Balthaſ. Ayala de bell. jur. & offic. lib.* 1. *cap.* 5. Vnde perpulchrè *Hanni-
bal in oratione ad milites*, apud *Livium lib.* 21. *Quicquid Romani tot trium-
phis partum geſtumq́, poſſident, id omne noſtrum cum ipſis Dominis futurum eſt.*
14. (adde *ſupra ead. decad. conſult.* 1. *n.* 12.) Et cur jus univerſale victori
denegabimus, cùm jura in jure victoris nullibi diſtinguant, ſed ubi-
vis indefinitè loquantur? Indefinita autem locutio univerſaliter &
indiſtinctè eſt intelligenda. *c. ut circa. de electión. in* 6. *in gloſ. cum ſimi-
libus Henn. Gœden. conſ.* 4. *n.* 6. Deinde licet jura incorpolia (uti
nonnulli

nonnulli opinantur) manu apprehendi atque ita per victores capi non poſſint, hoc ſaltem verum eſt, ſi id per ſe & immediatè intelligas, cùm verò talis ſit jurium incorporalium conditio, ut vel rebus vel perſonis in, & adhæreant, eadem cum perſonis & rebus capiuntur. *Hugo Grotius de jur. bell. & pac. lib. 3. cap. 7. n. 4.* quod in jure non eſt novum & exemplo ſervitutum, aliorumq; jurium incorporalium demonſtrari poſſet, niſi tyronibus juris ſatis cognitum eſſet; Tertiò experientia & praxis hanc quoque ſententiam firmat & ſtabilit, 15.
quis enim non videt occupatis Regnis, Electoratibus, Ducatibus &c. jura quoq; Regia, Electoralia, Ducalia, aliasq; territoriorum dignitates, prærogativas & jura incorporalia inſimul victores occupare & acquirere, quamvis eadem (ſi à ſuperiori dependeant) nonnunquam ſibi conferri, vel confirmari petant? Sed dices enumerata 16.
jura rebus non perſonis adhærent, & ſic meritò tranſeunt. Reſpondeo jus victoris, ex iis quæ hactenus dixi, tàm circa perſonam devicti delinquentis & hoſtis, quàm eiusdem bona verſatur; ergò etiam non ſolùm illa quæ rem, quàm quoque quæ perſonam comitantur, victor ſibi acquirit. Cùm ergò quartò victoris jus & ſuc- 17.
ceſſio, ſit quoddam jus univerſale, circa univerſa & ſingula devicti bona, quatenus ea mediatè vel immediatè apprehendit (licet perſonæ ipſius ſervitutem, hodierni Chriſtianorũ mores non admittant, ſed eandem libertati certo modo reſtituendam eſſe velint (uti conſultatione I. hujus decadis oſtendi) exinde ſequitur, incorporalia, nomina, jura & actiones ad victorem quoq; pervenire; Quamvis enim Dd. inter ſe concertent, an in legato vel donatione omnium bonorum, tàm mobilium, quàm immobilium, etiam intelligantur jura & actiones, prout videre licet apud *Bernh. VVurmſ. pr. obſ. lib. 1. tit. 28. obſ. 5. VVeſemb. in comm. lib. 4. Cod. tit. de action. n. 78. Tiraquell. in tract. de retract. lignag. §. 1. gloſ. 6. & 7.* ubi latiſſimè; *Molina ad conſuet. Pariſ. §. 57. n. 18. Pinell. rubr. C. de bon. matern. part. 1. n. 2. & ſeqq. Præſes Everhardi conſ. 16. n. 5. Georg: Everhardi vol. 1. conſ. 60. n. 6. Gail. pr. obſ. lib. 2. obſ. 11. n. 9. & ſeqq.*

In eo tamen utplurimùm conveniunt, ſub generali bonorum 18.
omnium & univerſorum appellatione, etiam venire nomina & actiones. *text.* eſt *in l. nomina. C. quæ res pign.* oblig. *poſ. l. poſtquam. C. de*

hared. vel action. vend. Gail. lib. 2. obſ. 25. n. 6. Vtcunq; enim jura, nomina & actiones, non veniant ſub appellatione bonorum mobilium & immobilium, nihilominus tanquam certa & tertia quædam ſpecies bonorum, ſub generali & univerſali omnium bonorum appella-
19. tione comprehenduntur; Genus enim ſub ſe complectitur omnes ſpecies, & verba generalia generaliter ſunt intelligenda *l. 1. §. generaliter. ff. de legat. 1.* Et qui omnia dicit nihil excludit *l. Julianus. ff. de legat. 3. Bald. in rubr. C. qui accuſ. non poſſ.* Etiam ea, in quibus ſpecialis
20. aliàs requireretur mentio. *Aym. Cravetta. conſ. 292. col. 3.* Nunc ad illa quæ pro *Thebanis* allata, & ab Hottomanno *citat. loco* contra jus victoris diſputata ſunt, facilior erit reſponſio; Nihil ergò juvat *primò*, quod jure quaſi poſtliminii civitas in libertatem reſtituta, eadem, eiusdemq; juris & ſtatus fingatur, atque ita omnia recuperet. Nam *Caſſander* hâc ſuâ reſtitutione, nihil amplius agere potuit, quàm quatenus facultatem agendi habuit, reddere autem *Thebanis*, quod *Alexander* dum victor fuit, & donandi jus habuit, *Theſſalis* dedit, in *Caſſandri* poteſtate non fuit, ergò etiam non potuit jus crediti reſtituere *Thebanis*, quod nec feciſſe præſumitur, facit huc, quòd ea quæ aliis à victore donata ſunt, generali reſtitutione non redeant, & in ſpecie, creditum non eſſe in eorum numero, ut poſtliminio redeat, tradit *Hug: Grot: tr. de jur. bell. & pac. lib. 3. cap. 9. n. 9. Secundum* quòd capta non cenſeantur, niſi eadem manu militari retineri queant, enervatur per ea, quæ antea de rebus incorporalibus diſputavi; Deinde non habet locum, ubi res non eſt amplius integra, & jus devolutum uti hoc noſtro caſu. *Tertium* quòd quæ univerſitati debentur, quamdiu quilibet unus ſupereſt, ei debeantur, habet locum ubi de debito conſtat, & jus debendi non ceſſat, atq; tale jus per *Alexandrum* eſt ſublatum & liberatus eſt debitor, ſeu civitas debitrix liberalitate & remuneratione *Alexandri*, ergò nihil ampliùs hîc exigi po-
21. teſt. Prædurum quoq; & nimis rigidum eſt, quod *Matthæus de Afflictis deciſ. Neapol. 150.* ſcriptum reliquit, & reſpondit, quòd debitores *Alfonſi* Regis, qui *Carolo VIII. Regi Galliæ*, dum Regnum *Neapolitanum* obtinebat, eiusq; comitibus, quibus victor jus debendi ceſſerat, ſolverant, adhuc ſint obligati Regi *Alphonſo*; cum reali ſolutione Gallis victoribus factâ, ſe ſemel ab obligatione liberarint, eiq; ſolverint, qui jus

Digitized by Google

qui jus crediti victorioſè acquiſierat. Deniq; non convenit, ut miſeri hi creditores, cum proprio damno, quod deprædatione, aliisq; Gallorum victorum inſolentiis perpeſſi, *Alfonſi*(à quo potiùs defendi debuiſſent) infortunii pœnas luant; Quod tamen eatenus verum 22.
agnoſco, quatenus in mora ſolvendi non fuerunt, propterea quòd periculum poſt moram commiſſam ad debitorem pertineat. *l. quod te. 5. ff. de reb. cred. l. nemo. 82. in fin. ff. de V.O. Hottoman. d. quaſt. 5.* Con- 23.
ſequens nunc eſt pro *Theſſalis* & jure victoris, contra *Thebanos* concludere, quam quoq; in ſententiam poſt *Ærodium* allegato loco, aiunt. *Hug. Grot. d. lib. 3. tit. 9. n. 9. Ioh. Papon. in arreſt. Franc. lib. 5. tit. 6. arreſt. 2.* Et in ſpecie, quod bonis alicujus captis, vel etiam confiſcatis, 24.
confiſcanti vel fiſco debitor rectè ſolvere poſſit, ita ut liberetur, poſt *Farinac. tit. de crim. laſ. Majeſt. quaſt. 116. §. 2. n. 65. Gomeſium Horatium, Carpanum* & multos alios tenet *Sebaſt. Guazzin. tract. de confiſcat. bonor. concl. 24. per tot.*

Ampliatur Primò procedere, tàm in debitis univerſitatis, quàm 25.
etiam ſingulorum, cùm utrobivis eadem militet ratio, per tradita à Dd. citatis, atq; talem in *Gallia* conſuetudinem eſſe, teſtatur *Papon. d. tit. 6. arreſt. 2. Ioh. Lucius in Placit. Curia. lib. 10. tit. 6. Placito 1.*

Ampliatur Secundò, quòd eatenus jus crediti ad victorem & con- 26.
fiſcantem tranſeat, ut debitum, debitoribus devicti vel delinquentis, ob damnum perpeſſum, bene merita, vel aliam ob cauſam remittere vel etiam exigere poſſit; Dum enim jus crediti acquiſivit, in creditoris poteſtate eſt, juri ſuo renunciare, vel illud in effectum deducere, per jura trita & vulgaria.

Ampliatur Tertiò debitorem ſolvendo victori vel occupatori 27.
liberari, etiamſi illa ſolutio facta ſit tyranno vel alii cuipiam ex generali vel ſpeciali eiusdem mandato, ita poſt *Horat. Carpanum. Guazzin. d. tract. concl. 24. n. 18.* quem vide pluribus, an debitor inveſtigare debeat, num publicatio vel confiſcatio injuſtè facta nec ne; Item ſi ſolutio in diem debita, tyranni vel invaſoris terrore à debitore facta, eùndem liberet?

Limitantur primò ea quæ dicta ſunt non habere locum ſi ante 28.
occupationem dies ſolutionis ceſſit, & debitor fuerit in mora ſolvendi, nam hoc caſu periculum ad debitorem ſpectat, & licet victori, oc-

ri, occupatori vel confiſcanti ſolverit debitor, non tamen liberatur, ſed recedente occupatore &c. vel pace factâ nihilominus vero creditori ſolvere tenetur, atq; hoc in caſu locum habet, deciſio *Matthæi de Afflictis.* 150. & ea quæ tradit *Hottom. quæſt.* 5. *ſub fin. ferè Boſſius* & *Carpanus* relati à *Guazzino d. coml.* 24. *n.* 19. Diſſentit & contradicit in terminis *Ioh. Papon. de arreſt. Franc. libr.* 5. *cap.* 6. *arreſt.* 2. *Iohan. Lucius Placit. Curiæ. lib.* 10. *tit.* 6. *placit.* 1. ubi ita refert (cum liber rarus ſit) Flandro mercatori, mercator Gallus in mille tenebabatur, Gallo procraſtinatori dictat judicium Flandrus. Ille detrectare, tergiverſari; Hic horis omnibus ac momentis inſtare, urgere. Bello interea ſuborto, & inimicorum rebus, quæ apud nos erant (ut aſſolet) fiſco addictis; Quæſtor ærarius nomen exigit; Icto poſteà fœdere, Flandroq; litem repetente, Gallus excipit ſolutionem quæſtori factam. Reſpondet Flandrus, Galli dolo culpâve latâ eſſe factum, ut eò res deveniret, atq; ita eum teneri ſaltem quanta ſua intererat Gallum non fuiſſe tergiverſatum. Referebat Gallus, non modò nomen, ſed & actionem omnem à Flandro hoſte proclamato, perfidiæ nomine commiſſam eſſe; Depulſus exceptione Flandrus curiam appellavit, & repræſentato curiæ ipſius judicio, provocatio ſine fraude, circumducta eſt, idq; unde provocatum erat, comprobatum. Sed quo jure, ipſi videant, per ea quæ tetigi hâc eâd. conſultat. n. 22. Ideoq; Paponius *citato loco* eundem caſum referens poſteà ad æquitatem recurrit, eamq; (poſt vulneratam cauſam) judici commendat, uti ibidem videre licet.

29. *Limitatur* 2. Ea jura incorporalia non tranſire ad victorem, quæ ex ſingulari perſonæ proprietate fluunt, ac propterea inalienabilia ſunt, ut *jus patrium*; Hæc enim ſi manere poſſunt, manent penes perſonam; ſi non exſtinguũtur, ſic ſentit *Grot. d. tract. lib.* 3 *cap.* 7. *n.* 4.

30. *Limitatur* 3. præfata concluſio, quòd non procedat in *bellis civilibus*, & *privatis* ſubitaneisq; eiusmodi *diſſenſionibus*, inter concives, in quibus jura privatorum non commutari, pleriq; juris militaris prudentes exiſtimant; Facti ſpeciém proponit *Ærodius* noſter, *rer. judicat. lib.* 2 *tit.* 2. *cap.* 2. hiſce verbis. Similis fuit controverſia inter Flavium & Dyrrachinos poſt pugnam Pharſalicam; Dyrrachini non inficiabantur, ſe ei debuiſſe, cui Flavius hæres eſſet, ſed allegabant

æs alie-

æs alienum ſibi donatum eſſe à Cæſare; ſumpſêre arbitrum M. Ciceronem; ſuccubuêre Dyrrachini, ut opinor. Nam in civilibus diſſenſionibus, jura ſingulorum non commutantur, neq; juri poſtliminii locus eſt. Ideoq; Brutus Dyrrachinorum exceptionem injuriam appellat; Noli (inquit) pati, à neceſſariis tuis neceſſario meo injuriam fieri. Quod ipſum comprobat *Grot. d. tract. lib. 3. cap. 8. in fin.* ubi ait, hoc bellum Cæſaris non eſſe ex eo genere, de quo jus gentium conſtitutum ſit, cæterùm inter bella civilia, quando Subditi contra Superiorem inſurgunt & rebellant, ea quæ ſupra pro victore diſputavimus, locum quoq; inveniunt, nihilominus finaliter & con- 31.
cluſivè, omnia quæ in hâc conſultatione adducta ſunt, eatenus declaramus, ut *Victori* charitatis magis, quàm juſtitiæ legem; *Iudici* æquitatem potius, quàm rigorem & ſummum jus (ſub cujus umbra ſumma ſæpè ſolet eſſe injuſtitia) recommendemus.

CONSULTATIO DECIMA.

In caſu Cheirographi inter prædam à milite reperti, & deſuper ſolutionem exigente, an debitor ſolvendo militi, liberetur à vero creditore?

SUMMARIA.

1. *Caſus præfiguratio.*
2. *Argumenta pro milite & debitore.*
3. *Primum, jura incorporalia tranſire quoq; ad militem.*
4. *Secundum, militem eſſe inſtar ceſſionarij & delegati.*
5. *Tertium, quia miles factus fuiſſet Dominus pecuniæ, ſi adfuiſſet.*
6. *Quartum quia liberatio debitoris ex ſolutione, & translatione Cheirographi præſumitur.*
7. *Pro creditore & ſententiâ contrariâ.*
8. 9. *Status controverſiæ formatur.*

10. Solâ

10. Solà Cheirographi apprehenſione niſi alius titulus translationis accedat jus crediti non transferri.
11. Alia eſt ratio in Principe ſeu belli capite, alia in quolibet privato milite.
12. Is univerſa capit, hic ſaltem quæ manu rapit.
13. Maximè ubi depradatio ad tempus ſaltem permiſſa eſt.
14. Jus confiſcandi ad privatos milites non ſpectat.
15. Miles apprehenſione inſtrumenti nihil juris acquirit.
16. An vi ceſſionis vel donationis?
17. Donationes & ceſſiones jurium ſunt facti.
18. Facti quæ ſunt probari debent.
19. Tabulæ crediti, ſeu Cheirographum licet ſuo modo debitum probent, ex earum tamen poſſeſſione ceſſio vel translatio non probatur.
20. Cheirographum exhibens ceſſionem ſimul verificare debet.
21. Alias ipſi rectè opponitur exceptio non competentis actionis.
22. Debitor ad nudam Cheirographi præſentationem ſolvens invito creditore non liberatur.
23. Debitor quomodo ſolvendo liberetur?
24. Debitor etiam conjuncta perſona abſq; mandato creditoris ſolvere non debet.
25. Pecunia numerata, ceu ſpecies interire poteſt, debitum, ceu quantitas, corpus juris habens nunquam interit.
26. Tabulis ablatis, non poteſt dici pecunia ablata.
27. Cujus rei ratio traditur.
28. Jus debendi in tabulis non verſatur, ſed ſaltem ejus probatio.
29 Subſtantia obligationis oſſibus primi acquirentis adhæret.
30. Cheirographū ſeu ſcriptura non eſt de ſubſtantia actus mutui.
31. 32. Cheirographi reſtitutio, vel apud debitorem inventio, an & quomodo ſolutionem probet?

33. Hæc

33. *Hac ſententia ſtatuto Mechlinenſi ſummâ ratione nitente corroboratur.*

34. *Et non ſolùm locum habet in debitis activis, ſed etiam paſſivis.*

35. *Limitatur primò, niſi ob redemptionem, vel vexam redimendam, militi jus crediti (mediante Cheirographo) traditum & ceſſum ſit.*

36. *Limitatur ſecundò, ſi debitor à tyranno vel milite coactus ſolverit &c.*

NOn ita pridem accidit, cùm civitas H. armatâ manu expugnaretur, militibus (prout fieri adſolet) prædandi licentia per aliquot horas data fuit; Quidam ex militum grege, inter alia, apud virum prædivitem, invenit tabulas, ſeu Cheirographum, quod continebat duorum millium thalerorum debitum, quo prædicto civi civitatis H. obſtrictus erat alius quiſpiam cives civitatis B. miles reſervato ſibi Cheirographo, atq; eius vigore à debitore ſummam illam exigit, impetrat quod vult, quærebatur, an debitor ſolvendo militi liberetur, ita ut vero creditori amplius ſolvere non teneatur? 1.

Argumenta *pro milite* exigente!, & debitore ſolvente hæc eſſe videntur. *Primum* quod conſultatione antecedenti deciſum, quòd jura etiam incorporalia, immò omnia bona, cum ipſa perſona devicta ad victorem tranſeant, atq; hâc ratione victor etiam nomina & actiones confiſcare, ſibiq; applicare poſſit, idem ergò jus in milite privato ſtatuendum, cum iiſdem privilegiis, quo victor, gaudere videatur. 2. 3.

Secundum, quia ceſſionario & delegato æquè ſolvitur, quàm ipſi principali, ceſſionarius enim, jure cedentis utitur. *l. ſi ut certo.* 5. §. *rem:* 12. *ff. commod. l.* 5. *C. de hæred. act.* Et in delegatum transfertur omne jus, delegantis vel novantis, *per jura vulgaria.* Atqui miles habens Cheirographum illud ex legitima acquiſitione vel ceſſione habere videtur; Ergò etiam ei, non ſecus ac vero creditori, validè ſolvitur *Ant. Gales. ad form. Cam. oblig.* 2. *quæſt.* 2. 4.

5. *Tertiò* hoc firmatur ex eo, ſi miles ipſam pecuniæ ſummam in-
veniſſet, quòd eandem auferre potuiſſet, ergò perinde eſt ſi id fa-
ciat, mediante Cheirographo, quod talem ſummam in ſe continet.
6. Et demum *Quartò* quia realis debiti ſolutio intervenit, ac propterea
dato obligationis inſtrumento vera liberatio; cùm reddito inſtru-
mento ſeu Cheirographo præſumatur ſolutio. *l. 4. l. inductum. ff. de
ſolut.* Et ex reſtitutione inſtrumenti, vel ex eo, quod Cheirographũ
invenitur penes debitorem, licet raſum deletumvè non ſit probatur
liberatio. *text. in l. ſi Cheirographum ff. de probat. l. poſtquam ff. de pact.
Hering. de fidejuß. cap. 20. §. 8. n. 14. Borcholt. de pact. cap. 2. diviſ. 1. n. 5.
& ſeqq. Ioh. Papon. de arreſt. Franc. lib. 8. tit. 2. in fin. Maſcard. de probat.
vol. 1. concl. 477. n. 2.*
7. Verùm recenſitæ rationes, & ſi quæ perſimiles in medium ad-
duci poſſent, non ſunt tanti momenti, ut quempiam perſuadere poſ-
ſint, militi hoc caſu eſſe rectè ſolutum, & reddito Cheirographo ſol-
ventem ab obligatione liberari; Sed potiùs debitorem vero credi-
8. tori adhuc teneri. Summa autem totius controverſiæ in eo conſi-
ſtit, an miles auferendo Cheirographum, libros rationum, vel ſimi-
lia inſtrumenta & documenta, eo ipſo ſibi acquirat, jus in iis con-
9. tentum? Quod ita declaratur, an ipſo jure per Cheirographum &c.
transferatur jus crediti, vel interveniente aliquo facto hominis, puta,
venditione, permutatione, donatione, aliavè ceſſione? Prius ne-
10. gandum, & poſterius affirmandum arbitror. Cùm itaq; per appre-
henſionem Cheirographi, absq; veri creditoris voluntate & facto
interveniente jus debendi à milite non acquiratur, uti ex poſtea tra-
ditis luculenter apparebit, exinde ſequetur militi, niſi de donatio-
ne, ceſſione, vel aliâ juris in eum translatione, per creditorem factâ
conſtet, non rectè ſolvi, quod & infra limitationis loco adducemus.
11. Nihil itaq; obſtat *primum* pro milite, & debitore ſolvente allatum ar-
gumentum, nam longè alia eſt ratio, in Principe victore bellum ge-
12. rente, quàm in quolibet privato milite; Iſte occupando locum, jure
univerſali ſuccedit, in omnia devictorum, non ſolùm perſonas, ſed
etiam bona (prout ſupra *conſult. 9.*) deduximus; Hic nihil magis ac-
quirit, quàm quod manu capit, aufert, & in cuſtodiam deportat,
cùm totum eius jus, in manus occupatione, & captivitate poſitum

ſit. *l. 5.*

ſt. l. 5. ff. de acquir. rer. domin. in fin. l. transfugam. 51. cod. l. 1. ff. de acquir. poſſ. Quod eò magis verum, cùm hoc prædandi jus à belli Ducibus 13.
dependeat, eiusq; licentia ab iisdem ad certum tempus militibus concedi ſoleat. Quicquid ergò milites intra illud temporis ſpaciũ, vel capiendo perſonas vel bona eorum mobilia, ipſo facto & actualiter non occupant, apprehendunt, vel in ſuam cuſtodiam deducunt, Illud certè in poteſtate victoris ceu univerſalis juris ſucceſſoris cum reliquis ſibi aliàs reſervatis juribus, circa occupationem bellicam permanebit. Adde quòd jus confiſcandi ad Principes victores, non 14.
etiam ſingulos & privatos milites pertineat, uti ſatis conſtat, ergò etiam nomina & actiones confiſcandi jus, eiusmodi milites ſibi vindicare non poſſunt (per ea quæ *d. conſult. 9.* paſſim allegantur.) E qui- 15.
bus conſtat, militem ipſo jure, & vi obligationis & Cheirographi ablati, debitum illud exigere non poſſe, idq; ob deficientem facultatem exigendi, quam ſibi auferendo tabulas, vel litteras chartaceas non acquiſivit, quemadmodum etiam paulò poſt dicemus.

Ad *Secundum argumentum*, annè itaq; vi ceſſionis vel donatio- 16.
nis, atq; reverà miles apportando Cheirographum vel libros rationum, & deſuper exigens debitum in iis contentum, pro ceſſionario vel delegato haberi poſſit & debeat? Manifeſtum certè eſt, dona- 17.
tiones, ceſſiones, juriumq; in alios translationes, cum aliis, facti hominis interveníentiam requirentibus, eſſe facti. Ea autem quæ fa- 18.
cti ſunt non præſumuntur, ſed probari debent, ſecundùm vulgatas juris regulas; Sed quid numnè ceſſio juris crediti, per ipſas tabulas 19.
creditum continentes probabitur? Quod omninò negandum, cùm (uti conſtat) tabulæ debiti & crediti efficiantur, ad probandum per eas, creditum ad ceſſionem ergo probandam, illarum demonſtratio non ſufficiet, ſed aliter de ceſſione eiusq; titulo conſtabit, aliàs non admittetur, ita per *Barthol. in l. per diverſos. C. mandati. Moller. ſemeſtr. lib. 2. cap. 20. n. 1.* ubi addit *n. 3.* in terminis dicens. Ad probatio- 20.
nem autem ceſſionis, negante præſertim eam debitore, non ſufficit, ſi quis executionem petens, tabulam cautionis producat, eamq; à creditore ſibi traditam & ceſſam dicat, niſi inſtrumentum ceſſionis ſimul exhibeat &c. Potuerit enim fieri, ut nullo vel tituli colore ad aliquem pervenerit, & ſic creditor citra culpam jure ſuo privaretur,

q 2 adde

21. adde quæ infra ad quartum argumentum ulteriùs dicuntur. Atque ita hoc in caſu, quilibet eiusmodi exactoribus objicere poteſt, tibi non competit actio, ſine quâ nemo agere poteſt *l. ſi pupilli. §. fin. ff. de negot. geſt.* certum autem eſt, agentem ex aliquo inſtrumento aut Cheirographo, in quo nominatus non eſt, non rectè agere, immò ſine actione experiri, cùm inſtrumentum neminem juvet, niſi quem tenor inſtrumenti complectitur, ut eſt textus ad litteram in *l. ad probationem. 1. C. de probat. & ibid. Bald.* Iniquum eſſet latori date actionem, niſi conſtet quod littera vel obligatio ad eum perveniſſet, de voluntate ſcribentis, prout latè docet & probat Præſes *Everhard. conſ. 219.* & ſic poſt alios, judicatum refert *Chriſtiana. ad conſuet.*
22. *Mechlin. tit. 1. art. 48. n. 2.* Vnde liquet, cùm nec ex naturâ & jure Cheirographi, nec vi ceſſionis, donationis &c. (niſi id ipſum aliter probatum ſit) miles prædictam ſummam exigere poſſit, malè facere debitorem, ſi ad eiusdem inſtantiam ſolvat, ac proinde quoque
23. non liberari; Quod enim dicitur ſolutione debitoris perimi obligationes, id verum eſt, ſi verò creditori & Domino ſolvatur, vel alii, eo volente & mandante. *l. 4. c. de ſolut. l. ſolutam. ff. de ſolution.* aut ratum habente. *d. l. ſolutam. VVeſemb. in parat. ff. eod. n. 4.* ſecus verò, ſi fiat creditore invito & inſcio, ei qui propterea mandatum nullum habet, nam tunc ſolvens non liberatur. *l. invito. 12. c. de ſolution.*
24. Etiamſi ſolutio hæc conjunctæ perſonæ facta ſit. *text. in l. maritus C. de procurat. Ant. Quetta. conſ. 15. n. 6. & ſeqq.*
25. *Tertium* argumentum minùs urget, nam licet, ſi pecunia numerata fuiſſet, eadem hoc caſu, non minùs penes creditorem peritura fuiſſet, quàm nunc fit ſolutione à debitore militi factâ, atq; uti *Sabiniani* olim exiſtimarunt, ubi res æquè apud creditorem, ut apud debitorem interitura fuiſſet, eo caſu periculum ſpeciei pertinere ad creditorem. *l. ſi plures 14. §. ult. ff. depoſ.* alia tamen eſt ſpeciei, alia quantitatis ratio, ſpecies enim interit, cujus certum ſubeſt corpus, quantitas non interit, quæ ſine corpore juris intellectum habet. *l. pecunia. 12. ff. de legat. 2.* Itaque ſicut incendium, ita nec bellum, aut naufragium ære alieno debitorem liberat. *l. incendium. 11. c. ſi certe petat.* animadvertere ergò & vigilare debet, cui ſolvat, & num ritè
26. rectèq; faciat. Facit ſecundò quòd magna ſit differentia, inter pe-

cuniam

cuniam numeratam, & tabulas, quibus eandem deberi, probari poteſt; Atq; hiſce ſurreptis abſurdum foret, dicere pecuniam ablatam eſſe. Maximè cùm tabulæ in poteſtate & dominio ſint creditoris, 27. pecunia verò debita, & adhuc penes debitorem permanens, in poteſtate & dominio eiusdem perſeveret, quomodo ergò ablato Cheirographo, illa ſurrepta dici poterit? Chartam & manum debitoris, miles creditori abſtulit, non ipſum jus debendi, non voluntatem exigendi; Hæc ergò permanet licet tabulæ perierint, modò aliæ 28. probationes non deficiant. Vide *Gail. lib. 2. obſ. 37. per tot.* Et jus in tabulis non verſatur, ſed ex tabulis petitur ſaltem probatio. *Petr. Ærod. rer. judic. lib. 2. tit. 2. cap. 1.* Quinimò, ſubſtantiam obligationis 29. oſſibus primi acquirentis, ac in cautione nominati cohærere, donec ab ipſo, vel alio mandatum ad id habente alienetur pulchrè ſcribit *Chriſtiana. cit. loc. & n. 2.* Denium locus hicce corroboratur, quòd 30. in contractu mutui, ſcriptura ſive Cheirographum, non ſit de ſubſtantia actus, ſed ſaltem adhibeatur, ut mutuum faciliùs per eam probetur. *l. 4. de pignor. l. 4. de fid. inſtrum. Vmmius de proceß. diſp. 17. n. 14.* ubi refert, quinam actus ſcripturam requirant vel non. Quæ 31. *quarti argumenti* loco, de reſtitutione Cheirographi ſeu obligationis penes debitorem, allegata ſunt, ea quoque ita ſimpliciter vera non perhibentur, quia debitor etiamſi penes ſe habeat inſtrumentum & dicat ſe propterea liberatum, non tamen præſumitur liberatus, niſi probet, hujusmodi inſtrumentum fuiſſe ſibi per creditorem redditum. *Maſcard. de probat. volum. 1. cap. 477. n. 3.* & debiti inſtrumen- 32. tum apud debitorem repertum, non facit plenam probationem ſolutionis, ſed tantùm præſumptionem *Maſcard. d. concl. 477. n. 14.* vel prout Dd. loquuntur, reſtitutionem Cheirographi, non liberare debitorem ipſo jure, ſed ope exceptionis. *Gail. d. lib. 2. obſ. 37. n. 5. VVeſemb. in comm. C. lib. 4. tit. 8. de condict. n. 13.* quapropter præſumptiones, & probationem contrariam admittit; Quibus ita breviter 33. diſcuſſis, ſummâ ratione, niti videtur lex municipalis Reipublicæ Mechlinenſis, quam refert *Paul. Chriſtiana. d. comm. tit. 1. art. 48.* & ſic habet. Nemo eo nomine debitum exigere poteſt, quòd cautionem obligatoriam oſtendat, niſi conſtet de procuratione, aut debiti in eum translatione, quòd is qui principalis creditor nominatur

in ipſum contulerit, nec obſtat, ſi in cautione expreſſum habetur, ei dandum eſſe, qui obligationem exhibuerit.

34. Ampliari videtur principalis noſtra concluſio procedere, non ſolùm in debitis activis, ſed etiam paſſivis, utputa, miles debitor, expugnat civitatem vel locum quendam deprædare cum commilitonibus facit, in quo creditor ſuus habitat, ab eoq; obligationem vel liberationem debiti extorquet, hæc ſiquidem liberatio non magis valida eſt, quàm ea, de qua hactenus diximus, per rationes adductas, & quòd præterea debitor, contra militem (aurâ ſerenâ) de jure ex capite, *Quòd vi metusvè causâ agere poſſit.*

35. *Limitatur* 1. in utroq; caſu, ceſſare prædicta, ſi loco lytri, pro liberatione perſonæ creditoris capti, vel deprædationem & vexam redimentis, inſtrumentum obligatorium militi fuerit ceſſum vel donatum, isq; hanc ceſſionem vel donationem probare poterit, tunc enim (niſi tamen modum planè non excedat) tenet, prout etiam ſupra hâc ead. conſultat. monui.

36. *Limitatur* 2. principalem concluſionem non habere locum, ſi debitor à tyranno, vel milite coactus debitam ſummam intuitu veri creditoris, militi ſolverit, quia tunc eum ſolvendo liberari poſt *Boſſium* & *Carpan.* tradit *Sebaſt. Guazzin. tract. de confiſcat. bon. concl.* 44. *n.* 17. 18. atque huc faciunt, quæ de æquitate & miſeratione, in hiſce & ſimilibus caſibus ſcribit *Franc: Hottom: illuſtr. quaſt.* 5. §. *Hac cùm ita ſint*; Prope finem atq; hæc quoq; de propoſito caſu (quem in terminis ab alio quopiam tractatum nondum vidi) ſalvo meliùs ſentientium judicio, ita brevibus diſſeruiſſe, ſufficiat.

Conſultationum illuſtrium militarium FINIS.

SEQVI-

SEQVITUR DISCURSUS DE VERA VICTORIA.

SUMMARIA.

1. *Bella, vel ſopiuntur pace, vel finiuntur victoriâ.*
2. *De jure pacis quinam hactenus ſcripſerint.*
3. *Quomodo ad pacem deveniatur?*
4. *Periculoſum eſt inter potentes, (viribus adhuc integris) velle conciliare pacem.*
5. *Meliùs id ſuſcipitur, viribus nonnihil attritis.*
6. *Exemplo Caroli V. Imperatoris & Franciſci I. Galliæ Regis.*
7. *Ludovici Alamanni nobilis Florentini hâc de re ſententia.*
8. *De mediis & jure pacis alibi dicetur.*
9. *Per victoriam, ſimpliciter pacem ſperandam, vel obtineri poſſe, fallibile eſt argumentum.*
10. *Quidnam præcipuè in hoc diſcurſu indagandum.*
11. *Falſæ & veræ victoriæ differentia.*
12. 13. *Utriuſq; victoriæ cauſæ.*
14. *Victoriam aliam veram, aliam falſam eſſe,*
15. *Falſarum victoriarum ſpecies.*

Digitized by Google

16. *Julij Cæſaris de Pompeianis judicium.*
17. *Polybij, de vanâ victoriæ perſuaſione argumentum.*
18. *Euripidis, de Græciæ civitatibus teſtimonium.*
19. *Inſigne Friderici III. Cæſaris, ad Ludovici XI. Galliæ Regis Legati, reſponſum.*
20. *Victoriæ futuræ, ex indiciis & ſignis judicium, cùm aliquot exemplis.*
21. *Auctoris ea de re ſententia.*
22. *Lepida Archidami ad milites exhortatio.*
23. *In multitudine militum incerta victoria.*
24. *Quid ſemel vel pluries victoriæ obtentæ fidendum.*
25. 26. *Eadem proſequenda, ut nil ampliùs timere neceſſe ſit.*
27. *Et victis arma ſuperſunt.*
28. *Omnibus fortunis nudatis, etiam cultellus ad vindictam remanet.*
29. *Victor timere nil poteſt, quàm quod non timet.*
30. *Victi dum reſpirare poſſunt, victoria vera nulla ſperanda.*
31. *Exemplo Mitridatis; Idq́ ſi non ad ſpem victoriæ, compoſitionis tamen.*
32. *Victoria vera dici nequit, quæ finem ſuum conſequuta non eſt.*
33. 34. *Victoriam proſequi oportet.*
35. *Victoria dubia, cui ſit adjudicanda?*
36. *Quot modis hoc fieri contingat? cum exemplo Argivorum & Lacedæmoniorum.*
37. 38. *Exemplis aliorum.*
39. *Quomodo in hiſce dubiis ſentiendum?*
40. *Vera & perfecta victoria quæ?*
41. *Imperfecta victoria quænam?*
42. *Cui rei æquiparatur?*

43. Im-

43. *Imperfectæ victoriæ effectus.*
44. *Ex eadem provenientia vitia.*
45. *Perfectæ victoriæ effectus.*
46. *Perfectam victoriam, poſt Cæſarem Auguſtum, vix alicui obtigiſſe.*
47. *Hujus rei conjectura & cauſæ.*
48. *Inſignis Juſti Lipſii locus.*
49. *Victor clementiæ ſtudeat, pacem amet.*
50. *Concluſio cum voto.*

OMne belli genus, vel *pace* ſopitur, vel *victoriâ* finitur; De *ju-* 1.
re pacis exſtant aliquot, tàm veterũ, quàm novitiorũ ICtorũ 2.
ſcripta, inter quæ præeminent; *Octav: Velpelli tractat: de treug:*
& pac: Nicolai Maroni de treug: & pace. Antonij Corſeti de privileg. pacis. Petr:
Gudelini de jur. pacis. Hug: Grot: de jure belli & pacis. Et (cum Deo) de eadẽ
materia, cõmodiùs ſeſe aliquando offeret tractandi tempus. Interim 3.
(quoad præſens inſtitutum) ad amœniſſimum pacis ſtudium, tan-
dem devenitur, vel *tædio belli*, utriusq; partis, vel *inſigni* quâpiam, ab
alterutrâ parte obtentâ *victoriâ*. Quod *priorem modum* attinet, ſicuti 4.
periculoſum, & res magni momenti eſt, inter partes potentes, &
quarum utraq; adhuc viribus integris, recenter acceptas injurias vin-
dicare meditatur, animorum conciliationem, & pacem tentare; Ita
è contra, poſt diuturnam dimicationem, poſt mutuas clades, damna,
& ſanguinis humani effuſionem, viribus utrinq; contritis, ubi tamen 5.
neutra pars, debilitatem ſuam, & vulnus illatum agnoſcere vult, pa-
cis tractatus haud rarò feliciter, & proſpero ſucceſſu, ab hominibus
rerum peritis & prudentibus inſtituuntur, optatumq́; eventum ſor-
tiuntur, *Unum tempus eſt de pace agendi* (teſte *Cæſare de bell. Civil.*) *dum ſibi*
uterq; confidit & pares ambo videntur. Cujus rei exempla hiſtoriæ non 6.
pauca ſuppeditant; Unicum *Caroli V. Imperatoris* & *Franciſci Gallia-*
rum Regis, hoc tempore ſufficiat; Hi duo potentiſſimi Principes, cùm
ſuperiori ſeculo, tanto fervore & animorum exacerbatione, per ali-
quot annos armis dimicaſſent, & ambiguâ fortunâ & victoriâ, uterq;
extrema tentaſſet, tandem inter eosdem, magnâ cum laude, mino-

ri verò cum labore Pacificatio facta eſt, cujus rei cauſas Ludovicus
7. Alamannus *nobilis Florentinus*, & Poëta inſignis, durante pacis tra-
ctatu, interrogatus, ex tempore, *Italico* hoc rythmo, eleganter &
prudentiſſimè expreſſit.

Com' eſſer può, che a noi pace ſi toglia
S' vn n' ha neceſſità, l' altro n' ha voglia?

Quaſi diceret, dubitandum ſcilicet non eſſe; quin inter *Carolum* &
Franciſcum pax ſubſequutura ſit, cùm alter eam velit & deſideret, al-
ter eâdem opus habeat; *Remig: Florentin: conſid: civil: ad Guicciard. cap.*
8. *97.* Verùm de hiſce mediis, reliquoq; pacis jure, & quemadmodum
firmanda, ſtabilienda & firmiter ſit concludenda, tranquilliora tem-
pora (procul dubio) meditamenta non contemnenda tradent.
9. Ad *victoriam* nunc redeo, & quomodo mediante illâ, pax ſecu-
ra ſperari & obtineri poſſit, videbimus, permulti enim, aliàs etiam
excellentiſſimi viri, in hoc falli videntur, quod omnibus pacis reme-
diis neglectis & ſpretis, ſolâ (& quidem adhuc dubiâ) victoriâ, pa-
cem redigi poſſe arbitrentur, non attendentes, quàm fallax fortunæ,
& victoriæ eventus ſit.
10. Et quoniam in cœpta (uti ſpero feliciter, & cum multorum
approbatione) *conſultationum militarium decade* multæ controver-
ſiæ, quæ vel *amicâ pacificatione*, vel *cruentâ victoriâ* interveniente in
conſiderationem venire poſſunt, pertractantur, hoc loco ſaltem in-
dagandum ſupererit. *Quænam ſit vera victoria, & an unquam talis ſpe-*
11. *randa, ut exinde pacem ſatis ſecuram exſpectare liceat?* Sicut enim *falſa &*
imaginata victoria, multos ſæpenumerò fallunt, & nihil aliud quàm
nova belli ſemina progenerant, ita è contra *vera perfecta & completa*
victoria, certiſſimum munimentum & fundamentum futuræ ſecuri-
12. tatis perhibetur. Quod ut paucis oſtendam, nebulas quaſdam fal-
ſarum victoriarum primò removebo, & poſtea quænam ſit vera
victoria, & quomodo eidem fidendum declarabo; Sicuti autem
affectus & *opinio*, multarum falſitatum & imaginationum cauſa ſunt;
Sic veritatem non niſi *recta ratio* agnoſcit & producit (eſt autem,
ait magnus ille *Lipſius in libello ſuo aureo de conſtant. libr. 1. cap. 4. in fin.*
Recta ratio nihil aliud, quàm *de rebus humanis, divinisq;* (quatenus ta-
men hæ ad nos ſpectant) *verum judicium ac ſenſus*; *Opinio* huic con-
traria,

traria, *de iiſdem futile judicium & fallax.*) Quamobrem falſæ victoriæ, 13.
ceu chymeræ, ex affectibus hominum vel opinione formantur, & multa mala progenerant; *Nam uti oculus, qui per nebulam aut aquam inſpicit, res metitur falſo modo; ſic animus, qui per opinionis nubem; Hæc homini, ſi conſideras, malorum mater, &c.* Idem *Lipſ. d. libr. 1. cap. 5. in fin.*
Ex hiſce itaq; conſtat, *victoriam* eſſe *falſam*, aliam *veram*, & quænam ſit 14.
utriusq; cauſa; *Opinio* ſcilicet illius, *recta ratio* verò hujus.

Futilium, imaginatarum, & *falſarum victoriarum* plurimæ ſpe- 15.
cies occurrunt; Sunt enim *primò*, qui ex *merâ perſuaſione* victoriam ſibi imaginantur, & cum cane Æſopico umbram ſectando, ulterioraq; petendo, ea quæ re ipsâ tenent, unà cum vana ſpe perdunt; *Julius Cæſar lib. 3. de bell. civ. de Pompeianis* perſimili perſuaſione affectis, 16.
ita ſcribit: *Nec quibus rationibus ulterius ſuperare poſſent, ſed quemadmodum uti debebant victoriâ* (quam ſibi imaginabantur) *cogitabant.* Et perpulchrè de eiusd. fortis hominibus ratiocinatur *Polybius lib. 11. Multi ſunt* 17.
(ait) *qui quando de ſummâ rerum decertaturi ſunt, ea tantùm, ob oculos ſibi ponunt, quæ ex victoria commoda adepturi ſunt, & ſuavi futuri boni titillatione ratiocinantur, quàm jucundè bonis illis uſuri ſint; Caſus verò ſiniſtros non conſiderant, nec quid in omnem eventum fieri debeat, ſecum animo volvunt.*
Idem *de Græciæ civitatibus* vanâ ſpe omnem victoriam devorantibus, 18.
& nulla adverſa conſiderantibus *Euripides* memoriæ reliquit, quem in hunc ſenſum refert *Hug. Grot. de jur. belli & pac. libr. 2. cap. 24. n. 4.* dum ita ſcribit:

De Marte quoties itur in ſuffragia
Nemo imminere cogitat mortem ſibi,
Sed quisq; cladem deſtinamus alteri,
Quòd ſi in comitiis funera ante oculos forent,
Furiata bello non periiſſet Græcia.

Et demum nihil vel pulchrius, vel prudentius, de falſa & ima- 19.
ginata victoria apud Hiſtoricos & Politicæ prudentiæ Scriptores inveniri poterit, quàm illud *Friderici III. Imperatoris* reſponſum, quod exſtat apud Cominæum *comm. lib. 5.* & tale eſt, cùm enim *Ludovicus XI. Galliæ Rex*, ut *Caroli Burgundi Germanico & Gallico* Imperio bella inferentis, audaciam compeſceret, legato ad Cæſarem miſſo, cum eodem paciſci cuperet, ut fœdere utrinq; firmato, conjunctis viribus

Digitized by Google

Carolum aggrederentur, ſubjungens catalogum provinciarum Caroli, quarum una pars ad Cæſarem, altera ad Regem devicto Carolo perveniret; Cæſar prudens haud difficulter animadvertit, quàm ſtultè ageretur, ſi quis ante partam victoriam, de prædæ & provinciarum diviſione, conſilium caperet, acceptis Legati mandatis, nihil aliud præter in hunc modum ipſi reſpondit. *Fuit non procul* (inquit) *à quadam urbe Germaniæ, ingens aliquando urſus, qui totam vicinam regionem multùm infeſtabat, ejus oppidi tres quidam juvenes, veniunt, uti conſueverant, ad cauponem, rogant prandium ſibi præberi, fore ut infra biduum perſolvant omne debitum, ſeſe capturos urſum illum vaſtatorem, ejus pellem magno poſſe vendi, & futurum ut aliquo præterea munere cohoneſtentur à civibus, ob interemptam belluam, quæ tantum dederit damni, caupo conditionem accipit, pranſi contendunt ad latibulum feræ, in quam, cùm opinione citius incidiſſent, perterrefacti ſubitò occurſu in fugam abeunt; Ex ipſis in arborem unus conſcendit; alius ad urbem, quantum poteſt, fugit. Tertium urſus comprehendit, & proſtratum pedibus conculcat, rictum deinde propiùs ad aurem admovet; Intereà miſer ille mortui præbuit ſpeciem, & hominis exanimati. Ea enim eſt urſi natura, ut ſi quod capit animal, mortuum eſſe putet, non infeſtet amplius, Itaq; cùm & iſtum crederet exſtinctum relinquit, inq; ſpeluncam redit; Ille tandem ubi conſurrexit urbem petit. Qui arborem confugerat, incolumem illum eſſe videns, accurrit, & valdè cupidè rogat, quid in aurem immurmuraſſet bellua; Hoc inquit, ille mihi præceptum dedit, ne quam urſi pellem deinceps vendam, niſi captâ primùm ferâ &c.*

10. *Secundò* alii ex certis *ſignis* & *indiciis*, veluti animalium, vel aliarum rerum apparitione, ex fato itidem & ſimilibus prognoſticis, vel victoriam, vel cladem certam ſibi promittere audent; Serium exemplum proponit *Dio lib.* 47. hiſce verbis ſcribens; *Cùm Lepidus & Antonius oppreſſum irent, C. Cæſarem Octavianum, adeoq; caſtra caſtris penè junxiſſent, pactionem tamen cum Octavio fingerent, accidiſſe inter ipſam pactionem Cæſari, ut aquila ejus tabernaculo inſideret; Ad quam mox duo advolarunt corvi, qui alas aquilæ evellere conati, ab eadem mox occiſi ſunt, addicente eâ ratione, aquilâ Cæſari victoriam, contra utrumq; collegam triumviratus, quorum clades, utriusq; corvi cæde notata fuit.* Quâ ratione ciconiæ, pullos ſuos implumes, ex cuiusdam eminentis turris culmine, in arundinetum urbi vicinum, roſtro deferentis exemplo, *Attila* de *Aquilegia* ex-

Digitized by Google

giæ expugnatione, & inde deportanda victoria indicium tulerit, teſtatur *Nicol. Olaus in ejus vita cap.* 14. Muſtelam quoq; *Ladislao Vngariæ Regi*, victoriæ fuiſſe nuncium ſcribit *Bonfin. rer. Vngar. dec.* 2. *lib.* 3. Idem de cerva *Clodovæo Regi Galliæ* vadum per flumen *Vigennam* monſtrante & ad victoriam eidem iter præparante, refert *Æmon. Monach. de geſt. Francor. lib.* 1. *cap.* 21. Atq; in hanc rem plurima teſtimonia (ſi neceſſum foret) adduci poſſent.

Quamvis autem non abnegem, divinam majeſtatem, à quâ omnis victoria, & in bello fortitudo dependet, per indicia & auguria rerum eventus nonnunquam præmoſtraſſe, atq; id etiamnum ex ſingulari gratiâ facere poſſe, nollem tamen tális eſſe, qui ex prællegatis aliisve indiciis, certam & veram victoriam alicui adſcriberem; 11. 22.
Ideoq; cùm de lepore ſit communis traditio, quòd ſecundum veteres, *Pierium Valerianum* maximè;

Inauſpicatum det iter oblatus Lepus.

Et fortiſſimi *Imperatoris Archidami* militibus, qui *Corinthum* obſidebant, lepus è confinio murorum prorupiſſet, atq; inde omine fugacis animalis, milites conſternati eſſent, eosdem Archidamus animosè ita allocutus eſt, & omen in hoſtes vertit; *Parata en nobis commilitones* (inquit) *victoria; Inertes enim hoſtes noſtros eſſe oportet, qui leporem tàm vicinum capere noluêre.* Qualis ex ſimili cauſa adhortatio bellicoſo & generoſo viro convenientior, quàm ut anilibus fabulis, divinam providentiam, bonam cauſam, & militum virtutem poſtponat.

Tertiò ſunt, qui ex *magnitudine exercitus*, & *numero militum* victoriam certam ſibi pollicentur, cùm tamen hiſtoriæ ubivis teſtatum reddant, multitudinem plus obeſſe, quàm prodeſſe, & ſæpè (divinâ annuente potentiâ, & Ducum heroicâ virtute) maximos exercitus per minores militum cohortes fugatos & diſſipatos fuiſſe, quâ de re perplura teſtimonia congeſſit *Remig. Florent. d. conſid. ad Guicciard. cap.* 64. & quia propterea neminem dubitare exiſtimem, hunc locum non amplius proſequar. 23.

Quartò perplurimi arbitrantur, quòd *obtentâ unicâ vel alterâ victoriâ*, hoſteq; enervato, & ad deſperationem quaſi redacto, de victoriâ verâ & ſecuritate nunc certi ſint; *chi bene commincia, ha la metà, dell' opera*, ait *Italus*. Et quid celeritas in bello, primusq; in hoſte 24.

metus & terror operetur, rei militaris peritis plus quàm notum eſt.
25. Vtcunq; autem hæc ita ſint, nollem tamen vel primæ, vel pluribus
victoriis, (etiam eo in caſu, ubi hoſtis ad ſummas redactus angu-
ſtias, & non niſi cum magnâ difficultate reſpirare, armaq; arripere
poteſt) tantoperè fidere, ſed vel ſecurâ pace (ſi conducit) lites ſunt
ſopiendæ, vel progrediendum ulteriùs, ita ut de ſecuritate certi, ho-
26. ſtem eiusvè ſocios non amplius metuamus. Victoria quippè, non
inſemel, vel ſæpiùs vincendo, ſed potiùs in proſequendo, & hoſtem
27. armis protenus exuendo, omnibusq; modis delendo conſiſtit. Tem-
pus & mille nunquam cogitati caſus, occaſiones offerunt, quibus
non potens modò inimicus, ſed etiam debilis, contemptus & op-
preſſus, qui nunquam juvare potuit, nocere poſſit; ſcribit *Hieron.*
Canneſtaq; de bell: Belg. lib. 1. Et nunquam ita omnibus fortunis quiſ-
piam nudari poterit, ut non ei cultellus ad vindictam remaneat, te-
29. ſte *Machiavello 3. diſp. 6. Victor* ergò (ait *Seneca*) *timere quid poteſt? quod*
non timet, prudentiſſimè idem ſibi reſpondet; Vnde *Palæſtrio* apud
Plautum in milite; *non ſcis* (infit) *quum ex alto puteo ſurſum ad ſummum*
adſcenderis, maximum periculum inde eſſe, à ſummo ne rurſum cadas. Infirmi
(ergò ſecundum ſententiam *Egeſippi lib. 4. cap. 2.*) *ingenij erit, lapſu ali-*
quo, ſumma rei diffidere; cùm exiguis momentis inclinentur omnia, quæ in bel-
30. *lo geruntur*; E quibus omnibus, hoc conſequens manet, victoriam
veram nunquam futuram, & ex ea, ſecuram pacem non ſperandam
victori, donec devicti aliquo modo reſpirare, vel ipſimet, ſociorũvè
31. auxilio & ope movere ſe poſſunt. *Mithridates* (ſcribente *Floro libr. 3.*
cap. 5.) *à Romanis ſuperatus, omnia tamen experiebatur more anguium, qui*
obtrito capite, poſtremùm caudâ minantur. Idq; ſi non ad *ſpem victoriæ*,
certè tamen ad *ſpem compoſitionis*; Quod de *Catone* in *Africa* bellum
reparante exprimit *Cicero lib. 11. Epiſt. 12. ad Atticum*; *Sed uti video* (ait)
multò magis laborandum eſt de Africa, quam quidem tu ſcribis, confirmari
32. *quotidiè, magis ad compoſitionis ſpem quàm victoriæ.* Ergò (ſicut anteà di-
xi) *victoria vera*, illa dici haberiq; nequit, quæ ad perfectionem non
eſt perducta, & effectum non habet ſucceſſivum, cùm ex effectu co-
gnoſcatur cauſa, & perfectum illud non ſit, cujus effectus imperfe-
33. ctus eſt; Multi igitur ſibi falſò imaginantur, quòd victoriam de-
portarint, cùm id, quod adepti ſunt, proſequi neglexerint; Victoria

ſiquidem

ſiquidem non eſt victoria, nec dici reverà ita poteſt, quæ finem bello non imponit, ſed *hoſtem tantùm urget, irritata neceſſitatis morſu*; Quapropter donec victoria ſemel vel pluries obtenta, ad finem autem perfectum & legitimum non perducitur, ea, pro verâ & genuinâ victoriâ haberi nequit, rationes adduxi, experientia & exempla in aprico ſunt; quorum nonnulla recenſet *Remig. Florent. ſæpè allegat. conſid. cap. 4. per tot.* ubi prudentiſſimè oſtendit, non tàm poſt victoriam jubilare, & exultare, quàm de ea proſequenda conſultare oportere; Hinc tot magnorum Ducum errores, qui vincere potuiſſent, ſi victoriâ rectè uti ſciviſſent, quod de *Hannibale* traditur. 34.

Vince Hannibal, & non ſeppe uſar poi
Ben la vittorioſa ſua fortuna.

Eadem de *Pompeio* querela eſt, quòd ſæpè, & præſertim, cum propè *Dyrrachium*, Cæſarem conflictu fregiſſet, victoriam perſequi neglexerit; Ideoq; Cæſar hæcce animadvertens; Pompeium ſcire vincere negavit.

De hoc autem antequàm ulterius in præſenti negotio procedam, primò inquirere oportet, *ſi victoria ſit dubia, cui eadem adjudicari debeat?* Variis verò modis victoria dubia manere poteſt, aliquot depromam exempla; *Primò* inter *Argivos* & *Lacedæmonios* tale dubium exortum eſt, cùm enim hi de Thyrea contenderent, & judicio Amphictyonum, rem pugnæ commiſiſſent, ita pertinaciter pugnatum eſt, ut duo omninò ex Argivis, Alcenor, & Chromius, unus ex Lacedæmoniis, Olhyades, vel Othryades ſuperſtites eſſent; Hîc latebat ſaucius inter mortuos, itaq; cùm Argivi diſceſſiſſent, ſurrexerat, & ſpoliatis cadaveribus Argivorum, trophæo erecto, quod ſuo ſanguine inſcripſit, ſtatim mortuus concidit; Ambo ſibi aſſeruêre victoriam, Argivi numero, Lacedemonii, fugâ hoſtium, campo, trophæo, ſpoliisq;, *Plutarchus* (ſi auctor eſt Parellorum) ſcribit Amphictyones iiſſe in rem præſentem, & victoriam adjudicaſſe Lacedæmoniis, *Herodotus* ait, cùm iterum pugnaſſent, eventus, veluti æquus judex, unde jus ſtabat, dedit victoriam Lacedæmoniis. *Petr. Ærod. rer. judic. lib. 10. tit. 9. cap. 1.* At *Hugo Grotius de jur. bell. & pacis libr. 3. cap. 20. n. 45.* nullam victoriam hoc caſu agnoſcit: *Secundò* ſæpe accidit, ut nocte irruente, utraq; pars campo cedere coacta, ignoretur, pe- 35. 36. 37.

tur, penes quam victoria remanſit, ita obtigit *Bruto* & *Valerio Coſ.* contra *Marcum Antonium & Octavianum Petr. Ærod. d. tit. 9. cap. 1.* & *Franciſco I. Galliæ Regi cum Helvetiis* quod, & alia exempla refert; *Remig:*
38. *Florent:* in *conſiderat: ad Guicciardin: cap. 62.* Ex quo demum *tertiò* conſequitur, quòd neutra pars ſe victam confiteri velit, prout *Chriſtiani*, ſe à *Turcis* ad *Agream* victos eſſe, fateri noluêre, teſte *Soranzic. cap. 66.* Multi quoq; magis pro victoribus ſe gerunt, quàm ut tales reverà ſe ſentiant, uti de *Philippo Macedone* notat *Polybius*, quem refert *Grotius d. cap. 20. n. 45.*

39. Quomodo verò *quartò* de victoria dubia ſit judicandum, & quibus indiciis & argumentis eadem huic vel illi parti ſit attribuenda, non una eſt ſententia? Vetuſtiſſima ſiquidem *Græcorum* eſt conſuetudo, ut qui petit ſuos ſepeliri, victum ſe eoipſo fateatur, ſecundum *Plutarchum in Nicia. Helvetij* victores, ex conſuetudine inveteratâ bleiben drey Tag auff der Wahlſtatt ligen/ wann ſie den Sieg erhalten haben. *Stumpfius libr. 10. cap. ult.* ſed *Hugo Grotius d. cap. n. 45.* ait, ſpolia legere, cadavera ad ſepulturam concedere, prælio iterum laceſſere; ut ſigna poni victoriæ, per ſe nihil probant, niſi quatenus cum aliis indiciis valent ad docendam hoſtium fugam; & certè qui loco ceſſit in dubio magis eſt, ut fugiſſe credatur; At ubi victoriæ firma argumenta non ſunt, res manet eo loco, quo ante prælium fuit.

40. Hiſce ita præmiſſis, apparebit & manifeſtum evadet, quæ ſit, & dici poſſit, *vera, completa & perfecta victoria*, illa ſcilicet, quando hoſtis ita eſt ſuperatus & oppreſſus, ut eum, ſuosq; auxiliares ampliùs timere neceſſe non ſit, ſed omninò ſecurè vivere liceat; Et in ſumma vera & perfecta victoria, *duo hæc capita* in ſe continet; *Injuriæ ac-*
41. *ceptæ ultionem, & in poſterum ſecuritatem.* At *imperfecta* & *falſa victoria* (præter illam quæ in ſolâ imaginatione & ſpe conſiſtit) eſt illa, per quam quidem, vincens & in prælio alium ſuperans majorem reſpectum & auctoritatem conſequitur, ita ut ſuperior meritò dici queat, omninò tamen ab inſultibus hoſtium, & inde emergente novo pe-
42. riculo liber non eſt. Hanc victoriam alii malæ herbæ æquiparare ſolent, cujus quamvis fructus ſemel vel pluries (ne ſcilicet nimium ſeſe extendant) abſcindantur, manentibus tamen radicibus, retinet

vim &

vim & poteſtatem, perſimiles fructus rurſus producendi, quos ſimiliter demum tollere neceſſe eſt, verùm protenus eradicata herbâ, nullum periculum remanet. Quemadmodum etiam imperfectam 43.
victoriam ex falsâ causâ (opinione nimirum) originem trahere, ſupra oſtendi; Ita reverâ dici poterit, eam occaſionem eſſe novi belli, dum in hoſte adhuc ſupereſt potentia vires ſuas recolligendi, & denuò vincentem armis laceſſere *Remig. Florent. d. conſid. ad Guicciard. cap.* 41. Vbi eleganter ſubnectit & recenſet omnia vitia, quæ ex im- 44.
perfecta & falſa victoria oriuntur, inter quæ non minima ſunt, negligentia, immoderata lætitia, nimia confidentia, inſolentia, hoſtis contemptus, & in ſumma, intempeſtiva ſecuritas; Quid autem hoſce & alios ſubſequatur affectus, ibidem inductione exemplorum ulteriùs declarat, & ipſa quotidiana experientia ſatis ſuperq; teſtatum reddit. At perfecta & vera victoria, nihil tale in ſe habet, 45.
dummodò victor eâdem non abutatur, veram itaq; hæc ſecuritatem & tranquillam pacem victori largitur; Rara autem hæc avis in terris 46.
eſt, ac propterea poſt *Octavianum Auguſtum Imperatorem* (cui hoc procul dubio, ex ſingulari Dei gratiâ obtigit) vix aliquem, talem victoriam, cum univerſali ſecuritate & pace conſecutum, forſan haud ineptè animadvertit; Idem *Remig. Florent. d. cap.* 41. Hujus rei cauſæ 47.
vel potius conjecturæ, quamvis plurimæ in medium adduci poſſent, nolim tamen iisdem prolixiùs inhærere, moveor autem certâ ratione, ut credam, Divinum numen (cujus velle inperſcrutabile eſt) ſuâ providentiâ, hæc omnia ita moderari, ut & Imperatores & Reges ſentiant eſſe ſuperiorem, qui illis imperitet, & cum plerunq; victoriam inſolentia, atq; eius generis alia vitia comitari ſoleant, eadem inulta non relinquat, ſed victoribus, *qui proſperâ abutuntur fortunâ, & nihil mali metuunt, tùm maximè cum omnium rerum ſecuri ſunt, Deus repentè adverſarium quempiam excitat, de quo minimè ſuſpicati fuerant.* Ita non ſolùm prudenter, ſed piè quoq; hiſtoricas ſuas commentationes concludit *Philip. Comina. lib.* 10. *in fin.* Et quia hunc in locum inciderim, 48.
Regumq; & Magnatum victorias, à Deo temperari, certisq; terminis includi dixerim, prudentiſſimum hâc de re monitum *Iuſti Lipſii in monit. & exemp. polit. lib.* 1. *cap.* 5. *monito.* 4. ſtylo & verbis auctoris inſerere hîc libet: breve monitum (ait) ſed magni ſenſus & uſus; vide-

re quomodo Deus diſponat & cohibeat, hos ne creſcant, hos ne cadant, & velut in æquilibrio res ſuſpendat; Hoc Nicephori Gregoræ lib. 5. verbis dicendum eſt; *Mirari mihi ſubit* (inquit) *imperveſtigabilem Dei ſapientiam, qui planè contraria uno fine concluſit. Nam cùm duas adverſarias poteſtates inter ſe committere ſtatuit, nec alteram alteri ſubjicere; aut ingenio, aut virtute præſtantes utriq; parti moderatores præficit, ut alter alterius conſilia & conatus evertat, & utrinq; Subditorum libertati conſulatur; aut utroſq; hebetes & inbelles deligit, ut neuter alterum tentare, & ſepta* (quod *aiunt*) *tranſilire audeat, vetereſq; Regnorum limites convellere*; Dici prudentiùs nihil potuit; & providentiæ hanc diſpoſitionem quot exempla adfirmant? non inſiſto, & vetera omitto; Sed nuper *Carolus V.* nobis, *Franciſcus I.* Gallis, *Soleimannus* Turcis imperitabant, quivis eorum dignus orbis terræ Imperio, & habuiſſent, aut promoviſſent, niſi concurſus ille fuiſſet, & alius alium interpellaſſet; In parte alterâ exempla, quæ verecundiâ prohibitus non dicam; Nec ego Magiſtri verbis plura addam, ſapienti ſatis.

Ne itaq; divina Majeſtas, obtentâ notabili victoriâ, ingratitudine vel alio quopiam ſcelere offendatur, & fortunæ rotæ curſum impediat, vel etiam planè ſiſtat, victoris erit, ut victoriæ certam præſcribat metam, clementiæ benignitatiq; ſtudeat, & poſtquam in nocentes ſatis animadverſum, *parcendo rurſus irritamenta pacis oſtentet*, uti ex *Tacito Lipſius civ: doctr: lib. 5. cap. 17. n. 5.* Immò honeſtam pacem ulteriori vindictæ & abſolutæ victoriæ (quam vel ſperat, vel certâ perſuaſione ſibi imaginatur) præferat, eamq; ceu humano generi amiciſſimam promoveat; *Quia melior tutiorq; eſt certa pax, quàm ſperata victoria; Illa in tua, hac in Deorum manu eſt*, ait *Livius lib. 25.*

Ita faxit DEUS almæ pacis unicus
Auctor.

FINIS.

ANT 1315171

Digitized by Google

8427

Digitized by Google